

GLĂȘUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ A
SFINTEI MITROPOLII A MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

ANUL I, NR. 1-3, IANUARIE-IUNIE 1992 — BUCUREȘTI

GLASUL BISERICII

**REVISTA OFICIALĂ A
SFINTEI MITROPOLII A MUNTENIEI-ȘI DOBROGEI**

**Anul L, nr. 1-3,
ianuarie-iunie 1992
București**

CUPRINS

EDITORIAL

“În unitatea credinței strămoșești” — P.F. Patriarh Teoctist	5
--	---

PASTORALE CHIRIARHALE

† Teoctist - Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române — Pastorală la Învierea Domnului	7
† Lucian - Arhiepiscopul Tomisului — Pastorală la Învierea Domnului	10
† Vasile - Arhiepiscopul Țirgoviștei — Pastorală la Învierea Domnului	13
† Epifanie - Episcopul Buzăului — Pastorală la Învierea Domnului	16

ÎNDRUMĂRI OMILETICE ȘI CATEHETICE

† Teoctist - Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române — Doamne învață-ne să ne rugăm	19
Prof. Teodor M. Popescu — Meditație - Despre destin (soartă) și liberul arbitru	21
Pr. David Popescu — Ispitele și încercările vieții	23
Pr. Prof. Sorin Cosma — Pilda fiului risipitor	27
Pr. Prof. Sorin Cosma — Pilda vameșului și fariseului	29

ARTICOLE ȘI STUDII

Frumusețea preoției - Sfântul Ioan Gură de aur (fragment)	31
Redacția — Purtători ai mesajului dumnezeiesc	32
Redacția — Rolul predicii și catehezei ca mijloc pastoral-misionar	34
Pr. Mihail Coloto — Răspunderea și rolul misionar al organelor parohiale în viața religioasă a parohiilor	41
Diac. Conf. Dr. P.I. David — Misiunea creștină astăzi, Neoprotestanți vechi și noi, secte religioase și grupări anarhice	48

DOCUMENTARE

Prof. Vasile Vasile — Restituirea unui valoros patrimoniu cultural	65
Gion D. Ionescu, Pr. Grigore Popescu — Complexul monastic Radu Vodă din București, cătoria Mihneștilor	70
Prof. Vasile Vasile — Dimitrie Suceveanu - Idiomelar	93

VARIA...

S.P.S. Meletios de Nikopoleos (trad. de Pr. Dr. Ioan Dură) — De ce a fost răstignit Hristos?	97
Pierre Struve (trad. de Simona Dumitrescu) — Dumnezeu este lumina	104
Prezentare de Eugeniu Tomo — Cooling, Margaret. Christianity. Topic book one, 1991. Topic book two, 1992 (Creștinismul)	108

VIATA BISERICESCA ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

Pr. René Broscăreanu — Din agenda de lucru a P.F. Patriarh Teoctist	110
Pr. Enăchescu Emil — O zi de intensă trăire creștinească	113

EDITORIAL

ÎN UNITATEA CREDINȚEI STRĂMOȘEȘTI

Așa cum pruncul are nevoie de hrană, apă și mîngiere pentru a crește, tot așa și noi, fiii Bisericii avem trebuință spre a ajunge la starea bărbatului desăvîrșit (Efeseni 4, 13) de hrană duhovnicească. Spre a năzui către Hristos pentru continuă creștere și împuternicire sufletească avem nevoie de învățătura Cuvîntului, de sfințenia Duhului, de comuniunea în rugăciune și de împărtășire cu Sfînta Euharistie, săvîrșită la Sfînta Liturghie, precum și de celelalte Sfînte Taine, care pe drept cuvînt sînt aerul și hrana Bisericii, mama noastră spirituală.

Acest adevăr ne călăuzește pașii celor care, duminică de duminică și sărbătoare de sărbătoare, venim să ne îndestulăm din izvorul curgător de apă "spre viața veșnică" (Ioan 4, 14), din darurile și binecuvîntarea Trupului și Sîngelui lui Hristos, ca "merinde pentru viața veșnică", din seva învățăturilor duhovnicești care ne apropie de Dumnezeu, ne împacă cu semenii și cu noi înșine. Biserica ne oferă ca o adevărată mamă spațiul prielnic, sfîntul locaș în care ne adunăm spre a ne ruga, a ne înălța mintea spre Dumnezeu, spre sfinți, spre Maica Domnului, cîntînd imnele liturgice cu bucurie ca într-o mare și sfîntă familie, precum și sîntem datorită înfierii în Duhul Sfînt. A ne lipsi de aceste bunuri ale vieții duhovnicești înseamnă a ne lipsi de însăși hrana cea pe care o primim de la Însuși Mîntuitorul Hristos, Cel care este Viața noastră, Cel în care noi trăim, Cel care trăiește în noi, după atît de cuprinzătorul cuvînt al Sfîntului Apostol Pavel.

Această hrană ni se oferă la slujbele înălțătoare, la Sfînta Liturghie prin care se exprimă unitatea de credință, moștenită din tată în fiu, unitate în care se oglindește unitatea însăși a Bisericii, Trupul lui Hristos (I Corinteni 12, 17). Unitatea de credință, de învățătură a Bisericii înseamnă, înainte de toate, unitatea euharistică, desăvîrșind unitatea Duhului potrivit rînduielilor "lui Dumnezeu și ale cuvîntului harului Său" (Fapte 20, 32). Fără această unitate în Tainele și învățătura Bisericii nu poate fi vorba de adevărata viețuire în Hristos, de adevăratul drum călăuzitor spre împărăția lui Dumnezeu, spre mîntuire.

Strămoșii și părinții noștri au trăit unitatea de neam, de grai și de cuget, rugîndu-se la același altar, împărtășindu-se din același potir al credinței și al sfințeniei și păstrînd astfel neștirbită dreapta închinare și mărturisire ortodoxă. În viața sa, Biserica noastră a străbătut veacurile și s-a dezvoltat ca o ramură viguroasă a Ortodoxiei, vădînd în toată lucrarea ei roadele vredniciei fiilor ei. Din învățătura ei nerăstălmăcită s-au îndestulat și din harul ei s-au luminat și s-au sfințit. Recunoșcători din adîncul ființei lor Sfîntei Biserici ca și cel dat pildă de Mîntuitorul Hristos pentru mulțumirea lui, fiii Bisericii poartă în suflet, pururea, recunoștință pentru toate binefacerile primite și se arată cu minte și suflet curat, cu viața și faptele strălucind în bunătate și virtute.

Să ne bucurăm de tezaurul de credință ortodoxă, așa cum ni l-au lăsat Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți il moștenim din tată în fiu, plin de curățire și de sfințenie, de mireasmă și aromă duhovnicească. De aceea nu avem nevoie de învățături străine, sau venite din altă parte, de practici dăunătoare dreptei credințe și sufletului nostru românesc, de vreme ce avem cîntări și slujbe, învățături și datini atît de frumoase și pline de seva învățăturii mîntuitoare. Spiritualitatea noastră, felul nostru specific de trăire și de închinare, de mărturisire și de

preamărire a lui Dumnezeu sînt legături trainice cu Biserica părinților noștri, cu poporul și pămîntul străbun. Nu avem nevoie de alte învățături, de nimeni care să ne arate mai bine ce însemnează adevărata hrană a sufletului decît sfînta noastră Biserică Ortodoxă Română. Biserica noastră, prin mijloacele ei de sfințire, ne asigură tuturor mîntuirea. Slujbele pe care le avem, cultura teologică, credința pe care o mărturisim, întreaga Sfîntă Tradiție pe care o trăim, ca și părinții noștri, toate sînt bunurile noastre duhovnicești.

Pe acestea să le căutăm în învățătura Mîntuitorului Iisus Hristos, păstrată cu sfințenie în Biserica noastră. Ca și samariteanul să ne apropiem de Iisus, de Biserica Sa cea sfîntă, să ne împărtășim din Sfintele Taine cu vrednicie și ne vom învrednici să auzim cuvîntul Său: "Scoală-te și mergi, credința ta te-a mîntuit".

† TEOCTIST

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

PASTORALE CHIRIARHALE

† TEOCTIST

DIN MILA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI,
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI DREPT CREDINCIOȘILOR CREȘTINI, HAR ȘI PACE
DE LA DUMNEZEU CEL ÎN TREIME LAUDAT,
IAR DE LA NOI PĂRINTEASCĂ
BINECUVÎNTARE

«Eu, Lumină am venit în lume, ca tot
cel ce crede în Mine să nu rămână în
întuneric» (Ioan 12, 46)

Iubiți fii și fiice duhovnicești,

Cu ochii sufletului meu vă privesc cu multă iubire la această strajă a nopții celei pline de lumină a Învierii din morți a Mântuitorului nostru Iisus Hristos. De aici, de la catedrala Sfintei Patriarhii, aprinzând lumina de Paște din candela credinței noastre strămoșești, păstrată cu evlavie de înaintașii noștri de la Sfântul Apostol Andrei, aș năzui să o port către fiecare fiu și fiică a Bisericii noastre spre a le vesti adevărul mântuitor:

**HRISTOS A ÎNVIAT, și a le auzi răspunsul:
ADEVĂRAT A ÎNVIAT!**

Vă privesc chipurile inundate de strălucirea luminărilor aprinse de la Sfânta Masă — Mormîntul Domnului — și vă aud glasurile, ca de îngeri, adevărind Învierea Sa. Simt fiorul dumnezeiesc pe care îl trăiți cu toții și mai cu seamă acela al copilașilor și al tinerilor cu inima lor curată, aflîndu-vă în jurul Sfintei biserici, ca în apropierea Sfîntului Mormînt și împărtășindu-vă, ca și Sfînții Apostoli și ca toți înaintașii noștri, din lumina, bucuria și pacea Sfîntelor Paști. Deși în jurul nostru stăpînește încă întunericul nopții, razele făcliei din mîini pătrund în suflete și, în chip minunat, ele biruie întunericul, îndepărtează îndoiala sau frica din inimi și le umplu de bucurie și nădejde. Învierea Domnului Hristos «umple totul de lumină și cerul și pămîntul și cele dedesubt», cum glăsuiește una din frumoasele noastre cîntări de Paști. Această lumină a Învierii a luminat pașii și a aprins rîvna ucenicilor Mîntuitorului Hristos, l-a călăuzit pe prigonitorul Saul din Tars pe drumul Damascului, ca acesta să se transforme sufletește și să vestească pe Iisus Cel înviat (Fapte 4,2). Și aceeași Sfîntă Lumină i-a apropiat de Iisus pe

Luca și Cleopa, în calea lor spre Emaus. Aceeași lumină din dimineața Învierii ne-a îndreptat și nouă pași acum la biserică spre a cânta împreună imnul biruinței vieții asupra morții, a luminii asupra întunericului, a curajului asupra fricii, a bucuriei asupra întristării: «Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcând și celor din morminte viața dăruindu-le».

Iubiți frați și surori întru Hristos Domnul,

Sărbătoarea Sfințelor Paști este înainte de toate sărbătoarea Luminii, după însuși cuvîntul Mîntuitorului Hristos: «Eu sînt lumina lumii» (Ioan 8, 12). «Eu, Lumină am venit în lume, ca tot cel ce crede în Mine să nu rămînă în întuneric» (Ioan 812, 46). Cu adevărat, ce s-ar fi ales de această lume și de om, coroana făpturii, dacă nu ar fi venit pe pămînt fiul lui Dumnezeu spre a Se aduce jertfă de bună voie și din iubire pentru făptura Sa? El S-a întrupat, S-a smerit și a pătimit, a fost răstignit, îngropat și a treia zi a înviat. Învățătura Sa a pilduit-o cu viața și cu puterea minunilor. El a chemat neîncetat pe toți oamenii să primească lumina și «să nu rămînă în întuneric» (Ioan 12, 46). Sărbătoarea Sfințelor Paști este praznicul luminii, pentru că Învierea Domnului Hristos este darul vieții celei noi împărtășită nouă potrivit cuvîntului Sf. Apostol Pavel: «Precum Hristos a înviat din morți, prin slava Tatălui, așa să umblăm și noi întru înnoirea vieții» (Rom. 6, 4). Prin biruința morții, și prin Cruce și Înviere, creștinii întîmpină moartea, nu ca pe un sfîrșit dureros sau nimicitor pe veci, ci ca pe o trecere «de la moarte la viață și de pe pămînt la cer». De altfel, însuși cuvîntul Paști înseamnă în Sf. Scriptură trecere de la robie la libertate, de la păcat la iertare și mîntuire, de la întuneric la lumină. Prin jertfa și moartea Sa, Hristos a biruit moartea, «a adus la lumină viața și nemurirea prin Evanghelie» (II Tim. 1, 10), cum învață Sf. Apostol Pavel. Învierea lui Hristos este, așadar, izvorul tainic al învierii noastre și temelul unei vieți noi, duhovnicești, a omului lăuntric «bine pregătit pentru orice lucru bun» (II Tim. 3, 17) și care «se înnoiește din zi în zi» (II Cor. 4, 16).

Iubiți fii și fiice întru Hristos Domnul,

Această bogăție de lumină, de bucurie și nădejde își are începutul în viața cea nouă, viață ce ne-a fost dăruită nouă, celor ce credem în Învierea Lui. În lumina acestei vieți, în și prin Hristos, sîntem chemați să fim «fii ai Luminii» (Ioan 12, 35). «Altădată erați în întuneric, iar acum sînteți lumină în Domnul», spune Sfîntul Apostol Pavel. «Umblați ca fii ai Luminii. Iar roada luminii în sine e bunățate, dreptate și adevăr» (Efes. 5, 8-9). A fi fiu al Luminii înseamnă a fi în Hristos — Lumina lumii — și în Biserica Lui, înseamnă a rîndui viața după învățătura Lui și a Bisericii în care lucrează Duhul Sfînt. Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan cuprinde în foarte puține cuvinte acest adevăr: «Cine zice că este în lumină și pe fratele său îl urăște, acela este în întuneric. Cine iubește pe fratele său rămîne în lumină» (I Ioan 2, 9-10).

Din nefericire, omenirea se zbate încă în întunericul necredinței, al lăcomiei, al urii, al setei de stăpînire. Urmările absenței iubirii și Luminii Învierii, ca: nenorocirile și pierderile de vieți nevinovate, suferințele de tot felul, grabnica izbucnire a vărsărilor de sînge, uneori chiar între frați, abandonările de copii și întreruperea vieții din sinul mamei, dezbinările de la credința cea adevărată neagă nu numai numele de creștin și de purtător al chipului lui Dumnezeu, ci și pe acela de om. Ca fii și slujitori ai Luminii să ne îndreptăm gîndul și dragostea către cei ce suferă, cei nedreptățiți, cei aflați pe patul de suferință, către orfani, bătrîni fără sprijin și către mulțimile de ființe omenești care în secolul alților progrese ale științei sînt pradă bolilor de tot felul pentru care trebuie, iubiții mei, să ne rugăm, să-i apărăm și să le ducem lumina vieții, a celei sufletești, dăruindu-le

și cele necesare vieții de toate zilele.

Exprimînd această îngrijorare față de criza morală din lume, Patriarhii și Întîistătătorii Sfințelor Biserici Ortodoxe, întruniți la Constantinopol în Duminica Ortodoxiei, la 15 martie a.c., îndreaptă cuvînt părintesc ca «toți creștinii evlavioși din întreaga lume să fie uniți în jurul păstorilor lor canonici și cheamă pe toți cei ce cred în Hristos la reconciliere și solidaritate în fața serioaselor primejdii cu care este amînată lumea din ziua de azi».

Din inima noastră nu-i putem lipsi pe frații noștri români din Basarabia, Bucovina și din alte părți, asupra cărora se abat grele încercări, fiind umiliți, nedreptățiți și secerăți de gloanțe pe propriul lor plai străbun. Rănile lor sînt și ale noastre. Suferințele lor, grele în trecut, grele și acum, le simțim deopotrivă. Se cuvine să luăm putere și curaj din izvorul Învierii Domnului și să ne străduim să ducem Lumina lui Hristos în sufletele și inimile lor, printr-o implicare mai curajoasă, mai concretă a noastră, a Bisericii și a tuturor forurilor de stat ale României.

Numai înrădăcinați în lumina Învierii și în porunca iubirii, moșii și strămoșii noștri au străbătut vitregia veacurilor, dovedind o atît de adîncă statornicie pe vatra străbună. Ei au fost cu adevărat «fii ai Luminii» și vredniciile lor ne sînt peste veacuri izvor de curaj și nădejde, de izbăvire și mîntuire în neliniștea și zbuciumul zilnic. Către acești slujitori și fii ai luminii care au luminat și au sfințit neamul și pămîntul nostru strămoșesc, binecredincioșii voievozi, mari ierarhi sau duhovnici și trăitori ai Evangheliei, s-a îndreptat cu evlavie Sfîntul Sinod, spre a-i cinsti ca sfinți în calendarul Bisericii noastre Ortodoxe. «Minunat este Dumnezeu întru sfinții Săi» (Ps. 67, 36), pentru că prin credința, viețuirea și faptele lor, s-au dovedit a fi «mireasmă a lui Hristos» (II Cor. 2, 15) și în ei a strălucit lumina Învierii.

Această lumină a vieții care a luminat lumea din Mormîntul Învierii Mîntuitorului Iisus Hristos, trebuie să constituie podoaba cea adevărată, cîrma și pavăza tineretului, pe drumul anevoios al formării personalității lor de care are nevoie societatea de azi și de mîine; această lumină a Învierii să fie sprijinul, nădejdea părinților și vîrstnicilor în clipele de descumpănire sufletească; această lumină să stăpînească frămîntările, gîndurile și vrerile de mai bine și conștiința tuturor celor ce se află la ocîrmuirea mult încercatei noastre vieți sociale românești.

Dar să nu fim ca «cei care nu au nădejde» (I Tes. 4, 13), ci ca unii care «prin învierea lui Hristos din morți ne-am născut la nădejde vie» (I Petru 1, 3). Să stăm neclintii în jurul altarului străbun de la care s-au înălțat jertfe de-a lungul secolelor, au iradiat valorile noastre sfinte și sfințitoare de suflete, cu care am străbătut veacurile și s-au păstrat limba, datinile și vatra părintească.

Încredințați că lumina învierii lui Hristos va sălășlui în sufletele noastre, ale tuturor, așa cum a întărit inimile Sfinților Apostoli și ale strămoșilor noștri, chem frățește la dragoste, iertare și pace pe toți închinătorii Sfintei Învieri de alte confesiuni și naționalități, spre a ne uni cugetele, ca fii ai aceluiași Părinte ceresc, rostind împreună: «Ziua Învierii! Să ne luminăm cu prăznuirea, și unul pe altul să ne îmbrățișăm. Să zicem: fraților, și celor ce ne urăsc pe noi; să iertăm toate pentru Înviere». Să ne ajute bunul Dumnezeu să îndeplinim acestea prin graiul faptelor. Și în această zi sfîntă, ca în fiecare clipă din viața mea, vă îmbrățișez cu dragoste pe fiecare: credincioși, slujitori ai Sfințelor altare de mănăstiri și parohii, vestindu-vă tuturor:

HRISTOS A ÎNVIAT

Al vostru părinte duhovnicesc,

†TEOCTIST

PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

† LUCIAN

DIN MILA LUI DUMNEZEU ARHIEPISCOP AL TOMISULUI

Iubitului nostru cler, cinului monahal și dreptmăritorilor creștini din această de Dumnezeu păzită Arhiepiscopie: har, milă și pace de la Dumnezeu-Tatăl și de la Domnul nostru Iisus Hristos, iar de la smerenia noastră arhierescă binecuvîntare.

“... Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut!” (Ioan 20, 29).

Iubiți credincioși,

Mai înainte de patimile și moartea Sa, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a vestit ucenicilor că va fi răstignit și îngropat, dar “a treia zi va învia” (Matei 16, 21; Marcu 8, 31; Luca 9, 22; 24, 7, 46). Ei însă, “nu înțelegeau cele spuse de Dînsul” (Luca 18, 35). Dar Mîntuitorul îi pregătise pe ucenici despre cele ce aveau să se petreacă cu El, prin cuvintele: “Puțini și nu Mă veți mai vedea, și iarăși puțin și Mă veți vedea...” (Ioan 16, 16), făcîndu-i să înțeleagă că despărțirea lor va fi de scurtă vreme. “Vă veți întrista, zice Domnul, dar întristarea voastră se va preface în bucurie... voi acum sînteți triști, dar iarăși vă voi vedea și se va bucura inima voastră și bucuria voastră nimeni nu o va lua de la voi” (Ioan 16, 20-22). Pentru ucenici o taină ca acestea rămînea totuși de neoătruns. Iată, însă, că toate s-au împlinit precum a zis Iisus.

Iubiți fii sufletești,

În prima zi a săptămîinii, adică în Ziua Dumnicii, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, după învierea Sa din morți, s-a arătat celor zece apostoli, Toma nefiind de față. Ucenicii, mai întîi s-au tulburat, văzînd pe Domnul (Luca 24, 37-38), însă Mîntuitorul i-a liniștit, zicîndu-le: “Pace vouă!” (Ioan 20, 19; Luca 24, 36); deci s-au bucurat de învierea Sa (Luca 24, 41; Ioan 20, 20).

Pentru a le dovedi pe deplin că El însuși este, “le-a arătat mîinile și picioarele Sale” în care se aflau, ca mărturie, semnele cuielor. Apoi le-a încredințat misiunea apostolească, zicîndu-le: “Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi” (Ioan 20, 21). Pentru ca apostolii să poată îndeplini această lucrare, Mîntuitorul “a suflat asupra lor și le-a zis: Luați Duh Sfînt” (Ioan 20, 22). Din acest moment apare în istoria mîntuirii preoția creștină, avînd ca temelie jertfa deplină de pe cruce.

Drept măritori creștini,

Apostolul Toma, “unul din cei doisprezece, cel numit și Geamănul, nu era cu ei” (Ioan 20, 24), cînd li s-a arătat Mîntuitorul Iisus, în ziua Învierii. “Deci au zis lui ceilalți ucenici: Am văzut pe Domnul! Dar el le-a zis: Dacă nu voi vedea, în mîinile Lui, semnul cuielor, și dacă nu voi pune degetul meu în semnul cuielor, și dacă nu voi pune mîna mea în coasta Lui, nu voi crede” (Ioan 20, 25).

Omul cu mintea sa nu poate înțelege taina minunată a învierii Domnului nostru Iisus Hristos, dacă nu trăiește în El, potrivit cuvintelor Sfîntului Apostol Pavel, care zice: “... nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine. Și viața mea de acum, în trup, o trăiesc în credința în Fiul lui Dumnezeu” (Galateni 2, 20).

Necredința lui Toma nu poate fi socotită ca o neîncredere în dumnezeirea Învățătorului Său, Iisus, ci mai degrabă o fierbinte dorință de a se încredința în realitatea învierii Domnului. Căci Toma, mai înainte de patimile Mîntuitorului a avut curajul să-i îndemne pe apostoli. "Să mergem și noi și să murim cu El" (Ioan 11, 8-16).

Prin urmare, îndoiala Apostolului Toma nu poate fi considerată ca o necredință, ci numai ca expresia unei nedumeriri pe care o resimte orice cercetător pus în fața unei ralități noi și inexplicabile, pînă cînd se ivește posibilitatea unei probe convingătoare. De aceea, Mîntuitorul le prilejuiește tuturor apostolilor, și mai ales lui, Toma, putința de a se convinge ei singuri, în modul cel mai autentic, despre învierea Sa.

Pentru a încredința, prin Toma și ceilalți ucenici, care au crezut în El, întreaga omenire despre învierea Sa din morți, Iisus Hristos Domnul, în a opta zi de înviere, arătîndu-Se din nou Apostolilor, a zis lui Toma: "Adu degetul tău încoace și vezi mîinile Mele și adu mîna ta și o pune în coasta Mea și nu fi necredincios, ci credincios" (Ioan 20, 27).

Cutremurat de realitatea și adevărul învierii Învățătorului Său, Apostolul Toma cu adîncă credință și transformare lăuntrică, face mărturisirea: Domnul meu și Dumnezeu meu!" (Ioan 20, 28). Prin aceasta Apostolul Toma face dovada de peste veacuri a Învierii lui Iisus Hristos, ca Fiu al lui Dumnezeu, iar prin învierea Sa și noi avem certitudinea că întru El toți vom învia (I Corinteni 15, 22).

Frați creștini,

Pe temeiul mărturisirii făcute de Apostolul Toma și ceilalți ucenici ai Domnului, care zic: "Ce era de la început, ce am auzit, ce am văzut cu ochii noștri, ce am privit și mîinile noastre ai pipăit despre Cuvîntul vieții... vă vestim și vouă, ca și voi să aveți împărtășire cu noi..." (I Ioan 1, 1-3; Fapte 4, 20), sîntem pe deplin încredințați de adevărul învierii Mîntuitorului, fără a mai fi nevoie să privim rănile cuielei de pe trupul Său.

Astăzi, cînd întreaga creștinătate este luminată de Praznicul Învierii Domnului, înaintea ochilor noștri sufletești, precum odinioară înaintea Sfinților Săi Apostoli, stă însuși Iisus Hristos, zicîndu-le: "Vedeți mîinile Mele și picioarele Mele, că Eu însumi sînt" (Luca 24, 39). Întru aceasta se descoperă taina cea mare a credinței noastre creștine, izvorul din care curg bucuriile și frumusețile Sfintei Sărbători a Învierii.

Pe bună dreptate ne putem întreba: Cum să nu ne îndestulăm din aceste bucurii și frumuseți duhovnicești ale Învierii, care sînt cheazășia Învierii și a mîntuirii noastre!?!?

Prezența lui Iisus înviat, blîndețea cuceritoare a feței Sale și glasul Său cunoscut de ei, i-au readus din deznădejde la curaj, la atașamentul și dragostea față de dumnezeiescul lor Învățător.

Cît de puternică a fost înfrîurirea pe care au simțit-o la auzul misiunii încredințate: "Mergeți în toată lumea și propovăduiți Evanghelia la toată făptura!" (Matei 28, 19; Marcu 16, 15).

Schimbarea profundă a apostolilor, odată cu învierea Domnului, oglindește puterea credinței și convingerea că Iisus este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu. Avînd această credință și puterea dată de Hristos-Domnul, ucenicii au început să săvîrșească ei înșiși tîmăduiri în popor, dovedin prin aceasta prezența și continuitatea transmiterii lucrării Duhului Sfînt în lume, în lucrarea de mîntuire.

Prezența lui Iisus Hristos în lume rămîne permanentă, potrivit mărturisirii făcute de El: "... iată, Eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului" (Matei 28, 20).

Biserica, prin Sfintele Taine, face simțită prezența reală a Mântuitorului Hristos, iar noi avem chemarea de a ne face vrednici de această prezență. Preoția creștină, devenită lucrătoare din prima zi de Paști, este preoția slujirii, a jertfelniciei în înțelesul cel mai deplin, cuprins în marea rugăciune arhierescă a Mântuitorului Iisus Hristos (Ioan 17, 6-14).

De la prăznuirea primului Paște, în toată vremea înaintașii noștri au păstrat unitatea de credință în învierea Domnului nostru Iisus Hristos.

Împreună cu apostolii, cu Toma și cu femeile mironosițe, care "în prima zi a săptămânii, dis-de-diminează" (Marcu 16, 2) au devenit primele vestitoare ale învierii, întreaga creștinătate se face, prin credința învierii, propovăduitoare a acestei taine. De aceea adevărații creștini se străduiesc, prin harul lui Hristos, să devină tot mai curați, mai plini de credință și iubire, blândețe și smerenie și să se împărtășească mereu cu faptele cele bune ale credinței. Prin această credință se revarsă peste noi puteri dumnezeiești, căci "celui ce crede toate îi sînt cu putință".

Potrivit cuvîntului Mântuitorului care zice: "... flămînd am fost și Mi-ați dat să mîncînc; însetat am fost și Mi-ați dat să beau; străin am fost și M-ați primit; gol am fost și M-ați îmbrăcat; bolnav am fost și M-ați cercetat; în temniță am fost și ați venit la Mine", (Matei 25, 35-36), se cuvine ca fiecare dintre noi, de Sfintele Paști, să-și îndrepte gîndul cu rugăciuni și fapte creștinești spre cei suferinzi, spre cei bolnavi, spre cei neputincioși și copiii lipsiți de dragoste părintească, din orfelinate, din școli și din spitale.

Iubiți credincioși,

Cu aceste gînduri luminate de simțăminte creștinești, prăznuim, astăzi, Sfînta Înviere, deschizînd porțile sufletelor noastre pentru ca să intre și să sălășuiască de-a pururi într-însele Domnul cel înviat. Harul Dhului Sfînt să ne călăuzească pașii pe calea împlinirii voii Sale cele sfînte și să rostim cu nestrămutată credință: "Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcînd și celor din morminte viață dăruindu-le".

Din darurile cele bogate ale Sărbătorilor Sfintelor Paști, vă împărtășim părintești binecuvîntări pentru o continuă întărire în credința învierii Domnului și împreună viețuire cu Hristos, care este Biruitorul morții.

Cu acest prilej, gîndul nostru se îndreaptă și către toți frații noștri de pretutindeni, pe care îi cuprindem în rugăciunile și dragostea noastră, ca și ei să se împărtășească, în deplină libertate, împreună cu noi, de binefacerile acestui "Praznic al Praznicelor".

Noi, cei de aproape, dorim ca ei să se bucure de vestea biruinței Vieții asupra morții, ridicîndu-se, împreună cu Hristos, la "viața pe care El o dăruiește".

Învierea Domnului să ne aducă sănătate, bucurii duhovnicești și spor în tot ceea ce este bun și folositor pentru mîntuirea noastră.

Rămînînd al vostru al tuturor părințe rugător către Hristos Domnul, vă întîmpinăm cu creștinescu: "HRISTOS A ÎNVIAT".

†LUCIAN
ARHIEPISCOPUL TOMISULUI

† VASILE

DIN MILA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL TÎRGOVIȘTEI ȘI MUSCELULUI

IUBITULUI NOSTRU CLER,
CINULUI MONAHAL ȘI DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI,
HAR ȘI PĂCE DE LA DUMNEZEU,
IAR DE LA NOI PĂRINTEASCĂ BINECUVÎNTARE

«HRISTOS A ÎNVIAT!
ADEVĂRAT A ÎNVIAT!»

Iubiții mei fii duhovnicești,

Din nou a răsărit ziua cea prea frumoasă a Învierii Domnului nostru Iisus Hristos. Prin dangătul clopotelor Biserica Ortodoxă de pretutindeni vestește entuziasmul credincioșilor săi. Ecoul cîntării de biruință: «Hristos a înviat!» repetă preoții și credincioșii, răsună în sfintele cîntări ale Bisericii, îl cîntă sfinții și îngerii în ceruri. Astăzi credincioșii simt că viața lor primește un nou conținut și că scopul ei se extinde dincolo de hotarele acestei lumi în veșnicie.

Praznicul Învierii este eveniment de bucurie deplină care ne pune în legătură cu veșnicia și cu cunoașterea lui Dumnezeu cel Atotputernic, care pătrunde în viața noastră, o mișcă în adîncurile sufletului și o îndeamnă la manifestare de alese și nobile sentimente. În ceruri trîmbețe de biruință vestesc triumful Mîntuitorului. Ostași au crezut că «săvîrșitu-s-a» de pe cruce a fost ultimul cuvînt al Domnului pe pămînt. Ei au pecetluit mormîntul ca să termine pentru totdeauna cu «Împăratul iudeilor». Ucenicii împrăștiati au simțit că un nor greu le-a acoperit inimile dar s-au bucurat de glasul îngerului, care a făcut să strălucească din nou lumina credinței și a nădejzii. Glasul îngerului a devenit, de atunci pentru omenire, mesaj de mîntuire, care îi va schimba calea vieții. Ucenicii și femeile mironosițe, înfricoșați dar și cuprinși de fericire în fața minunii Învierii lui Hristos se bucură. Din gurile lor se va vesti în lumea întregă mesajul îngerului că Domnul a înviat din morți.

Iubiți credincioși,

Astăzi omenirea se renaște și are convingerea nestrămutată că rostul ei pe acest pămînt este să lupte contra răului, a morții și a stricăciunii. Odată cu Învierea Domnului s-a pus peste tot domnia «duhului sfințeniei» care izvorăște din «învierea din morți a lui Iisus Hristos Domnul nostru». Porțile Raiului s-au deschis larg pentru a primi acolo pe toți cei care se străduiesc pe pămînt să urmeze pilda de viață pe care ne-a dăruit-o Hristos. Putere de însuflețire și curaj în această luptă ne dă Învierea plină de lumină a Domnului. Creștinii sînt chemați la luptă cu puterile întunecate ale acestei lumi și la jertfă cu convingerea că după patima pe Cruce și Golgota a urmat Învierea. La fel se va întîmpla și cu propria noastră viață.

Gînduri de inspirație dumnezeiască ne oferă Sfîntul Apostol Pavel pentru marea minune a Învierii Domnului. Istorisim mulțimea minunatelor arătări ale Mîntuitorului înaintea ucenicilor Săi și înaintea sa în viziunea pe drumul Damascului exclamă: «Hristos a înviat acum din morți fiind începătură (a învierii) celor adormiți». «Unde îți este, moarte, biruința ta? Unde îți este, moarte, boldul tău?» (I Cor. 15, 20 și 55). Iadul a fost omorît și moartea s-a desființat.

Din mormîntul gol a răsărit o nouă viață și lumină veșnică. Biruința învierii cea mai presus de fire a umplut inima apostolului neamurilor și a celorlalți Sfinți Apostoli, prefăcînd-o în flacără dătătoare de putere și credință. Să umple lumina Învierii inimile tuturor dreptmăritorilor creștini, de dragoste față de credința și zelul misionar al Sfinților Apostoli care au semănat pe pămîntul nostru învățătura creștină cea adevărată.

«Și în Învieria lui Hristos s-a arătat Taina Treimii. Pentru că după trei zile s-a făcut învieria Sa după cum El însuși a zis mai înainte și a arătat-o clar înviind a treia zi, arătîndu-Se și însuflîndu-ne nouă dumnezeiescul har și aceste trei daruri prea mari dăruindu-le: cu învieria cea de a treia zi a înviat pentru noi, ni S-a arătat și ne-a dat pacea», zice Sfîntul Simeon al Tesalonicului.

Dreptmăritori creștini,

Cinste și slavă este pentru creștini această mare zi de sărbătoare. Binecuvîntare neprețuită, dar și mare răspundere. Noi toți, indiferent de vîrstă, de putere sau bogăție, avem darul de a fi părtași la viața cea cerească. Fericirea și desfătarea cerească ne sînt date dacă viața noastră va fi în duhul și voința lui Hristos Cel înviat. Tot creștinul, care este în unire cu Hristos și Sfînta Sa Biserică, are viață veșnică, care nu se va lua de la el. Trăind în Hristos ritmul spiritualității lăuntrice se preface în credință creatoare, în omul deplin și creștinul conștient.

Iubiți frați în Domnul,

Darurile sînt veșnice și mai presus de toate sînt darurile pe care ni le dăruiește Dumnezeu prin învieria Fiului Său. Cu ce vom răspunde noi față de dragostea Sa pentru noi? Sfînta Sa Biserică adună în tezaurul său toate binefacerile lui Dumnezeu pentru omenire. Iată deci sîntem chemați să o înconjurăm cu dragoste din toată puterea noastră. Fiecare Sfîntă Liturghie de Duminică înseamnă cinstire și dar dobîndit de la Învieria Domnului. În marea taină a Sfintei Euharistii se află același Hristos care S-a dat «spre iertarea păcatelor și spre viață veșnică». Biserica noastră cu lăcașurile de închinare, cu preoții și Sfintele Taine și slujbele dumnezeiești, cu mulțimea dreptmăritorilor creștini arată marca noastră slavă și cinste față de Capul Sfînt al Bisericii care este Domnul Iisus Hristos. Chemarea noastră este să iubim Biserica Domnului și să o slujim în viața ei tainică. «Să lăudăm pe Cel, care, cu razele purtătoare de lumină a acoperit întreaga lume. Să lăudăm azi mormîntul Unuia Născut, Învieria Celui biruitor, lumina lumii, viața neamurilor lumii», scrie Sfîntul Grigore de Nissa. Multe slogane și promisiuni fantastice se oferă în vremurile noastre pentru fericirea neamurilor, dar «omul cu învățătura Mîntuitorului a luat cunoașterea Sfintei Treimi... logodirea nesticăcinii, omul cu învățătura Mîntuitorului... se va schimba și va moșteni nesticăciunea», zice Sfîntul Simeon al Tesalonicului.

Progresul tehnic crescînd în ultimul secol amenință cu autodistrugerea și n-a adus pace sufletească. Nimic nu poate umple golul sufletec, decît adevărul și viața creștină. Adevărul, dragostea și dreptatea triumfă numai în plinătatea vieții în Hristos care își are începutul în lumina Învierii ce a răsărit din mormîntul gol. Frații noștri români din Basarabia au convingerea ca și noi cei de un neam și de o credință cu ei, că după crucea și suferințele lor va urma dreptatea și lumina învierii ne va acoperi pe toți.

Iubiți credincioși,

Astăzi, prea plăcuta zi a învierii Domnului ne acoperă pe toți cu adîncul ei cel necuprins. În adîncimea aceasta descoperim Praznicul începutului Împărăției

Cerurilor. Stăpînul casei este Domnul, Care păzește adevărul. Apărător și acoperămînt, Tatăl cel Veșnic. Lumină și bucurie, Sfîntul Duh. Cîntarea este psalmul îngerilor și al oamenilor . Chemate sînt corurile Sfinților și ale dreptilor. Mîntuirea s-a săvîrșit. Viața a învins moartea. Care dintre noi nu vrea să fie cetățean al împărăției cerurilor pe care a deschis-o Domnul Iisus Hristos?

Astăzi toți fiind împreună în cuget și simțire adunați în Duhul Bisericii lui Hristos să ne unim sufletele în rugăciune către mîntuitorul cel Înviat și să ne rugăm să ne învrednicească să înviem în viața și faptele noastre, să ne iertăm unii pe alții și bucurîndu-ne de pacea Sa și avînd parte de mila Sa să cîntăm cu o gură și cu o inimă: «Ziua Învierii să ne luminăm cu prăznuirea și unul pe altul să ne îmbrățișăm, să zicem fraților și celor care ne urăsc pe noi și așa să strigăm: Hristos a înviat din morți, cu moartea pre moarte călcînd și celor din morminte viață dăruindu-le».

Încredințîndu-mă rugăciunilor voastre,prea iubiții mei fii duhovnicești, vă doresc să aveți parte de bucuria slăvitei Învieri și rămîn al vostru părinte iubitor, de tot binele voitor și pururea către Hristos, Dumnezeuul cel Înviat, fierbinte rugător.

†VASILE
ARHIEPISCOPUL TÎRGOVIȘTEI ȘI MUSCELULUI

† EPIFANIE

**CU MILOȘTIVIREA LUI DUMNEZEU, EPISCOL AL
EPARHIEI BUZĂULUI, IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI
MONAHAL ȘI BINECREDINCIOȘILOR CREȘTINI, HAR ȘI
PACE DE LA DUMNEZEU-TATĂL, ȘI DE LA DOMNUL
NOSTRU IISUS HRISTOS, IAR DE LA NOI ARHIEREȘTI
BINECUVÎNTĂRI
HRISTOS A ÎNVIAT!**

Dreptmăritori creștini,

Cu fețele luminate și cu inimile deschise pentru a primi harul dumnezeiesc, întâmpinăm și în acest an Sfintele Paști, sărbătoarea cea mult așteptată de toți creștinii, zi dătătoare de nădejdi sfinte și aducătoare de negrăite bucurii pentru noi toți care împreună cu psalmistul David rostim: «Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim întru ea» (Ps. 117, 24).

Praznicul Învierii Domnului ne aduce bucuria și mîngîierea pe care se întemeiază credința noastră în viața veșnică. De aceea, împreună cu Sfîntul Ioan Gură de Aur, zicem și noi: «Unde îți este, moarte, boldul? Unde îți este, iadule, biruința? A înviat Hristos și se bucură îngerii, iar noi intrăm întru bucuria pe care ne-a adus-o Hristos». Ziua de astăzi este sărbătoarea luminii celei veșnice, este retrăirea minunii prin care am dobîndit împăcarea noastră cu Dumnezeu-Tatăl și dreptul de a moșteni împărăția cerurilor.

Iubiți fii duhovnicești,

Adevărul Învierii Domnului a străbătut veacurile, ajungînd pînă la noi prin martorii care au văzut cu ochii lor această minune. Acești martori nu sînt doi sau trei, ci mulți: în primul rînd, femeile mironosițe, cei peste cinci sute de oameni cărora Mîntuitorul li s-a arătat după Înviere și Sfinții Apostoli care ne-au lăsat numeroase mărturii în scrierile Noului Testament.

Adevărul Învierii Domnului a reprezentat deci temelia pe care s-a înălțat credința femeilor mironosițe, a apostolilor, a mucenicilor, a sfinților și a tuturor creștinilor dintru începuturi și pînă astăzi.

Astfel, adevărul Învierii l-a schimbat pe Saul dintr-un înverșunat prigonitor al celor ce credeau în Domnul Hristos în Sfîntul Pavel, propovăduitor și apărător al Evangheliei. Adevărul Învierii i-a schimbat pe apostoli din slabi în puternici și din temători în curajoși propovăduitori ai lui Hristos. *Credința în Înviere i-a determinat pe sfinții și pe mucenicii pomeniți în calendarul nostru să urce pe calea desăvîșirii și chiar să-și dea viața pentru Hristos.*

Învierea Domnului este garanția învierii noastre, așa cum ne încredințează Sfîntul Apostol Pavel cînd zice: «Cel Care a înviat pe Hristos Iisus din morți, va face vii și trupurile voastre cele muritoare, prin Duhul Său, Care locuiește în voi» (Romani 8, 11). Același Apostol al neamurilor ne întărește credința și nădejdea învierii noastre, spunînd: «Hristos a înviat din morți fiind începătură (a învierii) celor adormiți. Că de vreme ce printr-un om a venit moartea tot printr-un Om și învierea morților. Căci, precum în Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia» (I Corinteni 15, 20-22).

Prin Învierea Sa din morți, Domnul nostru Iisus Hristos ne-a arătat că moartea nu poate pune capăt existenței noastre, ci este numai un hotar ce desparte viața de aici de cea de dincolo de mormînt, viața pămîntească de cea veșnică. Sfîntul Ioan

Gură de Aur spune că pentru noi «mutarea din această viață se numește, în loc de moarte, adormire și somn». De aceea, potrivit rînduieilor noastre bisericești, la slujba înmormîntării sau la parastas rostim și cîntăm formula: «Întru fericita adormire...».

Asemenea bobului de grîu, care, aruncat în brazdă, învie pentru o nouă viață, și noi vom învia, moartea fiind doar pragul de trecere spre veșnicie, după cuvintele Mîntuitorului care ne încredințează, spunînd: «Eu sînt învierea și viața; cel care crede în Mine, chiar dacă va muri va fi viu» (Ioan 11, 25).

Sărbătoarea Sfințelor Paști ne arată că, așa după cum prin Înviere, Mîntuitorul a trecut «din lumea aceasta la Tatăl» (Ioan 13, 1), la fel și noi, curățiți de păcat și înnoiți de Duhul Sfînt prin Sfințele Taine, vom intra într-o viață nouă, duhovnicească, viața lui Dumnezeu, asupra căreia moartea nu are nici o stăpînire pentru că «din moarte la viață și de pe pămînt la cer, Hristos-Dumnezeu ne-a trecut pe noi», cum ne spune o frumoasă cîntare bisericească din Canonul Învierii pe care o ascultăm în această vreme.

Credința în Învierea Domnului a constituit pentru creștinii dintru început, pentru strămoșii și înaintașii noștri, de-a lungul veacurilor, un izvor nesecat de putere și nădejde în viața veșnică, manifestate prin simboluri creștine încrustate în monumente de piatră, marmură și alte materiale de durată, care, pe lângă profunda lor semnificație creștină, sînt dovezi neîndoielnice pentru vechimea creștinismului la români, pentru statornicia și continuitatea noastră pe aceste meleaguri moștenite de la străbuni.

De aceea, și noi cei de azi, încredințați de adevărul Învierii Domnului, în fiecare an, la acest mare praznic, și în continuare, timp de 40 de zile, pînă la altă mare sărbătoare numită Înălțarea Domnului ne întîmpinăm unii pe alții cu salutul creștinesc de «Hristos a înviat» și răspundem «Adevărat a înviat». Salutîndu-ne în acest fel nu exprimăm o simplă părere a noastră, ci însuși adevărul de temelie al credinței noastre în Iisus Hristos, fiul lui Dumnezeu, Biruitorul morții și Stăpînul vieții.

Astfel, acest salut dovedește mărturisirea de către noi toți a aceleiași credințe, mărturisire care ne obligă să aducem mărturia viețuirii noastre prin fapte. Ca vestitori ai Învierii Domnului trebuie deci să se vadă în viața și în lucrarea noastră chipul lui Hristos Cel Înviat.

Așadar, Învierea nu este doar un articol de crez, o sărbătoare anuală, o amintire strălucită a sculării Fiului Omului din mormînt, ci trebuie să fie un fapt zilnic, trăit de toți cei ce cred în Domnul și-L iubesc cu adevărat.

Minunea istorică a Învierii Domnului trebuie să fie pentru noi un nesecat izvor duhovnicesc din care adăpîndu-ne să devenim făpturi noi în Hristos. Aceasta înseamnă să-L primim ca Stăpîn al vieții noastre, să avem permanentă legătură cu El și să-L urmăm ca ucenici adevărați în tot ceea ce gîndim și facem.

Binecredincioși creștini,

La această mare sărbătoare creștinească și în tot timpul vieții noastre, se cuvine să ne «curățim simțurile și să vedem pe Hristos, strălucind cu neapropiată lumină a Învierii», căci «Domnul a înviat pentru îndreptarea noastră» (Romani 4, 25).

Să luăm aminte ca ceea ce mărturisim să și păstrăm cu sfințenie, fiind statornici în învățătura primită de la înaintași, pentru că, așa cum spune Sfîntul Iacov, primul episcop al Ierusalimului, «cine se îndoiește este asemenea cu valul mării, mișcat de vînt și aruncat înapoi și încolo» (1, 6).

Să stăm de veghe la păstrarea învățăturii ortodoxe celei adevărate, mai ales în aceste vremuri cînd apar peste tot, cum spune Sfîntul Apostol Petru, «învățători mincinoși» (II Petru 2, 1), unii dintre ei de peste hotarele țării, aducînd alte credințe, străine spiritualității și neamului nostru, credințe prin care vor să abată

credincioșii de la «Biserica Dumnezeului celui viu, stîlp și temelie a adevărului» (II Timotei 3, 15). Aceștia sînt «lucrători vicleni care iau chip de apostoli ai lui Hristos..., de slujitori ai dreptății al căror sfîrșit va fi după faptele lor» (II Corinteni 11, 13-15). Pentru aceasta, Sfîntul Pavel ne îndeamnă astfel: «Nu vă lăsați furați de învățăturile străine cele de multe feluri» (Evrei 13, 9), ci «privegheați, stați tari în credință, îmbarbătați-vă, întăriți-vă»! (I Corinteni 16, 13).

Cunoaștem din istoria bisericii și a neamului românesc că înaintașii noștri — ierarhi, voievozi, clerici, călugări și mireni — au vegheat la păstrarea neștirbită a crezului străbun, unii dintre ei dovedindu-se apărători statornici ai Ortodoxiei românești, iar alții dîndu-și viața pentru aceasta.

Drept urmare, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Preafericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, a hotărît cu cîțiva ani în urmă ca o Comisie specială, alcătuită din ierarhi, profesori de teologie, istorici și preoți distinși, să studieze și să formuleze propuneri pentru canonizarea (trecerea în rîndul sfinților), începînd cu acest an, a unor vrednici slujitori ai Bisericii și neamului, dintre care amintim pe voievodul Constantin Brîncoveanu și cei patru fii ai săi, mitropoliții Dosoftei al Moldovei și Antim Ivireanul al Țării Românești, Sfinții ierarhi Ghelasie de la Rîmeș și Iosif Mărturisitorul din Maramureș, preoții Ioan din Galeș, Măcinic din Sibiel și alții.

Iubiți fii sufletești,

În aceste zile ale Sfințelor Paști să ne unim cugetele noastre în rugăciuni fierbinți și stăruitoare pentru luminarea minții tuturor, pentru triumful binelui asupra răului, a adevărului asupra minciunii și pentru instaurarea bunei-înțelegeri în locul vrăjmășiei. Sfîntul Ciprian, referindu-se la împărăția cerească, dă fiecărui creștin aceste îndrumări. «Gîndește-te la împărăția cerească în care Domnul nu primește decît pe cei ce trăiesc în unire și bună-înțelegere. Gîndește-te că numai aceea pot fi numiți fiii lui Dumnezeu, care sînt pașnici, care adunați împreună, prin renașterea în Duh și prin respectul legii divine, se fac asemenea cu Dumnezeu-Tatăl și cu Hristos». Făcînd astfel, mărturisim credința noastră în înviere și trăim prezența lui Hristos în inimile noastre.

Așadar, «să ne luminăm cu prăznuirea și unii pe alții să ne îmbrățișăm» creștinește, pentru că moartea și învierea Domnului au sfărîmat zidul dintre frați și ne-a adus marele dar al vieții veșnice.

În multe zone ale țării noastre se păstrează străvechea datină creștinească potrivit căreia credincioșii care participă la slujba Sfințelor Paști să țină lumînările aprinse și să le poarte nestinse pînă la casele lor ca o mărturie a credinței în Hristos Cel înviat. Să reținem înțelesul duhovnicesc al acestei străvechi tradiții pe care să o și păstrăm. Iar astăzi, de la prăznuirea Învierii Domnului, să ne întorcem la casele și îndeletnicirile noastre ca niște făclii vii, a căror lumină să nu se stingă, ci să lumineze celor din familia fiecăruia și semenilor noștri.

Împărtășindu-vă aceste învățături de suflet folositoare, rog fierbinte pe «Domnul nostru Iisus și Dumnezeu Tatăl nostru, Care ne-a iubit pe noi și ne-a dat, prin harul Său, veșnică mîngîiere și bună nădejde, să mîngîie inimile noastre și să vă întărească, la tot lucrul și cuvîntul bun» (II Tesaloniceni 2, 16-17).

HRISTOS A ÎNVIAT!

Al vostru de tot binele voitor și către Domnul Hristos pururea rugător,

† EPIFANIE
EPISCOPUL BUZĂULUI

ÎNDRUMĂRI OMILETICE ȘI CATEHETICE

DOAMNE ÎNVAȚĂ-NE SĂ NE RUGĂM

Din cele mai vechi timpuri, rugăciunea a împlinit una din cele mai arzătoare cerințe ale credinciosului, aceea de a-și înălța cugetul spre Dumnezeu, făcătorul și ocrotitorul său. Rugăciunea aduce liniște sufletească și, totodată, întreține nestinsul dor de apropiere și cunoașterii a vocii lui Dumnezeu. În Sfânta Scriptură, care cuprinde descoperirea lui Dumnezeu către oameni, găsim numeroase exemple de patriarhi, prooroci, dreپți care se rugau și îndemneau, învățînd, prin exemple și cuvînt, poporul în rugăciune. Astfel, patriarhul Iacob se roagă Dumnezeului lui Avraam și al lui Isaac (Facere 32.10.11). Proorocul Daniel și-a îndreptat fața sa către Dumnezeu *“stăruind în rugăciune și în rugi fierbinți, cu post, sac și cenușă”* (Daniel 9.3). Înțeleptul Solomon s-a *“rugat fierbinte înaintea Domnului”*, rostind, la sfîntirea mărețului templu înălțat de el, una din cele mai frumoase rugăciuni (I Regi 8, 12-16). Iar dreptul Iov, copleșit de suferință, dar neclintit în credința sa, își va înălța glasul spre Dumnezeu zicînd: *“Știu prea bine că toate stau în puterea Ta, și că nici o punere la cale nu rămîne neajunsă la Tine”* (Iov 42.2). Proorocul Ilie, care era om *“asemenea cu noi în slăbiciuni, și cu rugăciune s-a rugat... și cerul a dat ploaie și pămîntul a odrăslit roada sa”* (Iacob 5, 17-18).

Toți acești aleși ai Domnului și mulți alții se rugau pentru ei și pentru semenii lor și rugăciunea era ascultată și împlinită. Înălțînd rugăciuni către Dumnezeu, credincioșii din Vechiul Testament împlorau adevărarea făgăduinței făcute celor dintîi părinți Adam și Eva, despre întruparea Fiului lui Dumnezeu, Iisus Hristos, prin care avea să se aducă mîngîiere deplină neamului omenesc.

Dumnezeu, Care n-a trecut cu vederea toate și n-a disprețuit suferința celui păcătos și nu și-a ascuns fața de el, ci cînd l-a strigat a auzit (Psalmul 21, 27-28), și împlinește făgăduința, iar voința Sa de mîntuire devine lucrătoare. Tatăl Atotțitorul ascultă rugăciunea dreptilor și dumnezeieștilor părinți Ioachim și Ana, dîndu-le pe sfînta Fecioară Maria. De asemenea, ascultînd rugăciunea dreptilor Zaharia și Elisabeta (Luca 1.13), Dumnezeu le dă prunc pe Sfîntul Ioan Înaintemergătorul și Botezătorul Domnului nostru Iisus Hristos. Astfel împlinirea făgăduinței răscumpărătoare și de mîntuire aducătoare s-a realizat ca rod al rugăciunilor înălțate către Dumnezeu din nimă curată și nădejde nezdruncinată.

Despre această valoare mesianică a rugăciunii, adică despre caracterul profetic al rugăciunii dreptilor din perioada vechiului Testament, se dă mărturie rugăciunea rostită de dreptul Simeon, bătrînul care L-a întîmpinat și luat în brațe pe Mîntuitorul, Care a fost adus, cum știm, la 40 de zile la templu. *“Drept și temător de Dumnezeu, așteptînd mîngîierea lui Israel”* (Luca 2, 25), bătrînul Simeon asupra căruia era Duhul Sfînt, a rostit rugăciunea ca împlinire a făgăduinței făcute protopărinților Adam și Eva, pentru că ochii lui *“au văzut mîntuirea gătită înaintea feței tuturor popoarelor”* (Luca 2, 30.31). De acum și rugăciunea credincioșilor va fi rostită spre dobîndirea mîntuirii, a păstrării dreptei credințe, a împărtășirii Duhului Sfînt și a tot sporul duhovnicesc.

Pildă de rugăciune stăruitoare ne-a dat Domnul nostru Iisus Hristos în tot timpul viețuirii Sale pe pămînt. La vîrsta de 12 ani S-a suit împreună cu părinții

la templu ca să se roage (Luca 2, 41-52), iar înainte de a ieși la propoveduire S-a urcat în munte, postind și rugându-se timp de 40 de zile (Matei 4,2). dealtfel, cele mai multe minuni săvârșite de Mîntuitorul erau precedate de rugăciunea Sa către Părintele Cereș. El a căzut "cu fața la pămînt, S-a rugat și a zis: Părintele meu..." (Matei 26,39). Într-o altă împrejurare "a ieșit și S-a dus într-un loc pustiu și Se ruga acolo" (Marcu 2,35). La rugăciunea Sa "cerurile s-au deschis" mărturisește Sfîntul Evanghelist Luca (3,31); adeseori Se urca "la munte ca să Se roage" și petrecea "toată noaptea în rugăciune" (Luca 6,12); iar "pe cînd Se ruga El, chipul feței Sale s-a făcut altul și îmbrăcămîntea Lui albă ca zăpada" (Luca 9, 92). Ucenicul iubit al Domnului nostru Iisus Hristos, Sfîntul Ioan Evanghelistul, atunci cînd istorisește învierea lui Lazăr spune că la mormîntul acestuia, după ce a dat piatra la o parte "Iisus și-a ridicat ochii în sus și a zis: Părinte, mulțumescu-Ți Ție că M-ai ascultat" (Ioan 11,41). iar Sfîntul Apostol Pavel scrie credincioșilor evrei despre stăruința în rugăciune a Mîntuitorului astfel: "În zilele trupului Său, El a adus, cu strigăt tare și cu lacrimi, cereri și rugăciuni către Cel care putea să-L mîntuiască din moarte și auzit a fost pentru evlavia Sa" (Evrei 5,7). Mîntuitorul nostru Iisus Hristos nu numai că S-a rugat, dar El ne-a învățat cum să ne rugăm: "și a fost cînd era Iisus într-un loc, rugîndu-Se — spune însuși Sfîntul Evanghelist Luca; după ce a încetat, unul dintre Ucenicii Săi l-a zis: Doamne învață-ne să ne rugăm, precum a învățat și Ioan pe ucenicii săi" (Luca 11,j). Și le-a dat ca pildă rugăciunea "Tatăl nostru".

Urmînd exemplul învătătorului. Sfînții Apostoli "într-un cuget stăruiau în rugăciune dimpreună cu femeile și cu Maria, mama Lui și cu frații Lui" (Fapte 1,14); îndemnînd pe credincioși "să stăruie în rugăciune" (Coloseni 4,2), să se roage "neîncetat" (I Tesaloniceni 5,17) și să facă "în toată vremea, întru Duhul, tot felul de rugăciuni și de cereri și întru aceasta privegheați cu toată stăruința, rugîndu-vă pentru toți sfinții" (Efeseni 6,18). Tîlcuind aceste apostolicești adevăruri, Patriarhul Calist scrie: "Drept urmare, cel ce a judecat că trebuie să se roage neîncetat (I Tesaloniceni 5,17) cu toată sîrguința și cu tot chipul, cum zice Apostolul, și se străduiește cît se poate de mult cu această lucrare, va fi pus în rîndul ucenicilor lui Hristos. Căci urmînd învățăturilor lor despre sfințita rugăciune, s-a făcut fiu al harului lui Hristos".

Încredințarea că prin rugăciune credinciosul este un "ucenic al Mîntuitorului" și un "fiu al harului" a determinat pe "cei ce au primit cuvîntul" lui Dumnezeu, primii creștini, să stăruie "în învățătura apostolilor și în viața frățească, în frîngerea pîinii și în rugăciune" (Fapte 2, 41-42).

Acest mod de viețuire creștină a fost urmat pilduitor de către fiii bisericii noastre. Rugăciunea făcută în comun, în biserică sau în particular, are drept scop mai întîi de toate cunoașterea lui Dumnezeu. Sfîntul Maxim Mărturisitorul spunea în acest sens: "De aceea pe drept cuvînt a spus Domnul: Toate cîte veți cere, crezînd, veți primi". El a gîndit la toate cîte ajută la cunoașterea lui Dumnezeu și la virtute, singurele pe care trebuia să le ceară cu știință și cu credință cei evlavioși. Căci toate acestea folosesc și de aceea le dă Domnul cu siguranță celor ce le cer. Prin urmare, acela care cere numai de dragul credinței, adică al unirii nemijlocite cu Dumnezeu, toate cîte ajută la înfăptuirea acelei uniri, cu siguranță că le va avea. Dar acela care cere fără acest scop, alte lucruri sau pe cele înainte pomenite, nu le va primi".

Rugăciunea ne pune în comuniune nu numai cu Dumnezeu, ci și cu semenii noștri, cum adeseori rostim: "Adu-Ți aminte, Doamne, de cei ce ne urăsc și de cei ce ne iubesc... de părinții și frații noștri... de cei ce pentru binecuvîntate pricină nu s-au întîmplat", a fi la împreună rugăciune. Ori de cîte ori este făcută cu evlavie, cu inimă curată și cu nădejde neclintită, rugăciunea duce la zidirea sufletească a celui ce rostește ruga și a acelora pentru care se roagă. Rugăciunea pentru viața semenului este poruncă evanghelică și rînduială bisericească. Sfîntul

Evanghelist și Apostol Ioan spune în acest scop: *“Dacă vede cineva pe fratele său păcătuiind — păcat nu de moarte — să se roage și Dumnezeu va da viață aceluia frate, anume celor ce nu păcătuiesc de moarte, este și păcat de moarte; nu zic să se roage pentru așa păcat”* (Ioan 5,16).

Comuniunea în rugăciunea cu semenii și înaintașii noștri este un adevăr al mărturisirii noastre de credință. Îndemnul apostolic de a ne ruga *“pentru toți sfinții”* (Efeseni 6,18), de a ne ruga *pentru alții* (Iacob 4,16) și de a ne ruga *“în Duhul Sfânt”* (Iuda 20) la Sfânta Liturghie, a găsit întotdeauna în inimile și sufletele credincioșilor creștini din sânul Bisericii noastre străbune un ecou adânc și o plinire prin trăire pilduitoare. Prin rugăciunea făcută *“cu bucurie”* (Eilipeni 1,4) ne aflăm în comuniune duhovnicească de trainică trăire a acesteia cu Dumnezeu, cu sfinții și cu toți semenii noștri care sînt mădulare vii ale Bisericii triumfătoare și ale aceleia luptătoare. În rugăciune, omul nu este și nu se simte niciodată singur. De aceea, ea este o conglăsuire, o vorbire a noastră cu Dumnezeu și cu semenii. Către trăirea unor atît de adînci adevăruri ale credinței noastre ortodoxe, ne cheamă și rugăciunile și imnele cuprinse în toate cărțile de slujbă din biserică, cu deosebire în cîntările Sfintei Liturghii. Sfînta Liturghie este miezul rugăciunii creștinului ortodox, cu adevărat este cununa rugăciunilor noastre trebuind să vibreze la chemările Mîntuitorului nostru Iisus Hristos în același ritm și cu aceeași înflăcărare.

Rugăciunea este convorbirea noastră duhovnicească și sfințitoare cu Dumnezeu, cu Maica Preacurată și cu toți sfinții, frații noștri mai mari pe care îi cinștim. Într-un cuvînt, rugăciunea este trăirea comuniunii, a legăturii ființiale cu Izvorul sfințirii noastre și cu aceia care ne călăuzesc pe noi pe drumul iubirii. Rugăciunea să fie pentru tînărul teolog ca și pentru slujitorul Sfintelor noastre altare, apă și aer fără de care nu poate fi viață.

†TEOCTIST

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

MEDITAȚIE

Despre destin (soartă) și liberul arbitru

Făptura noastră omenească este între toate una și aceeași. Deși oamenii se deosebesc după culoare, după limbă, după obiceiuri, după credință, precum și după înțelepciune, inteligență, daruri și talente, după așezarea lor pe pămînt, după interese și patimi, și firea noastră este supusă acelorași legi, nevoi și trebuințe, ca fire omenească.

Sîntem supuși în adevăr condițiilor de viață, de trăire pe pămînt. Sîntem supuși legilor firești ale existenței și traiului nostru. Sîntem supuși unor îngrădiri, unor restrîngerii, unor apăsări, unor încercări.

Avem în adevăr totodată putința bucuriilor firești și îngăduite omului, avem dreptul și puterea de a ne îngriji, de a munci, de a ne lumina, de a ne întemeia un cămin, de a ne bucura de bunurile și darurile pămîntești și a ne desfăta în limitele bunei rînduicli și cuviințe.

Oamenii se aseamănă și se unesc în cele ce sînt obștești, comune și generale, și se deosebesc și despart în cele ce sînt personale, deosebitoare. Legile și condițiile vieții sînt aceleași. Trăim pe același pămînt, sub același cer, ne bucurăm și folosim același soare, aceeași lună și aceleași stele, aceeași lumină, același aer, aceeași apă, la locul unde se găsește fiecare.

Toți au o minte, mai ageră sau mai puțin ageră, o voință mai puternică sau mai slabă, un dar sau un talent mai mare sau mai mic, sentimente mai bune sau

mai puțin bune. Toți avem libertatea de a gândi, de a simți, de a vorbi, de a face bine. Această libertate este încredințată cugetului nostru al fiecăruia și ține de firea și de calitatea noastră sufletească.

Însemnăm ca oameni ceea ce gândim, simțim, voim și săvârșim sau realizăm în viață. Deși trăim în cadrul natural și social dat, avem putința de a face mai mult și mai bine, de a spori cantitatea și a îmbunătăți calitatea binelui ce facem ca datorie omenească și datorie la viața și opera omeniirii întregi.

Nimic nu ne împiedică și nu ne oprește în cugetul nostru ca să facem numai bine, cât mai mult bine. Nimic nu ne îndreptățește în cugetul nostru să facem rău sau să nu facem partea noastră de datorie în viață. Nimic nu ne îndreptățește în cugetul nostru să ne plîngem de greutăți, ca să apărăm nepăsarea, trîndăvia, păcatele și cîrtirea noastră.

Viața are în adevăr și sarcini anevoioase și uneori greutăți, pe care nu le putem purta în întregime. Sînt și stări și laturi în care străduința este mai grea, dar orice om poate face ceva pentru a o ușura în măsura puterilor lui, dacă are voința de a face aceasta.

Sînt însă oameni care se plîng de ceea ce numesc ei *soartă*, soarta lor, socotind pe a altora soartă bună. Soarta este socotită ca ceva hotărîtor omului dinainte, fără știrea, voia, vina sau meritul lui.

Această părere este greșită și păcătuiește și împotriva rînduiei lui Dumnezeu. Nu există regulă sau lege după care să fie dat unora să fie fericiți și altora nefericiți. Fericirea și nefericirea omului depind în primul rînd de el însuși, adică de mintea, de ideea sa despre viață, de sentimentele și năzuințele sale, de munca și cinstea sa, de înțelepciunea sa, de împrejurările vieții, de oamenii cu care se însoțește sau se învrăjbește.

Pot fi în viață întîmplări, nevoi și necazuri de care să nu fie vinovați cei care le suferă. Cele mai multe însă, dacă nu toate, vin de nepăsarea, din ambiția, din lăcomia, din răutatea, din slăbiciunea sau din de prevederea noastră.

Multe boli, accidente, primejdii sau alte suferințe vin din nepurtarea noastră de grijă, din lipsă de prevedere și de îngrijire, din necumpătare și din răutatea celor care săvîrșesc păcatele ce apoi se ispășesc.

Dumnezeu nu nedreptățește pe nimeni. El cunoaște în adevăr din veci cine, ce și cum va fi fiecare om, dar nu stabilește din veci cine să fie fericit și cine nefericit dintre oameni. Toții oamenii sînt făptura lui Lui, sînt fiii Lui. Tuturor le este Creator și Părinte, ajutor și ocrotitor, dar depinde de oameni ca să cunoască și să se bucure de aceasta.

Toți oamenii sînt datori față de Dumnezeu prin (cu) respect, ascultare, urmare și încredere. Dumnezeu are daruri, bunuri și bucurii pentru toți, dar nu toți țin să le aprecieze, să le merite și să se folosească de ele.

Sînt oameni care îngroapă talanții, fii risipitori, sînt slujitori leneși, oameni nedrepti, oameni nerecunoscători pentru binefacerea de care s-au bucurat și atîtea alte chipuri asemănătoare, despre care vorbește și ne învață pildele Mintuitorului.

Pentru a fi tuturor bine, trebuie ca toți oamenii să facă numai bine, să fie drepti, harnici, binevoitori, pașnici, prietenoși, cumpătați, recunoscători, blînzi, smeriți, îndatoritori, corecți, onești în toate și față de toți.

Nu Dumnezeu este vinovat sau dator pentru răul ce se face pe lume și pentru suferințele și necazurile ce se îndură în această lume.

Dumnezeu ne-a înzestrat ca oameni cu lumini și cu puteri, care să ne arate calea cea bună a vieții și a fericirii. Dumnezeu ne-a dat minte cugetătoare, ne-a dat conștiința binelui și a răului, ne-a dat cumpăna măsurii și chibzuirii lucrurilor, ne-a dat *cugetul* sau "*conștiința*", care face harul de a înțelege și a prețui gîndurile, năzuințele și faptele noastre.

Dumnezeu nu ne silește a face rău și nu ne împiedică a face binele Pentru a ne ajuta, îndrepta și a nu avea a ne plînge, bunul Dumnezeu ne-a dat înțelepciunea

din înțelepciunea Sa și dreptate din dreptatea Sa: ne-a dat nu numai minte pentru a putea gândi și conștiință pentru a deosebi și a alege binele de rău, ci și libertatea de a hotărî și săvîrși ceea ce gândim și alegem.

Libertatea voinței noastre omenești este un dar și un drept ce ni s-a dat de Dumnezeu pentru a merge pe calea binelui, a dreptății, a ascultării și a fericirii.

Avem deci dar și putere, în numele lui Dumnezeu, darul de a cunoaște binele și a-l face. A face bine, este a te și bucura de bine. Poporul nostru zice cu înțelepciunea sa: "*Bine faci, bine găsești*". A face rău și a voi să ai parte de bine este nedrept și vătămător sieși și altora.

Cît privește soarta și destinul, înțelese ca o hotărîre care se impune omului printr-o lege necunoscută, împotriva căreia omul nu poate face nimic, fiind cumva ca un prizonier sau osîndit ce nu are putință de izbăvire, să nu gîndească nimeni că s-ar putea întemeia pe cuvintele ce se pot citi adesea în Sfînta Scriptură, și îndeosebi în Sfînta Evanghelie, ca: "*scris este*", sau "*precum s-a scris*", "*despre care s-a scris*", vorbind adică despre împlinirea unor cuvinte care s-au scris de mult, în Vechiul Testament. Acestea sînt proorcii împlinite, sînt preziceri făcute cu har Dumnezeiesc, care în adevăr s-au împlinit, fie cu privire la poporul iudeu, fie cu privire la Mîntuitorul, fie cu privire la omenirea întregă, iar unele urmează a se împlini la vremea știută de Dumnezeu.

Sfînta Scriptură ajută și învață a cunoaște binele și răul, a cunoaște calea îndreptării, a cunoaște condițiile mîntuirii către fericirea veșnică.

Nimic nu lipsește în învățătura Mîntuitorului — cunoașterii și săvîrșirii binelui, luptei împotriva răului, îndreptării omului.

Păcătoșii pocăiți îndreptați și iertați de Mîntuitorul au fost mai fericiți decît cărturarii și fariseii ce se socoteau drepti și desăvîrșiți. Cu păcatele lor păcătoșii mergeau de asemenea spre osîndă. Prin pocăință, păcătoșii iertați de Mîntuitorul au găsit calea ieșirii lor din ceea ce s-ar fi socotit a fi soarta lor. Prin nepocăința lor, cărturarii și fariseii, socotiți de sine și de lume, ca avînd soartă fericită, și-au atras osîndă, la care nu cugetau în mîndria lor.

Ceea ce numim "*soarta noastră*" se află în mîinile noastre. Dumnezeu ne mîntuiește pe temelul gîndurilor și faptelor noastre. Nu El ne învață răul, nu El ne silește a face răul. Soarta noastră o scriem cu faptele noastre în cartea cea mare a judecării. Cei care își caută soarta în stele, la vraci, la ghicitori și la ghicitoare pierd zadarnic și bani și vremea de a se mîntui.

Să facem în toate voia Domnului, și El va avea grijă și putere să îndrepte și îmbunătățească soarta noastră.

Ne încredințăm, de aceea, Tie Doamne, Atotștiutorului, Atotputernicului, Atoatefăcătorului, rugîndu-Te să ne ajuți a ne pocăi și îndrepta, învrednicindu-ne să scriem numai gînduri și fapte bune în cartea Ta, spre mîntuirea noastră și slava Ta.

Amin

Prof. Teodor M. Popescu

ISPITELE ȘI ÎNCERCĂRILE VIETII Cum să ne ferim de ispite?

"Ferice de omul care rabdă ispita, ca fiind cercat, va primi cununa vieții, pe care a făgăduit Domnul celor ce-l iubesc pe Dînsul". (Iacov I,12).

În viața aceasta toți oamenii sîntem asemenea unor călători. Și, de aceea, orice călător întîlnește în drumul lui multe ispite, multe încercări, unele mai grele, altele mai ușoare. Cu cît sînt mai puternice cu alții meritul este mai mare

și, dacă le învinge, atunci mai sigur ajunge la destinație, iar bucuria este mai mare. Ce sînt aceste ispite sau piedici și de unde vin?

Ispita, în sine, nu este un păcat, dar învoirea cu ea este păcat. "Dumnezeu nu ispitește pe nimeni", ne spune Sfîntul Apostol Iacov (Cap. I, 13, 14), ci fiecare se ispitește singur, fiind tîrît și momit de pofta sa. Totuși pentru mîntuirea sufletului nostru, sau pentru a ne dovedi tăria credinței, ispitele ce vin asupra noastră sînt pentru încercare, după care va urma răsplata. Deci, nevenind de la Dumnezeu, ele vin, unele de la duhul cel rău, altele de la trupul nostru și altele de la lumea din jur. "Ori de cîte ori sîntem ispițiți, aceasta vine de la diavolul" spunea Origen (*Despre Rugăciune*), iar Sfîntul Grigore al Nisei numește "ispitiitor pe diavolul" (*Despre învierea sufletului*). Astfel avem de luptat împotriva duhului răutăților din văzduh (Ieșeni VI, 2), "căci el ațîță pe om cu pofta trupului, pofta ochilor și trufia vieții" (I. Ioan II, 12). Lupta noastră împotriva ispitelor, ne ajută însă, la întărirea spiritului de apărare, ne trezește nepăsare, ne smerește, ne sporește virtutea și ne mărește dragostea pentru Dumnezeu. Sfînta Scriptură și Sfînta Tradiție ne arată multe împrejurări de ispite multe căderi și biruințe. Să ne amintim de prima dramă din istorie, cînd primii oameni — Adam și Eva — au căzut ispițiți de duhul cel rău și au căzut în păcatul neascultării. Să ne amintim, însă și de Iov, cel care, prin răbdare, a biruit toate încercările și ispitele la care a fost supus. Diavolul are putere asupra omului numai atît cît îi îngăduie Dumnezeu, iar dacă Dumnezeu îngăduie ispite mai mari, El dă și darul îndestulător spre a le ține piept. Acest har se dobîndește numai prin rugăciune. Ea este pavăza împotriva ispitelor, iar cînd este însoțită și de post, este și mai puternică: "privegheați și vă rugați, ca să nu cădeți în ispite", căci rugăciunea luminează mintea și întărește voința.

În același timp să laudăm și curajul și lupta miilor de mucenici, care, pentru credința și dragostea pentru Hristos, au suferit atîtea chinuri cu convingerea nestrămutată că vor cîștiga mîntuirea.

Ispitele vin și de la trupul nostru, care este legat de pămînt și cade în felurite păcate, înclinări și patimi — vici ca beția, desfrînarea, minciuna, furtul și, în general, toate plăcerile lumești care îndeamnă spre păcat. Pentru a ne îndepărta de aceasta trebuie să folosim acele arme care se împotrivesc fiecărui păcat sau ispită. Acestea sînt virtuțile creștine. Astfel, împotriva minciunii avem virtutea răbdării; împotriva dușmăniei și răzbunării, avem virtutea blîndeții; împotriva invidiei și a urii avem virtutea cea mare a iubirii. Dar pentru a le putea birui nu reușim singuri. De aceea, să implorăm ajutorul și harul lui Dumnezeu prin rugăciune.

Dacă reușim să biruim trupul nostru și ispitele ce vin asupra lui va trebui să luptăm și împotriva celor ce vin de la cei din jur, de la oameni. Unele vin asupra noastră sub formă de lingușiri, prietenii mincinoase, îndemnuri rușinoase la furturi, desfrînări sau crime, altele vin cu amenințări sau șantaj. Ele vin pe neașteptate și, pentru aceasta se cuvine a ne găsi înarmați cu puterea harului divin, îmbrăcîndu-ne în veșmintele virtuților ca: înțelepciunea, statornicia, bărbăția, cumpătarea, smerenia, iar peste toate cu iubirea și rugăciunea către Milostivul Dumnezeu.

Astfel, lupta împotriva ispitelor ne ajută să cîștigăm cununa biruinții, laurii strălucitori ai biruinții, atît în viața aceasta trecătoare, cît și cea de dincolo de mormînt.

Cît de sugestive ne apar cuvintele Mîntuitorului Nostru Iisus Hristos spuse în parabola bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr: "Și era un sărac, anume Lazăr, care zăcea la poarta bogatului, plin de răni, și dorea să se sature cu fărîmiturile, ce cădeau din masa bogatului, ba și cîinii venînd, îi lingeau bibele. Dar întîmplîndu-se să moară săracul, a fost dus de îngeri în sînul lui Avraam: "a murit și bogatul și s-a îngropat" (Luca XVI, 20-22).

Cine era săracul? — Un om sărman care zăcea gol și plin de răni la poarta

bogatului și nimeni nu-i da nimic. Era într-o mare ispită și încercare. El nu a învidiat starea bogatului, nu s-a mâniat pe soarta lui, nu s-a ridicat împotriva lui Dumnezeu. Nu. Dar era oare gol? Nu avea haine? — Avea ca haină credința sa. Nu avea hrană? — Avea ca hrană nădejdea sa. Se înarmase cu virtutea răbdării, pe care Dumnezeu a prețuit-o și a răsplătit-o, căci, la moartea sa, îngerii i-au luat sufletul și l-au dus în paradisi. Iar bogatul anonim, s-a îngropat.

Pentru a ilustra cât de mare și puternică este ispita asupra celor slabi vă voi povesti o întâmplare tristă din viața unui tânăr, pe care viciul l-a dus la ruină și distrugere. Aceasta nu pentru altceva decât pentru faptul că a uitat de Dumnezeu și de bunătatea Lui.

* * *

Tinerii de astăzi și de totdeauna să asculte această istorisire adevărată, povestită de un duhovnic cu multă durere, și să ia seama, cu înfrigurare, rugînd pe Dumnezeu să-i ferească de ceasul ispitei și să-i aperse de căderea în prăpastia cea mai nenorocită.

Într-un oraș trăia un tânăr cu obiceiuri creștinești și cu o moralitate fără de cusur. Cu o creștere deosebită, dotat cu o judecată și o ascuțime a minții rar întâlnită. Era bucuria mamei sale, c. doamnă văduvă și bine cunoscută pentru scrierile sale adresate tineretului și care nu a lăsat nimic la o parte, ca să ofere fiului ei o bună educație și să-i asigure o poziție mai bună în societate.

Cu toate că avea numai 25 de ani, ajunsese să fie inginer într-unul din cele mai mari orașe ale țării, la întreprinderea căilor ferate, unde își îndeplinea serviciul cu cea mai mare conștiință, spre întreaga mulțumire a superiorilor lui. Prietenii îl respectau, de multe ori îl priveau cu invidie, dar mulți țineau la el pentru purtarea lui modestă și creștinească. Uneori, cînd prietenii lui se duceau la distracții și căutau satisfacții în plăceri ușuraticе, îl poșteau și pe el, sta de o parte, ocolind cărările risipei și ale viciului. Îndura uneori chiar clipe de luări în rîs sau gesturi pline de dispreț. Amintirea mamei sale, dar, mai ales frica lui Dumnezeu, îi dădea putere să suporte purtarea lor.

Comportarea lui frumoasă a cîștigat inima altui tânăr care îl iubea cu o prețuire fără margini.

Cu toate acestea, ceea ce nici ispitele, nici bătăile de joc ce le primea nu au putut să facă, a reușit să săvîrșească un pahar de alcool, ce a pătat ființa interioară a acestui tânăr și durerea pe care a simțit-o pentru acest fapt, rușinea mincinoasă pe care, din invidie, i-a făcut-o gestul tovarășilor lui de muncă și care l-a aruncat în cea mai grozavă nenorocire.

Într-o zi tînărul juca șah cu un coleg. Deodată jocul adversarului a luat o turnură greșită, iar acesta i-a propus să ia jocul de la început. El însă, stăpîn pe capacitatea sa, știindu-se un bun cunoscător, s-a împotrivit. — “Foarte bine” a zis colegul, dar să știi că dacă am să cîștig va trebui să bei un pahar din băutura aceasta. Plin de încredere în priceperea și abilitatea sa, a acceptat, el care nu pusese buzele pe o picătură de alcool pînă atunci. Contrar, însă, acestui fapt, jocul s-a întors și adversarul a cîștigat partida și el a trebuit să ducă paharul la gură.

Toți colegii s-au adunat în jurul lui și parcă ziceau: “Acum nici tu nu ești mai grozav decât noi. Ești obligat să bei paharul. Împins de această falsă rușine, sărmanul luă paharul și, mai înainte de a-l duce la buze, își plimbă privirea peste fețele tuturor, să vadă dacă nu va vedea vreun semn de milă. Dar nu era. Nici o față nu deveni pentru el ca a unui înger păzitor. Toți, pînă și colegul lui care îi arătase cea mai mare prietenie, gîndeau: “În fond cît rău îi va face un singur pahar de băutură?” — Atunci a înghițit paharul. Îndată, însă, s-a simțit ca murdărit de această înghițitură otrăvită și fu cuprins de cel mai adînc regret. Se întoarse cu spatele spre colegii lui și refuză să mai stea la masă cu ei, la locul său obișnuit. Prietenul își dădu seama de lupta din sufletul lui. În picioare, aproape de

fereastră, se făcea că privește afară. veni lângă el și îl rugă să vină în mijlocul lor și să uite ceea ce s-a întâmplat. Refuză și se întoarse cu răceală, ștergându-și o lacrimă. Colegul crezu că o băutură luată cu măsură nu va face rău. Dar nu a fost așa. Focul acesta intrat în ființa lui, luă o nouă întorsătură, pentru că ceru un al doilea, apoi un al treilea pahar. După aceasta ieși afară cu iadul în suflet. seara, tînărul nu mai apără în mijlocul colegilor. A doua zi la ceasul prînzului era iarăși lipsă, și toți erau îngrijorați de starea lui. În sfîrșit, tîrziu seara, veni ca un stăpînit de o excitație puternică. Prietenul a observat ce distrugere a putut să săvîrșească în aceste 30 de ore băutura perfidă. Numai un pahar din această băutură distrusese toată ființa lui morală și o transformase în viciu.

Disperat de el însuși, distrus și legat de duhul cel rău care intrase într-însul cu ajutorul băuturii nefaste, nu mai îndrăznea să se apropie de singurul prieten pe care îl mai avea și care putea să-l îndrumeze spre un ajutor și nu se întoarse nici spre Bunul Dumnezeu, Căruia să-i ceară printr-o rugăciune scurtă și plină de credință, ca să-l smulgă din nenorocirea în care se afla, cu puterea sa Dumnezeiască. Rodul păcatului ce se născuse într-însul îl aduse cu gîndul spre ideile sinuciderii. dar viciul a fost mai puternic. Nici frica de Dumnezeu, care era atît de slabă, nici dragostea pentru mama sa nu au avut puterea să-l oprească de pe panta abisului în care era căzut, prin patima care a pus stăpînire pe ființa lui. Nu-l vom mai urmări pe drumul stricăciunii în care se afunda, din ce în ce mai puternic. Este de ajuns să înțelegem că după cîteva luni, împins de nevoia de bani, s-a hotărît să spargă casa de bani a întreprinderii de Cale Ferată, în care lucra și în care nu ocupa un serviciu modest și, pentru ca să facă să dispară urmele furtului a dat foc clădirii în care se aflau birourile. Incendiul, însă a fost stins și dubla sa crimă a fost descoperită. Pentru aceasta a fost judecat și osîndit la închisoare, pe viață...

Lumea, de multe ori, privește ironic modestia pe care o au unii credincioși care refuză să se amestece cu unele obiceiuri ușurate, pe accia care se feresc de ispite. Tînărul despre care am vorbit ar fi fost salvat dacă ar fi fugit de accia care rîdeau de comportarea sa. "De ce oare vreți să fac ceva" — spunea cîndva un student colegilor lui, "să fac ceva ce m-ar face nefericit?"..

Întorcîndu-ne acum la îndatoririle noastre de creștini vedem, cu adevărat că ispitele ne conduc la luptă și prin luptă ajungem la biruință. De aceea, să rămînem la învățăturile Bisericii și să ascultăm din nou pe Sfîntul Apostol Pavel care scria Efesenilor: "Întăriți-vă în Domnul și tăria puterii Lui și vă îmbrăcați cu toată armura Lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva uneltirilor diavolului, încingîndu-vă mijlocul cu adevărul și îmbrăcîndu-vă cu platoșa dreptății, avînd picioarele încălțate cu nepregetare pentru vestirea Evangheliei păcii, dar, mai presus de toate luați scutul credinței, cu care veți putea stinge toate săgețile cele aprinse ale vicleanului. Luați și coiful mîntuirii, sabia duhovnicească, ce este cuvîntul lui Dumnezeu" (Efeseni VI, 11-17).

Privind acestea toate, să înțelegem că "Fără ispită nu este luptă, fără luptă nu este biruință și fără biruință nu este încununare", cum zice Ieronicul Augustin.

Pe lângă ce am spus pînă acum, să nu uităm că avem un Tată bun și milostiv, Ziditorul a toate, și atunci cînd sîntem înconjurați de ispite, de încercări, primul pas pe care trebuie să-l facem este "rugăciunea smerită" și atunci ne va ajuta împotriva duhului cel rău, care caută mereu să ne cucerască. Pentru aceasta ne-a învățat prin Fiul său, Mîntuitorul nostru, ca în "Rugăciunea Domnească" să-I zicem: "Și nu ne ducem pe noi în ispită, și ne izbăvește de cel rău".

Preot David Popescu

PILDA FIULUI RISIPITOR

(Lecție de religie)

1. Momentul organizatoric

2. Verificarea temei și a cunoștințelor predate

3. Comunicarea noilor cunoștințe

a) Legătura cu lecția sau cunoștințele anterioare

Faptul că Mântuitorul se apropia cu iubire și bunăvoință de vameși și păcătoși, a trezit invidia cărturarilor și fariseilor cărtitori, care nu ezitau să-L acuze că "primește pe păcătoși și mănincă cu ei". Le-a spus și cu altă ocazie că "cei bolnavi au nevoie de doctor", dar nu au vrut să înțeleagă acest adevăr atât de simplu și de adânc... Acum le va arăta câtă bucurie se face în cer pentru întoarcerea la pocăință a unui păcătos.

b) Comunicarea subiectului lecției noi

Și pentru a se face mai bine înțeles, ilustrează această afirmație prin frumoasa pildă a fiului risipitor.

c) Textul pericopei

"Și a zis: un om avea doi fii. Și a zis cel mai tânăr dintre ei tatălui său: Tată, dă-mi partea ce mi se cuvine din avere. Și el le-a împărțit averea. Și nu după multe zile, adunînd toate, fiul cel mai tânăr s-a dus într-o țară îndepărtată și acolo și-a risipit averea, trăind în desfrînări. Și după ce a cheltuit totul, s-a făcut foamete mare în țara aceea, și el a început să ducă lipsa. Și ducîndu-se, s-a alipit el de unul din locuitorii acelei țări, și acesta l-a trimis la țarinile sale să pască porcii. Și dorea să-și sature pîntecele din roșcovele pe care le mînceau porcii, și nimeni nu-i da. Dar, venindu-și în sine, a zis: cîți argați ai tatălui meu sînt îndestulați de pîine, iar eu pier aici de foame! Sculîndu-mă mă voi duce la tatăl meu și-i voi spune: tată, am greșit la cer și înaintea ta; nu mai sînt vrednic să mă numesc fiul tău. Fă-mă ca pe unul din argații tăi. Și, sculîndu-se, a venit la tatăl său. Și încă departe fiind el, l-a văzut tatăl său și i s-a făcut milă și, alergînd, a căzut pe grunazul lui și l-a sărutat. Și i-a zis fiul: tată, am greșit la cer și înaintea ta și nu mai sînt vrednic să mă numesc fiul tău. Și a zis tatăl către slugile sale: aduceți degrabă haina cea mai bună și-l îmbrăcați și dați inel în mîna lui și încălțăminte în picioarele lui; și aduceți vițelul cel îngrășat, înjunghiați-l și mîncînd să ne veselim; căci acest fiu al meu mort era și a înviat, pierdut era și s-a aflat. Și au început să se veselească. Iar fiul lui cel mare era la țarină. Și cînd a venit și s-a apropiat de casă, a auzit cîntece și jocuri. Și, chemînd pe una dintre slugi, a întreat: ce sînt acestea? Iar ea i-a spus: fratele tău s-a întors și tatăl tău a înjunghiat vițelul cel îngrășat, pentru că l-a primit sănătos. Și el s-a mîniat și nu vroia să intre; dar tatăl lui, ieșind, îl ruga. Iar el, răspunzînd, a zis tatălui său: iată de atîția ani îți slujesc și niciodată n-am călcat porunca ta. Și mie niciodată nu mi-ai dat un ied, ca să mă veselesc cu prietenii mei; dar cînd a venit acasă fiul tău, care ți-a mîncat averea cu desfrînatele, ai junghiat pentru el vițelul cel îngrășat. Iar el i-a zis: fiule, tu totdeauna ești cu mine și toate ale mele ale tale sînt. Trebuia însă să ne veselim și să ne bucurăm, căci fratele tău acesta mort era și a înviat, pierdut era și s-a aflat" (Luca 15, 11-32).

d) Explicarea pericopei

Pilda are un pronunțat caracter moral, prezentîndu-ne trei tablouri. Primul tablou ne descrie hotărîrea nesăbuită a fiului cel mic, care ieșind de sub autoritatea paternă, se "pierde" în propriile păcate, ajungînd pe culmile disperării. Al doilea tablou prezintă căința și hotărîrea lui de a reveni la casa părintească, precum și iubirea tatălui, care așteptîndu-l, îl primește cu bucurie. Al treilea tablou oglindește supărarea fiului celui mai mare, ca și protestul lui împotriva iubirii arătată de tatăl său, fiului risipitor reîntors la casa părintească. În acest

caz, tatăl din parabolă este Dumnezeu, Părintele ceresc plin de iubire, care nu judecă, nu condamnă, nu osîndește, ci așteaptă cu îndelungă răbdare ca să ierte și să primească în brațele iubirii părintești pe fiul care, deși, s-a despărțit de tatăl său, apucînd în lumea păcatului și a morții morale, rămîne totuși fiul lui, viață din viața lui...

În prim plan rămîne însă fiul risipitor, care și-a cheltuit toate bunurile cu care l-a înzestrat Dumnezeu, ajungînd într-o stare umilitoare și jalnică, care duce la destrămarea propriei sale ființe. Ajuns în această stare de păcat, sau de moarte morală, era învins de puterea diavolului, care punîndu-și stăpînire asupra sa, îl domină, ținîndu-l în cea mai de jos stare a existenței... În sufletul lui se deșteaptă totuși acel judecător care îl trezește din adormire... Iar această trezire a conștiinței îl determină să-și "vină în sine", să privească la sine însuși, să vadă situația în care a ajuns, să o regrete sincer și profund. Și astfel în fața lui apare un luminis saluator: casa părintească! Acolo argații o duc mai bine decît el. Obiectiv cu sine însuși, ia o hotărîre eroică: "Scula-mă-voi!". Aici nu mai pot sta, fiindcă... er! Și s-a sculat și a pornit pe drumul salvator al vieții și îndreptării sale. Iar tatăl îl primește cu brațele deschise și îi redă demnitatea pe care a avut-o mai înainte, bucurîndu-se neșus de mult de reîntoarcerea lui. Sufletul fratelui celui mai mare însă se întristează. El aprecia situația după norma unei judecăți rigide. Nu acceptă nici iubirea, nici iertarea. Atitudinea tatălui său îl revoltă și refuză să participe la bucuria învierii morale a fratelui său, pe care, de altfel, nici nu-l numește, în dialogul cu tatăl său, "frate" ci "fiul tău"...

Pe lîngă această interpretare, s-a încercat să se dea pildei "fiului risipitor" și o interpretare simbolică, nu lipsită de interes, privind istoria mîntuirii neamului omenesc. Se spune astfel că tatăl din parabolă este Părintele ceresc, Dumnezeu. Fiul cel rătăcit sînt neamurile care s-au abătut de la iubirea părintească și au apucat pe drumul păcatului, fapt care le-a dus într-o situație deplorabilă. Avuția pe care tatăl a dat-o fiului risipitor reprezintă darurile cu care Dumnezeu ne-a înzestrat la creație. Risipirea avuției primită de fiul cel mic, reprezintă tocmai această nefructificare a darurilor cu care Dumnezeu l-a înzestrat pe om. Starea deplorabilă în care a ajuns, datorită depărtării de Dumnezeu și a risipirii darurilor cu care l-a înzestrat Creatorul reprezintă afundarea tot mai mult a omului în păcat. Străinul care îl angajează pe fiul cel pierdut păzitor la porci, este diavolul. Fiindcă porcii sînt socotiți animale necurate, a ajunge să păzești porcii, reprezintă pentru iudei cea mai de jos poziție la care poate ajunge cineva. Fiul cel mare reprezintă poporul din Israel, fidel și apropiat de Părintele ceresc, dar în același timp invidios pe fratele său, care întorcîndu-se, este primit cu iubire și recomandat ca fiu, nu ca argat de către tatăl său bun și iubitor... Darurile cu care îl primește tatăl său, repunîndu-l în demnitatea de la început, reprezintă darurile Bisericii, care salvează viața oricărui păcătos care se căiește și se hotărăște să revină la iubirea lui Dumnezeu, îndreptîndu-și viața.

Înțelesul direct și cel mai important al pildei este însă cel moral, pe care l-am prezentat la început.

e) Intuiția

Se prezintă tabloul plecării fiului risipitor de la casa părintească și reîntoarcerea lui în brațele iubirii părintești.

4. Fixarea (Recapitularea) cunoștințelor

Ne întrebăm acum: care sînt elementele ce au determinat reîntoarcerea fiului risipitor la casa părintească? În primul rînd, "venirea în sine", adică trezirea conștiinței păcătoșeniei, sau a căinței pentru faptele rele săvîrșite. În al doilea rînd, hotărîrea de a se ridica din acea stare: "scula-mă-voi" reprezintă hotărîrea în renaștere, sau înviere din moartea păcatului. Căința cu regret pentru păcatul săvîrșit, ca și hotărîrea de a nu-l mai săvîrși reprezintă virtutea pocăinței.

5) *Aplicarea*

Pe lângă virtutea pocăinței, Biserica are ca un dar al Mîntuitorului și Sfînta Taină a Pocăinței, sau a Spovedaniei (Mărturisirii), prin care, în urma mărturisirii păcatelor dobîndim din partea Părintelui ceresc iertarea păcatelor și învierea din moarte la viață.

6) *Tema pentru acasă*

Elevilor li se propune să-și facă un examen al conștiinței și să analizeze ce păcate au săvîrșit, precum și modul în care, renunțînd la ele, vor deprinde cultivarea virtuții creștine.

Preot profesor Sorin Cosma

PILDA VAMEȘULUI ȘI FARISEULUI (Lecție de religie)

1. *Momentul organizatoric*2. *Verificarea temei și a cunoștințelor predate*3. *Comunicarea noilor cunoștințe*a) *Legătura cu lecția sau cunoștințele anterioare*

În mai multe lecții referindu-ne la rugăciune, am văzut că ea reprezintă harul lui Dumnezeu oferit sufletului omenesc, spre a-și putea înălța simțămîntele spre cer. Rugăciunea ca adresare către Dumnezeu poate fi de laudă, de mulțumire și de cerere. Ea poate fi apoi publică, cînd este făcută de întreaga obște a credincioșilor, precum și particulară, făcută de credinciosul aflat singur în comuniune cu Dumnezeu. Am văzut apoi că noi ne putem ruga oricînd simțim nevoia de a comunica cu Dumnezeu, dar ca regulă este rugăciunea de dimineață, de seară și de la prînz.

b) *Comunicarea subiectului lecției noi*

Cum trebuie făcută rugăciunea spre a fi bine plăcută lui Dumnezeu, ne arată Mîntuitorul în pilda vameșului și fariseului.

c) *Textul pericopei*

“Doi oameni s-au suit în templu să se roage, unul fariseu și altul vameș. Fariseul stînd așa se ruga în sine: Doamne îți mulțumesc că nu sînt ca ceilalți oameni: răpitori, nedrepti, desfrînați, sau ca acest vameș. Postesc de două ori pe săptămînă, dau zeciuială din toate cîte cîștig. Iar vameșul departe stînd, nu vrea nici ochii să-și ridice la cer, ci își bătea pieptul zicînd: Dumnezeule, milostiv fii mie păcătosul. Zic vouă, s-a coborît acesta mai îndreptat la casa sa decît acela; căci tot ce se înălța pe sine, se va smeri, iar cel ce se smerește pe sine, se va înălța” (Luca 18, 10-14).

d) *Explicarea pericopei*

După cum vedem, pericopa ne prezintă doi oameni care se roagă în mod cu totul deosebit. În fond ei reprezentau două categorii de oameni: pe farisei și pe vameși. Cine erau unii și cine erau alții? Fariseii reprezentau partidul național religios cu mult zel pentru legea și datinile străbune. Numele lor însemna “separați”, fiindcă pretindeau că se deosebesc de ceilalți oameni în împlinirea aspirațiilor poporului din care făceau parte. Dar ei împlineau legea numai în litera ei, interpretînd-o mai mult după datinile oamenilor; și nu în duhul ei, în spiritul voinței lui Dumnezeu. Erau oricînd gata să înfrunte, să demaște și să se ia de piept cu oricine care nu împlinea ca ei legea în literă, și pînă în cele mai mici amănunte; precum și datinile tradiționale care o completau. De multe ori rămîneau numai la tradițiile omenești îndatinate în popor, și pierdeau duhul adevărat al legii sfinte... Erau disprețuitori și aroganți cu mulțimile necunoscătoare ale legii, dar în același timp erau plini de mîndrie, făcîndu-le plăcere să fie mereu în vîzual, admirația și “aplauzele” celor din jur.

Pe de altă parte, după le arată și numele, vameșii erau în serviciul romanilor stăpînitari și nu totdeauna cinstiți în exercitarea funcției lor, motiv pentru care reprezentanții legii și ai națiunii îi priveau nu numai cu rezerve, ci și cu dispreț, ca pe unii care nu respectau legea lui Dumnezeu. Ei erau adevărate întru chipări ale păcatului. Când, în acele timpuri, doreai să spui despre cineva că este păcătos, îl comparai, sau îl identificai cu vameșul.

Fiind două categorii deosebite, vameșul și fariseul se comportă diferit și atunci când se roagă. Astfel, fariseul se comportă în fața lui Dumnezeu cu multă mîndrie și aroganță. Dacă observăm bine, el nici nu se roagă lui Dumnezeu, ci se laudă lui Dumnezeu, disprețuind pe ceilalți oameni, și mai ales pe vameșul care era alături. Pe de altă parte, vameșul avea conștiința păcătoșeniei sale. Dacă fariseul stătea în față cu ochii spre cer, pentru a-i spune lui Dumnezeu cine este el, ca și cum Dumnezeu nu ar ști, vameșul plin de căință și de sinceritate nu avea îndrăzneală nici privirea să-și ridice spre cer, fiindcă cerul era considerat "tronul lui Dumnezeu", iar el inundat de păcate, apăsător de conștiința vinovăției, putea decît cu smerenie și pocăință să și le recunoască și să ceară milostivirea Părintelui ceresc. În urma rugăciunii sale, fariseul nu a primit nimic din partea lui Dumnezeu, fiindcă, de fapt, nici nu a cerut nimic lui Dumnezeu... Vameșul în schimb a primit îndurarea lui Dumnezeu și a plecat din templu cu sufletul curat, eliberat de păcat, prin milostivirea Părintelui ceresc, care din bunătate și îndurare i-a alinat tulburătorul zbucium sufletesc. Dacă rugăciunea vameșului a fost primită, cum a fost ea adresată lui Dumnezeu? A fost adresată cu căința și cu smerenie. Ce am văzut că ne învață Mîntuitorul cu privire la modul în care trebuie să ne rugăm? Că rugăciunea noastră trebuie făcută totdeauna cu smerenie, fiindcă "cel ce se smerește pe sine, se va înălța" în fața lui Dumnezeu, asemenea vameșului, pe cînd "cel ce se înălță pe sine, se va smeri", asemenea fariseului.

e) Intuiția

Se face prezentînd tabloul rugăciunii vameșului și fariseului, explicînd modul de a se ruga al fiecăruia.

4. Fixarea (recapitularea) cunoștințelor

Ne întrebăm acum: ce ne prezintă parabola "vameșului și fariseului"? (Două categorii de oameni și două moduri diferite de a se ruga lui Dumnezeu). Cum s-a rugat fariseul? (El nici nu s-a rugat, ci s-a laudat în fața lui Dumnezeu că împlinește legea). Dar vameșul? (S-a căut plin de smerenie, regretînd păcatele sale în fața lui Dumnezeu). Cum trebuie noi să ne rugăm? (Asemenea vameșului, cu căință și smerenie, știut fiind că "cel ce se înălță pe sine, se va smeri; iar cel ce se smerește pe sine, se va înălța").

5) Aplicarea

Biserica a rînduit ca duminica în care se citește pericopa "vameșului și fariseului" să marcheze începutul perioadei Triodului, ca o pregătire duhovnicească a credincioșilor spre a pași pe drumul smereniei în marele Post al Paștelui, care va începe nu peste mult timp. În acest sens, rugăciunea Sfîntului Ierem Sirul este un model de rugăciune smerită, pe care e bine să ne deprindem a o rosti cu toții la slujbele bisericesti din perioada Postului Paștelui. Să învățăm cu toții această rugăciune: "Doamne și Stăpînul vieții mele, duhul trîndăviei, al griii de multe, al iubirii de stăpînire și al grăirii în deșert nu mi-l da mie. Iar duhul curăției, al gîndului smerit, al răbdării și al dragostei, dăruiește-l mie, slugii Tale. Așa Doamne, Împărate, dăruiește-mi ca să-mi văd păcatele mele și să nu osîndesc pe fratele meu că bine ești cuvîntat în vecii vecilor Amin".

6. Tema pentru acasă

Se va învăța textul acestei rugăciuni.

Preot profesor Sorin Cosma

ARTICOLE ȘI STUDII

FRUMUȘEA PREOȚIEI Sfântul Ioan Gură de Aur

“Preoția se săvârșește pe pământ, dar are rânduiala cetelor cerești. Și pe foarte bună dreptate, că slujba aceasta n-a rînduit-o un om sau un înger sau un arhanghel sau altă putere creată de Dumnezeu, ci Însuși Mîngietorul. Sfîntul Duh a rînduit ca preoții, încă pe cînd sînt în trup, să aducă lui Dumnezeu aceeași slujbă pe care o aduc îngerii în ceruri. *Pentru aceasta preotul trebuie să fie atît de curat, ca și cum ar sta chiar în cer, printre puterile cele cerești.*”

Înfrișoșetoare și cu totul cutremurătoare erau și preoția și slujba adusă lui Dumnezeu în timpul Legii vechi, înainte de venirea harului, clopoștii și rodiile, pietrele scumpe, cele de pe piept și cele de pe umăr, mitra, chidara, haina lungă pînă la călcîie, tabla cea de aur, sfintele sfinților, tăcerea adîncă dinlăuntru templului. Dar dacă te uiți la preoția și slujba adusă lui Dumnezeu, acum, în timpul harului, vei vedea că cele înfrișoșetoare și cele cu totul cutremurătoare ale legii vechi sînt mici și că în această privință sînt adevărate cele spuse de Pavel despre Legea veche, că *“Legea veche, cu toată slava ei, era fără de slavă, față de Legea nouă, din pricina slavei covîrșitoare a acesteia”*.

Mai socotești, oare, că mai ești printre oameni și că mai stai pe pământ cînd vezi că Domnul stă jertfă pe Sfînta Masă, iar pe preot stînd lîngă jertfă rugîndu-se, cînd vezi că toți se înroșesc cu împărtășirea cu cinstitul Sînge al lui Hristos? Mai socotești, oare, că mai ești printre oameni și că stai pe pământ? Nu socotești oare, că te-ai mutat dintr-odată în cer, că ai scos din suflet orice omenesc și că privești numai cu sufletul gol și cu mintea curată cele din ceruri? O, minune! O, iubire de oameni ai lui Dumnezeu! Fiul care stă sus cu Tatăl este ținut în clipa aceea în mîini de toți și se dă pe Sineși tuturor celor ce voiesc să-L sărute și să-L primească. Toți fac aceasta cu ochii credinței. Ți se par oare vrednice de disprețuit toate acestea sau sînt ele așa că poți să o faci pe mîndrul față de ele?

Vrei să vezi și dintr-o altă minune cît este de mare sfințenia preoției?

Închipuiește-ți că vezi pe Ilie proorocul, și că nenumărat popor stă împrejurul său; jertfa este așezată pe pietre și toți ceilalți stau liniștiți, în tăcere adîncă, numai proorocul Ilie se roagă; apoi, dintr-odată vezi că se pogoară din cer peste jertfă flacăra. Minunate sînt acestea și pline de uimire! Dar mută-te acum cu mintea de la cele săvîrșite de Ilie la cele ce se săvîrșesc de preot pe Sfînta Masă. Vei vedea nu numai fapte minunate, ci și fapte care depășesc orice uimire. Preotul stă în fața Sfintei Mese; nu pogoară foc din cer, ci pe Sfîntul Duh; se roagă vreme îndelungată, nu ca să se pogoare o flacăra de sus, spre a mistui cele puse înainte, ci să se pogoare harul peste jertfă, spre a aprinde cu ea sufletele tuturor și a le face mai strălucitoare decît argintul înroșit în foc.

Cine poate deci disprețui această prea înfrișoșătoare slujbă? Numai un nebun sau un ieșit din minți! Oare nu știi că sufletul omenesc n-ar putea suporta focul acela al jertfei, ci toți am pieri pînă la unul, dacă n-ar sta în ajutorul nostru din belșug harul lui Dumnezeu?

*

Dacă ai putea să te gîndești ce lucru mare este ca om și îmbrăcat încă în trup și sînge, să te poți apropia de fericita și nemuritoare fire a Dumnezeirii, atunci ai putea înțelege bine cu cîtă cinste a învrednicit pe preoți harul Sfintului Duh. Prin preoți se săvîrșește jertfa și alte slujbe, întru nimic mai prejos de sfînta jertfă și în ce privește vrednicia preotească și în ce privește mîntuirea noastră. Oamenii, care trăiesc pe pămînt și locuiesc pe el, au primit îngăduința să administreze cele cerești și au o putere, pe care Dumnezeu n-a dat-o nici îngerilor ci oamenilor: *“Oricîte veți lega pe pămînt, vor fi legate și în cer și oricîte veți dezlega pe pămînt, vor fi dezlegate și în cer”*. Au și stăpînitorii pămîntului puterea de a lega; dar leagă numai trupurile. Puterea de a lega a preoților, însă, leagă sufletele și străbate cerurile; Dumnezeu întărește sus în ceruri cele făcute de preoți pe pămînt; Stăpînul întărește hotărîrea dată de robi. Ce oare altceva a dat Dumnezeu preoților decît toată puterea cerească? Domnul a spus: *“Căroră veți ierta păcatele, se vor ierta și căroră le veți ține, vor fi ținute”*. Ce putere poate fi mai mare ca aceasta? Domnul a spus iarăși: *“Tatăl a dat toată judecata Fiului”*. Văd, însă, c toată această putere a fost încredințată de Fiul preoților. Au fost înălțați la slujba aceasta atît de mare, ca și cum de acum s-ar fi mutat în ceruri, ca și cum ar fi depășit firea omenească, ca și cum ar fi scăpat de toate patimile omenești. Te întreb acum: Cînd un împărat dă unuia din supușii săi cinstea aceasta de a băga și de a scoate de la închisoare pe cine vrea, cinstea dată lui îl face cu vază înaintea tuturor și de invidiat; dar cînd Dumnezeu dă preotului o putere cu atît mai mare cu cît este mai de preț cerul decît pămîntul și sufletul decît trupul, cum poate să li se pară unora că preoția este o slujbă atît de neînsemnată, încît să poată să le treacă prin minte că un om, căruia i s-a încredințat preoția ar disprețui darul? Doamne ferește de o astfel de nebunie! Că e curată nebunie să disprețuiești o slujbă atît de mare, fără de care nu putem dobîndi nici mîntuirea, nici bunătățile făgăduite”.

(fragment)

PURTĂTORI AI MESAJULUI DUMNEZEIESC — Preotul liturghisitor —

Teologia ortodoxă română a înprospătat viguros rîvna pastorală a preoțimii Bisericii noastre, care, după cum se cunoaște, și-a arătat vredniciile nu numai pe tărîmul dreptei credințe, ci și pe cel al sprijinirii epocalelor înfăptuirii din Patria noastră. Ca dintr-un izvor binefăcător, slujitorii altarelor își îndestulează rîvna de cunoaștere și aprofundare a teologicii actuale, legate de viața și de problemele pe care aceasta le ridică în zilele noastre. La îndemîna tuturor stau toate bibliotecile parohiale, bogat înzestrate cu tipărituri cuprinzînd articole și studii teologice de o neprețuită valoare. Cercetîndu-le, preotul află tot ceea ce îi este necesar spre a înfățișa enoriașilor săi comorile gîndirii ortodoxe, precum și îndrumările necesare celorlalte activități, specifice misiunii sale, pentru ca aceasta să fie totdeauna în pas cu nivelul de cunoștințe din zilele noastre.

Cu temelii trainice, așezate de Însuși Mîntuitorul Iisus Hristos și de slăviții Săi Apostoli, slujirea preotească înmănunchează divinul cu umanul, împletește eternul cu vremelnicul. Prin această lucrare ni se comunică mesajul iubirii dumnezeiești, prezent în Sfînta Liturghie și în toate Sfintele Taine ale Bisericii. Purtătorul acestui mîntuitor mesaj s-a învrednicit a fi preotul liturghisitor, care este totodată îndrumătorul sufletesc, părinte și frate al enoriașilor săi.

După mărturiile Tradiției, lumina mesajului dumnezeiesc a luminat inima strămoșilor noștri încă din primele veacuri creștine. Din aceste îndepărtate vremi, lucrările harice ale preotului liturghisitor, cuvîntul și apostolatul său au călăuzit sufletele curate ale strămoșilor noștri pe drumul unității de grai, de neam și de

cultură, proprie aspirațiilor lor naționale. Ca propovăduitor al învățaturii ortodoxe, preotul liturghisitor a fost totdeauna stăpînit de un neclintit atașament față de valorile spirituale ale poporului român, iar ca slujitor al altărilor ortodox el a împărtășit în chip plener stările sufletești ale enoriașilor săi: frămîntările, grijile, apăsările, bucuriile și crezul lor.

De-a lungul secolelor involburate ale istoriei poporului nostru, preotul liturghisitor, sub bolțile bisericuțelor noastre străbune, a procurat clipe de înseninare pe frunțile credincioșilor, prin glasul și melodiile tradiționale bisericesti și le-a înălțat mintea spre virtute și stăruință, prin voiciunea și optimismul picturilor. Iar prin cuvîntul său, rostit de limba dulce a ascultărilor, le sădea în inimi simțămîntul demnității, al dreptății sociale, al atașamentului față de glia străbună, și, ca o încoronare, le împărtășea, prin Sfînta Euharistie, sfințenia așa după cum istoria Patriei cerea să fie păstrată și trăită, în duhul curat, conștiința unității de neam și valorile sale nemuritoare. Astfel își îmbogățeau ei cugetele cu luminile harului, cu înțelepciune și răbdare, cu bun simț și omenie, iar dragostea față de vatra părintească le trezea curajul și vitejia, apărînd-o pînă la sacrificiu.

Filonul bogat al acestor virtuți a străbătut veacurile, lăsîndu-ne pagini de o mare frumusețe și pilduire pentru noi toți. În numele unității dintotdeauna a cugetului și a simțirii românești, în numele împlinirii mărețului vis de aur, de libertate și independență națională, nutrit de poporul român, neuitații noștri eroi și-au înscris numele în cartea de aur a neamului.

Nu odată, preoțimea noastră, trăitoare în mijlocul credincioșilor, cunoscînd de bunăseamă bucuriile și necazurile acestora, a făcut pe deplin străbătută de dorința slujirii nobilelor idealuri ale poporului nostru. A cunoaște minunatele și mărețe fapte din trecut, a cunoaște marile figuri din rîndul cinului nostru ortodox este una din îndatoririle care ne onorează pe orice fiu al Bisericii noastre strămoșești.

Prin aceasta vom pune și mai mult în lumină comorile de gîndire și de strădanii ale înaintașilor noștri, prin care dăruirea și jertfelnicia lor au arătat sensul înalt al slujirii preoțești. Ei au iubit-o, au slujit-o ca pe o chemare de sus și au reușit să-i facă și pe credincioși părtași darurilor și frumuseților acestei slujiri. Nu întîmplător Tainele și Ierurgiile cultului ortodox se răsfrîng în numeroase datini străvechi și cîntece din tezaurul folclorului nostru românesc. Toate acestea mărturisesc legătura strînsă și trainică a slujitorului altarului cu viața credincioșilor, legătura îndreptată către păstrarea acelei unități de neclintit a poporului nostru în decursul vremii.

Din aceasta au odrăslit, de-a lungul și de-a latul țării, neasemuite frumuseți artistice, ctitoriile voievodale, cu frescele strălucitoare, cu odoare prețioase și broderii de neîntrecută iscusință, făurite în anii plini de furtuni, învederînd tuturor geniul creator al poporului nostru și îndreptățirea de a sta alături de toți cei ce au îmbogățit fondul de aur al omenirii. Cu asemenea sentimente te desprinzi de peisajul ca de legendă care întregeste măreția și farmecul acestor sanctuare românești. Căutînd să înțelegem aceste șoapte ale trecutului poporului nostru, ne dăm seama cît de frumoasă este misiunea unui slujitor al altarului în anii noștri, atît de darnici cu cerințele învățămîntului și ale formării preoților de mîine. Un preot, spre a putea fi un bun liturghisitor și un înțelept predicator, trebuie să-și agonisească multe cunoștințe. Cunoaștem îndemnul Sfîntului Vasile cel Mare, care spune că un ucenic al teologiei se cade să culegă, din toată cultura timpului, asemenea unei albine harnice așa cum și azi tinerii teologi trebuie să fie cu luare aminte spre ecumenism, spre toate valorile umane. Se cuvine să punem la inimă, tot ceea ce este hărăzit pentru continua creștere duhovnicească.

Preoțimea noastră este chemată, mai mult ca oricînd să devină lumina lumii și sarea pămîntului, vîzînd în slujirea preoțească o misiune frumoasă, sfîntă și demnă, o adevărată realizare a vocației lăuntrice. Slujind Biserica, clericul slujește năzuințele spre mai bine ale credincioșilor, fiind prin aceasta un adevărat purtător

al mesajului dumnezeiesc, de dragoste față de semenii. Slujind Biserica, pe credinciosul însetat după harul lui Dumnezeu preotul slujește cu adevărat pe Dumnezeu, Părintele Nostru al tuturor Care vrea ca toți oamenii să se mîntuiască și să ajungă la cunoștința Adevărului.

Redacția

ROLUL PREDICII ȘI CATEHEZEI CA MILOC PASTORAL-MISIONAR

Introducere

Preoția sacramentală — transmisă de-a lungul veacurilor prin succesiune apostolică — presupune cu necesitate trei slujiri sau puteri, împletite după modelul slujirilor pe care Mîntuitorul Iisus Hristos însuși le-a avut pe pămînt, și anume: puterea sfințitoare, puterea învățătoarească și puterea conducătoare. Din capul locului putem deci susține că o relație lipsită de dimensiunea predicatorial-catehetică ar fi incompletă, săracă și nepotrivită cu învățătura și lucrarea Fiului lui Dumnezeu întrupat "pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire". Orice preot al lui Iisus Hristos este un urmaș al Acestuia. Or Hristos ne-a mîntuit prin întreita Sa lucrare de Arhiereu, Profet sau Învățător și Împărat a toată făptura. De altfel, datoria de a propovădui Evanghelia pînă la capătul Pămîntului are un foarte limpede temelie scripturistic în textul final de la Matei 28, 19-20 care consemnează cuvintele adresate de Mîntuitorul Hristos Sfinților Apostoli: "Mergînd, învățați toate neamurile botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, învățîndu-le să păzească toate cîte v-am poruncit vouă și iată Eu cu voi sînt în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului. Amin". Însăși prezența lui Hristos în sinul Bisericii este condiționată parcă, în acest text, de propovăduirea adevărului evanghelic. Întrucît predica este una din modurile în care se prelungește în timp și în spațiu Întruparea Cuvîntului dumnezeiesc, predica și cateheza ocupă în chipul cel mai firesc, un loc central în viața Bisericii dreptmăritoare.

Tratare

Izvorul mereu viu și modelul suprem al slujirii pastoral-misionare a clerului decurg din însăși propovăduirea Mîntuitorului Iisus Hristos. La nivelul parohiei preotul îl reprezintă pe Hristos și are datoria sfîntă de a-i urma întocmai poruncile. Or fiecare creștin știe că Domnul a propovăduit Evanghelia timp de trei ani, dezvăluind ascultătorilor Săi tainele împărăției lui Dumnezeu. Fiecare preot trebuie să-și amintească neîncetat de cuvintele Mîntuitorului, care spunea: "Eu sînt Păstorul cel bun. Păstorul cel bun își pune viața pentru oile sale (...) Oile mele ascultă de glasul Meu și Eu le cunosc pe ele și ele vin după Mine" (Ioan 10, 11, 27). De altfel Sfinții Apostoli și nu numai aceștia îi spuneau Mîntuitorului "Învățătorule", formulă care exprimă în fond credința lor în mesianitatea lui Iisus Hristos. (Matei 8, 19; 12, 38; 19, 16; Marcu 10, 17; Luca 20, 21 etc.). Sfînta Scriptură ne arată în multe locuri că Mîntuitorul se manifestă pretutindeni nu doar ca făcător de minuni și vindecător al suferințelor omenești, ci și ca Învățător: "Și a străbătut Iisus toată Galilcea învățînd în sinagogile lor și propovăduind Evanghelia împărăției..." (Matei 4, 23) "Și fiind sîmbătă a început să învețe în sinagogă. Și mulți auzindu-L erau uimiți și ziceau: De unde are El acestea? Și ce este înțelepciunea care i s-a dat Lui?" (Marcu 6, 2); sau: "Și învăța în sinagogile lor și era slăvit de toți". (Luca 4, 15). În această privință, *Predica de pe munte* constituie suprema pildă de slujire învățătoarească și o adevărată sinteză a învățăturilor aduse în lume de Hristos, reprezentînd ca atare un model pentru

predica preotului dintotdeauna

Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat ca să ne mîntuiască din robia păcatului și a morții, prin jertfa Sa de pe Cruce. Dar odată făcut om adevărat, în afară de păcat, Hristos ne-a învățat ce să facem ca să ne dobîndim mîntuirea. Pe poruncile Sale, pe învățătura Sa subliniă s-au întemeiat primele comunități creștine, aprinse de focul Cîncizecimii. Ceea ce teologii numesc *Kerygma apostolică* nu este altceva decît prelungirea învățăturilor lui Hristos prin vestirea Evangheliei de către Sfinții Apostoli. După Hristos ei au fost cei mai înfocați predicatori ai Bisericii, propovăduind “cu timp și fără timp” cuvîntul adevărului. Între scrierile apostolice, epistolele pastorale datorate Sf. Apostol Pavel creionează și tipul predicatorului desăvîșit, care îmbină zelul învățătoresc și buna purtare cu dragostea mereu vie față de Dumnezeu și de oameni; Apostolul Neamurilor îl îndemna pe Sf. Timotei, ucenicul său, cu aceste cuvinte nenumărate: “Silește-te să te arăți încercat, înaintea lui Dumnezeu lucrător cu față curată, drept *învățînd cuvîntul adevărului* (...). Un slujitor al Domnului nu trebuie să se certe, ci să fie blînd față cu toți, *destoinic să dea învățătură*, îngăduitor, certînd cu blîndețe pe cei ce stau împotriva, doar le va da Dumnezeu pocăința spre cunoașterea adevărului (II Tim. 2, 15; 24). Găsim aici, în cuvinte puține, dar de Dumnezeu insuflate, portretul predicatorului creștin, și elementele fundamentale de care acesta trebuie să țină în permanență seama, pentru ca eforturile sale să fie încununare de succes.

Generațiile pös-apostolice, de la Sfinții Părinți și bărbați apostolici pînă la strălucii reprezentanți ai veacului de aur, au urmat îndeaproape îndemnul paulin. Generația martirilor a propovăduit prin botezul singelui. Toți s-au unit într-o rîvnă sfințită a mărturisirii Domnului — prin cuvintele predicii. Mai mult, în primele patru veacuri după Hristos, Biserica a organizat instituția catehumenatului în cadrul căreia candidații la Sf. Botez erau inițiați timp de trei ani în tainele credinței creștine, pentru a nu se apropia de poarta intrării în creștinism cu nevrednicie și în ignoranță. Teologia creștină de înaltă clasă — cu nucleele ei de la Alexandru și Antiobia — s-a născut sub acoperișul școlilor catehetice, adică ale acelor instituții bisericesti care pregăteau, prin competența unor dascăli de prestigiu pancreștin — mii și mii de catehumeni. Abia dacă mai trebuie să amintim numele binecunoscute ale lui Panten, Origen, Clement Alexandrinul, Didim cel Orb, Chiril al Ierusalimului, Augustin, Jeronim, Grigorie și Ambrozie, Ioan Gură de Aur, Grigorie de Nazianz, Teodoret al Cyrului sau Teodor de Mopsuestia care au rămas prețuiți de posteritate și mari comentatori ai Scripturii, mari didascăli și cateheți, mistagogi și neîntrecuți predicatori. Autoritatea tuturor Sfinților Părinți în materie de lucrare predicatorial-catehetică nu a fost niciodată depășită și e suficient să citim în *Viețile Sfinților* ca să ne convingem că ei erau adevărații conducători spirituali ai orașelor și comunităților omenești din acele timpuri. Întreaga literatură patristică stă mărturie cu o bogăție nesfîrșită de texte cu caracter omiletic și catehetic. Înșuruirea lor ar fi prea laborioasă, dar e suficient să ne amintim de faimoasele *Cathecize mistagogice* ale Sfințului Chiril al Ierusalimului sau de nu mai puțin notoriul tratat augustinian *De cathchizandis rudibus*.

Această extraordinară moștenire patristică, la care se adaugă prelungirile post-patristice cuprinzînd mari izbinzi de tipul operii lui Nicolae Cabasila, reprezintă fondul de aur din care Biserica își alimentează și astăzi nevoia și datoria de a predica Evanghelia. Chiar dacă majoritatea condițiilor social-istorice s-a modificat în profunzime, chiar dacă mentalitatea și preocupările omului modern sînt altele, predicarea Adevărului relevant este mai necesară ca oricînd într-o lume dominată de acciași sete de mîntuire și, mai mult, într-o lume apăsată de înstrăinare și secularism. În vîrtejul schimbărilor, Biserica stă neclintită pe temelii Apostolilor, recurgînd cu consecvență la mijloacele sale tradiționale de propovăduire. Și acestea nu sînt puține. Există desigur și astăzi o cateheză și o predică realizate prin

cuvînt, un cuvînt rostit în lăcașurile de cult, în fața credincioșilor care participă la Sfintele Slujbe. Participarea la săvîrșirea și administrarea Sfintelor Taine, dar și la ierurgii sau la celelalte slujbe bisericești presupune predica, cuvîntul învățătură, care are rolul de a explica credincioșilor simbolismul doctrinar, atît de bogat al fiecărui act liturgic, luminîndu-i pașii pe calea înțelegerii Sfintei Scripturi, a descoperirii dumnezeiești în general.

Dar alături de cuvîntul de învățătură propriu-zis, slujbele bisericești însele reprezintă un mod și chiar un model de propovăduire. Toate textele cărților de ritual ale Bisericii Ortodoxe au fost scrise de Sfinții Părinți și reprezintă culmi ale artei poetice, ale clerului religios, ale evlaviei și iscusinței teologice. Prin simpla citire a textelor din sinaxar sau Pateric, ca și prin folosirea liturgică a cărților destinate cultului în diferite perioade ale anului bisericesc, poporul dreptcredincios trage un folos duhovnicesc incomparabil. Oamenii ascultă înțelepciunea lui Dumnezeu — adică poruncile Cuvîntului întrupat, în cea mai frumoasă haină poetică. Dacă slujba religioasă este făcută cu dragoste de Hristos și de Biserică, fără pripă sau "prescurtări" abuzive, ea constituie prin ea însăși, un mijloc ideal de propovăduire, căci cultul a fost întotdeauna coloana vertebrală a Ortodoxiei.

Preotul exemplar nu oficiază de unul singur, cu toate că harul hiertoniei îl desemnează ca pe o persoană aparte, aleasă de Dumnezeu pentru a trăi ca iconom al Tainelor Lui. El stă în legături de iubire cu credincioșii săi, dar iubirea înseamnă comuniune, după modelul întrepătrunderii întru iubire a Persoanelor Prea Sfintei Treimi. Această comuniune liturgică se exprimă prin împărtășirea mistică din același Sfînt Potir, dar și prin cîntarea în comun, în Biserică. Cîntarea este o artă specifică omului duhovnicesc, pentru că ea tinde să ridice elementul uman în universul ființelor netrupești, adică a sfinților îngeri. Ea talmăcește tot ceea ce ființa umană are mai curat și mai intim în mișcarea ei către Dumnezeu: prin cîntare, urcușul duhovnicesc spre Creator este ușurat și — cum se spune în teologia Sfinților Părinți — *plasticizat*. Se știe însă că sînt — din păcate — destule biserici în care preotului nu-i răspunde decît vocea dascălului, așa cum sînt și biserici în care, prin rîvna parohului de a organiza un cor și prin vrednicia lui generală, toți participanții la sfintele slujbe cunosc cîntările bisericești, pe care le intonează cu un glas și o inimă. Cîntarea unește sufletele, strînge legătura de iubire între cei care — prin botez și Euharistie — sînt frați în Hristos și reprezintă o dimensiune esențială în cultura religioasă și conștiința teologică a fiecărui bun creștin.

Dacă predica propriu-zisă, de care se ocupă clericul și cîntările care trebuie să-i antreneze pe toți cei aflați la slujbe se adresează sufletului prin mijlocirea auzului, Sfînta noastră Biserică are și o cale de propovăduire prin intermediul sensibil al văzului. *E vorba de iconografia bisericească. Se știe că sfintele icoane — care au existat dintotdeauna în dreapta credință — au făcut obiectul unor aprinse controverse în epoca iconoclastă. Se știe că Sfinții Părinți de talia unui Ioan Damaschin sau Teodor Studitul au luptat prin scrisul lor înflăcărat pentru apărarea Sfintelor icoane. Știm de asemenea, că ultimul Sinod ecumenic al Bisericii (787) a dezbătut problema icoanelor aducînd argumente teologice definitive în apărarea lor și restaurîndu-le cultul interzis de împărații bizantin iconoclaști. După Sinodul VII ecumenic Biserica Ortodoxă a adoptat și definitivat un program iconografic care de la pranaos pînă la iconostas și altar articulează o istorie a mîntuirii în imagini. Sfinții Părinți numeau pictura bisericească o "Biblie a săracilor". (*Biblia pauperum*). Chiar dacă astăzi nu mai avem neștiutori de carte, icoanele sînt semne sensibile ale Împărăției, traduceri ale tainelor dumnezeiești într-un grai vizual care merge direct la inima fiecăruia și — prin bogăția lor didactică — mijloace foarte eficiente, chiar indispensabile, de propovăduire. Cînd credinciosul intră în biserică și vede Sfintele icoane, sau pereții pictați cu fresce*

minunate, el se convinge de frumusețea negrăită a propriei credințe, se întărește și contemplează nevăzutul sub forme văzute. În timpul slujbelor el își îndreaptă privirile spre pictura Sfântului lăcaș, face legături spirituale și ziditoare între ceea ce aude și ceea ce vede, își reprezintă mai ușor fiecare moment al slujbei și se simte atras în comuniunea sfinților al căror exemplu de virtute și nepătimire se simte îndemnat să-l urmeze. Cu cât pictura bisericească e mai frumoasă, sufletul său se simte educat, strunit, orientat spre eugetarea celor de sus. Iar la noi, în Biserica Ortodoxă, canonul iconografic de tradiție bizantină este neprețuit ca sugestie duhovnicească și grad de spiritualizare, fiind cea mai înaltă gândire teologică transmisă în culori. Mai mult, există icoane făcătoare de minuni care fac obiectul unei venerații speciale din partea a mii de credincioși veniți să li se închine. Prin icoane însăși prezența lui Dumnezeu între noi devine mai concretă și dorul nostru după El, mereu mai intens.

Cuvîntul, cultul, cîntarea bisericească și iconografia sînt forme ale credinței, chipuri sensibile prin care aceasta se manifestă. dar, așa cum ne învață Sfîntul Apostol Iacov, "precum trupul fără suflet mort este, astfel și credința fără fapte, moartă este" (Iacov 2, 26). Primele pot fi accesibile și fariseilor, ipocriților, deținătorilor unei științe teologice abstracte, dar numai faptele sînt adevăratele căi prin care sinceritatea, profunzimea și continuitatea dreptei credințe se verifică fără drept de apel. Preotul este păstorul sufletelor dreptcredincioase și răspunderea sa în perspectiva Judecării lui Dumnezeu este mai mare decît a oricărui muritor. El are datoria de a fi exemplu între păstoriții săi, căci nimic nu este, așa cum spunea Diadoh al Foticeei, mai deșart decît "să vorbești despre Dumnezeu rînînd în afara lui Dumnezeu". Propovăduirea lui, toate eforturile pastorale, misionare sau catehetice ale celui chemat să slujească lui Dumnezeu și oamenilor sînt zădărnice dacă acesta nu luptă pentru acoperirea spuselor lui prin fapte.

Aici însă, credem că sîntem datori cu cîteva precizări. Există la noi pe alocuri, părerea că preotul trebuie să fie singurul om cu adevărat exemplar. Or asta promovează de fapt, oric t ar părea de ciudat, o concepție magică despre preoție, bogată adică pe superstiția că meritele preotului sînt suficiente pentru mîntuirea turmei cuv ntătoare. Mulți credincioși au impresia că respingerea tezelor protestante despre preoția nesacramental  poate nicidecum rostul major al preoției universale, pe care teologia ortodoxă o primește printre adevărurile sale. E drept, aș  cum spune Sf. Apostol Petru că "aici o proorocie a Scripturii nu se  rguiește după socotința fiec mnia" (2 Petru 1, 20) și se știe că laicul nu poate cuv nta în biserică fără binecuv ntarea și cercetarea preotului. Dar același Apostol scria tuturor celor născuți în Hristos: "Voi sinteți seminție aleasă, preoție împărătească, neam sf nt, popor agonisit de Dumnezeu, că să vestiți în lume bunătățile celui ce v-a chemat din întuneric la lumina Sa cea minunată" (1 Petru 2, 9). Acesta este temeiul scripturistic dar pe care trebuie să se sprijine conștiința militantă, misionară a fiec nui creștin. Nu numai faptele preotului trebuie să fie conforme cu Ev nghelia. Preotul nedemn înlesnește eterodoxilor generalizarea greșelilor lui, în detrimentul preoției ca atare. Dar faptele rele ale unor creștini, conștiința lor adormită de vicii și patimi este de natură să păteze întreaga Biserică.

Iată de ce preotul trebuie să nască în fiecare din păstoriții săi un propovăduitor al Ev ngheliei lui Hristos, prin cuv nt și mai ales prin fapte. De altfel se știe prea bine că în comunitățile parohiale în care aceste deziderate se înfăptuiesc în viața zilnică nu se găsesc sectanți.

 n sf rsit, propovăduirea are o lume a ei, subiectivă, personală, care stă în armonie în formele de manifestare social-comunitare. Omul născut în Hristos nu are doar datoria de a-i convinge pe alții. El e chemat să se convingă și pe sine însuși, pentru ca harul credinței să nu se subțieze sub povara îndoielilor. Un mare teolog al zilelor noastre observă pe bună dreptate că credința este un proces de convertire permanentă. Preotul care izbutește ca predicator este și un trăitor. dacă

păstoriții nu au un adevărat păstor de suflete se dezbină și slăbesc în credință, îndeapărându-se nu de puține ori de Biserică. Preotul trebuie să le fie exemplu viu de jertfelnicie, de bunătate, bun simț, smerenie și blîndețe. Și nu numai el, ci și familia lui. Un preot care divorțează, care are copii desfrînați sau necredincioși, care se împovărează cu vicii ca alcoolismul, care face naveta părăsindu-și păstoriții și nefiind în permanență alături de ei nu va reuși să convingă pe nimeni, chiar dacă are vorba meșteșugită sau știe teologie. Există destule exemple de preoți cu pregătire teologică mai modestă care cîștigă adeviziunea și coeziunea credincioșilor prin faptele de zi cu zi, prin rîvnă reală, prin agonisita de mare preț a unei evlavii adînci.

Avem însă de-a face și cu preoți corecți, onești, rîvnitori în faptele mirei creștine, buni liturghisitori, dar indiferenți la autoeducația lor ca propovăduitori. Predica făcută la întîmplare, improvizată sau copiată din revistele teologice și citită pur și simplu nu aduce roadele scontate. Există apoi o serie de predici specializate, care au, fiecare, "tipicul" ei. Așa, de pildă, *predica misionară*, pe cît e de necesară astăzi, în condițiile ofensivei sectare, pe atît de neglijată. De la marea schismă încoace, Biserica Ortodoxă a elaborat ceea ce se numește "Teologia simbolică" — un complement obligatoriu în studiul teologiei dogmatice. Preoții știu că dogmele se explică și se aprofundează mai bine în comparație cu devierile altor culte de la dreapta credință. Aici avem și motivul pentru care predica misionară trebuie să-și ocupe locul ei — un loc central fără doar și poate — în strategia pastorală a preotului de azi. Oamenii au astăzi un nivel cultural mai ridicat, o curiozitate intelectuală mai vie. Ei nu vor să știe doar ce trebuie să evite pentru a nu cădea în gura "lupilor răpitori", și doresc să știe și de ce au obligația de a nu-și însuși rătăcirile eterodocșilor. Sînt atîtea și atîtea aspecte ale dreptei credințe pe care sectanții le deformează, le sărăcesc, le răstălmăcesc sau le prezintă într-o lumină falsificată, pentru a-și propovădui greșelile. Iată de ce, atunci cînd — în legătură cu vreo sărbătoare bisericească oarecare — preotul le vorbește enoriașilor despre Biserică, Scriptură, Tradiție, cultul sfinților și al îngerilor, precinstirea Sfintei Fecioare Maria, cultul icoanelor, venerarea Sfintei Cruci, simboluri și rituri sau despre Sfintele Taine, sărbători, mîncăruri curate sau necurate, el are ocazia și datoria de a prezenta ascultătorilor și chipurile viclene și răuvoitoare în care sectanții combat învățătura Bisericii Ortodoxe despre aceste lucruri decisive în mîntuirea fiecăruia. În acest fel omul pleacă acasă îmbogățit și totodată pregătit să răspundă cum se cuvine într-o eventuală polemică cu cei rătăciți.

Multe predici sînt doar parafrazări ale textului evanghelic citit la Sf. Liturghie. Ele nu au nici un efect vizibil. Preotul bun își ordonează însă ideile în jurul unei teme teologice mai ample și face ceea ce numim astăzi o *predică tematică*. Ca urmare, credincioșii leagă ei înșiși mai limpede niște idei altmînteri risipite, opțin luminări suplimentare. O bună metodă pastorală, recomandată cu insistență de conducerea Bisericii noastre este organizarea *catehezei* la nivelul fiecărei parohii. Catehezele trebuie să fie adaptate după anul bisericesc în curs, coerente, sistematice, grupate în cicluri tematice, pentru ca ascultătorii lor să poată urmări adevărurile relevate în mod curgător, de la o săptămînă la alta. Cateheza nu este o ocupație facultativă, la latitudinea preotului: ea face parte dintre obligațiile fiecărui preot, așa cum sînt ele trecute în Statutul de organizare și funcționare al Bisericii Ortodoxe Române. Avem creștini maturi, care ca să nu vorbim de cei foarte tineri sau de copii, care nu ar face față unor întrebări absolut elementare despre propria lor credință. Acest lucru întristător și negativ nu se întîlnește decît acolo unde preotul nu organizează catehezele săptămînale aprobate și recomandate de Sfîntul Sinod al Bisericii noastre. Simbătă, după Vecernie, preotul are un răgaz ideal pentru a vorbi celor mici inițiindu-i în învățătura Mîntuitorului Iisus Hristos. Cateheza rodnică este o preluare a adevărurilor biblice și o expunere

sistematică a acestora în funcție de pregătirea și vârsta ascultătorilor și în acord cu dogmele Bisericii. Ea poate fi prilejuită și de ierurgii sau de Sfintele Taine. Sînt momente cruciale în viața credincioșilor — Botez, Cununie, înmormîntare, cînd sensibilitatea religioasă a celor prezenți este sporită de solemnitatea și importanța momentului respectiv. Preotul care aruncă sămînța adevărului evanghelic în acest moment are reușitele pastorale cele mai însemnate, pentru că spusele lui se întipăresc mai bine în astfel de clipe. În legătură cu înmormîntările, un material întocmit recent de Sf. Sinod, în colaborare cu un colectiv de profesori de teologie arăta că grupările sectante și-au făcut un obicei din a-și predica rătăcirile, după plecarea — de atîtea ori prea grăbită — a preotului ortodox, în timpul pe care familia îl mai petrece la mormîntul celui răposat. Această situație impune preoților obligația de a-și pregăti cu atenție necrologul de a transforma fiecare slujbă de înmormîntare într-un prilej de catehizare în materie se eshatologie ortodoxă, mai ales că în aceste ocazii se strîng grupuri destul de mari de credincioși.

Cele afirmate mai sus conturează cadrul general al unei bune pastorații, care sînt, condițiile concrete ale unei propovăduiri cu adevărat rodnică? În primul rînd putem vorbi despre cultivarea conștiinței misiunii preoțești și a responsabilității de slujitor al Cuvîntului lui Dumnezeu. Toate lucrările morale, toate atitudinile responsabile ale omului pleacă dinăuntrul ființei sale. La nivelul conștiinței se iau hotărîrile, și tot acolo se petrec momentele de chibzuință duhovnicească. Dar aici nu vorbim doar de conștiință ca realitate psihologică general-umană, ci de acea formă a conștiinței duhovnicești care menține în atenția lăuntrică a slujitorilor sfîntului altar conștiința trează a misiunii pe care și-au asumat-o. Orice cleric trebuie să aibă în minte conștiința demnității și a sublimității preoției, să fie altfel spus, convins că sacerdoțiul este cea mai înaltă chemare adresată de Dumnezeu omului. Preoția este o realitate cutremurătoare și ne amintim cum atîția Sfinți Părinți au căutat chiar să fugă de dînsa, datorită marii lor smerenii, care îi făcea să se simtă nevrednici de această incomparabilă cinste. Ea este cutremurătoare mai ales sub aspectul responsabilității care apasă pe umerii fiecărui slujitor al Domnului, care va da seama nu numai de faptele sale, ci și de cele ale credincioșilor care i-au fost încredințați spre păstorie și, după cuvintele Sfintei Scripturi "vezi de acela prin care vine sminteala". Conștiința misiunii preoțești este inseparabilă de dreapta credință care trebuie să fie curată, puternică și lucrătoare. Cine nu trăiește personal adevărurile pe care le propovăduiește în calitate de slujitor al Domnului este vrednic de osîndă. Alături de credință, care garantează în toate împrejurările concordanța dintre vorbe și fapte, oprind pe preot de la orice situație de compromis, e nevoie — astăzi mai mult ca oricînd — de o cît mai temeinică pregătire teologică și culturală. Biserica nu se află nici deasupra nici în afara societății pe care este chemată să o slujească cu mijloacele ei specifice. Ea numără astăzi printre fiii ei credincioși oameni care fac parte din toate categoriile sociale, inclusiv intelectuali de cele mai diferite specialități. În al doilea rînd, nivelul mediu de pregătire al omului contemporan a crescut simțitor, datorită uriașului salt tehnologic înregistrat de omenire, precum și ca urmare a progresului cunoscut de învățămînt și a dezvoltării mijloacelor de comunicare în masă.

Oamenii citesc, se informează, frecventează multiple mijloace educative puse la dispoziție în societate, așa încît gradul lor de cultură generală le permite să formuleze probleme noi, să-și pună întrebări mai complicate, să facă analogii, paralele și legături între toate fenomenele lumii create, etc. Desigur că, în condițiile creșterii cîmpului de cunoaștere general-umană, preotul nu poate să țină pasul cu noutățile fiecărui domeniu, care însumează un volum de cunoștințe uriașe. El nu trebuie să apară însă în fața credincioșilor, a oamenilor în general, ca o persoană depășită, nefamiliarizată cu limbajul și valorile epocii actuale. Chiar dacă nu va putea discuta chestiuni de strictă specialitate, el poate să cunoască măcar progresele înregistrate în domeniul teologiei, care nu sînt nici puține, nici

semnificative. Citirea revistelor teologice — cu un conținut atât de divers — lectura Sfinților Părinți, a Filocaliei, Paternicului, a celorlalte publicații bisericești, se vor completa fericit în incursiuni în filosofia și literatura vremii noastre, ca alte cunoștințe din sfera artelor, cu tot ceea ce definește profilul intelectual al omului modern. Altfel spus tradiția Bisericii — care rămîne dreptarul firesc al oricărui preot, trebuie aprofundată și cu ajutorul mijloacelor de interpretare actuale, care îl ajută pe preot să nuanțeze și să aprofundeze adevărul revelat. Predica și cateheza nu trebuie să fie împănate cu neologisme fără rost, cu prea multe noțiuni abstracte s-au exemple greu de înțeles, dar nu trebuie nici să fie învechită, plictisitoare, inactuală, plină de cuvinte ieșite din uz sau incapabile să talmăcească preocupările credinciosului de azi. Un preot cultivat, drept, atent, maleabil, va putea să fie oricînd "lumina lumii" și "sarea pămîntului". El știe că descoperirea dumnezeiească întrece înțelepciunea omenească, dar e bine să știe și faptul că cu cît este mai citit, mai informat, poate să înțeleagă mai bine problemele concrete ale fiecărui credincios indiferent de pregătirea acestuia. Cum se explică aceste imperative la activitatea predicatorială nemijlocită? Prin pregătirea cu responsabilitate a fiecărui cuvînt de învățătură. Preotul are nevoie de un răgaz în care viitoarea lui predică să prindă contur. El își fixează din vreme reperele pe care dorește să le atingă, ideile teologice pe care vrea să-le transmită credincioșilor, exemplele ziditoare de suflet pe care le va aduce pentru a-și susține îndemmurile. Această muncă pregătitoare presupune lucrul neîncetat cu Sfînta Scriptură, în vederea culegerii versetelor trebuitoare, lectura din Părinții Bisericii, ale căror opere sînt în mare parte traduse în limba română, selectarea unor exemple din cărțile de zidire sufletească. Toate acestea vor fi adunate într-un întreg armonios, în niște fraze curgătoare și în acest sens e bine ca predica să fie scrisă cu o zi înainte, chiar dacă ea va fi nu citită, ci rostită în fața credincioșilor.

Pe de altă parte, fiecare preot cunoaște starea concretă a parohiei — felul și obiceiul oamenilor, preocupările lor zilnice, astfel încît va putea să le vorbească plecînd de la cîntărirea acestor realități și nu doar în funcție de cutare sau cutare rețetă. Oricum ar fi, el trebuie să nu uite că oamenii îl ascultă cu atenție, cu dragoste, cu interes și respect și că fiecare cuvînt spus le rămîne întipărit în cugete. Dacă preotul își alege cuvinte potrivite, adevărate, conforme cu învățătura Bisericii noastre, atunci predica sau cateheza își ating din plin scopul. Ori scopul predicii, al catehezei, al oricărui cuvînt de învățătură este tocmai cunoașterea și transmiterea învățăturilor de credință ale Bisericii. Prin cuvînt păstorul sufletește și apropie pe credincioși de ținta supremă a vieții și a creației, adică premărirea lui Dumnezeu și viața veșnică. Importanța capitală a acestui scop nu mai trebuie demonstrată, căci de el atîrnă mîntuirea fiecăruia, deci starea pe care o va dobîndi fiecare în veșnicie. *Timp de aproape 20 de veacuri, înaintașii noștri în lucrarea celor sfînte au mărturisit pe Hristos, păstrînd canonul de credință al Sf. Apostoli. Mulți dintre ei, nenumărați și cinstiți în toată lumea creștină ca sfinți și-au vărsat sîngele mărturisind aceste adevăruri, chiar și după ce Dumnezeu a rînduit — prin Sfîntul Împărat Constantin cel Mare — încetarea acelor odioase persecuții care au sfîșiat creștinătatea primelor secole. Fiecare și-a adus, după înzestrările pe care i le-a hărăzit Dumnezeu, contribuția la transmiterea neschimbată a adevărului evanghelic, înmulțind talanții care alcătuiesc tezaurul de obște al Bisericii. Iată de ce și astăzi datoria sfîntă de a încredința urmașilor noștri, pînă la sfîrșitul veacului adevărul mîntuirii este o lege a preoției autentice. Plecînd de la acest fapt, preoțimea e chemată să facă din predică un instrument misionar. Se știe că sectele, care au proliferat îngrijorător împărțind Trupul lui Hristos în sute de denominațiuni, se găsesc într-o neîncetată ofensivă predicatorială. Pastorii, predicatorii de ocazie sau simplii credincioși ai cultelor neoprotestante cunosc bine Scriptura și o răstălmăcesc, difuzînd-o în traduceri neautorizate pline de falsificări. Ei vorbesc, predică neîncetat căutînd suflete în derivă, umblînd în*

locuri aglomerate, în trenuri, în gări, în spitale etc. Mîntuirea credincioșilor noștri este amenințată deodată cu unitatea Bisericii străbune care a făurit unitatea sufletească a neamului românesc, neam născut în credința ortodoxă. Legătura dintre preoți și credincioși trebuie adîncită mereu, iar predica bine întocmită, susținută, bogată în conținut și gîndită în dimensiunea ei misionar-pastorală este cel mai bun mijloc de contracarare a prozelitismului sectar. Ea poate conduce atît la întărirea unității de credință și a comuniunii de iubire și viață a credincioșilor, cît și la promovarea unității spirituale a poporului român.

Evident, predica înțeleasă ca instrument de misiune nu trebuie să piardă tonul irenic, de conciliere, dar nu și de compromis doctrinar, care caracterizează mișcarea ecumenică de azi. Ea nu are nevoie să denigreze, să fie agresivă, pentru că agresiv și necumpănit nu este decît acela care nu are dreptatea de partea sa și simte acest lucru. Nouă ni se cere doar să arătăm credincioșilor că Ortodoxia le oferă toate răspunsurile necesare mîntuirii, precum și faptul că ea este — cu Liturghia, cu teologia și cu trăirea ei duhovnicească totuna cu Tradiția apostolică, deci cu învățătura propovăduită de Domnul Hristos, dacă omul are în casa lui cele necesare, nu are de ce să umble după soluțiile altora, mai ales că Biserica din care facem parte, adevărata Biserică, nu poate fi decît *una, sfîntă, sobornicească și apostolică*.

Preocupările Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române pentru promovarea în rîndurile clerului a zelului misionar și pastoral sînt statornice. În primul rînd, B.O.R. are un Statut de organizare și funcționare care numără printre normele vieții noastre bisericești activitatea catehetică și predicatorială, așa încît orice abatere — în cazurile pe care le-am dori cît mai puține — constituie o încălcare a unor prevederi statutare. În al doilea rînd, Sfîntul Sinod a emis o serie de hotărîri și a întocmit împreună cu specialiștii noștri în Omiletică și Catehetică, dar și în îndrumări misionare, un program concret de stimulare a activității clerului în această direcție, program care poate fi consultat la Cancelaria Sf. Sinod. De asemenea pastoralele chirieale au pus adeseori accentul pe îmbunătățirea generală a predicii în B.O.R., pe reluarea și mai buna organizare a programelor catehetice.

Întîistătorul sfintei noastre Biserici, Preafericitul Părinte Patriarh Teoctist a cerut de altfel preoților să nu neglijeze această latură esențială a misiunii lor, adresînd aceleași pămîntești îndemnuri și celor care se pregătesc pentru slujirea profească în Institutelor și seminarele noastre teologice.

Încheiere

Din cele afirmate mai sus desprindem concluzia limpede că orice slujitor bisericesc are datoria de a propovădui, cu timp și fără timp adevărurile de credință ale Bisericii Ortodoxe, în scopul mîntuirii credincioșilor, a transmiterii credinței și a întăririi unității Bisericii și a neamului nostru.

Redacția

RĂSPUNDEREA ȘI ROLUL MISIONAR AL ORGANELOR PAROHIALE ÎN VIAȚA RELIGIOASĂ A PAROHIIILOR

Subiectul prezintă importanță practică în viața tuturor parohiilor. Cu mai mulți ani în urmă, el a mai fost dezbătut în conferințe administrative, la care au luat parte atît preoții, cît și cîntăreții și delegați ai Consiliilor parohiale.

Această temă a fost dezbătută recent, în cadrul unor conferințe administrative. Este deci un subiect discutat la diferite ocazii, cu scopul de a intensifica tot mai mult contribuția organelor parohiale în serviciul misiunii bisericești. Se urmărește

angajarea sufletească a mirenilor de a contribui la întărirea vieții religioase ortodoxe în parohie.

Problema este veche și coincide cu însăși vechimea Bisericii. În studiile de specialitate se subliniază că de la întemeierea ei, Biserica a pus în valoare contribuția mirenilor la activitatea misionară, sub călăuzirea ierarhiei bisericești. În această privință, cartea pr. prof. Liviu Stan, *Mirenii în Biserică*, oferă un bogat material informativ, cuprinzând toate epocile din istoria Bisericii. În acest studiu istorico-canonice sunt prezentate temeiuri scripturistice și patristice care atestă necesitatea activității mirenilor în Biserică, precum și aspecte ale acestei activități în decursul timpului.

În zilele noastre, principalul exponent al mirenilor în parohie este constituit de organele parohiale. Înainte de a ne ocupa de rolul lor misionar, este bine să ne oprim puțin asupra termenului de misiune creștină.

Din punct de vedere ortodox, misiunea este o lucrare de propovăduire a învățăturilor Bisericii, potrivit cuvintelor Mântuitorului: "Propovăduiți Evanghelia la toată făptura" (Mc. 16, 15). Întrucât garanția adevărului creștin o deține Biserica, lucrarea misionară, în adevăratul ei înțeles trebuie desfășurată sub cîrmuirea Bisericii. Scopul misiunii este de a vesti, de a menține și de a apăra lucrarea Bisericii, prin care se face chemarea la mîntuire a credincioșilor. Ea este o expresie și o dovadă a credinței în Hristos și în Trupul Său tainic. Misiunea creștină se naște din misiunea lui Hristos. În sens larg, Biserica are misiunea de a deschide ochii și inimile spre Cel ce este lumina lumii, Calea, Adevărul și Viața.

Paralel cu slujirea lui Dumnezeu, cu propovăduirea învățăturii și administrarea Tainelor, Biserica se preocupă și de slujirea omului. Iubind pe om, iubim și pe Cel care l-a adus la existență.

În acest context, organele parohiale au îndatorirea să contribuie cu activitatea lor la o cât mai bună desfășurare a acestei slujiri. Ca mădulare ale Bisericii, organele parohiale sînt supuse legilor bisericești și rînduite să activeze potrivit acestor legi.

Conform Statutului de organizare a Bisericii Ortodoxe Române, organele parohiale sînt: Adunarea Parohială, Consiliul Parohial și Comitetul Parohial. Nota caracteristică principală a acestor organe este că ele își pot desfășura, în mod legal, activitatea numai sub conducerea preotului paroh, care este președinte de drept al fiecărui organ. În al doilea rînd, organele parohiale trebuie să întrunească calități de ordin moral și duhovnicesc, avînd îndatorirea de "a susține, întări și răspîndi credința Bisericii Ortodoxe; a lucra astfel ca toți credincioșii să viețuiască potrivit învățăturilor acestei credințe; a cerceta sfînta Biserică, a participa la sfintele slujbe; a se împărtăși cu Sfintele Taine; a îndeplini faptele milei creștine și a ajuta Biserica și pe credincioșii ei" (art. 42 din Statut).

În alt articol se cere ca "membrii organelor parohiale să fie majori, de sine stătători, nepătați din punct de vedere moral și să-și îndeplinească datoriile morale și materiale față de Biserică și așezămintele ei" (art. 52 din Statut). Epitropilor li se cere, pe lângă aptitudini necesare bunei administrări gospodărești, și o frecvență regulată la biserică" (art. 26 din Regulamentul pentru funcționarea organelor deliberative).

Din aceste cîteva date rezultă că organele parohiale sînt privite, în concepția legislației bisericești, ca o elită spirituală a parohiei și, ca atare, ei pot avea atribuții nu numai de natură gospodărească, ci și un rol pastoral misionar, stînd în ajutorul preoților din parohie.

Dacă prin prevederile legale bisericești, organele parohiale sînt obligate să aibă o ținută exemplară de moralitate și corectitudine, atunci această ținută va primi prin ea însăși un caracter misionar. A fi nepătat din punct de vedere moral, a frecventa regulat slujbele bisericești, a-și împlini datoria față de Biserică, a se împărtăși cu Sfintele Taine — înseamnă a fi o personalitate de valoare netăgăduită

și un exemplu demn de urmat. Nimeni nu va putea privi cu rezervă o astfel de persoană, ci, dimpotrivă, cu admirație. Faptul va întări prestigiul Bisericii, iar cei despărțiți de Biserică nu vor găsi, într-un asemenea caz, argumente de subminuire și dezbinare a dreptei credințe. De aici, rezultă că membrii organelor parohiale sînt răspunzători în fața lui Dumnezeu și în fața credincioșilor de fapte și vorbe, de întreaga lor ținută morală. Ei pot întări obștea credincioșilor, sau o pot sminti: Mîntuitorul însă ne spune: vai de aceia prin care vine sminteala! (Mt. 24, 10).

Întreaga activitate a organelor parohiale trebuie îndreptată spre realizări în slujirea intereselor bisericești, iar nu în alimentarea unei ambiții, sau evidențieri personale. Mîndria, abuzul și egoismul n-au ce căuta în activitatea bisericească. Ele repugnă oamenilor cinstiți și umbresc autoritatea Bisericii, dacă aceasta tolerează asemenea manifestări. De aceea, preoții parohi au posibilitatea legală de a scoate din rîndul Consiliului Parohial pe acei membrii care ar desfășura o activitate potrivnică Bisericii sau parohiei (art. 62 din Statut).

Aplicarea acestei prevederi poate aduce însă uneori frămîntări nedorite în parohie, datorită rudelor și prietenilor celor înlăturați, creîndu-se în acest chip o grupă de enoriași ostili preotului paroh. De aceea, este mai bine ca înainte de alegerea organelor parohiale, preotul paroh să fie atent și să împiedice cu tact alegerea unor persoane necorespunzătoare și lipsite de seriozitate.

În general, credincioșii sînt atașați de biserică, mulți avînd chiar o legătură sufletească cu toate rînduiriile ei și dorința de a o sprijini în diferite chipuri. Dintre astfel de credincioși vor trebui aleși organele parohiale. Se va evita alegerea persoanelor cu diferite vicii, sau a celor cu familii dezmembrate și care nu se bucură de simpatie în parohie.

Pentru a avea colaboratori buni, preoții trebuie să-i pregătească și din punct de vedere religios și să-i orienteze în toate problemele cu care e confruntată parohia. Păstorul de suflete are datoria să se preocupe de creșterea nivelului duhovnicesc al tuturor, dar în chip deosebit al acelor care îi sînt sau îi pot deveni colaboratori. Se va sublinia meritu învățătura ortodoxă despre slujirea aproapelui, bazată pe cuvintele Mîntuitorului că El Însuși a venit să slujească (Ioan 3, 16), cît și pe afirmația Sf. Apostol Pavel, care scrie: "Deși sînt liber față de toți, m-am făcut rob tuturor, ca să dobîndesc pe cei mai mulți" (I Cor. 9, 19). Gîndul care trebuie să primeze în viața și activitatea organelor parohiale, este de a orienta pe toți spre Hristos și Biserica Sa. Membrii organelor parohiale se întîlnesc uneori și discută cu persoane ce aparțin altor culte. În asemenea discuții ei trebuie să știe ce atitudine să ia. Cînd cunoștințele lor religioase sînt mai modeste, e bine ca ei să evite aceste întîlniri și să îndrepte la preot pe care ar cere lămuriri de natură religioasă.

În afară de rolul unui exemplu personal de oameni devotați Bisericii, organele parohiale pot contribui la activitatea misionară a preotului cu un aport însemnat prin numeroase acțiuni, despre vom vorbi în cele ce urmează.

Pentru a ajuta pe preot în activitatea de propovăduire și apărare a drepte credințe, organele parohiale vor aduce la cunoștința preotului activitatea prozelistică a cultelor neortodoxe, metodele lor, semnalînd totodată asupra cărora dintre credincioșii ortodocși se îndreaptă atenția sectară și cine dintre credincioși are simpatie față de alte culte sau, eventual, frecventează adunările lor. Se vor analiza și cauzele acestor simpatii prosectare, ca să se constate dacă la baza lor stau elemente de ordin material, ca de exemplu, ajutorarea pe care o acordă ele unor enoriași aflați într-o strîmtorare oarecare, plănuiind atragerea lor, sau se găsesc elemente de altă natură, ca de pildă, înrudirea cu cineva dintre sectanți, perspectiva încheierii unei căsătorii, simpatia pentru cîntările grupărilor sectare, ori pentru scrierile pe care acestea le distribuie etc.

Cunoscîndu-se cauzele, se pot găsi mai ușor și metodele de a interveni în oprirea prozelitismului și a părăsirii cultului ortodox de către unii enoriași, mai

slabi de înțeles, și mai puțin atașați de Biserică. Preoții nu reușesc întotdeauna să depisteze la timp asemenea situații, mai ales în mediul urban. Pentru membrii organelor parohiale, însă, o astfel de acțiune este mai ușoară. De obicei, ei sînt aleși din perimetrul întregii parohii, deci cîte doi-trei din fiecare cartier, sector, sau sat care compun parohia. Deci, fiecare membru trebuie să cunoască bine sectorul, ori satul unde domiciliază el și odată cu aceasta și acțiunile grupărilor sectare din acest teritoriu, precum și reacția opiniei publice la aceste acțiuni. El mai e dator să se informeze cît se poate mai bine de toate aspectele comportamentului din viața cotidiană ale acestor grupări neortodoxe și să descopere și unele eventuale deficiențe, abateri morale sau diferite aspecte negative ale lor.

După analizarea cauzelor amintite și potrivit cu îndrumările preotului paroh, membrii organelor parohiale, trebuie să pregătească cu mult tact condițiile care să schimbe orientarea filosectară a enoriașilor, ce s-ar găsi sub influența propagandei ostile Bisericii Ortodoxe. Acest lucru este posibil prin convorbiri liniștite purtate de preot și unii membri ai organelor parohiale cu enoriașii în cauză, convorbiri în care să se dezvăluie adevăratele interese ale sectelor, acțiunile lor negative, împotriva unității creștine și a unității naționale, abaterea lor de la Biserica cea Una, Sfîntă și Apostolică în care e prezent Duhul Sfînt și care, din această cauză, e infailibilă. Datorită succesiunii apostolice, Biserica deține adevărata preoție și a păstrat toată credința și rînduielele neschimbate. Cine părăsește această Biserică, își periclitează mîntuirea.

Este necesar ca preoții să pregătească pe membrii organelor parohiale și în general pe credincioși ca aceștia să cunoască cît de dureroase și de păgubitoare sînt rătăcirile sectare, despre care amintește și Sfîntul Apostol Pavel, referindu-se la ereziile timpului de atunci și la cele viitoare: "Va veni o vreme cînd nu vor mai suferi învățătura sănătoasă, ci — dormici să-și desfăteze auzul — își vor grămădi învățători după poftele lor, și își vor întoarce auzul de la adevăr și se vor abate către basme" (II Tim. 4, 3-4). Același Apostol îndeamnă însă pe credincioși: "Nu vă lăsați furați de învățăturile străine" (se înțelege străine de Biserică). (Evr. 13, 9). Acestea și alte versete din Sfînta Scriptură au darul de a deschide ochii sufletești la cei care, din diferite motive, acordă atenție unor îndemnuri neortodoxe.

Pentru contracararea acțiunilor prozelitiste, organele parohiale vor fi cît mai bine pregătite ca să depună o muncă răbdătoare în mijlocul celor care potențial ar putea fi cîștigați de alte culte. Organele parohiale sînt datoare să cunoască și să informeze cît mai corect pe preoți despre starea generală de spirit a enoriașilor față de Biserică, de slujbele ei, de trebuințele sale de natură gospodărească etc. În baza acestor date se va urmări întărirea încrederii în Biserica Ortodoxă, se va pune în lumină frumusețea slujbelor ei, se va face popularizarea rugăciunilor și rînduielelor pentru decedați în regiunile unde aceste rînduiele, sînt mai reduse, se va sublinia importanța Tainei Sfîntului Maslu de obște în biserică, a acatistelor și a altor slujbe bisericesti, ca Vecernia, Litia, Deniile, Prohodul etc., la care organele parohiale se vor strădui să cheme pe enoriași, mai ales pe cei influențați de propaganda prozelitistă. Aceste servicii făcute de preoți cu dragoste și credință, influențează mult pe credincioși și îi apropie de Biserică, întărind astfel unitatea de credință și iubirea față de rînduielele ortodoxe.

Organele parohiale au o mare răspundere în privința chemării credincioșilor la slujbele Bisericii și la ascultarea învățăturilor ei. Ei ajută mult pe preoți în misiunea lor. Iar atunci cînd își vor face datoria, se vor bucura de binecuvîntarea și prețuirea Bisericii.

Nu trebuie să uităm cuvintele Sfîntului Apostol Iacob: "Cel ce a întors pe păcătos de la rătăcirea căii lui își va mîntui sufletul prin moarte și va acoperi mulțime de păcate" (Iac. 5, 20).

În legătură cu frumusețea slujbelor noastre, un loc de frunte îl ocupă cântarea în comun. În această privință rolul important îl poate avea cântărețul bisericii, care face parte, de drept, din Consiliul parohial. Unii cântăreți înțeleg corect misiunea lor și învață pe credincioși cântările stranei nu numai de la Sfânta Liturghie, dar și unele cântări de la alte servicii ca vecernia, litia, utrenia, înmormântarea, parastasul, cununia, prohodul Domnului etc. Astfel de cântăreți sînt conștienți de răspunderea lor în fața lui Dumnezeu și a oamenilor. Ei înțeleg că participarea activă a credincioșilor la serviciile bisericești contribuie, în mare măsură la întărirea dreptei credințe, iar, pe de altă parte, la micșorarea sau chiar eliminarea acțiunilor prozelitiste ale cultelor neortodoxe. Sînt multe biserici unde cântăreții au atras la serviciul stranei pe credincioși, cărora le încredințează citirea psalmilor, rostirea Psalmului 50, a Crezului — uneori cu toți credincioșii prezenți în biserică — realizînd astfel o atmosferă comunitară plăcută, cînd fiecare poate fi însuflețit că participă la slujbe, trăiește intens momentele cele mai importante, nu simte oboseala, nu se plictisește. Iubește locașul sfînt și nu are trebuință de adunări sectare.

În felul acesta, pot fi atrași la slujbele ortodoxe enoriașii care frecventează mai rar biserica. Totodată se va putea reduce numărul acelor care sînt atrași de cântările sectare. Să ne amintim ce rol important au avut cântările cu conținut dogmatic în timpurile cînd Biserica ducea lupta cu ereziile. Importanța cântării în comun în Biserica n-a scăzut și nu va scădea niciodată.

Sub conducerea cântăreților trebuie să activeze și ceilalți membrii ai organelor parohiale, mai ales cei înzestrați cu aptitudini muzicale. Greșesc acei cântăreți care se opun cântării în comun, sub pretextul că serviciul lor n-ar mai fi necesar, atunci cînd tot poporul va cînta în biserică. Este un raționament greșit. Preoții trebuie să explice că prezența cântăreților este totdeauna necesară, pentru că numai sub îndrumarea lor poporul poate cînta corect. Așa prevede canonul 15 al sinodului de la Laodicea, dispunînd ca poporul să cînte sub conducerea cântăreților și numai cântările aprobate de Biserică (vezi coment. la Milaș, vol. II, partea I, p. 94).

Legiurile bisericești în vigoare impun Consiliilor și Comitetelor parohiale îndatorirea de a sprijini cântarea bisericească (Statut, art. 68, litera b).

Se știe că organele parohiale sînt implicate și în diferite activități economice privind biserica. Și acestor activități le trebuie dat un sens misionar-duhovnicesc. Preotul și organele parohiale vor întări mereu convingerea în inimile enoriașilor că ei aduc contribuția lor materială pentru întreținerea și împodobirea nu unei case oarecare, ci a casei lui Dumnezeu. Pictura bisericească, icoanele, crucile, cărțile sfinte, veșmintele, sfintele vase, obiectele de artă etc. intră în averea bisericii, datorită nu unei obligații reci, ci datorită credinței și dragostei credincioșilor. În fiecare obiect sfințit, credincioșii trebuie să simtă că există o parte din munca lor, din inima și din sufletul lor. Că în acel obiect, la care ei au contribuit e o sfințenie și o expresie a nemuririi sufletului lor. Fiecare credincios care jertfește din munca sa ceva pentru biserică, jertfește în fața lui Hristos, Capul Bisericii. Iar Biserica se roagă pînă la sfîrșitul veacurilor pentru cei ce și-au făcut datoria față de ea. În curgerea timpului, puteau fi uitați de oameni. Dar Biserica nu îi va uita niciodată. Avînd această convingere, oamenii nu vor mai părăsi credința ortodoxă. Inima lor nu le va mai îngădui să părăsească Biserica, de care ei sînt legați organic prin jertfelnicie și prin jertfelnicia părinților și a strămoșilor. Organele parohiale au îndatorirea să popularizeze că orice muncă sau donație pentru biserică e o faptă bună care însoțește credința și întreține speranța mîntuirii. Numai prin faptă bună se verifică puterea credinței.

Rolul misionar al organelor parohiale în viața religioasă a parohiilor, cu privire la păstrarea dreptei credințe poate cuprinde și alte sectoare, uneori mai puțin luate în seamă. Așa este acțiunea de combatere a superstițiilor și a practicilor

vrăjitoriei, ghicitului, descîntecelor, spiritismului și a altor îndeletniciri oculte. În acest scop, preoții vor arăta membrilor organelor parohiale și tuturor enoriașilor că Sfînta Scriptură și canoanele bisericești interzic cu asprime toate practicile oculte enumerate, considerîndu-le păcate mari, care slăbesc credința și legătura omului cu Dumnezeu. Sfîntul Vasile cel Mare, de exemplu, canonisește asemenea păcate cu aceeași severitate ca și uciderea premeditată, căci, explică Sfîntul Părinte, ele omoară credința omului în Dumnezeu și-i pervertesc viața sufletească (a se vedea canoanele 65 și 72). Organele parohiale trebuie convinse să nu practice nici un fel de activități oculte, să nu apeleze la serviciile celor care le practică și să combată astfel de manifestări în rîndul celorlalți enoriași. Se va sublinia că spiritismul, ghicitul și celelalte practici sînt dovezi de ignoranță religioasă și constituie piedică pentru mîntuire prin acțiunile lor ostile Bisericii. Cei ce cad în astfel de păcate se fac nevrednici de împărtășirea cu Sfintele Taine.

Principala acțiune de combatere a practicilor oculte aparține preotului, care are pregătirea competentă în acest sens. Dar organele parohiale îi pot oferi acestuia informații utile cu privire la persoanele vizate și activitățile lor, precum și rezultatele în urma intervenției preotului. Totodată, organele parohiale pot combate practicile oculte cu prilejul unor convorbiri cu enoriașii în diverse împrejurări, arătînd că ele se bazează pe naivitatea anumitor persoane.

Este știut că străduința pentru o viață de credință și moralitate este, în același timp, și o luptă împotriva diferitelor vicii și deficiențe morale. În această privință organele parohiale pot contribui la lupta împotriva alcoolismului și a risipei, a divorțurilor ș.a.

Tot pe linia unei activități cu caracter social și umanitar, cerută de Evanghelie, organele parohiale, mai ales Comitetul parohial, sînt datorate să dea preotului paroh tot sprijinul în legătură cu cercetarea și ajutorarea bolnavilor, orfanilor, infirmilor sau altor persoane neajutate, potrivit prevederilor Statului B.O.R., art. 68, literele C și d.

Activitatea caritativă creștină a început din timpurile apostolice și ea nu trebuie să înceteze niciodată. Sfîntul Ioan Gură de Aur considera caritatea drept "regină între virtuți". Formele acțiunii caritative pot varia de la caz la caz. În orice parohie se pot ivi situații cînd mila creștină e deosebit de necesară. Preocupările organelor parohiale trebuie să se îndrepte spre alinarea suferințelor sufletești și fizice prin ajutorarea celor fără de ajutor.

Vizitarea bolnavilor nu este numai o îndatorire statutară pentru organele parohiale, ci mai întîi de toate este o cerință a legii iubirii, rostită de Mîntuitorul, lege care va fi invocată la Judecata cea din urmă: "Bolnav am fost și M-ați cercetat" (Mt. 25, 36). Drumul către Dumnezeu trece prin iubirea aproapelui, spune un teolog contemporan (dr. Antonie Plămădeală, *Biserica slujitoare*, Sibiu, 1986, p. 253).

Sectele se folosesc de prilejul vizitării bolnavilor, spre a le lăsa scrieri cu conținut eretic; în timpul bolii, oamenii sînt de obicei sensibili și receptivi la orice intervenție și prin aceasta ușor de atras la un cult care le-a acordat ajutor material sau mîngiere sufletească. De aceea, Biserica, prin slujitorii ei și cu sprijinul organelor parohiale, nu trebuie să rămîină pasivă în asemenea împrejurări, ci să folosească toate faptele sale, ca să fie cea dintîi la patul de suferință nu numai ca asistență religioasă, ci și ca factor uman de sprijin ca, în acest fel, să crească puterea spirituală a celor loviți de necazuri. Dar procesul creșterii este și invers. Între suferinzi și cei care îi cercetează se naște o legătură sufletească, o solidaritate, datorită căreia ambele părți se bucură și cresc împreună sufletește. Părintele Profesor D. Stăniloae scrie într-un studiu: "Orice act de servire a altora este un înălțare pentru cel ce servește" (*Servire și proexistență*, în G.B., XXII (1963), nr. 11-12, p. 1023).

De aceea, preoții și organele parohiale se vor preocupa cu atenția cuvenită, de problema bolnavilor și de alte categorii de neajutorați, spre a-i ajuta și ai feri în același timp, de ademenirile sectare. Faptele bune vor da și roade bune. Va crește viața duhovnicească a parohiei.

Biserica nu poate rămâne nepăsătoare la unele aspecte negative din viața enoriașilor, ca de pildă destrămarea familiei, concubinajul, învrăjbiți, obiceiul unor enoriași de a intenta mereu procese în cauze neserioase, atitudini de parazitism social ș. a. Manifestări negative de acest gen trebuie să constituie pentru parohie motive de îngrijorare, căci ele produc păcate. E de datoria Bisericii, prin organele sale, să depună stăruință în rezolvarea tuturor cazurilor negative în duhul moralei creștine. Contribuția organelor parohiale la îndreptarea unor greșeli din viața enoriașilor constituie o slujire, în sens creștin, care urmărește însănătoșirea unor mădulari suferinde pentru ca să nu sufere nici un mădular al Bisericii.

În unele parohii, sub influența unei gândiri neortodoxe, sînt exprimate păreri negative cu privire la lume. Se afirmă un fel de dispreț pentru lume, invocîndu-se locul din I Ioan 2, 15-16, în care citim: "Nu iubiți lumea, nici cele ce sînt în lume. Dacă cineva iubește lumea, iubirea Tatălui nu este întru el". Spre a-și face însă o părere justă despre atitudinea Evanghelistului Ioan cu privire la lume și cum înțelege el în acest loc cuvîntul lume, este suficient să continuăm lectura versetului următor: "*Pentru ca tot ce este în lume, adică pofta trupului și pofta ochilor și trufia vieții nu sînt de la Tatăl, ci sînt din lume*". Sf. Evanghelist precizează că nu este vorba de lume în totalitatea ei, ci de aspectul negativ pe care l-a creat păcatul în lume. Păcatul însă nu reprezintă lumea.

Lumea este opera lui Dumnezeu și nu poate fi rea, căci Dumnezeu n-a creat nimic rău. Dumnezeu a iubit și iubește lumea, căci a trimis pe Fiul Său ca să aducă mîntuirea lumii (Ioan 3, 16). Această învățătură trebuie susținută cu tărie de către preot și organele parohiale, spre a înlătura o atitudine neortodoxă, de dispreț față de lume. Credincioșii, prin faptele lor, izvorîte din credință, pot contribui mereu la îmbunătățirea și înfrumusețarea vieții în lume. Gîndirea religioasă neortodoxă și pesimistă trebuie înlăturată din parohie. Nu trebuie să luăm atitudine împotriva lumii, ci împotriva păcatului din lume.

Acolo unde preoții s-au dovedit misionari iscușiți, și organele parohiale au dat dovadă de activitate bogată, rezultatele au fost meritorii. Preoții trebuie să dea tonul. Și, mai ales, să dea tonul cel corect. Ne bucură cînd auzim că organele parohiale s-au preocupat, cu simțul răspunderii, de înfrumusețarea bisericilor, au ajutat pe preoți în activități pentru apărarea și propovăduirea dreptei credințe, le-au dat sprijin în treburile gospodărești și în probleme moral-sociale, au depus activități apreciabile de salvare în cazul unor calamități naturale, au împăcat pe cei învrăjbiți, au contribuit la consolidarea familiilor, au dus unde trebuia cuvîntul Bisericii.

Fără îndoială, fiecare parohie are specificul său și de aceea e greu de prezentat, într-o lucrare ca aceasta, toate posibilitățile de activitate misionară. Ne-am străduit să le prezentăm pe cele mai obișnuite. Viața are, însă, o infinitate de aspecte și probleme. Acestea le va corespunde și o infinitate de metode, pentru o rezolvare corectă a situațiilor. Conducerea parohiei trebuie să le găsească și să se străduiască a le rezolva cu duhul blîndeții și al înțelepciunii, ținînd seama de cuvintele Sfîntului Apostol Pavel: "Vorba voastră să fie totdeauna plăcută, cu sare dreasă, ca să știți cum trebuie să răspundeți fiecăruia" (Col. 4, 6); și "Orice ați face, lucrați din toată inima, ca pentru Domnul" (Col. 3, 23).

Preot Colotelo Mihail

MISIUNEA CREȘTINĂ ASTĂZI NEOPROTESTANȚI VECHI ȘI NOI, SECTE RELIGIOASE ȘI GRUPĂRI ANARHICE

Mandatul Mîntuitorului nostru Iisus Hristos este: *“Mergînd, învățați toate neamurile botezîndu-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh”*... (Matei XXVIII, 19), propovăduiți Evanghelia, *“la toată făptura...”* (Marcu XVI, 15). Reiese de aici că această poruncă se transmite din generație în generație prin succesiunea în credință și succesiune apostolică. Deci, misiunea creștină astăzi nu are altă origine decît Evanghelia, și Evanghelia binecunoscută și trăită: *“Vai mie de n-aș propovădui...”*. Și această Evanghelie nu este de la oameni (Gal. I, 8); înger din cer dacă v-ar vesti altceva, să nu-l credeți...

Așadar, misiunea cea adevărată în vederea mîntuirii sufletului și iubirii aproapelui își are originea în slujirile Mîntuitorului Iisus Hristos. Și așa cum Domnul Hristos S-a jertfit pentru păcatele omenirii, tot astfel misionarul este dator a pune interesul comunității deasupra intereselor sale: *“Vai de aceia care cred că evlavie este o sursă de cîștig”* (I Tim. VI, 5). Și totuși, de la Iuda și Simon Magu s-a perpetuat și în grupuri creștine fie iudaizante, fie gnostice, o falsă misiune, departe de Acela care este *“calea, adevărul și viața”* (Ioan XIV, 6). De aici, intervin interese — și interesul de multe ori strivește idealul — s-au născut ereziile, schismele, contestările, împărțirile, despărțirile în Biserica primară, pînă cînd a fost nevoie de o denunțare publică a greșelii și luarea unor hotărîri care sînt valabile și astăzi, fiindcă Biserica cea una, sfîntă, sobornicească și apostolească, lucrează sub patronajul Sfîntului Duh (Fapte XV, 28).

Despărțindu-se Biserica istorică — fiindcă Biserica lui Dumnezeu așa rămîne, cu atributele ei dintr-un început pînă la sfîrșitul veacurilor — în Biserica Răsăritului și Biserica Apusului, au apărut concepții noi, adaptări de situații și chiar doctrine pretinse revelate, aceasta în Biserica Romano-Catolică, pe cînd Biserica originală, cea Ortodoxă, și-a păstrat autenticitatea și continuitatea.

Renașterea și reforma apuseană au căutat modelul prim, originalul în Biserica-mamă catolică, dar negăsindu-l s-au înălăturat, odată cu inovațiile și greșelile mai ales papale, și unele învățături adevărate, ceea ce a creat o nouă direcție ecleziastică: protestantismul. Prereformatorii și reformatorii, la început, au încercat o corectare și o modelare, dar forța lumească a papalității a zădărnicit totul.

Desigur, noi ortodocșii suferim din cauza fraților despărțiți. Biserica Ortodoxă a fost ferită de inovații și concepții noi și datorită faptului că fiecare Biserică Ortodoxă a fost și este națională, dar nu s-a rupt niciodată unitatea dogmatică, cultică, liturgică și canonică dintre Bisericile Ortodoxe. Pregătire Marelui Sinod al Ortodoxiei dovedește aceasta.¹

Necazul și durerea constau în altceva. Protestantismul, părăsindu-și albia, a început o acerbă luptă pentru cîștigarea de adepți. Aceștia, la rîndul lor, s-au rupt din întreg, creîndu-și o doctrină proprie și noi învățături, care mai de care în afara descoperirii divine și astfel s-a ajuns ca sectele “creștine” să nege chiar existența lui Dumnezeu, după ce unii corifei-teologi neoprotestanți lansaseră în lumea lor noi teorii: teoria mitică, teoria iehovistă, constituind aceste erori școlile de mitologie și raționaliste, astăzi s-au născut noi idei teologice: secularizarea, demitizarea, ajungîndu-se la un panteism modern, la un deism actualizat și chiar la curentul numit: “moartea lui Dumnezeu”.

Clasicii contestatari ai papalității sînt astăzi negați de urmașii lor, dar toți caută prozelști pentru idei noiși năstrușnice. Din nefericire, cad victime și unii credincioși din sînul Bisericii Ortodoxe, aceștia necunoscînd nici originea cultelor neoprotestante — care în aparență vin cu o credință nouă, în Biblie — și nici

scopul, care urmărește pe de o parte ca individul să devină credul, iar pe de altă parte să-l rupă de realitățile obișnuite ale vieții, făcându-l să-și părăsească familia și chiar țara, să-l afunde în ignoranță și obscurantism, să-l izoleze de informare și cultură și, culmea, toate acestea pe baza textelor sfinte ale Scripturii interpretată personal. Astfel, Biblia în mîna lor a devenit un *horoscop personal*, o carte de vise și interpretări, de date științifice și justificări cosmice, de vrăji și amenințări, de "prevestirea" viitorului etc. etc. Or, Biblia a fost și rămîne a Bisericii, este inspirată de Sfîntul Duh (I Tim. III, 16), este Descoperirea lui Dumnezeu în vederea mîntuirii noastre și o contribuție importantă a sfinților autori la civilizația lumii.

Dacă reformatorii au pus Biblia în mîna credincioșilor în scopul găsirii adevărului și a justificării pentru eruperea de la falsele învățături și de la forța socială și politică a Vaticanului, neoprotestanții au ajuns să prefacă textele Scripturii, să le adapteze și să tipărească ediții de propagandă religioasă, fără control științific, fără girul unei autorități. Sînt scoase din Bibliile prefabricate texte și pasaje întregi, dar sînt și adăugiri pentru susținerea mileniului sau sfîrșitului lumii la anul 2000 etc.

Din nefericire, participăm astăzi la o avalanșă de tipărituri religioase numai în scopuri de propagandă, fără o responsabilitate pentru conștiința oamenilor. Pragmatismul biblic neoprotestant și sectar a atins în zilele noastre cote fără precedent. Nu ne-ar interesa această situație pentru lumea în descompunere spirituală a Apusului, dar, mai ales în ultima vreme, propaganda sectară și colportajul grupărilor anarhice religioase este evidentă în țara noastră.

Pentru a concretiza cele mai de sus, ne vom opri asupra cîtorva culte neprotestante și secte, recunoscute sau nerecunoscute de Stat, și care se abat fie de la mărturisirea lor de credință — pentru care au primit recunoașterea funcționării — fie că sînt refractare normelor de conviețuire socială din patria noastră și în nenumărate cazuri adepții lor cer plecarea din țară. Plecați de aici, aduc o propagandă antinațională și caută să înrăutățească relațiile din fosta lor patrie cu țara în care au plecat. De fapt, continuă aceeași propagandă de tulburare a sufletului, aceeași psihoză religioasă specifică celor care nu au patrie, nu au credință curată, nu au Biserică, ci o credulitate, o boală psiho-religioasă foarte periculoasă civilizației.²

Și doresc să plece, fiindcă au o credință străină duhului acestui pămînt, și dacă s-au rupt din sînul Bisericii Ortodoxe Române, au părăsit tradițiile și obiceiurile sfinte, datinile și jurămintele strămoșești, care au creat specificul și autenticitatea sufletului românesc. Rupîndu-se de credința străbună, se rup de spiritualitatea și naționalismul autentic românesc, doresc altă patrie.

I — Culte neprotestante recunoscute de Stat

Dacă în vechile regimuri, cultele erau puse în stare de confruntare, noua ordine, avînd la bază principiile umanismului și libertății de conștiință, a recunoscut și cultele neprotestante care și-au depus mărturisirea de credință, nu contravin moralei publice, respectă legile statului și s-au încadrat în noile criterii de viață și propășire ale poporului român. Dintre aceste culte recunoscute de stat — în număr de 15 — printre care și Bisericile de tradiție (Biserica Ortodoxă Română, Biserica Romano-Catolică, Biserica Romano-Catolică de Ritual Bizantin, Biserica Apostolică Armeană, Biserica Evanghelică și C. A., Biserica Reformată), precum și cultele necreștine, mozaic și musulman — cultele neprotestante au aceleași drepturi, dar și aceleași datorii față de conștiința celorlalți credincioși și față de țara în care își duc existența.

1. *Cultul Baptist*³ — La început a fost o amestecătură de revoltă socială propagată de anabaptistul Tomas Mûnzer — fost călugăr catolic și adept al lui

Luther — și conducătorul răscoalei țărănești din Germania (1533-1534), și concepții reformatoare anglicane. Întemeietorul este Menon, un ucenic al lui Münz (+ 1525), dar cel care a organizat noua mișcare religioasă și prima de tip protestant a fost pastorul puritan din Marea Britanie, John Smith. John Smith ia legătura cu menoniții în Olanda, care practicau botezul vîrstnicilor prin scufundare sau stropire ca la catolici.

Constituirea sectei, sau actul de la naștere al baptilismului poate fi socotit anul 1611. Nu au fost tolerați nici în Germania, nici în patria umanistului Erasm (Olanda), ci profitînd de tulburările din Anglia baptiliștii primesc toleranță și recunoaștere în timpul lui Cromwell și Wilhelm III. La rîndul lor, se împart în baptiliști generali și baptiliști particulari. Adepții acestui grup erau nemulțumiți de noul regim, ca și misticii, exaltanții și puritanii. În această situație și dornici de aventuri și propagandă, baptiliștii trec oceanul și se organizează în America sub conducerea puritanului pastor Roger Williams. Ei practică botezul reciproc și s-au numit baptiliști regulari sau organizați. La început au fost persecutați, dar după 1783 au fost recunoscuți și s-au răspîndit în cele două Americi și apoi pe toate continentele. Odată cu răspîndirea, a început și dividerea lor, încît astăzi numără peste 16 partide.

Au pătruns și la noi în țară, mai ales după primul război mondial, cînd România, prin propriul popor, și-a înfăptuit Marea unire. Dușmanii unității naționale au căutat breșe și au folosit și această metodă a tulburării spiritelor prin arma sectară. Se cunosc primii propagatori baptiliști, pastorii maghiari: Kornyai Mihály (Arad), Talpoș (Bihor), Tóth Istvan, Csopják Attila etc.

Avîndu-se în vedere că unii dintre românii ortodocși supuși grofilor unguri și apoi, sub presiunea unor influențe din afară au acceptat acest cult, iar naționalităților conlocuitoare din România li s-au acordat drepturi depline cu cei ce sînt ai acestui pămînt, Legea Cultelor din 1948 a recunoscut funcționarea Cultului baptilist.

În țara noastră sînt organizați în comunități, cîștigă adepți în parohiile neglijate de preoții ortodocși, sau unde preotul este numai cu numele, fără activitate și prezență morală, culturală și patriotică.

Au în fruntea lor un președinte al Uniunii Bisericeilor Baptiliste din România. Au un Seminar baptilist, o revistă "Îndrumătorul creștin baptilist", tipăresc cărți de teologie și colecții de cîntări necesare cultului, iar de curînd și o Facultate de teologie.

În America au o organizație puternică de propagandă și finanțează misiuni în toată lumea, folosind cele mai moderne mijloace: presa, radio-ul, televiziunea etc.

Specificul cultului lor este botezul la maturitate (30 de ani) ca simbol al botezului lui Ioan Botezătorul și o imitare a botezului Mîntuitorului. Mulți dintre cei trecuți la cultul baptilist practică totuși ceremonii inspirate din cultul ortodox și chiar justificarea concepțiilor lor prin "spusele" unor Sfinți Părinți sau scriitori bisericești⁴.

2. *Cultul adventist de ziua 7-a* — Dintru început, putem afirma că acest cult neoprotestant este o treaptă spre o mai mare rătăcire în ceea ce privește doctrina și o nouă față a reformei. Ca și baptiliștii, strămoșii lor, adventiștii, s-au organizat în America, dar originea se găsește în Europa. Întemeietorul noului cult este William Müller, fermier american, născut din părinți baptiliști, și ei plecați din Anglia, la Pittsfield, în 1782. Fiind ușor influențabil și nestăpînînd emoțiile și ca o reacție psihică la ororile războiului anglo-american din 1812-1816, la care a participat, s-a apropiat mai mult de paginile Bibliei. El a interpretat unele texte ale războaielor biblice cu ceea ce se întîmpla sub ochii săi. În loc să înțeleagă că orice război și orice cataclism are cauze naturale, dar și

efecte ale patimilor omenești, tânărul William, neînțelegînd nici viața, nici moartea soldaților, s-a apucat să fixeze niște date pentru salvarea celor disperați, prin iluzia venirii lui Mesia. Avînd cunoștință de unele fapte din primele veacuri creștine, s-a gîndit că este bine să fixeze nu numai data venirii Domnului, ci și întemeierea "împărăției sale de 1000 de ani", înainte de Judecata de apoi. Acest adevent a fost fixat între 1 martie 1843 — 1 martie 1844, pe baza calculului făcut după textul Daniil VIII, 14, înțelegînd prin cele 2300 zile, 2300 ani — din care s-au scăzut cei 457 ani începutul robiei babilonice.

Ca orice calcul omenesc, la adresa divinității, totul a fost în zadar, dar "vrăjmașul" a găsit alt ucenic, în persoana lui S. Snow, care a fixat data de 10 octombrie 1844, fiindcă "s-a greșit" primul calcul cu 7 luni și 10 zile, conform unor indicații din Levitic. Ziua de 10 octombrie 1844 a trecut ca oricare alta, iar orașul Boston, "noul Ierusalim", unde trebuia să vină Hristos, a rămas același — dar cu mai mulți deziluzionați și oameni fără căpățîi, în urma rezultatului credulității lor.

Însuși Müller și-a cerut iertare în public, recunoscînd că a greșit, mai mult, a revenit la bapțiști. Din această încurcătură, adepții mileniului s-au împărțit în alte partide: adventiști și evanghelici, creștinii adventului, uniunea adventiștilor.

Ca să se deosebească de ceilalți "adepți" ai Evangheliei, adventiștii au căutat să-și creeze un cult cît mai apropiat de ceremoniile mozaice, pentru a-și justifica noile concepții. Și, printre acestea, s-a fixat Sîmbăta ca sărbătoare, deorece Simion Snow, ca și fanaticul Joshua Himes, erau la origine mozaici.

Cei care au pus bazele sectei în America, după încercarea de a fixa venirea a doua a Domnului, au fost: căpitanul de vapor Iosif Bates, un aventurier și un afemeiat, alcoolic și tabagist, chinuit de vedenii și un trai nesigur, fără familie și urmași, neîncadrat într-o viață normală. Dar prietenii săi de petreceri, de halucinații, chinuți de isterie și o trăire sufletească confuză, James și Ellen White, au organizat noua mișcare religioasă. Fiind bogați și fără urmași, soții White au lăsat moștenire avutul lor celor care le-au acceptat învățătura. Astfel, Ellen White a "corectat" greșeala înaintașilor ei și a arătat că venirea a doua este pentru curățirea templului ceres de păcatele fiilor lui Dumnezeu (Evrei IX, 28) și că acest timp este și judecată (I Petru IV, 17), de aceea sfișitul lumii va fi în curînd, sau, după Apocalipsă (XIV, 6-7) a și sosit. Alt adept, George Storr, a asigurat pe noii "convertiți" că nu există rai și nici suflet nemuritor — acestea sînt daruri ale lui Dumnezeu oferite celor care fac parte din comunitatea adventă.

Mișcarea adventă a pătruns în lumea iluzioniștilor și prietenilor soților White din America și Europa, răspîndindu-se ușor.

În România, adventiștii au pătruns mai întîi în Dobrogea, în porturile Mării Negre după războiul Crimeci, iar după 1878 au pătruns în Moldova, numindu-se *sîmbătari*. În Muntenia și Oltenia, adventismul s-a răspîndit de către adepții lui Mihail Czehovski, fost preot romano-catolic apostaziat și care a îmbrățișat ideea mileniului, dar păstrînd zi de odihnă duminica. El a locuit la Pitești. În capitală, adventiștii s-au răspîndit datorită studentului în medicină Petre Paulini, care a devenit și conducătorul lor. În Transilvania, adventiștii — ca și bapțiștii cu care s-au confundat la început — s-au răspîndit printre unguri făcînd adepți forțați și între românii care trudeau din greu pe moștile lor, sau în diferite fabrici și uzine. Scopul propagandei advente fiind, în aceste părți românești, deznaționalizarea și maghiarizarea. După 1918, propaganda adventiștilor a dipărut odată cu scopul acesteia. Totuși, ei au avut libertate datorită principiului de toleranță al românilor pentru naționalitățile conlocuitoare și s-au organizat într-un Institut biblic lingă Dieio-Sînmartin.

După 1948, cultul adventist a fost recunoscut de stat. Sînt organizați în comunități, mai multe comunități alcătuiesc o conferință, iar conferința o uniune, la noi existînd Uniunea comunităților adventiste⁶.

Au o revistă, "Curierul adventist", cărți de imne și lucrări de orientare. Primesc ajutoare și colportaj din străinătate. Unii pastori se abat de la normele legale și aduc o propagandă antinațională și antisocială, denigrează preoții ortodocși și practică un prozelitism intens între credincioșii Bisericii noastre.

3. *Cultul creștin după Evangheliie*⁷ — Ca și celelalte culte, și Cultul creștin după Evangheliie este străin de duhul strămoșilor noștrii. Își are originea în Elveția. S-a răspândit în Europa între cele două războaie mondiale prin negustori și bijutieri. La români, influența evangheliștilor a fost adusă de Grigore Constantinescu, fiu de ofițer, care, trimis în Elveția pentru o meserie, s-a întors "pastor" al creștinilor după Evangheliie. Profitând de îngăduința ofițerilor români, deși mobilizat în armată în 1916-1918, deschide la Iași o Casă de rugăciune, intitulându-se predicator șef. Din cauza lipsei de asistență religioasă în timpul războiului, din cauza neglijenței unor preoți, noul cult s-a răspândit în Moldova.

După război, Gr. Constantinescu vine la București și organizează o Uniune a comunităților. S-a putut organiza și la Brașov și Cănești, dar cu puțini adepți. După excluderea din cler a preotului Tudor Popescu de la biserica "Cuibul cu barză" din București, evangheliștii au căutat o joncțiune cu adepții acestuia, dar nu s-a reușit. Un propagator deosebit a fost Gheorghe Teodorescu. Acesta a editat o revistă, "Viață și lumină", în București, pentru adepții noii secte, așa cum Gr. Constantinescu scosese o revistă "Buna Vestire" la Iași.

După cel de al doilea război mondial, Creștinii după Evangheliie s-au reorganizat, au depus Mărturisirea de credință și au fost recunoscuți de Legea cultelor. Au o revistă, "Calea credinței" și tipăresc colecții de cântări pentru cult. Învățătura lor conține lucrări fanteziste ca: patru judecăți, trei ceruri, mileniul și celelalte abateri clasice de la adevărata învățătură.

Sînt organizați în comunități și au ca organ central Comitetul Unirii creștine după Evangheliie, în frunte cu un prim delegat. Adepți sînt puțini, dar sub umbra lor își fac apariția nazareii sau pocăiții, sectă interzisă, dar care este confundată cu creștinii după Evangheliie⁸.

4. *Cultul penticostal sau Biserica lui Dumnezeu cea apostolică*⁹ — Acest cult a apărut în America, s-a organizat aici și are astăzi răspîndire pe toate continentele sub diferite numiri: penticostali, pidiseați, tremurători, spiriți, quakeri etc. Deși nouă, mișcarea penticostală își are începuturile în vechile erezii readaptate condițiilor sociale și iureșului reformei din Anglia: George Fox (1624-1691), din Marea Britanie, pune bazele mișcării quakerilor numiți și "prietenii", care, emigrînd în America, au început predica; John Wesley (1703-1791), a cărui mamă puritană l-a educat în austeritate, a fost inițiatorul metodismului, care s-a răspîndit în toată lumea anglicană; William Carrey (1761-1834), supranumit "părintele" misiunilor, a predicat în Anglia, America, și apoi s-a stabilit în India. Prima mișcare penticostală, după unii istorici penticostaliști, ar fi avut loc în Armenia, în 1855, ca apoi familiile "cuprinse de descoperirea Duhului" să plece în America. Totuși, adevăratul întemeietor apare abia la începutul secolului XX, în persoana pastorului Carol Parham, care a spus că Sfîntul Duh s-a pogorît din nou la 3 ianuarie 1901 peste 13 persoane în California. De atunci s-a răspîndit în toată lumea¹⁰.

La noi, a apărut datorită lui Pavel Budeanu din Arad, un protejat al autorităților austro-ungare din Transilvania, care pleacă în SUA și se reîntoarce pastor penticostal. Împreună cu Ion Bododea, fost pastor baptist din Brăilița, organizează cultul penticostal, iar primul șef al acestui cult devine Ioan Bododea, un om simplu, dar înclinat spre halucinații și fanatism. În 1922, la 10 septembrie, s-a ina-ugurat prima biserică penticostală, în Păuliș, județul Arad, în casa soților

Bradın.

După cel de al doilea război mondial, penticostalii au fost recunoscuți în calitate de cult liber, conform noii Legi a cultelor. Au revista "Cultul penticostal", diferite publicații de informare, precum și cărți de imne cultice¹¹.

Specificul lor este pretenția vorbirii în limbi — glosolalia, botezul cu Duhul Cincizecimii, mileniul, ordinația și alegerea femeilor ca pastori.

Cultivă un prozelitism intens, practică vorbirea în limbi — o borboreală generală — supun adepții la post de exterminare și-i îndeamnă la părăsirea școlii și însușirea culturii, indică altă patrie decât cea reală unde trăiesc și sînt periculoși mai ales pentru tineret. Casele de rugăciuni sînt simple, fără cult și folosesc efecte de lumini pentru a da imagini captivante de "raze ale Duhului" în perspectiva vorbirii și înțelegerii în limbi. De fapt este un delir provocat, iar majoritatea adepților nu-și stăpînesc nervii și sînt schizofreni, oligofreni, nestăpîniți și evident chinuți de "Duhuri".

În afara Casei de rugăciuni și citiri biblice, au comunități și adunări ale fraților.

II. Sectele neoprotestante dizidente și evoluția lor

Dacă majoritatea cultelor din țara noastră s-au încadrat în noile situații, cîteva — răzlețe — au devenit dizidente și violente dar și refractare culturii și spiritualității noastre. În capcana acestora, susținute de "frații" de peste hotare, cad nu numai creduli ai naționalităților conlocuitoare ci chiar unii credincioși ortodocși oscilanți în credința strămoșească sau nemulțumiți de condițiile de viață și de muncă ale poporului nostru.

Știm că mai sînt umbre între slujitorii Bisericii Ortodoxe Române, preoți-fantomă care cred că "evlavia și slujirea lor este sursă de venit..." (I Tim. VI, 15), care sînt de asemenea credincioși ispitiți de mirajul Apusului, ori această oglindă falsă a mirajului este și "noutatea" în credință. De fapt, sectele zise creștine — pentru că sînt și altele religioase, care n-au nimic comun cu descoperirea lui Dumnezeu — au părăsit pe Hristos, ele nu sînt decât o palidă propagandă a Evangheliei pentru a-și putea manifesta prozelitismul și de a-și masca lupta împotriva organizării sociale, împotriva culturii, împotriva statului și spiritualității poporului nostru.

Așadar, nu numai că trebuie demascați, ci avem obligația de conștiință și de cetățeni de a preveni pe credincioși că aceștia sînt cei ce "seamănă vînt..." (Osea) și n-au nimic comun cu credința creștină și cu spiritualitatea românească¹².

Printre aceștia se numără:

1. *Advenștii reformiști sau rowenștii*¹³ — Născuți într-o societate dezorientată, organizați de femei isterice și bolnave psihic, fără cultură creștină și educație religioasă, putrede de bani și descompuse de nelegiuiri, adventiștii reformiști declară război culturii și speței umane. Întemeietor este, de fapt, Margareta Rowen contestatară Hellenci White, numită profet și ales al cerului și restauratoare a "împărăției de 1000 de ani". Or, această împărăție primește numai pe cei ce nu pun mîna pe instrumente de război, nu recunosc statul, iar cultura este arma satanei și școala instrumentul diavolului. Căsătoria este o mare greșală, iar războiul din 1914 este ultimul cînd va veni Domnul, de aceea este interzis consumul de carne.

Secta s-a răspîndit repede, mai ales în primul război mondial și a pătruns în țara noastră sub influența stăpînirii habsburgice și apoi prin maghiarii din Transilvania. Adventiștii reformiști au făcut propagandă între cele două războaie mondiale prin publicațiile *Păzitorul adevărului* și *Solul misionar*. Din cauza refuzului de încadrare în muncă, de rezervă față de cultură și de tot ceea ce este

ziditor, fuga de apărare a patriei, refuzul căsătoriei etc., secta este interzisă, fiind periculoasă societății și bunelor moravuri.

Rătăcirea sectei "Advențiștii reformiști", apărută în America și răspândită în Europa (mai ales în Germania și fosta Austro-Ungaria) a fost combătută de Petru Paulini, reprezentantul Cultului Adventist de ziua a 7-a din România.

2. *Martorii lui Iehova*¹⁴ — Aceștia sînt numiți "rechinii credinței", practicînd uciderea ca act de cult și amenințînd cu mileniu, așa cum îl concep ei. Sînt împotriva organizării statale, împotriva națiunii și împotriva oricărui fenomen cultural. Singura preocupare trebuie să fie Biblia. De aceea se mai numesc *Studenți în Biblie*, Mileniști sau advențiști calculați, Ruseliști fideli — după întemeietorul sectei.

Organizatorul sectei este Karol Russel din Pittsburgh (Pennsylvania—S.U.A.), de origine irlandez, de religie prezbiterian, comerciant și afacerist în preocupări, paranoic și schizofrenic în manifestări. La început a acceptat pe advențiști, dar ca să fie original, a început interpretarea Bibliei, spunînd că nu există iad, iar venirea lui Hristos nu va fi spre judecată, ci pentru purificare prin mileniu. Strînge pe toți decepționații advențiști și formează un "cerc al cercetării Bibliei", de unde s-au numit și "Studenți în Biblie", arătînd că Hristos a venit, dar în duh, "ca un fur" și a fixat anul 1874 + cei 40 ani = 1914, anul venirii sigure și începutul mileniului liniștei.

În 1913, russeliștii s-au organizat în "Societatea internațională a studenților în Biblie serioși", cu importante resurse materiale și cu posibilități uriașe de propagandă religioasă. Pastorul Russel a fost numit "marele pedagog" după Sf. Apostol Pavel, "celebrul" reformator al secolului al XIX-lea, "îngerul" Bisericii din Laodiceea, "ultimul profet" și descoperitorul voci lui Dumnezeu. Marile concerne iehoviste au turnat și un film: *Fotograma creației*, în 4 serii (I : Creație — Avram ; II : Avraam — Captivitatea Babilonică ; III : Captivitatea babilonică — Înălțarea Domnului ; IV : De la primele Rusalii pînă la mileniu) ; au tipărit cărți. În prezent au la dispoziție posturi de radio și televiziune, mijloace moderne de propagandă, presă etc.

La noi au pătruns prin propaganda russelistă ungară, ca apoi, un român rătăcit de neam, Ion B. Sima, plecat în America, să se instaleze la Cluj în 1927 și să înființeze editura iehovistă "Viața". Totuși el revine la Biserica strămoșească, dar vecinii preiau editura și propaganda iehovistă în părțile Transilvaniei.

Datorită atitudinii lor anarhice, antinaționale și antisociale, nu au fost recunoscuți de stat. În afara concepțiilor rătăcite, iehoviștii au specific în doctrina lor sincretistă și următoarele:

1. Nu există suflet. Omul este o ființă vie. Nu există nemurire. Învierea este un dar deosebit al lui Dumnezeu dat aleșilor (iehoviștilor).

2. Nu există Sfînta Treime, Duhul nu este persoană a Dumnezeirii, ci o energie a Tatălui.

3. Iisus Hristos a fost o creatură al lui Dumnezeu. Pe pămînt a fost om și a murit pe cruce pentru totdeauna.

4. Nu are rost nici o sărbătoare.

3. *Nazarenii sau pocăiții*¹⁵ — o sectă cu o titulatură atît de nevinovată, dar deosebit de violentă și sadică în manifestare — este comunitatea celor reduși și fără pretenții. Ca și celelalte culte și secte — grupări anarhice și comunități religioase — și pocăiții sînt străini de neamul nostru și de spiritualitatea lui. Întemeietorul acestei secte este un oarecare Iacob Wirz, un țesător din Basel (Elveția), care, posedat de dughuri rele a început să spună că a "primit" o scrisoare de la Ioan Evanghelistul, din cer, în care se arată că a venit timpul, prin el, să

comunicare adevărul unei noi Biserici.

Citind unele cărți gnostice, ca și unele lucrări de mistică occidentală a Evului mediu, noul creator de religie spunea că după înviere și cu zece zile înainte de Cincizecime, după ce și-a luat rămas bun de la apostoli, Iisus s-a retras în locuri ascunse de pe lângă lacul Ghenizaret, unde s-a dezbrăcat de trup și după aceea s-a înălțat la cer. S-au găsit atunci, așa cum se găsesc și astăzi, destui creduli ca să-l bage în seamă pe Wirz. Văzînd că are adepți, a început a învăța că:

— Împărăția lui Dumnezeu pe pămînt are trei epoci (a Tatălui pînă la Iisus, a Fiului pînă la 22 febr. 1826 și a Duhului de atunci și pînă astăzi).

— Că asupra sa (Iacob), Dumnezeu a coborît duhul preoțesc al lui Melhisedec ca să înființeze o nouă Biserică, neprihănită și deosebită de celelalte pline de nelegiuiri și păcate.

Un adept apropiat, care a devenit și organizator al sectei, a fost Samuil Fröhlich, născut din părinți evlavioși calvini. Studiază teologia, dar îi plăcea viața ușuratică. Devine pastor calvin, dar înclina spre bapțiști. După ce cade în transă și după o criză psihică în ziua de Paști, 1825, se hotărăște pentru o viață curată, după o morală proprie, întemeind "sfînta comună" cu 38 adepți, foști calvini, dar pe care — influențat de bapțiști — îi botează din nou, întemeind astfel "Comunitatea nazareană".

Nemaiținînd cont de înaintașul său, Samuil — a cărui origine se pierde în mozaism — își fixează doctrina în cîteva puncte, dar mai ales socotește Biserica oficială concubina statului, iar pe slujitori niște năimiți ai credinței plătiți de stat, de aceea este nevoie de o nouă Biserică.

Doctrina pocăiților are la bază bapțismul, iar ca manifestare este antisocială și antinațională. Printre altele, susține:

1. Mileniul (de factură adventist-reformist, russelist și pentecostal)
2. Se bazează pe "făgăduință" și nu admit jurămîntul, ca și serviciul public (militar etc.)
3. Toate instituțiile publice sînt rezultatul lucrării satanei și locașul lui antihrist, școala este periculoasă, numai duhul te luminează, refuză mijloace de culturalizare (radio, presă, tv. etc.)
4. Copiii botezați nu mai pot păcătui, ei ajung la fericirea raiului și n-au nevoie de educație.
5. Fiecare poate predica, iar toți sînt frați și surori și exclud politețea (tu, soră; tu, frate).

Din Elveția, "pocăiții" s-au răspîndit în Ungaria și apoi au trecut și la maghiarii din Transilvania, care au îmbrățișat secta datorită șovinismului lor cunoscut, avînd încă un prilej de a putea fărîmița spiritualitatea poporului român. N-a prins la români, decît la cîteva familii mixte. Totuși, secta este foarte periculoasă și se răspîndește datorită poziției față de stat. Mai mult, "pocăiții" au pătruns în medii de bresle și nu pot fi identificați, deoarece se confundă cu toate sectele advente și mai ales cu Cultul creștin după Evanghelie. Pot fi depistați la adunări în case obișnuite, după modul de adresare și mai ales după rigorismul vieții și lupta împotriva educației și culturii.

Sînt deosebit de activi în parohiile cu un nivel cultural scăzut al credincioșilor, în locuri unde se cultivă superstiția și unde lipsesc preoții, sau dacă sînt, comportarea lor lasă de dorit.

Din cauza concepției lor că Biserica ar fi concubina statului, atacă organele locale și oamenii de ordine și justiție, batjocoresc în public și fățiș pe preoți și familiile lor.

4. *Secerătorii*¹⁶ — sau secta acționarilor, sînt deosebit de violenți și s-au răspîndit în întreaga lume. Acest fapt se datorește, pe de o parte sincretismului lor adaptat la mințile bolnave ale sufletelor răvășite, iar pe de altă parte unor calcule "advente" bazate pe texte biblice și o intensă propagandă prin presă, radio, film,

trimbișind iminența sfârșitului lumii. Ei încorporează în fluviul sufletelor pierdute pe toți năpăstuiții, psihopații și viețuitorii unei lumi interpol. Deviza lor și chemarea lor, “creștini ai ultimilor zile” găsește ecou într-o societate nemulțumită și dezzechilibrată care este chemată “să secere ce au semănat alții...” (Ioan IV, 37).

Ca origine, secta este milenistă, o concepție simplistă și sincretistă. A pătruns în Transilvania și Banat prin ungurul Alexandru Török și s-a răspândit între maghiarii șovini din aceste locuri, pătrunzând pînă la Brașov prin Ladislau Vég și I. Benedek, iar peste munți a trecut oficial la sectă Gh. Munteanu, originar din Bacău.

Acestui flagel religios îi cad victime cei bolnavi sufletește, fanatici, superstițioși etc.

Doctrina este confuză și periculoasă, fiindcă:

1. Pretind, ca și pentecostalii, că au darul tălmăcirii limbilor celor adevărate (I Cor. XII, 10) și tălmăcesc în cifre parabola lucrătorilor viei (Matei XX, 1-16).

2. Noe a preînchipuit pe Hristos (I Petru III, 18-20). La vârsta sa, de 600 ani a venit potopul, iar după 600 de ani a venit potopul de națiuni. Fiecare zi socotită an. iar anul 360 zile (în loc de 365 zile, 5 ore, 48', 46'', cel real, astronomic).

3. În ceea ce privește calculul advent al străjilor, ei spun:

a) *Straja I* de la 1460-1585, timpul lucrătorilor reformei (960 - 600 = 360 — anul jubileu), timpul tocmirii secerătorilor este anul 960 d.Hr. Avînd în vedere că noaptea lui 960 nu-i obișnuită, ci durează 500 de ani, atunci se adună 960 + 500 = 1460, începutul activității reformatorilor tocmiți de Hristos în via sa.

b) *Straja II-a* de la 1585-1710 a altor lucrători (anabapțiști, bapțiști generali, bapțiști particulari, botezați la majorat prin scufundare sau stropire).

c) *Straja III-a* de la 1710-1835, timpul Studenților în Biblie — iehoviști de toate categoriile.

d) *Straja IV-a*, după 125 ani, 1835, au intrat în vie și adventiștii. Dar aceștia n-au lucrat decît 2 ore (adică 83 de ani), deci pînă în 1918, cînd a început ceasul al 12-lea, ultimul din strajă și cînd au apărut în vie și Secerătorii. Aceștia vor fi răsplățiți deopotrivă cu ceilalți lucrători, indiferent cînd au intrat în lucru.

Scopul proliferării acestora este același astăzi, ca și 1918, încercarea disperată și diabolică a celor străini de neamul nostru de a sparge unitatea spirituală și națională a românilor.

III — Grupări anarhice la un pas de schismă și erezie, pepiniera cultelor neoprotestante și sectelor religioase

Culte neoprotestante recunoscute de stat, dar mai ales cele interzise și subversive, au aceeași tendință: spargerea unității spirituale și naționale a românilor. Dacă pînă nu demult aceste culte, secte sau denominațiuni religioase își duceau propaganda în propria organizare etnică, astăzi propaganda acestora se duce de unii foști credincioși ortodocși, dar de origine română. Aceștia, părăsindu-și biserica strămoșească au trecut la secte — fie pentru a-și împlini dorința de a fi conducători “religioși”, fie din cauza lipsei de vocație a slujitorilor noștrii, sau cu scopul de a aduce anarhie în obște și a părăsi țara unde s-au născut.

Desigur, la propaganda sectară din zilele noastre contribuie și grupările anarhice, care, într-un fel sau altul, alimentează furia prozelitistă. Printre acestea se numără:

1. *Stiliștii*¹⁸, sau gruparea împotriva calendarului îndreptat. Aceștia pot fi considerați și schizmatici, dar problema calendarului este mai mult de ordinul cercetării științifice; pot fi socotiți și tolerați, fiindcă, deocamdată, nu s-au abătut de la dogma Bisericii celei adevărate. Totuși, prin săvîrșirea unor taine și ierurgii

adaptate unor condiții netradiționale, prin organizarea proprie au devenit o grupare anarhică.

Așa cum se știe stilistii sînt apropiați de starobreți (lipoveni). Afară de datele științifice astronomice și pătrunderea culturii la adepții lor; în acest caz, stilistii devin, din ce în ce mai mult un pericol. În plus, încurajează proșterea sectar între credincioșii ortodocși români.

Problema stilistă are și ascunzișuri: pe de o parte influența Bisericilor slabe, iar pe de altă parte cultivarea ignoranței.

Avînd în vedere că Biserica Ortodoxă Română a fost, rămîne și va fi o instituție de cultură, pe lîngă rostul ei duhovnicesc de mîntuire a celor credincioși trebuie să depună toate eforturile în vederea readucerii acestor grupări anarhice în sînul ei.

2. *Tudoriștii*¹⁹, sau urmașii lui Tudor Popescu și Dimitrie Cornilescu, se semnalează destul de rar, fiindcă se confundă cu "pocăiții" independenți adică nici creștin după Evanghelie și nici nazareni sau afierosiți Domnului. Ei propagă mai ales "pocăința" milenistă și duc o vădită acțiune împotriva ierarhiei bisericești.

3. *Cititorii* particulari ai Bibliei²⁰, este o grupare nouă, cu vădite tendințe de izolare. Se consideră credincioși ortodocși, dar refuză frecventarea bisericii și ascultarea predicii și catehezelor. Se semnalează cazuri acolo unde lipsește activitatea predicatorială a preotului ortodox. Gruparea se poate ușor dizolva.

4. *Misionarii laici*, grupare ambulatorie, neorganizată, dar care cîștigă adepți dintre credincioși și decepționați sau scăpătați. Aceștia, ca și cititorii particulari sînt victime ale sectelor și cultelor neoprotestante. Ei refuză încadrarea în muncă, trăiesc din mila rău-înțeleasă a unor credincioși și fac negoț cu diferite cărți și obiecte de colportaj ale Bisericii Ortodoxe Române. Se semnalează și cazuri de comerț cu icoane și obiecte bisericești catolice, respectivii neavînd posibilitatea să facă deosebire. Este necesară abordarea pașnică a unor asemenea cuiburi, unde se pot infiltra sectanții.²¹

În concluzie, dacă preotul își face datoria, aceste grupări nu numai că își încetează activitatea, ci sînt dizolvate în vederea bunului mers al căutării mîntuirii și liniștei în parohie.

IV — Concepții și filozofii păgubitoare conștiinței creștine

Spiritismul și teosofia — În afara cultelor neoprotestante, a sectelor, grupările anarhice și denotațiunilor de origine sau cu tangență creștină, în decursul istoriei — și paralel cu mișcările sociale și politice — s-au organizat grupări de nuanță spiritistă și teosofică, tot atît de periculoase învățăturii creștine și Bisericii, ca și ereziile, schismele și războaiele religioase.

Dacă acele secte, culte neoprotestante sau grupuri, folosesc Biblia sau texte din *imnografia* bisericească, iar adepții acestora sînt nemulțumiți sau parteneri de conflicte cu preoții Bisericii Ortodoxe, organizațiile spiritiste și teosofice își recrutează adepții din rîndurile intelectualilor scăpătați sau dintre sincretiști, care pretind că fac parte din Biserică. Mișcarea spiritistă ca și cea teosofică are la bază o doctrină sincretistă provenită din interpretări sau adaptări ale culturii din Orient, din mistică medievală, împletiri cu precepte din filozofia indiană, persană sau chineză. Și toate acestea influențate de iudaism și gnosticism, sînt adaptate gîndirii occidentale tehnicistă și izolată de viață și de trăirea unor înalte sentimente.

*Spiritistii și teosofii*²² găsesc adepți într-o lume disperată, hrănită cu iluzii și lipsită de înțelegere. Multe din concepțiile acestora sînt socotite de unii ca aparținînd creștinismului și ca atare confundă învățătura lui Hristos cu aceste faceri ieftine. Este necesar, așadar, a se lămuri situația. Dogma Bisericii este credința în adevăr așezată în tiparele rațiunii, pe cînd concepțiile spiritiste și

teosofice sînt creații ale rațiunii cu referiri la unele aspecte de ordin religios.

În ceea ce ne privește, referitor la concepțiile și practica spiritistă, putem arăta că:

1. Multe din aceste practici se găsesc în psihopatologie, în psihiatrie și se explică fie ereditar, prin codul genetic, fie prin boli psihice căpătate în timp din cauza dezechilibrului psihic sau stresului modern.

2. Aceste practici nu se pot confunda nici cu ierurgiile, nici cu tainele Bisericii; n-au nimic comun cu moștenirea și tradiția spiritualității primelor veacuri creștine.

3. Fenomenele astrale de care sînt legate aceste practici spiritiste (și teosofice), trebuie interpretate în funcție de datele științei astrale, astronomiei și astrofizicii, astrologia rămînînd la periferia oricărei încercări de a lega sau dezlega (explica) viața oamenilor de astăzi. În ultima vreme, psihologia și psihiatria folosesc cronograma, biocromul și bioritmul, dar acestea sînt legate de date sigure biologice și științifice²³.

4. Spiritismul și întregul carusel de concepții spiritiste, nu sînt o doctrină, ci mai degrabă un amalgam, un amestec ciudat de practici terapeutice de medicină sau exerciții yoga justificate prin spiritism. Totalitatea acestora constă dintr-o palidă față a religiei budiste, un doism naiv sau un politeism depășit și unele explicații fanteziste puerile. De asemenea, se pot găsi multe elemente și din religiile naturale, animism, totemism, fetișism, șamanism etc., iar aceste elemente sînt puse pe seama demonilor s-au justificate prin "dogma" creștină.

5. Dacă spiritismul și ramurile sale se practică într-un cadru restrîns, teosofia are o sferă mai largă și o doctrină mai complexă. Adepții teosofiei sînt constituiți într-o sectă mistică ce nu are nimic comun cu mîntuirea adusă de Hristos sau cerută de Biserică.

Teosofia are la bază idei vechi astrologice și un panteism deghizat. Ea este o încercare nereușită de a împăca o doctrină religioasă sincretistă cu datele științei moderne și filozofiei clasice. Multe din punctele sale doctrinare sînt luate sau adaptate la filozofia idealistă, pe cît se pare de apropiată tot pe atît de periculoasă teologiei creștine.

Toate acestea caută să abată lumea de la idealul Evangheliei.

V — Superstițiile și practicile oculte, căi ale rătăcirii sufletești

Dacă spirițiștii și teosofii caută să facă adepți și prozeliți dintr-o lume mai ridicată, practicienii superstițiilor caută să înșele o lume disperată și lipsită de mijloace de trai. Și unii și alții folosesc aceeași armă — înșelătoria. Cu un cuvînt, aceste practici sînt mijloace false și naive prin care se încearcă dovedirea unei forțe supranaturale care intervine în lume și asupra omului, la cererea practicianului respectiv.

Printre practicile oculte și magice se pot număra:

1. *Divinația*, sau pretinsa putere de a lucra cu forțe supranaturale.

2. *Chiromanția*, sau practica detectării soartei și viitorului în palmă sau din unele trăsături ale mîinilor și degetelor.

3. *Astrologia*, sau arătarea perspectivelor individului din mersul planetelor, din poziția stelelor călătoare, cometelor sau altor semne cerești.

4. *Vrăjitoria*, sau *ghicitul*, este o practică care se găsește în lumea simplă, superstițioasă, deznădăjduită, lipsită de mijloace materiale sau disperată, fără cultură și educație religioasă.

5. *Necromația*, sau practica "vorbirii" cu morții este tot o încercare ocultă bazată pe sugestie sau transă. Adepții necromației sînt fie disperați, fie posedați, iar practicienii profitori sau șarlatani²⁴.

6. *Olografia, sau "ghicitul" în oglindă* — și multe altele.

Adevărații creștini nu acceptă nici o formă magică pentru a justifica trăirea lor în Hristos. Hristos este viața, calea și adevărul (Ioan XIV, 6). Biblia este un izvor al descoperirii lui Dumnezeu, care dovedește existența și lucrarea sa, ca și trăirea sufletului după fireasca moarte a trupului. Sufletul omului ia ființă odată cu zămislirea, iar predispozițiile sale sînt codul genetic, ereditatea, din sufletul părinților sau strămoșilor acestora.

De asemenea, fericirea veșnică se capătă numai în trup, aici pe pămînt, și se continuă dincolo. Pedepsa se va ispăși în iad, în funcție de gravitatea păcatelor. Rugăciunile Bisericii pentru cei plecați dintre noi vor fi luate în seama la Judecata de apoi, judecata obștească.

VI — Secte religioase panteiste și grupări violente contemporane și moderne

Am văzut mai sus că toate cultele neoprotestante, sectele și grupările spiritiste sau teosofice își au originea în mișcările religioase și ereziile primelor veacuri creștine. Trecînd peste curentele zise "teologice" moderne²⁵, dar care n-au nimic cu Dumnezeu cel adevărat, cum ar fi: desacralizarea, demitizarea Bibliei, onestitatea față de Dumnezeu, deismul modern, moartea lui Dumnezeu, teologia neagră, teologia revoluției etc.²⁶, vom aminti, în continuare cîteva producții de credulitate, fanatism și violență:

A. *Inochentismul*²⁷, apărut în părțile de nord ale țării noastre, este o mișcare religioasă contemporană, care are la bază o doctrină falsă alcătuită din rătăciri bogomile și acestea împletite cu poziții rascolnice.

Mișcarea inochentistă a făcut front comun cu alte secte mistice și religioase ca studiștii și tilcuiitorii particulari ai Bibliei, molocanii, scapeții, duhoborștii, hliștii etc. La noi, inochentismul s-a răspîndit printre monahii ignoranți sau cei care simpatizau cu poziția de izolare și mistica bolnăvicioasă a mohahismului rus. Majoritatea adeptilor, mai ales după cel de al doilea război mondial, la ruși, au trecut la cultele și sectele neoprotestante, iar inochentiști dintre români s-au alipit starobreaților — cei din Basarabia și Bucovina — sau stiliștilor de la Slătioara (jud. Suceava). Încet-încet, rătăcirea inochentistă se stinge²⁸.

B. *Altă grupă de secte religioase* și mișcări mistice moderne apar în Apus²⁹. De fapt spunem că apar, fiindcă orginea lor este fie în religiile orientului și misterile vechilor religii grecești și romane și acum doar izbucnesc într-o formă sau alta, fie în creștinism — pentru ca să facă adepti spre justificare.

Printre aceste secte și grupări religioase anarhice și violente (peste 2000 în lumea de azi), menționăm:

1. *Asociația internațională pentru conștiința lui Krishna*. Doctrina sectei îl consideră pe Krishna drept singurul Dumnezeu. Practică yoga și justifică doctrina prin ultimile descoperiri științifice. Întemeietorul sectei este indianul Prabhupada, care a scris o carte: *Antimaterie și eternitate*³⁰. Secta este răspîndită în peste 30 de țări, cu deosebire în Apus. Pentru femei există secția Hare Krishna.

2. *Meditația transcendențială* este o secție înființată de indianul Yogi și are la bază tradiția hindusă. Efectele acestei "meditații" sînt psihologice și fiziologice, de aprofundare în eul propriu. S-a răspîndit mai ales în SUA.

3. *Mișcarea Moon* este fondată de coreeanul Moon, autointitulat "Noul Mesia" și a cărui doctrină se găsește în lucrarea sa "Principiile divine". S-a răspîndit în Apus și mai ales în America. Este foarte periculoasă conștiinței creștine, jignind atît divinitatea, cît și descoperirea lui Dumnezeu prin aleșii săi.

Secta Moon a reușit să cîștige adepti din rîndul savanților și are o poziție financiară solidă. Organizează congrese, întruniri și conferințe, suportînd

cheltuielile³¹.

Mișcarea Moon posedă nenumărate mijloace de propagandă și are în posesia sa fabrici și uzine cu majoritatea muncitorilor adepți ai sectei.

În ultima vreme, mișcarea vrea să se suprapună chiar Consiliului Ecumenic al Bisericilor, autointitulându-se "Asociația pentru unificarea creștinismului mondial" (AUCM).

4. *Biserica științifică (scientologică)*, fondată de americanul Lafayette Ron Hubbard, urmărește explicarea realităților moderne și neliniștea lumii de astăzi. Este răspândită în Apus și se bucură de o atenție deosebită în Franța, unde se află și un sediu pentru pregătirea specialiștilor. Doctrina sa — cu evidente practici psihanalitice — se află înscrisă în *Dianetica* sau știința modernă a sănătății mentale.

5. *Știința creștină*, sau Biserica lui Hristos ca om de știință, este o sectă modernă care urmărește convertirea oamenilor cu scopul vindecării lor de afecțiuni fără leac. Fondator este Mery Baker Eddy, care în lucrarea "*Știință și sănătate*" cu cheia Scripturilor, îl arată pe Iisus Hristos ca cel mai desăvârșit medic pe care l-a avut omenirea. Secta este răspândită în toată lumea, iar adepții sînt cei bolnavi mintal și posedați de cele mai violente maladii psihice.

6. *Mișcarea antoinistă*, sau profeții moderni, este o sectă apărută în Belgia, fondată de minierul Louis Antoine. Doctrina constă în pretenția de a cunoaște pe om după fluidul magnetic și deci puțința de a vindeca sufletul. Adepții practică postul în vederea chemării spiritelor. Ca locaș de cult folosesc temple speciale și sînt răspîndiți în Belgia și Franța. În Franța a apărut o fracțiune a acestei secte: *Biserica creștină universală*, care pretinde că Hristos S-a reîtrupat în Georges Roux, fondatorul sectei. Cîștigă adepți fiind împotriva celor 5 otrăvuri mortale: tutunul, cafeaua, ceaiul, grăsimile prăjite și conservele. Refuzînd ajutorul medical, secta a început să se destrame.

7. *Prietenii omului*. Mișcarea Armata eternității sau Biserica Împărăției lui Dumnezeu este o sectă apărută în Franța și fondată de elvețianul Al. Freitag. Secta s-a rupt din Mișcarea iehovistă. Ca doctrină, adepții sînt sincretiști și arată că Împărăția lui Dumnezeu se instaurează pe pămînt, bazată pe pritenie și fără contactul cu banii. Sînt împotriva instituțiilor care distrug prietenia. Numai ei, adepții sectei, poedă secretul nemuririi. Mișcarea este răspîndită în Apus.

8. *Credința Bah'ie* este o sectă religioasă fondată de iranianul Baha Ul Utah și are centrul pe muntele carmel. Secta are scrierile sale sacre și revelațiile ei. Despre descoperirea lui Dumnezeu spun că este evolutivă și fiecare religie are revelații, dar toate sînt "manifestări ale lui Dumnezeu". Secta are adepți în toată lumea.

9. *Cele trei sînt inimi este o sectă proxenetă*. La început a fost încurajată chiar de Biserica Romano-Catolică, dar din cauza prostituării tinerelor fete în scopuri "divine", secta este izolată. S-a răspîndit în Franța și Belgia.

10. *Misiunea Lumii divine* este o sectă fondată de indianul Shri Mararajji. Întemeietorul se consideră o nouă flacără a credinței și se intitulează profet ce aduce lumii disperate și plină de religii lumina divină. El este continuatorul perfect al lui Iisus, Krishna și Budha. Ca doctrină, secta este sincretistă, iar practica propriu-zisă este meditația și "obținerea" acestei lumini. S-a răspîndit în America și Europa Occidentală și grupurile sectei se numesc "ashram" (străluciți, luminați). Își recrutează adepții din mamele văduve sau părăsite de soți, cu copii mulți.

11. *Societatea creatoare de valori*, sectă apărută în Japonia. Mișcarea aceasta consideră pe călugărul budist Nikiren (sec. XIII) că este întruparea adevăratului Budha. Adepții au cultul sutrei lotusului; s-au răspîndit în America și Franța, iar astăzi au părăsit preocupările religioase pentru cele politice; secta este al treilea partid în Japonia.

12. *Copiii Domnului*, sau gruparea cerșetorilor pioși, este o sectă religioasă care are ca doctrină credința în nevinovăție, iar ca practică refuză un loc de muncă, îndeletnicindu-se cu cerșitul. A apărut în Franța și s-a răspândit în tot Apusul. Adepții sînt tineri și fete scăpătate, halucinați, drogați, adepți ai fenomenului hippy.

13. *Templul poporului* — sectă violentă apărută în America, are drept izolarea de lume și crima cultică (Johns și masacrul din Guyana, 1978)³².

14. *Secte și grupări religioase revanșarde* — sînt acele organizații care au în doctrină cultul crimei morale și ucideri trupești. Adepții sînt recrutați din treptele cele mai periferice ale societății în evidentă putrefacție. Exemple: *Ku Klux Klan*, adepții mascați și cu glugi pe care este semnul crucii, practică crima rasială și după fiecare masacru aduc holocaust arderea unei cruci. "*Biserica satanismului*". apărută ca și K.K.K. în S.U.A., practică prostituția comună și declară atotputernicia împărăției lui Satan³³.

De asemenea, *cultul zeului uciderii, Marte*, este practicat de toate regiunile politice fasciste, rasiale și apartheid.

O doctrină specială a chemării furiei demonice a creat-o noua sectă în Franța, întitulîndu-se "*Biserica luciferică-luciferismul*", ca și secta revanșardă, apărută în Australia, numită "*Încercarea*"³⁴.

Din cele enumerate aici, dat fiind că sînt puzderii de secte și grupări religioase în lumca de azi, reiese, fără îndoială, deprimarea sufletească și starea morală a societății în descompunere.

Avînd în vedere cele mai sus, putem constata:

1. — Toate cultele neoprotestante, zise creștine, nu sînt neo, ci veteroereziale în doctrină. Părăsind învățătura Mîntuitorului și mai ales negîndu-i învierea, toate acestea devin numai mișcări ale spiritului modern, cu mască religioasă, ele fiind de fapt împotriva mîntuirii sufletului, negîndu-i existența sau dîndu-i o explicație obscură, antiștiințifică și împotriva fericirii omului, lipsindu-l de cultură și o viață mai bună. Toate au un caracter vădit antinațional, anarhic și propovăduiesc, cu timp și fără timp, un război rece, ele fiind cuprinse de o psihoză permanentă.

Avînd pretenția de a reforma biserica din care au purces, au creat fiecare o nouă biserică, punînd pe seama ortodoxiei, în prozelitismul lor, gravele abateri doctrinare și științifice ale papalității. Misiunea creștină astăzi are obligația de a separa adevărul de falsitate, credința de credulitate, misionarismul de prozelitism, mîntuirea de falsă mîngîiere sufletească.

2. — Propovăduitorii legitimi și autohtoni ai creștinismului românesc trebuie să fie trăitori și să convingă prin faptă și cuvînt pe alții că Biserica strămoșească este plămădită, născută, organizată odată cu poporul român. că Evanghelia Mîntuitorului a fost transmisă înaintașilor noștri traco-daci de Sfîntul Andrei, cel dintîi chemat la apostolatul Împărăției cerurilor. De aceea, cultele protestante și neprotestante, născute din revolte sociale și contestări doctrinare, sînt chemate prin ecumenismul local la colaborare și contribuție efectivă în vederea construirii unei vieți noi, fericite pe acest pămînt³⁵. Dacă înțeleg prin ecumenism un prozelitism deghizat și fățiș, atunci calcă nu numai principiile ecumenismului³⁶, ci ies din matca lor etnică, dovedind trădare de patrie și propagare a unor idei anarhice și antinaționale.

Culte neprotestante recunoscute de stat trebuie să-și desfășoare activitatea în cadrul legal. Dacă încearcă să cîștige adepți dintre credincioșii ortodocși români, atunci este o datorie de patrie și o responsabilitate de conștiință să fie luate măsuri bisericești și de natură juridică. Odată cu pasul făcut spre un cult neoprotestant, românul nu-și mai recunoaște țara și tradițiile strămoșilor, ci are gînduri negre de a distruge patrimoniul cultural național creat de Biserica străbună

și chiar de a-și alege altă patrie.

3. — S-a văzut că majoritatea cultelor neoprotestante au pătruns și au fost pompate în patria noastră, mai ales între cele două războaie mondiale, când românii prin proprie voință, au înfrînt pe invadatori, au înlăturat regimul habsburgic și au împlinit visul de totdeauna al înaintașilor: Burebista, Decebal, Mircea, Ștefan, Iancu și mai ales Mihai Viteazul.

Văzînd dușmanii gleei străbune succesul politic al românilor, prin desăvîrșirea Statului național unitar român, în 1918, au căutat ca prin forța amăgitoare a sectelor să deruteze consolidarea spiritualității românești, așa cum cu 200 de ani înainte încercase și vaticanul prin ispititoarea și tot atît de periculoasa "uniație" de a deschilini (abate) de la credința strămoșească pe românii de peste Carpați. De fapt, așa cum am văzut, majoritatea cultelor neoprotestante și toate sectele religioase au pătruns din Apus prin Transilvania și Banat.

4. — De o nocivitate deosebită sînt sectele neoprotestante dizidente, care, pe față, se arată distrugătoare credinței străbune a românilor, sînt împotriva apărării patriei, înlesnesc și încurajează trădarea de țară, seamănă vrajbă între oameni, amenință cu arma de distrugere și produc deznădejde, cultivă pesimismul și insistă diabolic cu amenințarea venirii lui Hristos și împărăției de 1000 de ani pentru cei aleși (sectanții de toate categoriile advente). Ei sînt nemulțumiți că nu pot să-și propage intențiile în mod liber, denigrînd țara și politica ei că nu "respectă" drepturile omului, neîțelegînd că drepturile sînt cu atît mai mari cu cît datoriile față de pămîntul străbun sînt îndeplinite și țara apărată cu orice preț, așa cum au făcut înaintașii noștri, eroii ai Patriei și martiri ai credinței strămoșești.

În această situație — și unde se ivesc asemenea sectanți — profeții Bisericii Ortodoxe Române trebuie să ia toate măsurile de prevenire, arătînd credincioșilor că falșii profeți și pastori n-au nimic comun cu credința, fiindcă aceștia sînt născuți din nelegiuire, nedreptate și nemulțumire. În parohiile unde există nemulțumiri ale credincioșilor față de preoți, apar și sectanți.

5. — Dacă cultele neoprotestante și sectele zise creștine vin din comunitatea altor neamuri, în ultima vreme, în țară, s-a declanșat mișcarea grupărilor anarhice, născute în sinul poporului nostru, dar care au tot influență străină și același scop: spargerea unității spirituale și naționale a poporului nostru.

Cu aceste grupări trebuie să se lucreze delicat, fiindcă sînt ușor de readus la matcă. Dacă nu se procedează astfel, pericolul este aproape, fiindcă trec și aceștia la culte și secte neoprotestante.

6. — De asemenea, în lumea de astăzi își fac mai des apariția unele curente spiritiste și teosofice cu vădită influență apuseană. Acești adepți sînt cuprinși de mirajul occidentului și nu au posibilitatea de a selecta ceea ce este bun și folositor de ceea ce este propagandă și neadevăr³⁷. Din această cauză, credincioșii noștri sînt ușor ispitiți să primească fie sfaturi, fie cărți cu această otravă sufletească și cad victime acestor șarlatani.

Credincioșii noștri trebuie să fie convinși că Iisus Hristos același este, ieri, azi și în veci (Evr. XIII, 8) și dacă învățătura Evangheliei ar fi fost de la oameni (Gal. I, 6-7), ar fi dispărut odată cu creatorii ei, or, fiind de la Dumnezeu (Fapte V, 38), nu va dispărea și Biserica Sa nici porțile iadului nu o vor putea birui (Matei XVI, 18).

Spiritistii, ea și teosofii, sînt acei rătăciți a căror credulitate are originea în basme și iluzii (I Tim. IV, 3), în faceri și prefaceri de filozofii periferice.

7. — Dar, așa cum din sinul Bisericii Ortodoxe Române au ieșit grupări anarhice, preotul credinței celei adevărate trebuie să privegheze la viața duhovnicească a credincioșilor, să nu se îndeletnicească nici cu ocultismul și nici cu superstiții și vrăjitorii³⁸, practici moștenite de la vechile rînduiri sociale. Credincioșii trebuie lămuriți că unele din acestea au explicații științifice și nu trebuie folosite spre răul sau necazul altora.

8. — În sfârșit, proliferarea unor secte religioase și grupări violente din Orient sau Occident trebuie stopată cu orice mijloc. Poporul nostru a suportat multe, mai ales din cauza fanatismului osmanliilor și de aceea Biserica este datoră să prevină pe credincioși de pericolul unor asemenea influențe. Biserica Ortodoxă Română a fost dintru început nu numai protectoarea artelor și științei, ci creatoare de valori spirituale și naționale. Și continuând această tradiție, activitatea noastră va fi încununată de succes, Biserica liniștită și Patria ocrotită de influențe străine și păgubitoare.

Diac. Conf. Petru I. David

NOTE ȘI BIBLIOGRAFIE

1. + Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, *Opini asupra pregătirii "Sfintului și Marelui Sinod"* — în "Ca toți să fie una", Ed. Inst. Biblic și de Misiune Ortodoxă, Buc. 1979, p. 80-112.
2. PAUL NICOARĂ, *Despre sectele religioase*, Ed. științifică, Buc. 1962, Georges Blond, *Furioșii Domnului. Catolicii și protestanții. 4 veacuri de fanatism*, trad., Buc., 1976.
3. Prot. Dr. P. DEHELEANU, *Manual de sectologie*, Tipografia diecezană, Arad, 1948, p. 42-44.
4. Pe lângă revista "Cultul Baptist", editată de Uniunea Cultului baptist din România, revistă lunară, apar și cărți de teologie baptistă, cum ar fi: *Teologia sistematică*, de Prof. Dr. I. Bunaciu, Buc. 1976; Idem, *Propovăduirea în bisericile baptiste*, Buc. 1976, Colecții de cântări etc.
5. Prot. Dr. P. Deheleanu, *op. cit.*, p. 45-49.
6. *Texte biblice*, Editura cultului adventist, buc. 1975; Dr. Grigore Comșa, *Noua călăuză pentru cunoșterea și combaterea sectelor religioase*, Arad, 1927; C. Ouatu, *Cine sînt și ce urmăresc adventiștii?* Ed. I. Buc. 1930; Arhim IULIU SCRIBAN, *Adventismul dat pe față de un fost adventist*, trad. din limba germană, Buc. 1925; Pr. AUREL STERGIU, *Adventismul. Originea și lucrarea sa*, vol. II, Ploiești, 1943; *O scurtă expunere a principiilor comunității evanghelice a adventiștilor de ziua a șaptea*, Cartea românească.
7. Prot. Dr. P. DEHELEANU, *op. cit.*, p. 57-58.
8. Revista "Calea credinței", Editura Cultului creștin după Evanghelie, apare lunar; *Lecturi biblice*, Ed. Cult. Creștin după Evanghelie, Buc. 1977.
9. Prot. Dr. P. DEHELEANU, *op. cit.*, p. 53-54.
10. *A New guide and Almanah Religions of America*. Froment and Faith in age of crisis, New York, 1975.
11. G.U. KLEWER, *Poporul cel numeros al pentecostallor (1. germ.)*, Berna, 1975; *Îndrumătorul păstorului*, Ed. Cultului Pentecostal, Buc. 1976; TRANDAFIR SANDRU, *Pneumatologie. Persoana și lucrarea Duhului Sfînt*, Editura Cultului Pentecostal, Buc. 1979; *Harfa Bisericilor lui Dumnezeu*, Colecție de cântări spirituale pentru bisericile pentecostale, Ediția a VII-a, Buc. 1979; *Lecțiuni biblice 52 de îndrumări pentru ora biblică pe anii 1979-1980*. Editura Cultului pentecostal, Buc. 1979.
12. GRIGORE COMȘA, *Cheia sectelor religioase din România*, "Biblioteca creștinului ortodox" Nr. 72-78; Pr. Dr. CORNELIU SÎRBU, *Originea sectarismului. Cauzele apariției și mișcării sectare*, Sibiu, 1945; V.G. ISPIR, *Sectele religioase, un pericol național și social*, în rev. "Ortodoxia" Buc. 1942, vol. I, p. 75-92.
13. V. G. ISPIR, *art. cit.*, p. 90-92.
14. Prot. Dr. P. DEHELEANU, *op. cit.*, p. 49-50; P. PAULINI, *Este adevărat? Se va sfîrși lumea în anul 1925? O examinare a profesilor lui Russel și Rutheford, în lumina Bibliei*, București.
15. Prot. Dr. P. DEHELEANU, *op. cit.*, p. 50-53; Dr. N. COTOS, *Secta studenților în Biblie*, în "Canada" nr. 1-12/1923; P. PAULINI, *op. cit.*
16. Prot. Dr. P. DEHELEANU, *op. cit.*, p. 59-60.
17. *Pravila Oastei Domnului*, Sibiu, 1937.
18. Pr. Prof. LIVIU STAN, *Pentru serbarea Sfintelor Paști la aceeași dată de întreaga creștinătate*, în "Studii Teologice" XVII (197), Nr. 5-6. p. 370-372; Arhim. ILIE CLEOPA, *Cuvînt*

de lămurire în legătură cu rădăcirile stilizilor, în rev. "Bis. Ort. Rom." LXXIII (1955), Nr. 3-4, p. 281-294.

19. Prot. Dr. P. DEHELEANU, *op. cit.*, p. 64-66.

20. Aceștia trăiesc din mila altora, părăsesc locul de muncă, se ocupă de vânzarea diferitelor obiecte sau icoane de proveniență dubioasă.

21. Misiunea este legată de activitatea Bisericii.

22. Prot. Dr. P. DEHELEANU, *op. cit.*, p. 66-79; EMILIAN VASILESCU, *Religie superstiție, ocultism, spiritism și teosofie*, în "Studii Teologice" I (1949), Nr. 5-6; Idem, *Spiritismul, o prinejdie religioasă, morală și socială*, în rev. "Studii Teol." VIII (1956), Nr. 56; GH. ALEXE, *Nașterea Domnului și concepția teosofică despre reîncarnare*, în "Studii Teol." VIII (1956) Nr. 1-2; D. SOARE, *Pretinsele origini orientale ale teosofiei moderne*, în "Studii Teol." XI (1959), nr. 3-4.

23. *Psihiatrie*, sub redacția Prof. Dr. Doc. V. PREDESCU, Editura medicală, Buc. 1976, *passim*.

24. EMILIAN VASILESCU, *Religie, superstiție, ocultism...*

25. + ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, *Curente mai noi în Mișcarea ecumenică*, în "Ca toți să fie una", p. 309-314.

26. *Ibidem*, 310-311.

27. Prot. Dr. P. DEHELEANU, *op. cit.*, p. 60-64; N. POPOVȘCHI, *Mișcarea la Balta sau inochentismul*, Chișinău, 1924.

28. Mai sînt și alte categorii de secte mistice, care apar sporadic, pe larg: A.M. Calnev, *Combaterea sectelor raționaliste* (12 broșuri), Chișinău, 1925-1928.

29. A se vedea: *A New Almanac...* *passim*; ALAIN WOODROW, *Les nouvelles sectes*, Ed. Seuil, Paris, 1977; THIERRY BAFFOY, *Les sectes totalitaires*, în "Esprit" Nr. 1/1978; Paris Match 1978-1980.

30. Bhaktivedhanta Book Trust, 1975.

31. Exemplu: Congresul de la Londra, 1974, la care au participat și savanții ai omenirii — 140 persoane, dintre care 22 laureați ai Premiului Nobel — în afara adepților — șefi ai sectei.

32. Presa noastră cotidiană a dat exemple de exaltați mistici atît din Apus, cît și cazuri sporadice de la noi. Ceremonii macabre, în "Magazin" Nr. 1165, 2 febr. 1980 — etc.

33. Fapt relatat și în presa noastră. A se vedea: *O nouă religie în SUA, Satanismul*, în "Drum nou", XXVIII (1971), 18 mart., p. 1, 4.

34. *Proliferarea sectelor...*

35. Pr. ȘTEFAN ALEXE, *Relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu celelalte culte religioase din țara noastră*, în "Ortodoxia" XXV (1973), Nr. 2, p. 193-209.

36. Diac. Asist. ION BRIA, *Un obstacol în calea ecumenismului — prozelitismul confesional*, în rev. "Bis. Ort. Rom." LXXXVIII (1970), Nr. 9-10, p. 1053-1063.

37. + Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, *A fi creștin în timp sau în contratimp* în "Ca toți să fie una", p. 334-343.

38. Pe larg, V. TINCU, *Vinzătorii de iluzii*, Buc. 1979, *passim*.

DOCUMENTARE

RESTITUIREA UNUI VALOROS PATRIMONIU CULTURAL

Așijderea lui Filothei sin Agăi Jipei și apoi lui Macarie Ieromonahul și Dimitrie Suceveanu, care-și puteau tipări lucrările numai cu sprijinul material și moral al unor înalți prelați iubitori de cultură, Sebastian Barbu Bucur este ajutat în opera sa de definitivare a restituirii valorosului patrimoniu cultural adunat în paginile, pînă acum unice (cu cîteva copii), ale *Psaltichiei rumânești*, a ilustrului om de cultură din timpul lui Constantin Brîncoveanu, de Prea Sfințitul Epifanie Norocel, episcopul Buzăului, cel care a suportat cheltuielile ultimului volum, al IV-lea. Celelalte trei volume premiate de Uniunea Compozitorilor au fost tipărite de Editura muzicală, alcătuint volumul VII A (*Catavasier* — premiat și de Academia Română) VII B (*Anastasimatar* — 1984) și VII C (*Stihirar* — 1986) al prestigioasei serii *Izvoare ale muzicii rumânești*. Și acest ultim volum, VII D păstrează, deci, apartenența la colecția inițiată de Editura muzicală, chiar dacă însă de pe copertă sîntem preveniți că a fost realizat de Editura episcopiei Buzăului și este însoțit de o consistentă și pertinentă prefață a P. S. Epifanie.

Încă de la sfîrșitul secolului trecut și la începutul secolului nostru se contura sentința condamnării limitării valorosului manuscris de muzică bisericească dar și de limbă românească, la un statut pur documentar, cercetătorii atrași de el considerîndu-l indescifrabil din cauza notației folosite care nu mai era accesibilă nimănui, notația atrăgînd după sine desconsiderarea și din punct de vedere filologic, textul fiind risipit sub numele ce nu se lăsau cunoscute. Între cei care au încercat să descifreze semiografia muzicală a manuscrisului nr. 61 din fondul Academiei Române s-au numărat teologi de talia episcopului cărturar Melchisedec¹, Constantin Erbiceanu² și profesorul universitar Nicolae M. Popescu³, autorul celui dintîi studiu de amploare consacrat lui Macarie Ieromonahul. În acest stadiu teologul care este cunoscut nu numai prin sinteza asupra muzicii religioase, realizată dîncolo de granița secolului nostru dar și prin sprijinirea acțiunii lui Musicescu de transcriere a cîntărilor vechi bisericești ortodoxe pe notație guidonică, recunoaște imposibilitatea găsirii sensurilor melodiilor din manuscrisul trecut și prin mîna mitropolitului Iosif Naniescu. Constantin Erbiceanu, cunoscător al manuscriselor muzicale ieșene, pe care le descrie într-un adevărat serial din *Revista Teologică*, a penultimului deceniu al secolului, recunoaște și el imposibilitatea accesului spre sonoritățile ce se ascund sub semnele celei dintîi cărți de cîntări bisericești în limba română, cunoscută pînă atunci și se vede obligat să se limiteze la publicarea paginii de titlu, a prefeței, a cuprinsului și a unei părți din textele manuscrisului. Biograful lui Macarie Protopsaltul mai păstra doar o licărire de speranță susținută de dezvoltarea bizantinologiei, care, credea el, ar putea ajuta la descoperirea semnificațiilor modice din dosul semnelor inaccesibile: "Ceea ce m-a împiedicat de a studia primele manuscrite de cîntări de acestea este faptul că sînt scrise într-o notație muzicală care nu se mai poate descifra acum de nici un cîntăreț. Nădăjduiesc că prin studiile întreprinse în special de francezi asupra vechii muzici, să pot ajunge să citesc și aceste cîntări și atunci vom putea auzi cum se cînta la noi în vremea domnitorului Constantin Brîncoveanu". Din Păcate ilustrul biograf al ieromonahului Macarie nu va putea realiza acest frumos vis.

Va trebui să treacă mai bine de o jumătate de secol, în care cercetarea muzicii bizantine de către specialiștii români să plece de la corelările cu realizările europene ale vremii (I. D. Petrescu — *Les idiomèles et le canon de l'Office de Noël* — 1932, *Estudes de paléographie muzicale byzantine* — 1967, *Studii de paleografie*, II — 1984), spre manuscrise și mai vechi, ca *Evangheliarul de la Iași* (transcris de Grigore Panțiru — 1982) și spre cele aparținând școlii de la Putna ale lui Evstatie Protopsaltul, Domețian Valahul și Antonie, publicate în facsimil (unul însoțit și de transcripta) de Gheorghe Ciobanu, Marin Ionescu și Titus Moisescu: *Antologhion* (Ms 56/544/576 — Mănăstirea Putna — vol. III al colecției amintite — 1980), *Antologhion* (Ms I — 26 B.C.U. "Mihai Eminescu" Iași — 1981, vol. IV), *Antologhion* (Moscova, Sofia - 1983, vol. V), *Antologhion* (Leipzig — 1985, vol. IV).

Concomitent cu aceste deschideri spre orizonturile muzicii bizantine se fac încercări de escaladare a masivului numit Filothei sin Agăi Jipei, I. D. Petrescu îndreptându-și atenția și spre creația sa⁴, fapt repetat și de Gheorghe Ciobanu în mai multe studii și continuat de Grigore Panțiru, care transcrie mai multe incipituri de cântări⁵, de Titus Moisescu⁶ și alți cercetători.

Paralel cu impunătoarele monumente artistice restituite de Editura muzicală, sub formă de documente sau de transcrieri, se desfășoară opera de scoatere la lumină a muzicii lui Filothei sin Agăi Jipei. Cel care va realiza acest proiect măreț dar și înrobitor, dacă avem în vedere munca necesară pentru stabilirea regulilor de transcriere și după lucrările apărute dar și după practica păstrată în diferite mănăstiri în deosebi din muntele Athos, este arhidiaconul bizantinolog Sebastian Barbu-Bucur. Va investi în acest scop 36 de ani, restituirea creației protopsaltului Filothei putînd fi considerată opera vieții sale. Ideea abordării monumentalului manuscris condamnat pînă atunci la uitare, aparține anului 1956, cînd tînărul teolog își gîndește lucrarea de licență, *Școala muzicală din Buzău — centru al cultivării și dezvoltării muzicii psalmice la români*. Dar pregătirea pentru această ascensiune începuse cu mult înainte la școala de cîntăreți din Mănăstirea Căldărușani și la Seminarul teologic din Mănăstirea Neamț și continuă cu cea de cîntăreț și profesor-la Mănăstirea Plumbuita și Antim, Seminarul teologic din Mănăstirea Neamț. Se vor adăuga studiile muzicale la Conservatorul din București și perfecționarea cu D. Sourlatzi la Conservatorul Macedonean din Thesalonice, ca bursier al I.P.S. Apostolos Dimelis Mitropolitul Rodosului și doctoratul în muzicologie cu Romeo Ghircoiașiu, în 1982, cu lucrarea tipărită recent, *Cultura muzicală de tradiție bizantină pe teritoriul României în secolul al XVIII-lea și începutul secolului XIX și aportul original al culturii autohtone* — 1989.

Bizantinologul este conștient însă de la început de necesitatea focalizării fenomenului Filothei sin Agăi Jipei și a cercetării lui în climatul amplu al muzicii bizantine și al culturii românești din epoca de mare înflorire a domnitorului martir Constantin Brîncoveanu, recent canonizat.

Așa se conturează cele două direcții mari pe care evoluează cercetările ce pregătesc actul de restituire recent încheiat.

Din prima categorie, din care face parte și lucrarea de doctorat, mai trebuie amintite: *La musique byzantine sur le territoire de la Roumanie jusq'au XVI siècle* — 1971, *Naum Rîmnicanu* — 1973, *Ioan sin Radului Brașoveanu* — 1974, *D. G. Kiriac — Contribuții la armonizarea melodiilor psaltice* — 1974, *Propedii ale muzicii psaltice în notație cucuzeliană* — 1974-1975, *Manuscrise psaltice românești și bilingve în notație cucuzeliană* — 1976, *Un engomion necunoscut în cinstea lui Petru cel Mare* — 1983, Șarban "Protopsaltul Țării Românești" — 1988, la care se adaugă multe alte studii și lucrări rămase în manuscris.

Din cea de-a doua categorie, reliefînd orientarea progresivă spre detaliile creației lui Filothei, merită reținute: *Monumente muzicale. Filothei sîn Agăi Jipei. Prima psaltichie românească cunoscută pînă acum* — 1970, *Elemente teoretice la Filothei sîn Agăi Jipei. Gramatica muzicală* — 1976, *Monumente muzicale în Biserica Ortodoxă Română, Filothei sîn Agăi Jipei — Prima psaltichie românească. I. Genealogia familiei lui Filothei Jipa* — 1980.

La capătul acestor cercetări și studii și ca o încununare a întregii activități, se așează restituirea monumentalei lucrări a lui Filothei sîn Agăi Jipei, *Psaltichie rumânească*, în patru masive volume, totalizînd aproape 2.000 de pagini.

Spre deosebire de celelalte surate ale colecției, multe așteptîndu-și în continuare transcrierile, cele patru volume trecute prin mîna bizantinologului Sebastian Barbu-Bucur conțin ambele variante, *documenta și transcripta* și aceasta chiar în cadrul aceluiași volum, împărțirea materialului fiind făcută pe criterii tematice, însuși Filothei gîndind și izvodind grupate pe cărți “toate trebuincioasele cîntări ale Bisericii, ce se cîntă peste tot anul”. Și într-adevăr găsim în paginile volumelor amintite toate cele necesare unui cîntăreț de strană cu experiență sau unui tînăr dornic să parcurgă etapele devenirii sale întru cele ale muzicii și anume:

— semnele muzicale: somata, pnevmata și hironomice, ftorale, apehemate, mărturiile, troparul lui Hrisafi către cei care învață notația și exercițiile de paralaghie, toate alcătuiind ceea ce se numește *propedia*,

— catavasiile sărbătorilor de peste an, troparele și condacele, antifoanele, tradicalele, evloghitarele, slavele și stihirile etc, toate alcătuiind *Catavasierul* sau *Octoiul mic*;

— stihirile Învierii, dogmaticile, voscresnele, kecragariile și celelalte cîntări ale *Anastasimatarului*;

— cîntări practicate la Liturghia Sf. Ioan și la Liturghia Sf. Vasile și la cea a Sf. Grigore, alcătuiind ceea ce îndeobște se cunoaște sub numele de *Liturghier*,

— “toate samoglasnicele praznicilor celor stăpînești și ale sfinților celor mai mari, carii să prăznuiesc peste tot anul” și ale Maicii Domnului grupate în *Antologhionul stihirar*,

— cîntările pentru perioada cuprinsă “de la Sîmbăta lui Lazăr pîn-la Dumineca mare” adunate în *Stihirar-Penticostar*.

Manuscrisul nu este numai cel dintîi document muzical “pre glasul rumănesc, că iaste mai lesne și mai frumos” dar se impune și prin monumentalitatea sa, înzestrînd strana românească cu tot ceea ce-i era necesar și aceasta într-o vreme în care se traduseseră în limba română cele mai importante cărți bisericești. Aidoma lui Coresi, Varlaam, Dosoftei, Antim Ivireanu, Simion Ștefan, Filothei Jipa simte necesitățile stringente ale vieții religioase și dă cîntăreților-vremii sale și celor viitoare, cărțile de căpătîi ale cultului religios, cum singur declară: “văzînd cum că în fieștecare zi (...) să cîntă catavasiile iar să înțeleg foarte de puținei, cît numai viersul sînt ascultînd, iar nu și înțelesul celor ce să cîntă, tălmăcit-am (...) pre a noastră de țară și de obște limbă, toate catavasiile, cu troparele”.

În studiile sale ce însoțesc textele lui Filothei, bizantinologul atrage atenția asupra dublei calități a autorului *Psaltichiei rumânești*: literat și muzician, Filothei ne-a dat variantele românești ale tuturor acestor cîntări într-o limbă “de miere”, neștirbită pînă astăzi, în înveșmîntări melodice constituind adevărate repere ale muzicii noastre psaltice, multe din ele intrate în circuitul cultic și păstrate aproape în forma lor de acum trei sute de ani, conform crezului exprimat în cele 44 de versuri adresate “către (...) cîntăreții acestei vlaho-musichii și către celălalt pravoslavnic norod al țării rumănaști...”: Că iată s-au tălmăcit; spre al vostru folos, / Care cu nevointă din grecie s-au scos / Prin cuvinte rumănești și prin glasuri grecești / Inema și sufletul să-ți îndulcești”.

Aceste studii însoțitoare ale textelor și melodiilor realizate în epoca marelui domnitor creștin, Brîncoveanu, insistă mereu asupra culturii filologice, teologice și muzicale a autorului, demonstrînd că el este traducătorul a trei importante cărți ale culturii noastre vechi: *Învățătura creștinească*, *Floarea darurilor* ("spre osteneală de o am întors spre cea de moșie și de obște limba noastră rumănească") și *Catavasierul*, "acum întîiu tîlmăcit pre limba rumănească" în anul 1714. Sebastian Barbu-Bucur avansează chiar presupunerea, de mare importanță pentru cercetătorii literaturii noastre vechi, că Filothei s-ar putea număra printre traducătorii monumentalei *Bibliei* a lui Șerban Cantacuzino. Sînt demne de reținut pertinentele analize de texte ale unor cîntări din cinci repere ale literaturii liturgice românești, dovedind contribuția excepțională a cărturarului pentru desăvîrșirea limbii literare, într-o vreme în care cea în limba slavonă trebuia să-i cedeze locul: *Psaltichia rumănească*, *Catavasierul* (1714) ale lui Filothei și cele trei variante ale *Catavasierului* realizate în 1793, 1899 și 1970. Tocmai statutul de filolog și teolog, școlit în țară și la Muntele Athos, îi permite lui Filothei realizarea unei opere în care ar fi trebuit să fie angajați cel puțin trei specialiști de primă mărime și Sebastian Barbu-Bucur analizează cu lux de amănunte și problemele limbii în care traduce autorul *Psaltichia rumănească* dar și problemele extraordinar de spinoase pe care le ridică muzica acestor texte, intrînd în detaliile procesului de românire a acestora, prezentîndu-se următoarele modalități de adaptare; tîlmăcire și autohtonizare: cîntări identice cu cele din prototipul grecesc, cîntări cu modificări ritmice și permutarea unor cuvinte, cîntări cu modificări de ritm și melodie, cîntări cu adaptări ale prozodiei muzicale la textul românesc, alcătuirii proprii "mai prescurt" după prototipul grecesc, prelucrări cu abateri serioase de la modelul grecesc, cearea unor calcule, motive sau chiar fragmente în stilul originalului și creații proprii cum este *Rugăciunea pentru Constantin Voevod*, *Catavasiile Stîlărilor (Floriilor)* — cu melodia lor "într-adevăr romănească" și neîntîlnită "la nici-unul dintre celelalte popoare ortodoxe, vecine nouă" — cum coincide Gheorghe Ciobanu⁷.

Punînd sub semnul întrebării multe afirmații referitoare la acest monument al culturii românești și la autorul ei, Sebastian Bucur-Barbu întreprinde o muncă uriașă, stabilînd genealogia familiei lui Filothei Jipa și contrazicînd părerile onora că ar fi fost de origine grec, dovedind că este român neaoș, trăgîndu-se după tată din Mîrșa Ilfovului și după mamă din Drăghieștii Teleormanului, dar a stat mult timp la Muntele Athos și este una și aceeași persoană cu Filothei Sfetagorețul sau Ieromonahul "ot Nitropolie". Remarcabil ni se pare faptul că cercetătorul a reușit să găsească și la Athos urmele ilustrului său personaj și evidențiază la tot pasul adeziunea sa totală la spiritualitatea romănească. *Reconstituirea predecesorilor naturali precum și a principalelor repere ale vieții și activității pot fi considerate adevărate tururi de forță ale unei investigații de mult necesare și în stare să facă lumină în foarte multe probleme controversate. La acestea se adaugă urmărirea circulației creațiilor autorului *Psaltichiei rumănești*, ceea ce i-a permis completarea operei unele cîntări lipsind din manuscrisul aparținînd lui Filothei, dar aparînd la urmașii săi și în copiile aflate astăzi la schitul românesc *Prodrom* din Atos, Biblioteca Centrală Universitară din Cluj Napoca și în Biblioteca Academiei din București (*Anastasimatarul de la Alba Iulia*, *Anastasimatarul lui Ioan sin Radului Duma Brașoveanu*). Pentru susținerea autenticității *Anastasimatarului lui Filothei*, autorul studiului realizează adevărate incursiuni în celelalte copii, evidențînd erori în preluarea materialului și alte dovezi ale cooperării și reliefînd marea circulație a operei psaltului bucureștean inclusiv în Transilvania.*

O altă fundamentare a valorii opusului marelui psalt român are în vedere raportarea sa la izvoarele creațiilor, studiul introductiv al celui de-al III-lea volum (VII C - *Stihirariul*) realizînd o primă trecere în revistă în literatura noastră a

reprezentanților imnografiei bizantine: Andrei Criteanul, Ciprian Melodul, Cosma Melodul, Ioan Damaschin, Maruil Hrisaf, Teofan Graptul, Vivantie ș.a. și stabilind între principalele izvoare grecești în notație cucuzeliană *Sthirariul* lui Gherman Neon Patron din Patmos și *Mathimatarul* și *Cratimatarul* din 1673 al aceluiași autor.

Forma mixtă de prezentare a cîntărilor, în notația originală și în transcriere guidonică servește deopotrivă cercetarea cît și interpretarea (multe cîntări păstrîndu-se aproape neschimbate în practica mănăstirească și bisericească) cît și creația, opera lui Filothei putînd constitui o copioasă sursă de inspirație pentru componistica noastră, așa cum s-a dovedit a fi cea a lui Anton Pann, Macarie, Dimitrie Suceveanu sau Evstatie Protopsaltul Putnei.

Temerară întreprindere de restituire a acestui monument de spiritualitate și simțire românească de acum trei secole a trebuit să surmonteze marile obstacole amintite și cercetătorul s-a servit în primul rînd de cultura sa teologică și de cunoașterea limbii grecești și slavone cît și de cunoașterea subtilităților stilistice ale muzicii bizantine atît din lucrările premergătoare dar mai ales din practica urmărită la ultimii noștri psalți și la cei de la Muntele Athos. Nu i-a lipsit nici încurajarea pe care o datorau forurile noastre culturale: premiul Academiei — 1983, premiul Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor — 1981, 1986, 1990, la care se adaugă diploma specială *Acra Evarescheia* conferită în 1986 de Conservatorul din Thesalonic, la sărbătorirea a 60 de ani de existență a instituției, toate avînd în vedere activitatea vastă în domeniul Bizantinologiei și în special pentru punerea în circulație a celor 2255 cîntări, scrise și din dorința domnitorului Constantin Brîncoveanu de a auzi “în biserică (...) limba romînească pentru desfătarea credincioșilor” și care trebuie înțelese ca un răspuns al actului semnat în 1710 — prima slujbă religioasă integrală în limba romînă pe nume bizantine.

Reconstituirea lucrării echivalează — așa cum susține în prefață P. S. Sa Epifanie Norocel — cu cea a retipăririi *Bibliei* lui Șerban Cantacuzino Așa cum opera înaintașului Constantin Brîncoveanu reprezintă prima traducere completă a Vechiului și Noului Testament, tot așa *Psaltichia românească* reprezintă vechiul și noul testament al muzicii religioase românești, numai că acesta din urmă a fost tipărit abia după trei secole.

La 24 decembrie 1713 Filothei ieromonahul “sinthesitoriul acestei Valahomusichii” încheia, cu Rugăciunea către “Născătoarea de Dumnezeu pentru prea luminatul Domn (...) Io Constandin Basarab Voevod”, opera sa care-l așează între marii ctitori ai culturii românești, adăugînd: “Sfîrșit și lui Dumnezeu slavă. Precum doresc cei ce vînslează pe mare a ajunge la liman, așijderea și eu nevrednicul a vedea sfîrșitul acestor vlahomusichii, leat 1722 decembrie 24”.

A trebuit să treacă aproape 300 de ani de uitare peste acest monument de artă românească, prima confirmare scrisă a unui complex proces de românire a cîntărilor bisericești (nu și peste conținutul său care a intrat de mult în circuitul liturgic din tot spațiul românesc) pentru ca el să vadă lumina tiparului în condiții grafice deosebite și însoțit de prezentarea pertinentă a tuturor detaliilor și de anexele lămuritoare. Vorba poetului: “Carte frumoasă, cinste cui te-a scris!”. Sau ca să respectăm nota dominantă a acestui impunător monument al literaturii și muzicii românești: “O iubitorilor de Hristos, cinstiți musicotați, / Cuvioșilor părinți și întru Hristos frați, / Pravoslavnice norod, limbă românească, / Păzită de Dumnezeu țară creștinească, / În Domnul să vă bucurați prin sfînta cîntare...”

Vasile Vasile

NOTE BIBLIOGRAFICE

- 1 - Melchisedec (Episcop). *Memoriu pentru cîntările bisericești în România Extras din Biserica Ortodoxă Română*, București, 1882.
- 2 - E(rbiceanu), C(onstantin). *Întîia carte de cîntări bisericești în românește cunoscută pînă acum. În Biserica Ortodoxă Română*, București, An XXI, 1897.
- 3 - Popescu, Nic(olae) M. *Viața și activitatea dascălului de cîntări Macarie Ieromonahul, Institutul de arte grafice Carol Göbl*, 1908.
- 7 - Petrescu, I. D. *Din vremea lui Constantin Brîncoveanu În: Universul*, București, An L, nr. 103:16 aprilie 1933; Idem. *Filotei Ieromonahul, muzicograf din vremea lui Constantin Brîncoveanu. În: Predania*, București, An I, nr. 6 și 7/1937.
- 5 - Panțiru, Grigore. *Notația și ehurile muzicii bisericești bizantine*, București, Editura Muzicală, 1971.
- 6 - Moiescu, Titus. *Macarie Ieromonahul. În: Opere I, Teoreticon*, Ediție îngrijită, cu un studiu introductiv și transliterare de ..., București, Editura Academiei, 1976.
- 7 - Ciobanu, Gheorghe. *Studii de etnomuzicologie și bizantinologie*, vol. I, București, Editura muzicală, 1974, p. 314.

COMPLEXUL MONASTIC RADU VODĂ DIN BUCUREȘTI, CTITORIA MIHNEȘTILOR.

Strada Radu Vodă din București se desfășoară de la vest, spre sud-est, din bulevardul Dimitrie Cantemir, pînă în bulevardul Mărășești, curbînd paralel cu splaiul Unirii din dreapta rîului Dîmbovița¹. Ea întîlnește, din flancuri, străzile: Crișului, Oițelor², Mihnea Vodă și Mircea Vodă Ciobanu³.

Biserica mănăstirii Radu Vodă se află pe latura de vest a străzii. Mica biserică Bucur⁴ a fost ridicată pe cealaltă latură și are temelia puțin mai jos, decît aceea a bisericii lui Radu Vodă. Aceasta dovedește că ambele biserici, așezate mai aproape de bulevardul Mărășești, au fost ridicate pe aceeași movilă, numai că actuala stradă Radu Vodă a fost practică cu vremea, în dembleu <șant>, secționînd movila de la nord la sud, ca să fie adusă la nivelul celorlalte străzi din jur.

Observînd planul orașului București în veacurile XVII și XVIII, întocmit de G.D. Florescu, se constată că biserica mănăstirii Radu Vodă, cu zidurile ei de incintă și notată în legenda planului cu nr. 34, deși ar data din 1575, nu este cuprinsă în limitele orașului din secolul al XVII-lea, deci cu atît mai puțin în cele ale veacului al XVI-lea, ci în afara acestor limite⁵. Înceamnă deci că primii săi ctitori nu s-au gîndit nici la înfrumusețarea orașului și nici la ajutorarea unor mahalagii sărmani, ci să-și dureze un loc de refugiu întărit, ușor de apărut și de dominat și, în același timp, o necropolă izolată a familiei lor. Aceasta explică și faptul că și-au ales ca loc de ctitorie o movilă, înconjurată de ape⁶.

Despre extinderea orașului București s-a scris foarte mult. Opinia ce ne-am însușit că, odată cu creșterea orașului, au apărut noi biserici, se află în unele lucrări ale noastre⁷, dar biserica Radu Vodă s-a ivit în alte circumstanțe.

Dacă cercetăm și cel mai vechi plan al orașului, întocmit cu mijloace științifice, de către baronul Purcel, ofițer topograf în armata rusă și datînd din 1790-17918, nu trebuie să ne mire faptul că în acel sens zidul înconjurător al bisericii apare dreptunghiular, în timp ce, în cel improvizat de G.D. Florescu, are o formă neregulată. Unul era specialist în topografie și cartografie iar celălalt istoric. Apoi vor fi la mijloc și schimbări produse în timp.

În vremea lui Constantin Vodă Brîncoveanu, însă orașul depășise zona cu mănăstirea Radu Vodă⁹. Cauza care a contribuit la extinderea orașului a fost prosperitatea din acea perioadă. Atunci au apărut multe prăvălii și ateliere, noi locuințe pentru muncitori și meseriași sau ale țaranilor care puteau afla aici locuri

de muncă necalificată.

Dacă ne ghidăm după curbele de nivel, din planul orizontal, anexat la această lucrare, movila pe care este durat complexul monastic Radu Vodă, ar putea avea înălțimea de 15-20 m. Are formă aproape tronconică, cu mici neregularități. Incinta o depășește însă puțin.

Pe direcția vest-est ar putea măsura 120-150 m, în timp ce, pe cea perpendiculară pe aceasta, are 190-200 m.

Dacă se pătrunde în incintă, dinspre bulevardul Mărășești (nr. 9), un drum în pantă, destul de înclinată, conduce, cotind spre stînga, în intervalul dintre biserică (nr. 1) și aripa dinspre est a seminarului (nr. 5). De pe același drum se poate aborda și următorul interval cuprins între biserică și clopotniță (nr. 3), apoi locuința arhierescă (nr. 4).

La vest de biserică se află vestigiile <temelia și rămășițele> palatului domnesc (nr. 2). În fața acestora și a pridvorului bisericii, a fost așezat frontonul din 1860 (nr. 8).

După detaliile acestui plan improvizat, complexul mai posedă cîte o clădire la fiecare dintre cele două porți, cea de la poarta dinspre nord, fiind puțin mai mare și servind, probabil, drept locuință paznicului (nr. 7)¹⁰.

Pe fosta grădină și livadă a complexului din partea de vest, dincolo de ruinele "palatului", se află clădirea recentă a liceului "Ion Creangă".

Înainte de a întreprinde însă istoria vijelioasă a acestei deosebit de interesante mănăstiri, este potrivit să aruncăm o scurtă privire asupra stării politice și sociale din Țara Românească, în secolul al XVII-lea și chiar al XVI-lea. Vom aminti o singură caracteristică a acestei perioade și anume, instabilitatea domniilor. În raport cu aceasta, cititorul își poate imagina cu ușurință cortegiul nefast al consecințelor ce urmau a fi suportate de populația de rînd a țării. Între 1508 <Radu Vodă cel Mare> și 1600 <Mihai Vodă Viteazul>, în Țara Românească s-au produs 34 de schimbări la domnie, ceea ce presupune o durată mijlocie, chiar mai mică de trei ani. Dacă restrîngem problema numai la domniile Mihneștilor, aflăm că între Mircea Ciobanu Voievod <1545> și Alexandru Coconul Voievod <1627>, deci în curs de 82 de ani, s-au produs 29 de schimbări, cu o durată medie cam la fel de scurtă ca în exemplul anterior, deși este vorba de secolul al XVII-lea¹¹.

Așadar cele două perioade se prezintă ca foarte frământate, nesigure și sîngeroase. Această stare era întreținută din exterior de puterea dominantă, dar hulpavă și nesătulă a Porții otomane, iar din interior, de cetele neastîmpărate boierești, opozante, ce se formau în jurul diverselor "oase de domn", și de a deține puterea spoliatoate. Poporul de rînd era victima care suporta totul.

În caz că o ceată reușea să se instaleze la putere, după ce vărsase în basnaua sultanilor o sumă mai mare decît concurența, celelalte cete erau reprimare sîngeros și spulberate. Cei ce scăpau pribegeau peste hotare, întorcîndu-se uneori cu ajutoare de acolo.

În cleștele acestei vrăjmașii au fost prinși și domnii care au tangență cu mănăstirea Sfînta Troiță, adică Radu Vodă.

Așa este de exemplu, însuși Mihnea Vodă cel Rău, care susținut fiind de politica autoritară otomană, a omorît un mare număr de boieri, prin 1509. Un alt exemplu, este fiul acestuia, Mircea Vodă Ciobanul, al cărui nume îl poartă o stradă din vecinătatea bisericii Radu Vodă. Abia ajuns domn în aprilie, 1545, a ucis nu mai puțin de 200 de boieri opozanți. La fel s-a întîmplat și cu ocazia celei de a doua domnii. În ianuarie, 1558, a ucis, de asemenea, mulți boieri și chiar clerici. Era vremea cînd lupta dintre "autoritatea centrală și marii feudali se împletea cu lupta religioasă". Acest tiran a dat de lucru călăului și în alte împrejurări. Să nu uităm că la mazilirea lui, în 1554, turcii i-au omorît pe curtenii lui, fie greci, fie români, au jefuit orașul și i-au dat foc, ocazie, cu care, a ars și curtea domnească.

Fiul său, Alexandru al II-lea Mircea, nu putea fi deosebit de bunicul și tatăl său, mai ales că a trăit mulți ani de pribegie. Avea ce să răzbune.

X

Din complexul de documente scrise și arheologice, se înțelege că au existat pe colina, numită mai târziu Radu Vodă, trei biserici, excluzând biserica Bucur.

Prima dintre ele, care probabil, a fost de lemn, cu temelie de piatră, se pare "a fi confirmată" de săpăturile cu scop arheologic, din 1953-1954, și care împing datarea ei pînă în secolul al XV-lea¹². Acestea se alătură și un hrisov din 31 decembrie, 1616, în care s-a descris că biserica "a fost înnoită și zidită, din temelii ei mai mari, de Alexandru al II-lea Mircea Voievod¹³. În altă opinie se presupune că acea veche biserică să fi existat din vremea lui Mihnea Vodă cel Rău (1508-1509)¹⁴.

În sfârșit, cea de a treia ipostază se datorează lui Radu Mihnea Vodă, de la care i-a rămas și numele.

Dar dacă este așa, de ce a găsit călătorul francez Pierre Lescalopier, la trecerea lui prin București în 1574, numai două biserici, "una grecească și alta luterană"¹⁵. Este mai mult ca sigur că pelegrinul francez se referea la centrul de atunci al orașului. De aceea și N.Iorga denunță cifra "două" ca falsă¹⁶.

În ceea ce privește ctitorii mănăstirii Sfînta Troiță, Radu Vodă, în cea de a două ipostază a sa, au fost : Alexandru al II-lea Mircea Voievod și soția sa, Doamna Ecaterina.

Istoriografia îl surprinde pe Alexandru Mircea ca domn al Țării Românești, urmînd lui Petru cel Tânăr vv., între iunie, 1568 și septembrie, 1577, cu o întrerupere de cîteva zile din luna mai, 1574, cînd o ceată de adversari a reușit să-l așeze domn de vistierul Vintilă. În același an, a primit vizita francezului Pierre Lascalopier, "în întăritura din afara orașului".

Supus orbește turcilor, el a împilat poporul cu birul cel nou, pe oile sterpe, de unde și supranumele, ce i s-a dat în bațjocură, de Alexandru Vodă, "Oaie Seacă". Nu e lipsit de importanță să se adauge nenorocirile înfruntate de popor, în timpul domniei sale, "foametea și groaznica ciumă".

Nici nu trecuseră trei luni de la înscăunare, adică prin septembrie, 1568, cînd a descoperit firul unui complot boieresc. Au căzut sub securea călăului, după ce au fost jefuiți, 20 de mari boieri, iar alți trei, în anul următor.

Se pare că această biruință asupra adversarilor dar și obligat de vechea cutumă domnească de ctitorie, l-au îndemnat să ridice Sfînta Troiță, lăcașul de pe colina din sudul orașului, și s-o fortifice împrejur.

El a dat ajutor, alături de turci, fratelui său Petru șchiopu vv. din Moldova, contra lui Ioan Vodă cel Viteaz <după vechia istoriografie supranumit "cel Cumplit">. Dar Ioan Viteazul a zdrobit acea oaste la Jiliștea, din județul Vrancea.

Acest eșec a încurajat pe adversari să se coalizeze în jurul lui Vintilă care a intrat în țară cu ajutor moldovenesc. Confruntarea s-a petrecut la 14 aprilie, 1574, pe cîmpia de "den jos de București", probabil aceeași unde s-a petrecut și confruntarea dintre Radu Leon vv. cu alți boieri pribegi, în frunte cu Aga Matei <viitorul domn Matei Basarab>, după aproximativ 90 de ani și unde este astăzi biserica Slobozia, de pe bulevardul Dimitrie Cantemir¹⁷.

C.C.Giurescu credea că un alt mobil l-a determinat pe Alexandru Mircea la ctitorie: "Avînd pe cugetul lui pe Vintilă și o hecatombă de boieri, făcu un gest similar cu Neagoe Vodă Basarab și ridică Sfînta Troiță pe colina de pe malul drept al Dîmboviței"¹⁸ ...

Cît despre faptul, că în adevăr Alexandru Mircea și Doamna Ecaterina au fost ctitori, o mărturisește chiar și fiul lor, Mihnea Turcitul Voievod, într-un hrisov

din 17 decembrie, 1586. "Sfînta mănăstire care este lîngă cetate...din jos de orașul București, zidită și împodobită și dreasă <adică înnoită> și clădită de domnia mea și de părintele meu Alexandru"...

O altă dovadă ne este oferită de piatra tombală de pe mormîntul lui Alexandru Mircea, pe care N.Iorga a mai putut descifra, în limba slavă: "...sale în anul 708...<157...>, crugul soarelui 1, crugul lunii 7, indiction...temelia...Alexandru Vo <i> evod Dom al întregii Țări a Un <n> gro-Vlahiei>,"...Savantul a aflat piatra, amintită de Papazoglu, la Muzeul de Artă Populară, "pe care niște vandali au luat-o de pe mormîntul de la Radu Vodă al lui Alexandru Vodă Mircea + 1577"²⁰. După fotografia publicată în aceeași lucrare, lespeda a fost în adevăr ciuntită barbar: colțul din dreapta jos a fost spart și complet sfărîmat, pricină pentru care s-a pierdut și o parte din text. La mijloc și în partea de sus, i s-a practicat o gaură patrată neregulată cu latura de aproximativ 12-15 cm., probabil pentru a putea fi tractată cu lanțurile. Piatra are sculptată în centru o rozetă cu petalele așezate în rînduri concentrice. Pe laturi și în toată lungimea, se află cîte două rînduri scrise în slavonă. Literele sînt foarte tocite.

Alexandru Mircea a murit în 1577 și a fost înmormîntat în ctitoria sa din București. Se cade a aminti că cei doi ctitori au dat o atenție deosebită Bisericii Ortodoxe Române. Tot ei au reparat, în 1570, mănăstirea Plumbuita. S-ar putea ca atașamentul lor pentru biserică să se datoreze pribegiei îndelungate de "20 de ani în țara Arăpească și 14 în Halep", timp în care să fi fost ocrotiți tocmai de eclesiști creștini. Așa se explică și ajutoarele în moșii și bani ce au acordat mănăstirilor Simoropetra, Xenofon, Xeropotamu sau Dohiaru de la Athos, ori celei di Sinai²¹, <Sfînta Ecaterina>.

Se vede că, totuși, treburile domniei și securității sale nu i-au dat răgazul necesar lui Alexandru Mircea să termine întru totul ctitoria sa, pentru că într-un alt document, datat 31 decembrie, 1614, se arată că Mihnea Turcitul "a săvîrșit, a zugrăvit și a isprăvit de tot" mănăstirea în cauză. Mai mult chiar, se vede că nevoia sa de bani, pentru a termina ctitoria tatălui său, l-a obligat să vîndă vama de sare pe un an de la salinele Telega și de la Ghilioara²², care fusese deja dăruită acestei mănăstiri. Aceasta trebuie să fie cauza pentru care edilii Bucureștilor i-au dat numele de Mihnea Turcitul unei străzi din apropierea mănăstirii.

O descriere a bisericii lui Alexandru și Ecaterina nu ni s-a păstrat. Știm sigur că era de zid și pe temelii noi. Presupunem că, pe lîngă biserică, trebuie să fi fost și alte clădiri, cum ar fi casa arhierască, stăreția, clopotnița, casa de oaspeți <arhondaric>, palatul domnesc etc.

Să vedem ce se poate reține din notele păstrate în memoriul de călătorie a lui Lescapier. Complexul era "închis, ca și orașul <din stînga Dimboviței>, cu împrejmuiți de trunchiuri de copaci". Cu alte cuvinte era fortificat cu mijloace locale. Dintre construcții, franțuzul a prins numai casa domnească, pe care o numește palat, cu pereți de birne și chirpici. El a fost poftit într-o "sală mare, acoperită cu covoare turcești. De jur împrejurul sălii era instalată o estradă <n.n.>, înaltă de trei picioare, ca la caravaseraiuri". Domnul ședea pe un scaun <probabil tron n.n.> pe această estradă, în partea opusă întăririi.

Din aceste cîteva amănunte se înțelege că Alexandru Vodă Mircea înălțase pe colină o nouă curte domnească, fortificată, în locul celei din oraș, distrusă de turci în 1554²³. În opoziție cu această părere, N.Iorga a susținut că acea curte nu putea fi decît la mănăstirea Mihai Vodă²⁴.

Alexandru Vodă Mircea a înțeles să realizeze și mai mult, adică un centru întărit al activității sale, în strînsă colaborare cu puterea spirituală a țării, gîndind să facă, din biserica Sfînta Troiță, o mitropolie. Iată ce a scris în hrisovul din 15 iunie, 1577: "am socotit cu rîvnă din tinerețea Domniei mele și am ridicat această sfîntă Mitropolie, cu toată osîrdia"²⁵.

În ceea ce privește data zidirii, părerile sînt diferite. Gheorghe Șincai și C.Sănduleșcu-Verna, spre exemplu, admit anul 1568²⁶. Dacă îi credem pe Bogdan Petriceicu Hajdeu și pe C.C.Giurescu, ar fi anul 1574²⁷, după lupta cu oponenții rebeli din împrejurimile colinei "den jos de București" și în care, pretendentul la tron, Vintilă Vodă, a fost decapitat iar căpățîna i-a stat în țeapă mai multe zile.

X

Împrejurările nenorocite, mai ales pentru țară, care au condus la cea de a treia zidire a bisericii Sfînta Troiță, cu toate ce avea în jur, au fost iscate de lupta antiotomană a lui Mihai Vodă Viteazul.

Gh.I. Ionescu-Gion afirmă că palatul, deci curtea domnească din complexul monastic Sfînta Troiță, ar fi fost clădită de Mihnea Vodă Turcitul în prima domnie²⁸. După cum s-a arătat, este drept că Mihnea Vodă Turcitul a contribuit la finisarea acestei ctitorii dar palatul era gata, cînd a fost primit în el Pierre Lescalopier, în 1574, chiar de Alexandru al II-lea Mircea.

Tot Gion afirmă că după mazilirea lui Mihnea, apoi a celorlalți doi domnitori următori, Mihai Vodă, ajungînd la domnie, în septembrie, 1593, s-ar fi instalat în "palatul înălțat, poate, de Mihnea al II-lea, lîngă Sfînta Troiță"²⁹. Cu alte cuvinte, afirmația inițială devine o probabilitate.

Se știe că, la preluarea domniei, Mihai a fost însoțit de un emir, cu 2000 de ostași, care să-i supravegheze activitatea. Aceștia se adăugau celorlalți numeroși creditori turci care cereau rambursarea sumelor. Și să reținem că în acea vreme haraciul, pe care îl impusese Poarta țării Românești, se ridicase la cea mai înaltă cotă din veacul al XVI-lea, 155.000 de galbeni și, odată cu el, celelalte numeroase angarale. Numărul acesta de turci l-a determinat pe un călugăr diplomat al Papei să-i raporteze că nu a încercat a vorbi cu Mihai despre o posibilă coalitie, deoarece "stă la București cu mai mulți turci decît creștini".

Între pregătirile întreprinse însă de Mihai se afla și adunarea cîtorva trupe³⁰, pe care le-ar fi cantonat în împrejurimile Sfintei Troițe, mai ales că creditorii "atacaseră chiar palatul domnesc". Ei au fost convocați la visterie în dimineața zilei de 13 noiembrie, 1593, să-și primească banii. După ce s-au strîns toți, ostașii lui Mihai i-au împroșcat cu tunurile, apoi cu lăncile și săbiile măcelărindu-i, pînă la unul. Aceeași soartă au avut și cei 2000 de ostași turci, împreună cu emirul lor, care fusese găzduit chiar în casele "vistierului Dan, aflate pe gîrlița Bucureștioara". Așadar, începuturile luptei antiotomane au fost concepute la mănăstirea și curtea domnească de la Sfînta Troiță.

Între consecințele acestor sîngeroase începuturi se situiază și faimoasa bătălie de la Călugăreni, în care Mihai Viteazul a reputat o strălucită victorie, dar nu și zdrobirea întregii oștiri tras cu efectele sale dincolo de Tîrgoviște, în locuri mai fericite, unde aștepta ajutoare din Transilvania și Moldova. Sinan l-a urmărit și a fortificat puternic Tîrgoviștea.

De îndată ce Mihai aprimit ajutoare, Sinan, cu grosul trupelor, s-a retras totuși la București, unde spera să reziste mai mult. De aceea prevăzuse din vreme să fortifice orașul cu trunchiuri de copaci și parapete de pămînt. La Sfînta Troiță a completat fortificația veche, tot cu trunchiuri de copaci - palisade - și cu o "palancă", în care a inclus cinci bastioane cu tunuri. Biserica a fost prefăcută în moschee³¹.

Trupele turcești din Tîrgoviște n-au putut rezista. Sinan, înfricoșat, a poruncit să se jefuiască orașul București și să i se dea foc, distrugînd fortificațiile, după care, seara, s-a retras. Garnizoana de pe colina Sfintei Troițe a distrus fortificația din jur iar biserica a fost aruncată în aer cu ajutorul pulberii de tun³².

Și cronicarul Nicolae Costin a scris despre fortificațiile întreprinse se Sinan, că a înconjurat orașul "cu șanțuri și parcanе" iar mănăstirea Sf. Troiță cu "șanțuri și băști" <băști>.

Mai în amănunt le-a descris un martor ocular, călugărul Nichifor, amestecat, se pare, într-un fel de diplomație. El a scris că Sinan a pus comandant, peste beii care conduceau lucrările, chiar pe Mehmet Pașa <Mihai Turcitul>.

Fortificațiile constau din două rânduri de trunchiuri înalte de copaci, iar spațiul dintre ele a fost umplut cu pământ. Au fost realizate 9 bastioane în care s-au așezat câte 15 tunuri. Bastioanele erau depărtate unul de altul, la o aruncătură de arc. Apoi, în jurul orașului, a fost săpat un șanț cu lățimea și adâncimea de 3 sagane!

La mănăstirea Sf. Troiță, pînă și zidul cimitirului a fost cuprins în fortificație, întărindu-se cu palisade. Au fost înjghebate și acolo bastioane. Efectivul din jur atingea 10.000 de ostași. Aceasta a fost "Palanca lui Sinan", rămasă în amintirea bucureștenilor³³.

X

În cea de a treia ipostază a ei, mănăstirea Sfinta Troiță a fost ctitorită de Radu, fiul lui Mihnea Turcitul Voievod. Pentru a dovedi aceasta ne servim mai întîi de pisană, în limba grecească, de deasupra ușii de la intrarea în biserică. Aceasta a fost tradusă dedemult. Domnul nostru fiind <acum n.n.> Io Radu - Vo <i> evod, cu strălucire a ridicat-o <a treia oară n.n.> din temelie și a închinat-o mănăstirii Ivirilor, în anul 7123 <1615>³⁴ <corect 1613>.

A existat chiar un rezumat al istoriei acestei mănăstiri, într-o pisanie, care se găsea înaintea textului de mai sus, dar egumenul grec, ce se afla în 1862, a desființat-o, odată cu reparația din acel an ce s-a făcut bisericii.

Alexandru Pelimon apucase însă s-o publice. Iată-i textul: "Această sf<întă> și de Dumnezeu biserică, ce este hramul Sf<încei> Troițe, din temelie a zidită de luminatul Domnu Io Alexandru V<oie> v<od>, feciorul Mirci V<oie> v<od>, nepotul lui Mihnea V<oie> v<od> cel bătrînu, cînd au fost cursul anilor 7076<1568> și au fost cu pace pînă în zilele lui Mihai V<oie> v<od> la anii 7103<1595>, pînă au venit Sinan Pașa cu oastea asupra lui Mihai V<oie> v<od>, băgat-au iarbă de tun în Sf<înta> biserică, iar după aceasta, pogorît-au Mihai cu Batăr Jicmon, craiul ungurescu, cu oaste asupra lui Sinan Pașa, iar Sinan Pașa a dat dosul a fugi și aprinse iarba de tunu în biserică și s-au sfărîmat din temelie și au trecut ani 26. Dacă s-au sfărîmat, au stătut pustie, pînă au dăruit Dumnezeu de a venit prea luminatul Io Radu V<oie> v<od>, feciorul Mihni V<oie> v<od>, nepotul lui Alexandru V<oie> v<od> și stătut-au a fi Domn Țării Românești, în cursul anilor 7121<1613>. Deci iar au început de a o zidi, din temelie pînă au săvîrșit. Ce, de cînd s-au sfărîmat, pînă o au făcut și o au săvîrșit a doua oară, au trecut ani 31, iar după ce au dăruit Dumnezeu Domnia Radului V<oie> v<od>, în Țara Moldov<e> și-au stătut a fi iubitul fiu-său Alexandru V<oie> v<od> Domnu Țării Românești, ce, cît a rămas nesăvîrșită de zugrăvit de Radu V<oie> v<od>, săvîrșit-au feciorul său Alexandru V<oie> v<od>, la cursul anilor 7133<1625>³⁵.

X

Reamintim că Radu a fost fiul lui Mihnea Turcitul Voievod³⁶, născut de Vișa, o țiitoare a lui Mihnea. Aceasta a fost vară bună cu soția lui Mihnea, Doamna Neaga care a ctitorit, împreună cu Mihnea, mănăstirea Aninoasa (Cislău) din județul Buzău³⁷.

Radu Mihnea Voievod a domnit de trei ori în Țara Românească și de două ori în Moldova, între anii 1601-1626. În pisană dispărută în 1862, se preciza că

Radu a început rezidirea "în cursul anilor 7121<1613>", adică în timpul celei de a treia domnii din țara Românească, dar, datorită împrejurărilor, "cât a rămas nesăvârșită de zugrăvit de Radu Voievod, săvârșit-au feciorul său Alexandru Voievod, la cursul anilor 7133 <1625>". Așadar, completa restaurare a mănăstirii Sfânta Treime a durat aproape 11 ani. De aici înainte, ea va fi numită în documente, nu numai Sfânta Troiță, dar, mai ales, mănăstirea Radu Vodă, pricina pentru care și edilii au dat acest nume străzii ce trece pe lângă ea și o desparte de biserica Bucur³⁸.

Pentru definirea profilului spiritual al acestui distins ctitor, să vedem și ce s-a scris în documentele de arhivă despre ctitoria lui. Este necesar să reamintim că, după înfrîngerea și izgonirea turcilor, Mihai Viteazul, aflînd mănăstirea "sfărîmată și surpată", deci nu mai putea folosi serviciului divin, a mutat călugării, rămași fără adăpost, în ctitoria sa de pe cealaltă movilă, care scăpase, probabil, de prăpădul agarienilor <turcilor>. Mihai a nutrit dorința de a reînălța mănăstirea Sfânta Troiță, "precum a fost mai înainte vreme", dar împrejurările nu i-au dat posibilitatea³⁹. În astfel de circumstanțe, nemaifiind cine să se îngrijească de averile mănăstirii, acestea s-au risipit.

Și Radu Voievod a arătat starea în care a aflat mănăstirea, la preluarea domniei. Mănăstirea fusese "făcută și zidită de răposatul Alexandru Voievod și de părintele domniei mele Mihnea"... și o înzestrase copios. Dar "s-au spart multe mănăstiri de oștile streine" și mănăstirea Sfânta Troiță, "mai ales, a ars de foc, din cuiburile de sus, pînă în temelie de jos și au ars toate părțile <clădirile> din jur : trapezaria și chiliile făcute de bunicul și părintele domniei mele"⁴⁰.

Se pare că, la obținerea domniei, una din primele diligențe ale lui Radu Mihnea Voievod a fost să readucă în stăpînirea mănăstirii averile călcare și împresurate. Apoi a închinat mănăstirea către chiriaria Ivir, din muntele Athos. În hrisovul de închinare, din 10 februarie, 1613, s-a scris că închină "mănăstirii Iviria ... ca metoh" mănăstirea Sfânta Troiță, care este lângă București, zidită și făcută de moșul <bunicul> său Alexandru Voievod "lavră mare și de cinste, în loc de mitropolie". În zilele lui Mihai Vodă însă "s-au slăbit și s-au surpat de preste tot ... averile risipite".

El a închinat-o condiționat : "să se trimită aici la Sfânta Troiță preoți și oameni buni și înțelepți ... ei să aibă a întări și a înmulți averea ... ca să-i fie hrană și să aibă a fi mănăstirea în loc de ospătărie în toată vremea, că de vor veni oaspeți : sau Domni sau Arhieru, sau boier sau călugăr, sau bogat sau sărac, să nu fie lipsit de trebuința sfintei mănăstiri și să nu se strice pomana ctitorilor, iar de va prisosi agonisita ... din tot venitul ...atunci să aibă a trimite călugării la ... Sfînt-Agura <Ivir>, căci ... fiind aproape de scaunul domnesc, în toată <vremea> au fost obicei ca, oricare *altul ar veni în ospăț-ic*, să aibă mănăstirea a-l ospăta cu cinste"⁴¹. Se dovedește că, cel puțin pînă în 1818, orice văduvă sau sărac, deci "calicimea" din împrejurimi, primea în fiecare dimineață "merticul" de două pîini și o carafă cu vin⁴².

Așadar conducerea mănăstirii avea de la început, trasată și obligatorie, sarcina milosteniei.

În același timp cu închinarea <1613>, Radu Vodă a pornit și reînălțarea ctitoriei străbune. Se înțelege că după un an, ea a fost gata cel puțin de roșu, deoarece în gramata sa, din 1614, Chiril, Patriarhul Alexandriei mărturisește că "s-a zidit noul locaș de Radu Vodă, nepotul lui Alexandru Mircea și a fost făcută nouă din temelie, pe vechile temelii... și foarte bine gîndit să o închine la mănăstirea Ivir". Patriarhul însuși a și tîrnosit ctitoria lui Radu. Gramata sa a fost dată în București, unde se afla Patriarhul ca oaspete de onoare, chiar la mănăstirea Sfânta Troiță⁴³.

Despre dezastrul întâmplat în 20 octombrie 1595, grăiesc și documente de arhivă din veacul al XVII-lea. Iată, spre exemplu : "Atunci grele și multe oști turcești au stat pe lângă mănăstire, pînă ce au aprins această sfîntă mănăstire și s-a surpat pînă la temelie ... s-au risipit averile. Radu Vodă, mai întîi a zidit-o din temelii și i-a adunat averile și cărțile și a înnoit pe toate" <adică le-a reîntărit>⁴⁴.

Într-o reconfirmare din 10 septembrie, 1618, Gavril Movilă Voievod a scris că mănăstirea a durat "pînă s-au întîmplat răutățile în zilele lui Mihai Vodă, și au ridicat război oștile blestemăților izmailiteni ... și atunci au stricat și au dărîmat și au ars-o cu foc, încît să le deie Domnul după fapta lor"⁴⁵.

Averile mănăstirii, readunate și reconfirmate cu minuție de Radu Vodă, au fost reîntărite și de fiul său, Alexandru <Coconul> voievod, cu trei hrisoave⁴⁶.

Trebuie reținut faptul că, și mai înainte de Radu Mihnea, bisericii Sfînta Troiță i se hărăzise și sarcina de Mitropolie. În hrisovul lui Mihnea Turcitul Voievod din 7 mai, 1580, se întărea "sfîntei și dumnezeieștii Mitropolii Sfîntei Troițe" satul Chiseletul⁴⁷ etc. Tot Mihnea, în hrisovul din 13 decembrie 1581, reconfirma "acestei sfînte Mitropolii din jos de București" vama de sare de la Ghintioara etc⁴⁸.

Radu Vodă preciza în hrisovul din iunie 1621, că închină mănăstirea Tutana către "Mitropolia Sfîntă Troiță <ce> au fost făcută de răposatul moșul <bunicul> domnii mele Alexandru Voievod"⁴⁹ ceea ce ar presupune că rolul de Mitropolie a fost hărăzit încă din timpul bunicului și corespunde adevărului.

Reținînd însă că reședința mitropolitană s-a mutat oficial de la Tîrgoviște la București, la 8 iunie 1668, se înțelege ca mai înainte mitropoliții, cînd veneau în București, urmînd pe voievozi, aveau nevoie de o reședință vremelnică în acest oraș. O astfel de Mitropolie <locuitorie>, a fost și Sfînta Troiță⁵⁰. Tot la Sfînta Troiță, în "palatul domnesc", ale cărui ziduri s-au decoperat în 1954, își aveau reședința temporară marii ierarhi din Orient, exemplu Patriarhul Chiril care a și înfrumusețat biserica în cauză, precum s-a amintit în 1614. Tot aici se afla în ospetie și Patriarhul Gherasim al Alexandriei, care, deși depășise vîrsta de 100 de ani, a luat parte la sfîntirea bisericii Sf. Gheorghe Nou, ctitorită de Constantin Vodă Brîncoveanu. Sfîntirea s-a săvîrșit în ziua de 29 iunie 1707, cu o procesiune și solemnitate strălucitoare⁵¹.

Se pune firesc întrebarea : dacă o astfel de instituție putea satisface recomandările ctitorilor, în fond, dacă dispunea de o avere corespunzătoare ? Pentru ca ctitorul să-și facă o idee, este suficient să se amintească unele amănunte. Mai întîi că fondul de documente privitoare la numeroasele ei proprietăți cuprinde 8342 de acte <unități arhivistice> dintre 1497-1879 și 32 de condici. Mai sînt 405 dosare (1832-1872) și alte 41 diverse, între care intră și metocurile : Stelea <București>, Tutana, Secueni, Izvorul Voievodului, Bălteni și Ezerul⁵².

Alte multe documente se află și în fondul Mitropoliei Țării Românești⁵³.

Amintim numele unora dintre moșiile la care se referă aceste acte : Micești, Bucșani, Padina, Tătarul, Albota, Băncești, Sîrbi, Dîrza, Prăvălești, Vasilați, Mănești (Buftea), Cunești, Chiseletul, Hodivoaia, Văcărești, Ciocănești, Gorgănele, Răceani, Parapanii, Măgurele, Licitoveni, Vilcele, Dichisești, Cornățel, Critibești, Cuciu, Balaci, Bora, Greci, Glina, Marotinel, Cioplea etc., etc.

Cele mai multe moșii aveau sate, deci clăcași, iazuri, mori, bălți sau heleștee, poduri umblătoare, vii însemnate; apoi numeroase locuri virane sau case de locuit, prăvălii, ateliere, etc.

Și C. Săndulescu-Verna a scris: "De la 1800 încoace se găsesc acte la Arhivele Statului și se poate urmări desfășurarea vieții acestei mănăstiri, mai în amănunțime, lăsînd la o parte dosarele ce se găsesc privitoare la judecățile mănăstirii, au <mai curînd pentru> diferite moșii, în număr de vreo 43, apoi cu viile de la Bucov ... Jugureni Buzău, dealul Cotrocenilor, morile din Țigănie, de pe apa Dîmboviței,

ori cu cele de la Foișor”⁵⁴... Mai mult chiar, N. Popescu-Băjenaru aproxima numărul moșiilor în jur de 150 și 125 de vii, apoi 185 locuri virane sau cu case, 20 de prăvălii de lipsărie, cârciumi, mori etc⁵⁵.

Cel de al treilea amănunt este “tăblița îndeplinitoare a mănăstirilor din Valahia, închinată Sfințelor Locuri”, din 1832. Mănăstirea Radu Vodă apare în această tăbliță, ca închinată mănăstirii din “Muntele Athos-Ivir”, cu un venit anual de 67.789 de lei, în timp ce Tutana, care îi era metoc, numai 500 de lei. O întreceau doar mănăstirile închinată la Ierusalim cum ar fi și Sfântul Gheorghe Nou, cu 90.620 de lei⁵⁶.

Era așadar una dintre cele mai bogate mănăstiri închinată lăcașurilor din afara țării.

X

S-au împlinit 375 de ani de la cea de a treia zidire și de când mănăstirea Sfânta Troiță este cunoscută cu numele ultimului ei ziditor, din sturpea Mihneștilor, Radu Vodă <Mihnea>. Este de înțeles că, în acest răstimp, complexul monastic Radu Vodă să fi suferit unele prefaceri (deteriorări, pierderi sau adăugiri constructive destinații diverse etc). Unele dintre acestea s-au datorat calamităților provocate de om, cum a fost cazul cu distrugerea ei de către turci în 1595.

Dacă în ipostaza de zid, a lui Alexandru II Mircea Vodă, știm că era foarte frumoasă și așezată pe un loc înalt, precum ne-a lăsat scris italianul Franco Sivori, secretarul lui Petru Vodă Cercel, care a văzut-o prin 1585⁵⁷, bănuim că aceste aprecieri priveau întregul complex monastic, mai ales că pe vremea aceea era chiar o chinovie plină de freamătul zilnic al vieții monahale.

Tot prin 1585, susține G.I. Ionescu-Gion, ar fi fost vizitat complexul și curtea lui Mihnea Vodă, de pe colina Sfintei Troițe, de către diplomatul francez Jaques Bongars. El a menționat însă în ansamblu că “les englis, les monasteres et le chateau de Boukarest sont batis en pierre et ils sont beaux”, adică “bisericile, mănăstirile și palatul din București sînt construite din piatră <propriu cărămidă n.n> și sînt frumoase”⁵⁸.

Se pare că, tot în 1574, palatul domnesc al lui Alexandru II Mircea a fost vizitat și de pelerinul polon Martin Strycovshi “care s-a plimbat în iatacul Domnului și toate sălile curții”⁵⁹.

Este drept că, numai cu unsprezece ani mai înainte <1574>, trecuse pe acolo, ca oaspete al lui Alexandru II, și franțuzul Lescalopier, cu ale cărui date am încercat să arătăm că, de pe atunci, era un complex monastic pe colina Sfintei Troițe. Din păcate, el s-a limitat a arăta numai palatul.

După numai 32 de ani de la a treia sa reclădire, complexul numit de acum Radu Vodă, a fost admirat de un însoțitor, probabil, de seamă, al ambasadorului polonez Krasinschi. Polonezul a fost găzduit chiar în casa de oaspeți a mănăstirii. Aceasta se întâmpla deci, în 1636. În scurt, polonezul mărturisește că nu a văzut altă mănăstire, mai frumoasă ca Sfânta Troiță⁶⁰. Noi presupunem că aprecierea oaspetelui se limita la mănăstirea de atunci, din București.

Cele mai îmbucurătoare vești și aprecieri din epocă, despre complexul în cauză, sînt cele lăsate de ierodiaconul Paul de Alep, care a însoțit pe Patriarhul Macarie de Antiohia, între 1653-1657, în peregrinările acestuia, de 4-5 ani, prin țările române. Nicolae Iorga l-a apreciat : “un om simplu <în sensul că nu se gîndea să întocmească o carte> care a spus <de> pe unde a fost, ce a văzut, ce oameni, ce lucruri i-au produs impresii, însemnătate acordînd, mai ales, celor bisericesti”⁶¹.

Datorită zestrei bogate și, în consecință, înfloririi din epocă a mănăstirii Radu Vodă, ierodiaconul a fost impresionat în chip deosebit. Era situată la o margine a

orașului, "pe un tărîm înalt, înconjurată de un rîu <deci ca o insulă în bucla ce făcea rîul Dîmbovița n.n>". Cînd apele creșteau, la viitură, se ajungea la mănăstire "pe un pod de lemn"⁶². E o zidire frumoasă, cu un aspect prea plăcut. Biserica e mare și spațioasă, foarte ușoară <mai corect suplă n.n>, mult ornamentată și acoperită peste tot cu picturi. În partea despre miazăzi e locul mormintelor beilor <adică a voievozilor ctitori n.n>, cu bolți de marmoră albă, împodobite cu vâluri de ștofe țesute cu fir și alcătuite în forma unei cupole care se reazemă pe patru stlpi de metal <baldachin n.n>. Portretele răposaiilor sînt zugrăvite pe perete".

Complexul monastic Radu Vodă a suferit cumplit și de pe urma cutremurelor. Probabil că asemenea seisme s-au produs și înainte de 1714, cînd biserica a fost reparată și a fost reînnoită toată pictura. Tot atunci i s-a adăugat pridvorul. Numai neglijenței egumenilor greci s-a datorat deteriorarea sau starea "deplorabilă", în care se afla complexul, mai ales biserica, în a doua jumătate a veacului al XVIII-lea, cum a observat F.Sulzer⁶³. De altfel, reparațiile, începute în domnia lui Alexandru Vodă Ipsilanti (1774-1782), nu se sfîrșiseră nici în 1791, din aceeași crasă neglijență⁶⁴.

Gh.I.Ionescu-Gion amintește că, în această ultimă decadă a secolului al XVIII-lea, s-au produs: "la 26 martie, 1790, noaptea, cutremur cumplit, care a ținut un sfert de ceas" (!) și alte două, în noiembrie, 1793, și în februarie, 1794⁶⁵.

Să reținem că același Alex.Ipsilanti a zidit și o casă în cadrul complexului, care se ruina deja în 1891⁶⁶. Abia rezistase un veac.

Nici clopotnița n-a rezistat acelor cutremure din secolul al XVIII-lea. Prin 1793, se afla atît de crăpată, amenințînd să se prăbușească, încît egumenul a fost obligat s-o repare sau să o demoleze⁶⁷.

Se vede că seismele din veacul următor au fost și mai necruțătoare.

N.Iorga a socotit seismul din 14 octombrie ca "cel mai teribil cutremur pe care poporul român" îl încercase pînă atunci⁶⁸. Era ziua cînd se sărbătorea "Cuvioasa Paraschiva în Vlaho-Bogdania, la șapte ore și jumătate din zi și s-au făcut mari stricăciuni din cauza aceasta la mănăstiri, clopotnițe, biserici, otele <hotelurile> și mai ca jumătate au rămas case nestricate. Au căzut renumitele clopotnițe de la Colțea, Sfîntul Gheorghe-Nou, Mihai Vodă și la mai toate bisericile vechi". Frumoasa clopotniță de la Radu Vodă a fost dărîmată⁶⁹, ca și cea de la Sfîntul Anastasie ... și s-a deschis pămîntul și a ieșit apă, pe alocuri a ieșit catran, în loc de apă. Am scris eu, cel ce mă găseam atunci egumen și arhimandrit, din Tricalea Tesaliei și lavriot". <Scoase de pe niște note grecești>⁷⁰.

La "orele 1 1/2 pîst meridian, capitala era dărîmată de cutremurul <cel> mare; a durat 10 minute. Animalele <deveniseră> neliniștite; l-au presimțit datorită zguduiei și duduiei de sub pămînt. <Oamenii> se așteptau să crape pămîntul și să-i înghită adîncurile sale"⁷¹.

Să nu uităm că în 1804 a fost înălțată din nou, după cum glăsuiește pisania grecească, fixată deasupra gangului pe perețele de sud: "Mărețul turn al lui Radu Vodă era într-o stare vrednică de plîns, căzut din cauza zguduirii unui cutremur. Ignațiu Raduliotul, arhimandrit ivirean de Raedestos, l-a ridicat pe acesta, din ruini, după cum se vede, pînă la acoperiș, cu cheltuială și cu osîrdie, în zilele lui Constantin Ipsilanti, <1802-1806 în prima domnie> Domn de sine stătător și ale lui Dositei"⁷² Mitropolitul Daciei, în anul mîntuirii 1804, august 20, după 1802 octombrie 14, după întîmplarea groaznicului cutremur" ... A fost clădită pe vechile temelii.

Un alt egumen "raduliot" raporta la 24 ianuarie 1838 că, în urma groaznicului cutremur, cel puțin patru componente ale complexului suferiseră deteriorări grave:

a) biserica: turlele mari, amenințînd să se prăbușească, iar pridvorul, cu pereții deja crăpați de alte cutremure și reparații, li se redeschiseseră vechile răni și fuseseră dezlipiți de pronaos;

b) imobilul din fața bisericii, deci fostul palat domnesc, suferise crăpături în ziduri și prăbușiri de tavane;

c) clădirea "departamentului igumenicesc" <stăreția> suferise "săltarea din loc" a peretelui din spate, odată cu zidul

d) zidul înconjurător, în unele locuri dărâmat pe jumătate din înălțime iar în rest, gata "a se face vreo primejdie".

În ce privește zidul, care oferea impresia de cetate a complexului, a fost demolat, din porunca Departamentului Credinței, în mai, 1839⁷³, ca primejdios.

Înălțimea și aspectul aceluși zid, înainte de cutremurul din 1838, destul de înalt, cu ferestruici de observare și contraforturi, se disting cercetînd imaginea publicată de Gh.I.Ionescu-Gion la pagina 235 și apoi de C.Săndulescu-Verna figura 1. Tot în această imagine se observă că nivelul străzii Radu Vodă, pe atunci un simplu drum de țară, se afla la același nivel cu imobilele de pe colină; nu era săpat în dembleu și cu talazurile laterale ca astăzi. De asemenea, bisericuța Bucur apare pe aceeași colină, în partea cealaltă a drumului, pe panta coborîndă, dinspre est, a colinei.

X

Cu începere din 1838, cercetătorul istoric al complexului parcurge un drum întortochiat și o avalanșă de informații amănunțite, datorită intereselor diverse ce se ciocneau. Astfel o parte din clădiri au fost reparate pentru a fi folosite de Seminarul Central. Alte camere "unde fusese spitalul" se cereau de către "părintele ecsarhol"... sau în care să se deșarte "lucrurile spițerice"⁷⁴.

Alte ori, exemplu la 16 august 1847, Dep.Cred. cerea egumenului să pregătească, prin "meremeturi" <reparații>, unele încăperi în care să fie instalate cîteva clase ale liceului Sfîntul Sava.

Pînă și ceasul cel mare din turnul clopotniței trebuia reparat sau să fie adus cît mai grabnic unul nou de la Viena, deoarece "era de podoabă mănăstirii", cît mai ales, "de trebuință obștească" adică pentru orientarea publicului⁷⁵.

Pentru a păstra oarecum cronologia, găsim că este locul a aminti despre tangența familiei Filipescu cu biserica mănăstirii Radu Vodă. Membrii acestei familii s-au distins prin serviciile aduse poporului român dar și Bisericii Ortodoxe Române, ca donatori, ctitori, restauratori sau purtători de grijă ai multor locașe de cult. Pe parcursul cercetărilor, s-au aflat mai multe inscripții, de la biserica Radu Vodă, care amintec de unii dintre Filipești, al căror rost vom încerca să-l dezlegăm.

Prima dintre ele arată, în limba grecească: "1786 ianuarie 24. Oasale roabei lui Dumnezeu Ana Cîmpineanca, soția prea nobilului boier marelui ban Pană Filipescu sînt tînuite supt această piatră, iar sufletul este în țara fericiților"⁷⁶. Chiar soțul ei este amintit de inscripția cu chirilice de pe "o candelă, lucrată simplu", dar frumoasă: Dăruit <ă> prea sfintei biserici Radu Vodă de marele ban Panu Filipescu, pentru pomenirea sa⁷⁷. În genealogia Filipeștilor s-au descoperit mai mulți membri cu acest nume. În schema ce am întocmit, marele ban este al IV-lea⁷⁸.

De pe altă piatră tombală, aflată în partea de sud a pronaosului, s-a dăltuit numele "marei logofetese Elisaveta Filipescu, născută Hrisoscolio" <1790-1852>⁷⁹. Nu cunoaștem cu care Filipescu a fost căsătorită.

S-a aflat în dotația bisericii și o candelă cu inscripția: "Grigori Consta <n> din Filipescu 1838, ghenari <2>17⁸⁰.

Cele mai interesante mențiuni amintesc despre Gheorghe <Iordache> Gr.Filipescu și soția sa Ecaterina Balș. Iată-le:

a) pe lespedea de marmoră de pe mormîntul aflat în afara bisericii și anume lîngă peretele de nord s-a dăltuit: "supt această piatră se odihnește întru vecinică

fericire marea băneasă Ecaterina Filipescu, născută Balș, la anul 1784, căsătorită la 20 ianuarie, 1803, cu excelența sa marele ban și întâiul bo <i> er al țării Românești Gheorghe Filipescu și rechemată, în sînul cerescului părinte, la 5 iulie, 1842⁸¹.

b) pe o candelă "mare", dar și cea mai frumoasă și interesantă dintre candelile de astăzi ale bisericii, se află cizela aforismul: "Potius mori quam foedari", adică "Mai bine să mori decît să trădezi". Deviza aceasta se află pe "o emblemă de argint", corp comun cu candela. Pe ea este cizelată aidoma, dar la scară mică, stema de pe mornîntul mării băneșe Ecaterina⁸².

Revenind la schema genealogică, îl aflăm pe Gheorghe <lordache> Gr.Filipescu, în treapta a IX-a, cu următoarele notații: născut în 1782 și decedat în 1854, fost căminar, mare logofăt, mare vornic, apoi deputat 1831 și 1837-1843, președinte al înaltului Divan, candidat la tron în 1842, ministru de interne în 1851 și, ceea ce este mai plăcut pentru noi, restaurator al bisericii Radu Vodă. El a decedat cu 12 ani în urma soției sale, Ecaterina. Din căsătoria lor au rezultat trei fii și două fiice.

Se pune firesc întrebarea: cînd s-a produs acea "restaurare" aflată de inițiatorul schemei, fără a se indica în schemă sursa?

Nu poate fi decît în urma cutremurului din 1838, cînd biserica avea acoperișul grav avariât și turele mari de lemn amenințau să se prăbușească, iar Gh.Filipescu se afla în plină maturitate și funcțiuni înalte. Intervenția lui a fost desigur salvatoare. Cu toate acestea, numele său nu se află în pomelnicul ctitoricesc, de la proscomidie.

X

Dar să urmărim cursul istoriei mai departe.

Două documente de sinteză ni se par mai grăitoare.

Mai întii catagrafia din 1853, din care aflăm numărul încăperilor din incintă: "departamentul igumenicesc" care avea trei camere cu o pivniță și un șir de încăperi în apartamente: 4 camere cu o pivniță; alte două camere, lîngă care se afla o tindă, o "boltă", <probabil un girlici>; o odaie mai mare, după care se înșiruiu 5 odăițe⁸³.

Cel de al doilea este o dare de seamă din 17 decembrie 1862, în care se deslușesc grupurile⁸⁴: "sala domnească", deci fostul palat domnesc care servea drept cazarmă unei subunități din regimentul 7 <după N.Stoicescu. Această subunitate reparase clădirea ce o folosea>⁸⁵; un "apartament" spre sud-est de biserică și care avea și etaj <ar fi arhondaricul> și stăreția, probabil cu 3 camere și o pivniță, ca în 1853, dar toate în "proastă stare".

Din toate acestea se desprinde că unele reparații s-au făcut, dar superficiale și insuficiente. Era epoca în care trebuia înfrîntă, mai întii, neglijența și reaua credință a egumenilor greci, mai ales, după ce averile mănăstirilor se gestionau sub strictă supraveghere și control din partea Departamentului Credinței și mai tîrziu de M.I.P.C.

Așa se explică și intervenția pictorilor C.Lecca și Mișu Pop, la refacerea picturii din interiorul bisericii, în 1863. Probabil că, din lipsa experților în restaurarea și conservarea monumentelor de artă-termini neuzitați atunci, aceștia nu au înțeles să păstreze ceva din vechia zugrăvială, excepție făcînd catapetezma și icoanele mobile. Așa că au curățat pereții de tot ce mai rămăsese și au aplicat o nouă zugrăveală "în genul nou a lui Tătărăscu"⁸⁶.

În felul acesta s-a pierdut, probabil, și numele vechilor zugravi. De altfel, cei doi au lucrat peste tot la fel, exemplu la biserica Sfîntul Gheorghe-Nou, despre care se cunoște, cu dovezi documentare, că fusese zugrăvită de iscusitul și

talentatul Pîrvu Mutu⁸⁷.

Cu ocazia acestor reparații s-a adăugat inesteticul fronton triunghiular de pe pridvor⁸⁸ dar a dispărut și pisania pe care o publicase deja, Al.Pelimon, în 1858.

Curînd după aceasta, s-a produs vestita reformă inițiată de Domnitorul Alexandru Ioan Cuza și echipa sa ministerială, secularizarea averilor mănăstirești. Cu această ocazie, moșiile și mănăstirea au scăpat de numeroasele pricini de judecată și de egumenii greci profitori.

Se vede însă că și reparațiile din 1859-1863 n-au fost eficiente, deoarece în 1875, deci numai după 12 ani, construcțiile din complexul Radu Vodă necesitau alte reparații. Întrucît s-a constatat că zidurile erau totuși destul de bune, ministrul deținător al portofoliului M.I.P.C., Titu Maiorescu, a hotărît să se demoleze clădirile cu etaj și au rămas numai o parte din chiliile fără etaj. și acestea au fost înlăturate în 1877.

Cu această ocazie se pune din nou întrebarea îndreptățită asupra reparațiilor din 1859-1863 sau după cele efectuate pînă în 1933. Dacă reparații arhitecți, din acest ultim an, N.Ghica-Budești și V.Moisescu, au aflat biserica în starea descrisă de ei, deci "fără turlele mari" ..., cum se face că, în vestita acuarelă a lui Carl Sztarmy, datînd din 1866, biserica apare totuși cu turle?⁸⁹

Explicația se află tot în cele scrise de N.Ghica-Budești. Turlele au fost refăcute din nou, în 1863, așa cum se văd în acuarelă, dar din lemn, și acoperite cu tablă. Tot atunci s-au introdus elemente noi, de "tip neo-gotic-austriac care bîntuia pe atunci", spre exemplu, la ferestre și la pridvor. În imaginile nr. 7 și 10 din lucrarea lui C.Săndulescu-Verna <foto 1919> se vede biserica, lipsită de toate cele patru turle, dar peste zidul din față al pridvorului se ridică frontonul triunghiular, masiv și greu.

În imaginea nr. 13 se vede ornamentația ferestrei. Toate acestea au condus la înlăturarea frumoasei înfățișări inițiale.

Asemenea desfigurări s-au produs la multe monumente istorice și de artă, restaurate în acea perioadă. Sînt elocvente lucrările întreprinse la Sfîntul Gheorghe Nou, de arhitectul Xavier de Villacrose. Contra acestor arhitecți streini, atrași în perioada de sistematizare și modernizare a țării, după 1830, și-a îndreptat filipica usturătoare, Nicolae Iorga, pentru lipsa de înțelegere a tradiției poporului român". Acești arhitecți au călcat-o în picioare și au stricat caracterul vechilor monumente de artă și istorice care e marele păcat al epocii Bibescu și Știrbei⁹⁰.

Într-un studiu din 1933, se afirmă că biserica mănăstirii Radu Vodă aparține grupului de monumente religioase din prima epocă, cele mai puține de altfel și de variate tipuri. Pronaosul lărgit pînă la 17 m. în exterior, plan treflat și prezența stîlpilor interiori, numiți de arhitectul N.Ghica Budești "masive de zid", sînt elemente arhitecturale care l-au "ispitit" pe Radu Vodă Mircea. El sau "arhitectonii", la care a apelat, au ales "tipul meșterului Manole", tip după care a fost construită și biserica episcopală din Curtea de Argeș (1508), "cel mai strălucit monument al arhitecturii românești".

Arhitectonii lui Radu Vodă au adoptat modelul treflat cu absidele semicirculare în interior, iar în exterior semipoligonale. După schița proiecției orizontale, întocmită de arhitectul V.Moisescu, axul acestei biserici se desfășoară pe aproximativ 36-37 m. din acest ax. Pronaosului îi revin 11,5 m. Pentru naos au fost prevăzuți 12 m. și care în sfîrșit, pentru altar 7 m. în zona îngustimii <corsetului>, lățimea bisericii are numai 12 m. în principiu, zidurile au 1,5 m. grosime. Cei zece stîlpi interiori de astăzi formează un dreptunghi, cu laturile paralele cu axul, de 5 m., iar celelalte, de 6 m. Ei sînt distanțați de pereții laterali la 3 m. Cele două nișe din zona îngustimii sînt distanțate la 6 (8) m.

În plan vertical, înălțimea zidurilor atinge 7 m la cornișă iar la creasta acoperișului, 9 m. La data întocmirii planului, biserica nu avea cele patru turle; fuseseră înlăturate, deoarece amenințau să se prăbușească⁹¹. Din cauza acestei lipse,

se apreciază înălțimea bisericii, pînă la cupola Pantocratorului, la 20 m.

Colții ruinei n-au încetat a se abate asupra complexului, așa încît, însuși M.I.P.C. recunoștea starea precară a imobilelor și că, în consecință, erau strict necesare reparații "radicale, atît la biserică, dar și la celelalte clădiri care mai rămăseseră ... și amenințau să cadă în ruină"⁹². În același an, reparațiile au început și prima grijă a fost îndreptată asupra acoperișului de pe care au fost înlăturate și turlele mici.

O epocală schimbare s-a produs în cadrul complexului prin "Fundatiia Ion Scorțeanu", din fondurile căreia s-a construit impunerea și originala clădire, de cărămizi roșii aparente, sub denumirea de Internatul Teologic. Faptul acestei măriminoase donații este consemnat în pisania, de pe o placă de marmoră albă și așezată pe peretele din dreapta al intrării în clădire: "Fundatiunea Ioan Scorțeanu și Maria Schiopescu, sora sa 1893. Ridicatu-s-a această clădire din temelie, contribuind la ea Doamna Maria Schiopescu din București, cu suma de lei 135.000, capital de la fratele său Ioan Scorțeanu, spre veșnică pomenire".

Pe o altă placă, dar de marmură neagră, de pe peretele opus, s-au înscris patru dintre ierarhii țării: Inochentie Chițulescu episcop al Buzăului, Ghenadie Enăceanu al Rîmnîcului, Silvestru Bălănescu și Timuș al Argeșului" care au contribuit de asemenea cu unele sume⁹³.

Clădirea aceasta, pe plan nr. 5 și situată la circa 10 m la sud de biserică, apare în proiecția orizontală de forma literei T (mare de tipar) cu fațada, adică latura de sus a teului, orientată spre nord și care măsoară 66 m. La jumătatea acestei distanțe s-a practicat accesul în clădire, în același ax cu cealaltă parte a clădirii măsoară aproximativ 35 m în lungime.

Trebuie reținut că inițial s-a clădit numai prima latură și avea numai trei nivele, inclusiv mansarda. La ultima restaurare <1977> i s-a adăugat încă un etaj, cu care ocazie s-a făcut o redistribuire interioară în folosirea încăperilor și scăriilor de acces.

Partea de jos <sud> a clădirii este relativ recentă dar perfect integrată în ansamblu ca stil și material aparent. În capătul de sud și lipit de această clădire s-a adăugat un corp prizmatic destinat ca dormitor al Institutului Teologic. Datorită faptului că terenul este în pantă, ramura de sud a clădirii are mai multe etaje. În principiu primele două etaje din întreaga clădire sînt folosite ca săli de studiu iar ultimul și mansarda pentru dormitoare.

Întreaga clădire se impune prin mărimea și mai ales prin armonia și acuratețea sa atrăgătoare.

În aceeași manieră — cărămidă aparentă — a fost clădit și corpul nr. 4, de lîngă clopotniță. În proiecție orizontală apare în unghi drept. Este o clădire cu două nivele. S-ar putea spune că joacă rolul vechei egumenii sau stăreției. În prezent, cele două apartamente sînt folosite ca locuință pentru Prea Sfințitul Episcop vicar al Arhiepiscopiei și de preotul spiritual al seminarului.

Tot în acest corp este adăpostită o parte a bibliotecii seminarului.

Sub raport istoric și estetic, desigur, ca cea de a doua dintre clădirile complexului. Este probabil că se află și astăzi, pe temelia inițială, urme vechi, oservîndu-se încă, în colțul de nord-vest.

Nu avem la îndemînă măsurătorile exacte ale nici unuia dintre imobile și deci, nici ale clopotniței, arhiva curentă a serviciului tehnic și de arhitectură al Arhiepiscopiei fiind în curs de reorganizare, odată cu reparațiile ce se fac imobilului, de pe strada Crăițelor, unde este acest serviciu. Apreciem însă că înălțimea clopotniței atinge cel puțin 20 de m. În acest sens, ea dispune de trei compartimente distincte: parterul, medianul și etajul clopotelor.

În ce privește proiecția orizontală, clopotnița, situată la aproximativ 40 m spre nord de biserică⁹⁴, ocupă un dreptunghi cu laturile mari pe direcția est-vest, în linie cu peretele de nord al stăreției, actualmente, clădirea de reședință a

arhiereului vicar al Arhiepiscopiei.

În acest compartiment al clopotniței este practicat un gang cu orientare nord-sud și cu boltă semicilindrică. Deasupra gangului și pe latura de sud se află placa de bronz, cu pisania în limba greacă, din 1804.

La acest gang conduce aleea în trepte de la intrarea dinspre nord în incintă, astăzi părăsită sau prea puțin folosită.

Se remarcă reducerea armonioasă a laturilor orizontale în ordine descrescândă a etajului intermediar, față de parter, și a etajului superior, față de median. De altfel, cele trei prizme diferă și în înălțime, medianul avînd aproximativ numai jumătate din înălțimea celorlalte etaje.

Pentru a ajunge la etajul median, se pătrunde în turnulețul cilindric cu acoperiș propriu, lipit în exterior de peretele dinspre est, în care se află scara în spirală "interesantă și cu trepte de lemn masiv" <chituci>, cum ne-a relatat și îndatoritul arhitect Anghel Marcu. Să nu se uite că etajul median și turnulețul cu scara au fost adăugate numai din 1804. Toate imaginile, din sec. al XIX-lea, ce ni s-au păstrat, o înfățișează fără aceste două componente⁹⁵. Dar și mai înainte de acel secol, clopotnița fusese rezidită. N.Iorga a afirmat că "puternicul turn al clopotniței <de la Radu Vodă n.n> a fost refăcut pe la 1790⁹⁶.

Afît parterul, cît și medianul, au pe laturile superioare streșini <poale> proprii pentru a înlătura excesul de umiditate al ploilor.

Medianul dispune de trei ferestre patrate, în peretele de est fiind intrarea din turnulețul scării. Etajul clopotelor însă dispune de patru ferestre, dreptunghiulare, cu sprîncene semicirculare pe latura de sus.

Ca ornamente se disting streșinile înfundate cu brîie, în trepte trase din șablon.

La etajul superior ornamentației i s-au adăugat, deasupra ferestrelor, cîte un cerc, tot din brîie șablonate.

Probabil că, în aceste cercuri, să fi fost scobite locașurile cadranelor ceasului, amintit ca folositor publicului pentru orientarea în timp. Pe atunci, turnul ca și biserica se vedeau de la distanțe apreciabile. Astăzi blocurile moderne și înalte nu mai îngăduie aceasta decît, poate, din anumite puncte.

Acoperișul în formă de clopot are șarpanta de lemn și înveliș din tablă galvanizată. În vîrf, peste globul atît de obișnuit, domină crucea metalică.

În ansamblu, clopotnița dispune de proporții armonioase, o siluetă suplă, atrăgătoare și frumoasă, precum o aflăm și în mențiunile pe care le-am citat.

Același prevăzător C. Săndulescu-Verna a prezentat-o atît foto <figura 8>, cît și într-un foarte frumos și reușit desen propriu <figura 9> și pentru care îi sîntem îndatorați.

X

Unele evenimente petrecute în secolul nostru, al XX-lea, au contribuit de asemenea la schimbări de ordin structural și de destinație a complexului Radu Vodă. Dacă amintim numai cele două cutremure din 1940 și 1977, ar fi de ajuns. Cele două războaie mondiale, cu cheltuieli exorbitante impuse bugetului de stat, au contribuit la amînarea reparațiilor sau la alocarea unor sume prea mici pentru reparațiile și întreținerea acestor imobile ori la adăugarea altora.

Abia la inițiativa răposatului Patriarh Justinian Marinam, din 1969-1974, s-a întreprins o largă și substanțială restaurare a complexului. Cu acest prilej, în afară de refacerea celor patru turlle de zid și a fațadei bisericii <s-a dat jos frontonul adăugat în 1860>, s-a reparat și clădirea seminarului. Mai mult chiar, acest corp a primit un important adaus față de cele ce s-au clădit în 1893 <fundația Scorțeanu>.

În felul acesta ne întoarcem la biserica lui Radu Vodă, pentru a afla cele ce a primit în solidaritate și frumusețe, față de cele constatate ce C.Săndulescu-Verna⁹⁷

în 1930 sau de N.Ghica-Budești în 1933⁹⁸.

Pereții sînt prevăzuți în exterior cu un soclu din ciment crescut în afară și finisați sus cu o cornișă de cărămizi orînduite în dinți de fierăstrău în trei trepte.

La circa 1 1/2 m mai sus de soclu apare un brîu cu marginile în unghi drept.

Un brîu, constituit din trei nervuri semicilindrice, cea din mijloc cu diametrul mai mare, și tras cu șablonul, împarte restul suprafeței pereților în două registre.

Registrul superior este mai puțin înalt decît cel de jos. Ambele registre au fost ornate cu panouri dreptunghiulare, cu laturile mari pe verticală, latura de sus înlocuită cu un arc simplu. Delimitarea panourilor s-a realizat printr-o nervură semicilindrică.

În pereți sînt practicate deschiderile de acces: ușa de intrare de la pronaos și cea din partea de sud a altarului.

Pentru luminatul natural, biserica a fost prevăzută cu mai multe ferestre în ancadramente simple de piatră. Pronaosul are cîte 3 ferestre pe fiecare latură, întocmai ca absidele laterale. S-a prevăzut și cîte o fereastră în laturile îngustimei.

La iluminatul interiorului contribuie, în bună măsură, și ferestrele turlor.

Cele mai de sus perforații ale pereților sînt ale micilor luminoare și traforuri de aerisire.

Brigada de restaurare, condusă de reputatul specialist arhitect Ștefan Balș, a înzestrat biserica cu patru turlle, cîte a avut de la începuturile ei. Ele sînt așezate astfel: prima, cea mai mare, pe naos - Pantocratorul; cea de a doua, pe pronaos, în zona celor zece splendide coloane, care înlocuiesc astăzi cele patru "masive de zid", iar ultimile două, mai mici, cîte una pe colțurile dinspre vest ale pronaosului. Toate sînt de formă octogonală și deschise în interior <neînfundate>. Cupolele în formă de clopot larg, deschis în poale și în opt ape, sînt acoperite cu tablă, ca întreaga șarpantă a bisericii.

Se disting cornișele turlor, ornate cu trei sau două rînduri de cărămizi, dispuse în dinți de fierăstrău, și arcadele ferestrelor.

Pătrunzînd în interior, sînt surprinzătoare, de la început, cele zece coloane, pentru înălțimea lor și frumusețea zugrăvelii, ce le poartă pe ele: unele, grupuri de linii în culori diferite, altele, cu înfloriri în spirală, pînă la impactul bolților, pe care le susțin. Conul de lumină de la ferestrele turlor le adaugă un farmec deosebit. De asemenea, surprind și golurile turlor și mai bine luminate, încît imaginile, distribuite cu subtilă artă de pictorii Boghiu și Caraman, se pot distinge fără efort.

Din ansamblul picturii, se înțelege că cei doi pictori dirigenți au depus un efort evident pentru distribuirea ei, în acord cu cerințele ermieniilor și complexitatea amănunțelor arhitecturale interioare ale monumentului. Efortul s-a argumentat și datorită apreciablelor suprafețe expuse sau mai puțin expuse vederii.

S-a căutat a se armoniza vechea pictură în ulei de pe icoanele fixate în catapetezma, și cea de pe fața interioară a peretelui dinspre vest al pronaosului - portretele vechilor ctitori - de factură neoclasică, a pictorilor C. Lecca și Mișu Popp, din 1863, și de mai mică întindere, cu aceea în frescă, aplicată pe marile suprafețe interioare ale acestei vestite biserici.

Se impune o precizare: ceea ce s-a păstrat din vechea pictură în ulei a fost restaurată de pictorul specialist Gh. Ciobanu⁹⁹.

Grupul de pictori în frescă, arhimandritul Serafim Bonghiu-V. Caraman și cele 8 ajutoare ale lor¹⁰⁰, au folosit cu evident talent "reînviatul stil bizantin tradițional". Este suficient să amintim frumoasele scene de pe bolțile absidelor laterale: Nașterea Mîntuitorului și Învieria Domnului. O atracție deosebită și fascinantă o exercită, asupra privitorului ce pătrunde în pronaos, scena cu Înălțarea Domnului Iisus, de pe arcada de deasupra îngustimii pe un spațiu semicircular, care primește, în afară de lumina naturală și pe aceea a unui bec electric bine plasat.

“Frescarii” nu au lăsat pe imensa întindere nici un locșor fără a fi zugrăvit. La interstiiții s-au folosit multe și variate modele: vegetale, florale, geometrice etc, în variate nuanțe și degradeuri.

Este îndreptățită opinia celor ce au recepționat această lucrare de artă bisericească de “excepțională”.

Iată pisania de deasupra ușii de la intrare: “iubit-am, Doamne, podoaba casei tale. Acest sfânt locaș de închinare, ridicat în cinstea Sfintei Treimi (1615-1625), s-a restaurat între anii 1969-1978, prin osîrdia Prea Fericitului întru pomenire Patriarh Justinian, 1948-1977, care și-a pregătit aici locul de odihnă întru așteptarea judecării celei de obște. Pictura din nou a bisericii a fost făcută de pictorii: arhimandritul Sofian Boghiu și Vasile Caraman, iar restaurarea catapetezmei și a portretelor ctitorilor a fost executată de pictorul Gh<eorgh> Ciobanu.

Toate aceste lucrări s-au desăvîrșit în timpul și cu binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Justin, care a și sfîrșit din nou întregul așezămînt, în ziua prăznuirii Hramului, la data de 11 iunie 1979”.

Este necesar a se reține cuvintele “întregul așezămînt”, deci și celelalte clădiri ale complexului și împrejmuirea actuală.

Iată și cuprinsul pomelnicului de la proscomidie:

“Pomelnicul ctitorilor mănăstirii <Radu Vodă>: Pomenește, Doamne, pe fericirii ctitori și pe toți ostenitorii și închinătorii vii și morți care au trudit la zidirea și împodobirea acestui sfânt locaș, precum și pe toți aceia care vor sluji, vor îngriji și vor cinși după cuviință acest sfânt locaș.

Pomelnicul ctitorilor

Vii

Justinian Patriarhul

Morții

Jupan Barbu vornicul și soția sa Preda, Alexandru Voievod, Ecaterina Doamna; Mihai Turcitul Voievod; Radu Voievod; Radu Voievod Mihnea și Arghira Doamna; Alexandru Coconul voievod; Radu <III> Mihnea Voievod; Constantin Brîncoveanu Voievod.

Ctitori și donatori pentru clădirea seminarului <deja menționați în inscripțiile de la intrarea seminarului>.

<apoi pe peretele opus al nișei>:

Primește, Doamne și iartă robii tăi pictori și ucenici care au trudit la împodobirea cu pictură în frescă a acestui sfânt locaș, restaurat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian. Pictori și ucenici: arhimandrit Sofian, Vasile Caraman, Mihăilă, Dimitrie, Eduard, Pătrașcu, George, Ovidiu, Marcel, Tudorică. 18 iulie 1975”.

C. Săndulescu-Verna a aflat în interiorul bisericii 24 de pisania tombale. De curînd s-a adăugat și aceea de la frumosul mormînt al răposatului Prea Fericit Patriarh Justinian: Mormîntul acesta, îmbrăcat în marmură, operă a talentatului și distinsului arhitect C.Joja, se află în nișa din peretele de nord al îngustimii, în simetrie cu cel din peretele de sud, al Voievodului Radu Mihnea, ctitorul.

Iată inscripțiile de pe mormîntul răposatului Patriarh:

a) Pe crucea încastrată în zid <peretele de vest al nișei>: “M-am luptat, lupta cea bună. Credința an păzit. Am ajuns la capătul drumului vieții. De acum încolo, mă așteaptă răsplata dreptății, pe care îmi va da-o Dumnezeu, Judecătorul cel drept, în ziua aceea”.

b) Pe fața pietrei tombale:

“Aici odihnește în Domnul, așteptînd învierea cea de apoi, Prea Fericitul Părinte Justinian, Patriarhul României, 1948-1977, care unitatea ortodoxiei străbune a înfăptuit, acest sfânt lăcaș și multe alte mănăstiri și biserici a ajutat și preînnoit, sprijinitor credinței religioase a fost și cîrma Bisericii Ortodoxe

Române, timp de 20 ani, cu destoinicie, a purtat N.22 III 1901+ 26 III 1977. Veșnica lui pomenire”.

c) Pe latura de sud a mormîntului: “Aștept învierea morților și viața cea veșnică ce va să fie. Domnul mă va izbăvi de orice păcat. Mă va mîntui în împărăția sa cerească. Lui fie slavă în vecii vecilor. Amin II, Timotei, 4,18”.

Iată pisania mormîntului din nișa de sud: “Această piatră de pe mormîntu o <a> u făcut și o <a> u înfrămșețat acela ce e binecinstit și de H <risto> s iubit creștin Alexandru Vo <i> evod, născătoru <lui> dumniului celuia ce s-a pristăvit întru fericită credință, celuia ce au fost binecinstit de H <risto> s iubit Domn creștin Radu Vo <i> evod; ce au fost Domnu <D> Țării Rumânești și Moldav <i> ei și multe războa <i> e au biruit și iară au venit de la cinstita Poartă și au fost al doilea rînd Domn Țării Rumânești și și-au lăsat stragul fiiu <lui> său, ce e mai sus scris, și iară se <a> u pristăvit întru cetat <e> în Hîrlău, în luna lu <i> ghenarie 13 zile, simbătă și cu mare cinste l-au adus trupul dumne <a> lui și l-au îngropat în luna lu <i> fevr <u> arie în 5 zile, duminică - Aicea zac oasele dumnealui. Dumnezeu s <ă> l iarte în împărăție <a> cerului adevărat; anii 7134 <1629>”.

Trebuie să reținem că această incipție tomală am reprodus-o după C. Săndulescu-Vernal¹⁰¹. N.Iorga a reprodus-o deasemenea dar în mod diferit, adică ceea ce este scris de C. Săndulescu-Verna la început, la N.Iorga este la urmă, ceea ce nu pare a fi logic. În cazul Iorga, cuvintele “ce e mai sus scris”¹⁰² ar fi de prisos. și Iorga continuă: “Portretul lui <Radu Vodă>, modern, nu corespunde modelului; vechile fresce au dispărut”. Savantul scria în 1933. În adevăr, frescele fuseseră înlocuite de pictorii Lecca și Pop mai înainte.

La capătul de sud al pietrei se află, lucrată din lemn, o făclie pictată cu vrejuri <frunze și flori> în spirală. Într-un medalion de pe făclie este reprezentată biserica și cei doi voievozi ctitori Radu și Alexandru <Coconul>.

Toate celelalte morminte sînt rînduite în pronaos și anume: 12 din ele în partea de sud, iar celelalte în partea de nord. Toate au inscripții în limba greacă, cu excepția ultimului, al fostului mare clucer Ioan Voinescu și alte două în limba slavă, după cum urmează:

1) “A răposat precinstitul Io Vlad Voievod, fiul marelui Mihnea voievod, în anul 709... <158...>, crugul soarelui 14, al lunii 11, luna iul <ie>, 22 de zile”.

2) “A răposat precredincioasa și prea cinstita Doamnă Elena, prea... temelia 23, epa <ct> a <probalil a lunii> 2, luna ghe <naric> 14”.

Opinia lui N.Iorga a fost că aceste două morminte aparțin primului edificiu <așa cum l-a zidit Alexandru II Mircea și Mihnea Turcitul>. și savantul martir continuă: “mormîntul micului mîncepe Vlad, fiul lui Mihnea Turcitul și nepot al fondatorului (+ 1587) <și frate vitreg cu Radu Mihnea> și <mormîntul> Elenei, fiica lui Alexandru și soția lui Ivașcu Goleșcu (+ către 1588)”.

Primele trei morminte din această parte sînt cele mai vechi și cu legătură directă cu vechii ctitori.

Iată și numele de pe celelalte morminte: Elisaveta Filipeasca, născută Hrisoscoleu, 1857; marele stolnic Manta Fărcășanu 1733; Ana Cîmpineanca, soția <Iorga a scris fiica> marelui ban Pană Filipescu, 1786; Ioachim de Silivria, 1765; Manolache C.Maurianos din Zagora, 1765; Preda căpitanul și soția sa Dumitrana, 1742; un necunoscut, 1760; marele sluger Iordache Canelos, 1747, împreună cu Ana și marele paharnic Vasilache Canelos, 1757 <din care se trage probabil familia Canela din Buzău>; fostul mare căpitan de cazaci din Țirgoviște Iordache sin Dragomir Băncescu <Iorga a scris Bălcescu>, 1733; ceaușul Alexandrache sin Balasache Muselinul; 1736; jupîneasă Chiajna, soția marelui portar Matei și fiică a postelnicului Radu Dudescu, 1693; nobilul Gheorghe Castriotul, din Castoria <după Iorga, sfetnicul lui Constantin Vodă Brîncoveanu, diplomat și fondator de școli>, 1716; Co <nstantin> Tărigrădea <nu>, 1736; logofătul Preda Merișanu, 1720; Petre și Gherghina, Teodor Velico, 1795; necunoscut; o fiică a lui aga

Jăpa, 1691; Anastasie Amiras medelnicer; fostul căpitan de seimeni Matei Comăneanu și soția Calița, 1698; Mihail și Magdalina, cu fiica lor Ecaterina, 1768 și, în sfârșit Ioan Voinescu fost mare clucer (+1838) cu socrul său Constantin Borănescu și fiica sa Sofia "dimpună cu bărbatul" ei, Emanoil.

Este de înțeles că cei mai mulți dintre aceștia nu au nici o legătură genealogică cu Mihneștii, și-au găsit locul de veci aici, datorită unor sume de bani sau legăturile politice de moment sau restauratori.

Oricum, toate acestea arată că biserica lui Radu Vodă a devenit cu timpul o necropolă, mai întâi a Mihneștilor.

Același prea meritos diacon, pictor și istoric, a continuat să adauge în valoroasa sa lucrare unele inscripții de pe icoanele timpiei, sfeșnice de alamă, ripide, chivot de argint, candelă, paftale, cărți de cult¹⁰³ de exemplu: pe icoana hramului Sfânta Troiță cam veche dar îmbrăcată în argint: "de dumnealui biv vel clucerul Ioan Voinescu, împreună cu soția sa Elena i cu fiica dumnealor Mariea, 1833 iunie 23".

Redăm numai unele nume de pe altele: arhimandritul Serafim, de pictorul Apostol D. Verichiu, 1849; Ignatie, 1812; Sultana, domnița lui Nicolae vo <i> evod Mavrocordat; arhimandrit Hrisant și cămărașul Ioan Hagi Moșu, 1786; Nicolae Alexandru Vo <i> evod cu doamna lui Smaranda, cu trei copii: Alexandru, Constantin, Ianucu voievozi; arhimandrit Teodosie, 1813; arhimandrit Sava, 1844, arhimandritul David 1790; fostul mare comis Constantin, 1734; Patriarhul Dionisie Vizanțiu, 1693; Teoclit, 1719; Ștefan, 1719; marele ban Pană Filipescu pe o candelă ale cărei lanțuri sînt făcute din literele C și F și pe o emblemă adaugiul "Pontius mori quam foedari" <mai curînd mori decît să trădezi>¹⁰⁴; Grigore Constantin Filipescu, 1838; Constantin Vodă Mavrocordat în surghium la Slimna, etc.

Ni se par importante și următoarele mențiuni:

a) De pe o foarte frumoasă cădelniță dispărută, dar copiată de fostul paroh preot Gr. Musceleanu: "După bătaia ce am făcut cu turcii, hoți bostangii, la Giurgiu, și amu biruitu cu norocu, între multe mili, făcui și astă cădelniță de argintu curatu, cu 16 tunuri, pentru <cei> 16 morți care căzură în bătaie și amu dat-o bisericii mele Radu Vodă, Io Alexandru Vo <i> evod <Coconul< Domnu țării Românești și soția mea Catrina Doamna, leatu 7134 <1625>".

b) Același paroh a copiat și incipția de pe o pereche de paftale, iarăși dispărută: "Aceste paftale de argintu curatu mi le-a datu mama mea, cîndu m-am măritatu și eu le-am datu mănăstirii noastre Radu Vodă, ca să fie pe veci pomană: io Caterina Doamna, leatu 7134 <1625>".

Aceste două mențiuni trebuie suspectate, date fiind falsele pisanii pe care Musceleanu le-a introdus la biserica Bucur.

Pe lângă toate aceste nume, se cade a fi amintit și cele din pomelnicul de la proscomidie, descifrat tot de C. Săndulescu-Verna "Radu Vo <i> evod, Arghira Doamna, Alexandru V <oiervo> d Ecaterina d <oamn> a, Alexandru V <oiervo> d <Coconul> Irina D <oa> m <na>, Ecaterina, Kiazna <Chiajna>, Elena, Floarea, Pană, Nicolae, Antonie, Maria, Constantin, Zoița, Zmaranda, Mariea, Grigore Arhiereu, Stelea, Neaga, Maria, Bucur, Kiazna" și care diferă de cel din 18 iulie 1975.

Iată alte cîteva rînduri despre zestrea mobilă de astăzi a bisericii Radu Vodă în ipostaza de capelă a Seminarului Teologic.

Pentru cercetarea acesteia avem la dispoziție registrul inventar al Seminarului Arhiepiscopiei Bucureștilor, întocmit la 1 aprilie 1973. Trebuie reținut că acest registru nu se încadrează în modelul folosit conform legii Patrimoniului Cultural Național, ci este un simplu registru de uz intern.

La data întocmirii, registru arată că biserica dispunea de 251 de obiecte iar la 4 aprilie 1989 erau ocupate pozițiile a 326 de obiecte, între paginile 1-16.

Aceste obiecte se pot împărți în două categorii : unele, cele mai puține, provenite din fondul vechi de care dispune biserica și cărora li s-au adăugat celelalte, constituind un fond nou.

Amintim mai întâi unele din fondul vechi, în ordinea înscrierii lor, astfel : 7 candelavechi (nr. 28-35); două sfeșnice vechi (nr. 37-38); 4 medaliane de argint, 10/15 cm (nr. 121-124); 4 sfeșnice cu inscripții în limba greacă (nr. 137-138 și 140-141), ultimile două împărătești; un iconostas vechi (nr. 219); catapeteazma cu 57 de icoane pictate pe foiță de aur și cinci icoane "cu argint aparent" (nr. 237); 5 candelavechi <50 cm> de alamă, la catapeteazmă (nr. 241-245); un policandru de alamă cu 36 lumini <în naos<, adus de la Constantinopol în secolul al XVI-lea", (nr. 248); un altul, tot cu 36 lumini, în pronaos (nr. 249), fără a i se arăta proveniența; o "candelă la mormîntul lui Radu Vodă de înălțime aproximativă 1,5 <m> cu lanțuri și corp de metal și o emblemă pe care se află gravați doi lei și o mitră" (nr. 250); o "candelă 60 cm în pronaos la un stîlp, cu motive florale" (nr. 252); alte două (60 și 80-90 cm), tot de alamă și în pronaos (nr. 253-254);

Din cele de proveniență recentă, se remarcă "tacîmul Sfîntului Altar" <portir, disc, steluță, tiplotă, o cruce>, donate de Prea Fericitul Patriarh Justinian. Printre donatoriilor altor obiecte de cult se remarcă : Catedrala Sfintei Patriarhii, Institutul Teologic, biserica Sfîntul Spiridon-Nou, Mănăstirea Țigănești, Mănăstirea Plumbuita, biserica Parcul Călărăși, diverși eclesiaști sau membrii ai corpului didactic al seminarului, elevi ai seminarului etc.

Printre cele 34 de icoane noi se află și icoana Sfîntului Ioan Botezătorul, cu îmbrăcăminte de "metal argintat și aureole aurite, ornamentate în relief", cu suprafața de 90 x 60 cm, donată de familia Elena, Ștefan și Maria Crețulescu (nr. 255).

Numărul cel mai mare revine cărților de cult, toate din fondul nou, dăruite de diferite instituții sau persoane. Două exemple ne șed la îndemînă : Evanghelia 1928, donată de Catedrala Sfintei Patriarhii și Evanghelia 1964, dăruită de elevii promoției 1971.

X

Concepută și realizată de la începuturile sale istorice ca un complex monastic, mănăstirea voievodală Radu Vodă a grupat în jurul bisericii sale și nucleul de clădiri necesare, pînă și aceea de "palat domnesc". O bună perioadă de timp a fost și curtea domnească fortificată, cel puțin în domeniile voievozilor ctitori Mihnești.

În ceea ce privește biserica, așezată, cum se cuvine, în centrul acestui complex, ea se bucură de o faimă deosebită, la care contribuie un mănunchi de factori : vechimea din secolul al XV-lea; evenimente, cu mare răsunset în istorie, care au împodobit-o cu unele martiraje; numeroase personalități din trecut pe care le-a adăpostit sau au vizitat-o, lăsînd mențiuni de admirație; necropola construită din cele 25 de morminte din interior și alte 5-6 din exterior, în care se odihnesc întru Domnul vestiții ei ctitori, culminînd cu cel de al trei-lea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române; titlul de locuitor de catedrală mitropolitană, pînă la 1688; altarul său care a iradiat, nu numai învățăturile sfintei credințe strămoșești, dar și o cultură eclesiască și românească, fie prin școli ca Seminarul Central, liceul Sfîntul Sava, Institutul Teologic și mai ales Seminarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, cu o dotație excepțională; aspectul său masiv, impunător, atît ca arhitectură, servindu-i ca model biserica domnească din Curtea - de - Argeș "cel mai frumos monument de artă românească bisericească", cît și prin interiorul său extraordinar de frumos și bogat împodobit; rolul său, de mare însemnătate, de capelă, ce contribuie la formarea sub toate raporturile, a viitorilor preoți.

Astăzi, după trudnica restaurare din 1969-1974, ea apare înfășurată cu mantia, în adevăr strălucitoare, de monument de artă și istorie.

Gion D. Ionescu
Preot Grigore T. Popescu

NOTE BIBLIOGRAFICE

1. În acel loc Dîmbovița făcea o buclă cu deschidere spre sud-vest. Vezi și: S. Săveanu, *Enigmele Bucureștilor*, Buc., 1973, p. 178.
2. Pe planul Municipiului București de U. Simboteanu și D.M. Moldoveanu, Socec, Buc., 1945, careul 76, numele inițial al străzii era "strada Păstorului Oitelor".
3. *București ghid*, Ed. Meridiane, 1962, planșa VI, caroul 374 și *București ghidul străzilor*, Ed. Sport-Turism, Buc., 1982, planșa 78, caroul F și planșa 79, caroul E.
4. N. Iorga, înlăturînd legenda despre Bucur ciobanul, a scris că biserica Bucur "este numai bolnița de îngropare a călugărilor de la Radu Vodă", probabil un paraclis al acesteia. De altfel, C.C. Giurescu arată că biserica Bucur datează din prima jumătate a secolului al XVII-lea, "pe la 1743". Vezi: *Istoria Bucureștilor din cele mai vechi timpuri și pînă astăzi*, Buc., 1966, p. 42.
5. G.D. Florescu, *Vechi proprietăți în București*, Buc., 1934, planul.
6. Iată ce a scris Alex. Pelimon, în *Bucur. Istoria fundării Bucureștilor*, Buc., 1858, p. 194, că nu numai mării <zidurile> facilitau apărarea, ci și "pădurile și smîrcurile ce le forma apa Dîmboviței pe lunca ei" inundabilă.
7. Gion Ionescu, Grigore T. Popescu, *Biserica Popa Soare. Monografie istorică*, în "Glasul Bisericii", XXXVIII, nr. 7-8, 1979, p. 825 și Gion Ionescu, Anghel Marcu, *Ultima ctitorie din București a voievodului Constantin Basarab Brîncoveanu*, în "Glasul Bisericii", XLVII, nr. 1, 1988, p. 84-96.
8. I. Ionașcu, *Planul cartografic inedit al orașului București din anul 1770-1771*, în "Studii. Revistă de istorie", 1959, nr. 5, p. 113-131 și Tereza Sinigalia, *Observații privind structura urbană a Bucureștilor la sfîrșitul sec. al XVII-lea și în prima jum. a sec. al XVIII-lea*, în "Monumente istorice și de artă", nr. 2, p. 27, fig. 3.
9. C.C. Giurescu, *op. cit.*, harta nr. 2 dintre pag. 64-65.
10. Planul acesta se anexează la lucrare. El ne-a fost încredințat cu amabilitate de Gh. Comănescu, ghid.
11. *Istoria României în date*, Buc., 1972, p. 454-455.
12. Pr. prof. dr. N. Șerbănescu, *Întemeierea Mitropoliei Ungro-Vlahiei în "B.O.R."*, LXXVII, nr. 7-10, 1959, p. 717-718.
13. D.I.R., XVII B, III, p. 77-80, prin care Alex. Ilieș îi reconfirmă averile.
14. C.C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor din cele mai vechi timpuri și pînă azi*, Buc., 1966, p. 61.
15. Paul Cernovodeanu, *Călătoria lui Pierre Lescalopier în T. Rom. Transilvania la 1574*, în S.M.I.M., 1960, IV.
16. N. Iorga, *Ist. rom. prin călători*, Buc., 1981, p. 165.
17. Spiciuirile acestea au fost extrase din: *Istoria României în date*, Buc., 1972; C.C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor prin călători*, Buc., 1981. O foarte interesantă privire asupra Mihneștilor de după Mircea Ciobanul voievod și mai ales asupra Ecaterinei Doamna o aflăm în lucrarea preotului Mihai Tătărim, *La margine de București*, Buc., 1983, p. 49, 51, 66 și 80.
18. C.C. Giurescu, *op. cit.*, *Istoria Bucureștilor*, p. 61.
19. D.I.R., XVI, B, V, p. 269-270.
20. N. Iorga, *Piatra de mormînt a lui Alexandru Vodă Mircea*, în "B.C.M.I.", XXII, fasc. 62, 1929, p. 161.
21. C.C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Istoria Românilor*, II, Buc., 1976, p. 249-251.
22. D.I.R.B., XVI, V, p. 268-270 și XVII, III, p. 79 "am vîndut vama de am zidit niște chinovii (chilii) în jurul mănăstirii". Din acei bani a mai cumpărat unele moșii pe care le-a dăruit mănăstirii (documente din 15 și 17 decembrie 1586).
23. C.C. Giurescu, *op. cit.*, *Ist. Buc.*, p. 57-60.
24. N. Iorga, *Ist. Rom. prin călători*, Buc., 1981, p. 165.
25. D.I.I., XVI, V, IV, p. 281-282 și 320. Vezi și Gh. I. Ionescu-Gion, *Ist. Buc.*, 1899, p. 248 și 504.
26. C. Săndulescu — Verna, *Bis. Radu Vodă din Buc.*, Buc., 1930, p. 3.
27. C.C. Giurescu, *Ist. Bucureștilor...*, Buc., 1966, p. 61.
28. Gh. I. Ionescu-Gion, *Ist. Bucureștilor*, Buc., 1899, p. 502.
29. *Ibidem*, p. 563.
30. C.C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *Ist. Românilor*, II, Buc., 1976, p. 328.
31. *Ibidem*, p. 334-335. Vezi mai ales N. Bălcescu, *Istoria Românilor sub Mihai Vodă Viteazul*, I, Buc., 1898, p. 225-226.
32. *Ibidem*.
33. Nicolae Bălcescu, *Istoria Românilor sub Mihai Vodă Viteazul*, I, Buc., 1898, p. 225-226.

34. Gh. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 564. Documentul elaborat de Radu Mihnea în 10 februarie 1613, este chiar actul de închinare.

35. Este vorba de Alexandru Coconul, fiul lui Radu Mihnea. Această pisanie a fost publicată, dar cu unele schimbări și de fostul paroh, preotul Gr. Musceleanu în *Monumentele străbunilor din România*, Buc., 1873, apoi de C. Săndulescu-Verna, în paralel, cu cea din versiunea Musceleanu, în 1930. În amintita istorie a fundării Bucureștilor, pisania apare scrisă, la p. 299-310.

36. Ediliile Municipiului București au dat numele acestuia unei străzi din apropierea mănăstirii și care se intersectează cu str. Radu Vodă.

37. Odată cu trecerea lui Mihnea la mahomedanism, atât Doamna Neaga, cât și Vișa l-au părăsit. Vișa și-a furat copilul și l-a ascuns la mănăstirea Ivir, ceea ce explică de ce a fost închinată mănăstirea Sfânta Troița acelei mănăstiri din Athos. Acolo a primit o bună instrucție și educație în limba greacă. Tatăl său, care l-a iubit mult le trimitea ajutoare substanțiale. Vișa și-a însoțit fiul și la Veneția, unde a adăugat noi cunoștințe și limba latină. Vișa avea rude apropiate în orașul lagunelor. Radu, foarte tînăr, se afla tot în frumosul oraș italian, cînd a fost împuternicit ca domn al Țării Românești, în 1601.

38. Pentru ca cititorul să-și facă o imagine cât mai adevărată de pregătirea spirituală culturală a lui Radu Mihnea în mănăstirile Athosului și în Veneția, se amintesc două opere ale savantului N. Iorga: *Istoria Românilor prin călători...*, p. 204 și *Istoria Bisericii Românilor...*, I, p. 246-247. Noi reproducem o singură frază: "Intemeietorul unei politici mărețe, întemeiată pe continuitatea de lege ortodoxă a creștinilor din Imperiul Otoman, înfrățirea lor prin cultura superioară greacă". Vezi și preot. Mihai Tătărmî, *op. cit.*, *ibidem*.

39. D.I.R., XVII, B.II, p. 254-255.

40. *Ibidem*, p. 233.

41. D.I.R., XVII, B.II, p. 150.

42. I. Brezoianu, *Mănăstirile zise închinare*, Buc., 1861.

43. D.I.R., XVII, B, II, p. 351.

44. *Ibidem*, III, p. 79.

45. *Ibidem*, p. 243.

46. *Ibidem*, IV, p. 470, 526 și 527.

47. *Ibidem*, XVI, B, IV, p. 470.

48. *Ibidem*, V, p. 41.

49. *Ibidem*, XVII, B.IV, p. 31.

50. Pr. prof. dr. N. Șerbănescu, *op. cit.*, p. 717. Știm că o altă biserică din București, cu rol de locuitorie de Mitropolie sau "scaun mitropolitan", a fost biserica Sf. Gheorghe Vechi.

51. Gion Ionescu, Anghel Marcu, *op. cit.*, *Ultima...*

52. Ileana Leonte, *Indice cronologic nr. 18*, Arhivele St. Buc., 1943.

53. Ioan Sucu, Maria Rănoiu, *Indice cronologic*, nr. 1, Arh. St. Buc., 1961.

54. C. Săndulescu-Verna, *op. cit.*, p. 11.

55. N. Popescu-Băjenaru, *Schitul Bălteni*, Buc., 1913, p. 84.

56. Arh. St. Buc., *Diplomatice*, p. 146.

57. St. Pascu, *Petre Cercel și T. Rom...*, p. 169.

58. C.C. Giurescu, *op. cit.*, Buc., p. 62.

59. Gh. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 101.

60. P. P. Panaitescu, *Călători poloni...*, p. 30.

61. N. Iorga, *op. cit.*, *Ist. rom. prin călători...*, p. 235-244.

62. Un pod asemănător a fost reprodus de Gh. I. Ionescu-Gion în istoria sa la pag. 302.

63. M. Popescu, *Bucureștii descriși de Sulzer (Bucureștii Vechi I-V 1930-1934)*, p. 38, citat de N. Stoicescu, *Repert. bibl. al mon. feudale din Buc.*, 1961, p. 261.

64. V.A. Urechia, *Ist. Rom.*, II, p. 202.

65. G.I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 350.

66. V.A. Urechia, *op. cit.*, I, p. 119.

67. *Ibidem*, V, p. 414.

68. N. Iorga în "B.C.M.I.", XXIV, 1924, p. 99.

69. Vezi și "Bis. Ort. Rom.", XIII (1889-1890), p. 625.

70. I. Ionașcu, *Documente bucureștene privitoare la proprietățile m-rii Cernica*, Buc., 1941, p. 47-48.

71. Gh. I. Ionescu-Gion, *op. cit.*, p. 350.

72. Este vorba de mitropolitul Dositei Filitti (1793-1810), a fost egumen al m-rii Sf. Ion cel Mare din București, fost episcop al Buzăului (1787-1793). A murit la Brașov în 1826. Vezi: Pr. Gabriel Cocora, *Episcopia Buzăului...*, Buzău, 1986, p. 126 și Pr. dr. N. Șerbănescu, *Mitropolii Ungrovlahiei*, în "B.O.R.", LXX, VII, 1959, nr. 7-10, p. 801-804.

73. C. Săndulescu-Verna, *op. cit.*, p. 12, amintind cota, după vechia nomenclatură de la Arh. St. Buc., "pachet 14, 1839, Dos. 11". Vezi și: Arh. St. Buc., m-rea R. V., XIV/11 și Ms. 272, f. 40-45 și M.I.P.C., 596/1935, f. 50 v, 57-57v.

74. Arh. St. Buc., m-rea V.V. XVIII/1 și M.I.P.C., 2512, 2887, 2888 și 2889/1853 și 1101/1863.

75. Idem, XVIII/3.

76. Vezi: N. Iorga, *Istoria Domnilor, Țării Românești*, Buc., 1902, p. XXVIII.

77. Vezi: C. Săndulescu-Verna, *op. cit.*, p. 22.

78. Gion Ionescu: *Domeniul feudal Drajnă de Jos*, manuscris, în Codex, XI, f. 284-342, ce va încredința bibliotecii Acad. RSR. Coboritor din Constantin căpitan Filipescu și Rada, fiica marelui comis Radu Cîndescu, prin fiul acestora Grigore, Pană IV a decedat în 1792. Ana se stinsese din viață cu 6 ani mai înainte. Pană IV a citorit biserica clăcașilor săi din Drajna de Jos și a restaurat biserica din Bucov. Portretul lui se află pe peretele de vest al capelei, astăzi biserica parohiei Drajna de Jos, ctitorită de nepotul său Alexandru N. Filipescu, în 1844. Vezi: Gion Ionescu, *Biserica parohială din Drajna de Jos*, încredințată redacției Glasul Bisericii, la 30 XI 1987.

79. Vezi C. Săndulescu-Verna, *op. cit.*, p. 16.

80. *Ibidem*, p. 22. După schema genealogică amintită, Grigore, cunoscut și ca Grigorașco <1779+1838>, a fost nepotul lui Pană IV, prin fiul acestuia Constantin <-1825> și al Zoei Ghica, ajuns "baș" — boier al Țării Românești și mare ban. Grigore a fost căsătorit cu Tarsița Manu. El a îndeplinit slujbele de mare agă, mare spătar, mare vornic și mare ban. A fost deputat între 1831-1835.

81. Pe aceeași lespede tombală a fost sculptată deasupra inscripției stema celor doi soți. Pe o draperie, adunată în buchet bufant la colțurile de sus și la mijloc, sînt înfățișate două scuturi. Pe cel din dreapta <heraldică> este așezat, un coif grilat în cimierul căruia se află o coroană cu șapte ramuri. Pe cel din stînga a fost sculptat vulturul cu două capete, cantacuzinesc iar în cimier o coroană cu nouă ramuri. Sub fiecare scut atîrnă un ordin în formă de cruce.

82. Candela în cauză este aninată la mormîntul ctitorului Radu Vodă Mihnea. Înălțate de circa 60 cm, cu diametrul cel mare de aproximativ 40 cm, ea este foarte frumos ornamentată. Trei lănișoare de cite 60 cm, compuse din zale de forma literelor chirilice K și F, între care sînt intercalate și globuri cu diametrele de 5 și 2 cm, servesc la suspendarea candelii.

Se pare că după aceleași dimensiuni a fost lucrată și candela de la mormîntului Patriarhului Justinian. Cele două litere chirilice ne duc cu gîndul la Constantin Gr. Filipescu, din treapta a VIII-a genealogiei, tatăl lui Gheorghe și chiar strămoșul său Constantin căpitanul, din treapta a V-a, fiul lui Pană <I-ii>.

83. Arh. St. Buc., M.I.P.C., 2512/1853, f. 6-6v.

84. *Ibidem*, 1101/1863, f. 5-7.

85. N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 263.

86. C. Săndulescu-Verna, *op. cit.*, p. 13.

87. Gion Ionescu, A. Marcu, *op. cit.*, *Ultima ctitorie...*

88. Cu ocazia restaurării din 1969-1978, frontonul a fost dat jos și așezat ca o relicvă, în fața ruinelor fostului palat domnesc.

89. Vezi B.C.M.I., I, 1908, p. 108 <acuarela în cauză>.

90. Arhitect. P. Smărăndescu, *Note și reflexii la Inst. Buc.*, de N. Iorga, în "B.C.M.I.", XXXV, 1942, fasc. 113-114, p. 192.

91. N. Ghica Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia*, Partea III, în "B.C.M.I.", XXV, 1933, p. 11, 36-65; planșe CCIII-CCV și XXIX, 1936, p. 11, 34; planșe DLXXXI-DCXLII; clopotnița DLXXXI-DLXXXII.

92. Pantazi Ghica, *Mănăstiri și biserici ortodoxe*, Buc., 1881, p. 149.

93. Textul acestor inscripții, ca și cele de pe mormîntul Patriarhului Justinian, sau al pisaniei din 1779 ne-au fost încredințate de amabilul Gh. Comănescu, din corpul didactic al seminarului și ghid.

94. Vezi corpul nr. 3 din planul complexului, oferit tot de competentul ghid Gh. Comănescu.

95. Vezi figurile 1-5 din lucrarea lui C. Săndulescu-Verna.

96. N. Iorga, *op. cit.*, *Conducător istoric...*, p. 6.

97. Vezi C. Săndulescu-Verna, *op. cit.*, p. 12.

98. Vezi N. Ghica Budești, *op. cit.*, planșa CCIII.

99. Vezi pisania reproducută în urmare.

100. Vezi pomelnicul din 18 iulie 1975 de la proscomidie.

101. C. Săndulescu-Verna, *op. cit.*, p. 15.

102. N. Iorga, *Conducător istoric la bisericile din București și împrejurimile imediate*. Ed. Munic., Buc., 1933, p. 6. Restauratorii frescelor din 1978, au reprodus textul cu literă latină pe peretele din stînga <est> al nișei cu mormîntul lui Radu Vodă, după ce mai întîi, au scris textul ce urmează: "Biserica mănăstirii Radu Vodă, Sfînta Treime, a fost zidită de Alexandru II Voievod al Țării Românești, 1568-1577, pe locul unde a fost un așezămînt religios mai vechi. Fiul lui Alexandru II, Mihnea Turcitul, 1577-1583 și 1585-1591, a desăvîrșit lucrarea tatălui său, zugrăvind biserica și făcîndu-i chilii împrejur. În anul 1595, ctitoria lui Alexandru II a fost distrusă de ostașii lui Sinan Pașa, în timpul luptelor cu Mihai Viteazul. După aproape 18 ani, în 1613 <a fost iar înălțat> — 1613 — de Radu Vodă Mihnea <1611-1616>, după care, acest sînt locaș s-a numit Radu Vodă. <El> a reclădit biserica pe temelile de mai întîi. Fiul său Alexandru Coconul <1622-1627> isprăvește lucrul, zugrăvind biserica în anul 1625.

103. Unele dintre aceste obiecte nu se mai află astăzi în donația bisericii.

104. Aforismul se află și pe stema Filipeștilor, publicată în revista "Ilustrațiunea" sau în revista "Glasul Bisericii".

DIMITRIE SUCEVEANU — IDIOMELAR

Este cunoscut faptul că realizarea reformei chrisantice, teoretizată de Grigore Levitul, Hurmuz Hartofilax și Chrisant, mitropolit de Prusa, a fost împlinită în țările române de cei trei mari psalți, Macarie Ieromonarhul, Anton Pann și paharnicul Dimitrie Suceveanu.

Despre primii doi s-a scris mai mult și cu folos, putându-se reconstitui astăzi meritele fiecăruia atât pentru realizarea în practica muzicală a prevederilor reformei, dar mai ales pentru continuarea și definitivarea procesului de românire a cântărilor religioase.

Bazându-se pe ideea că la pogorîrea Duhului Sfînt apostolii au "început să vorbească în alte limbi, precum le dădea lor duhul a grăi" (*Fapte*, cap. II, v. 4), ortodoxismul a acceptat traducerea *Bibliei*, a *Liturghiei* și a slujbelor religioase și în limba română. Operația de traducere a cântărilor cultice în limba română este mult mai puțin cunoscută deși a avut un rol deosebit de însemnat în viața spirituală românească. Ea s-a bazat pe activitatea unor muzicieni pricepuți și inspirați, care s-au angajat la dificila muncă de adaptare a textelor pe unele melodii tradiționale, necesitînd ajustări pentru a respecta specificul metaforic și structural al noilor variante de text. Operația este de lungă durată dar cu sedimentări depistabile și ea precede cu mult reforma chrisantică. Aceasta oferea posibilitatea oficializării unor rezultate înregistrate în secole. Cu alte cuvinte aplicarea reformei chrisantice se suprapunea pe o operație începută deja în secolele anterioare. O primă culminație o reprezintă prima *Psaltichie românească* a lui Filothei sin Agăi Jipei (1713), recent pusă la dispoziția cercetătorilor și cîntăreților de arhidiaconul conf. dr. Sebastian Barbu Bucur, în patru impresionante volume, tipărite de Editura Muzicală (1981, 1984, 1986) și de Editura episcopiei Buzăului (1992), activitate echivalînd pe plan muzical cu retipărirea *Bibliei* lui Șerban Cantacuzino — cum am arătat recent¹.

Se pune astfel la dispoziția stranei românești, necesarul unui cîntăreț, dar lucrarea a rămas în manuscris aproape trei secole, chiar dacă multe cîntări au intrat în circuitul interpretativ și în manuscrise ulterioare.

Macarie Ieromonahul dă la iveală cele trei cărți de căpătîi ale reformei, *Teoreticonul* — retipărit recent² — *Anastasimatarul* și *Irmologhionul*, toate trei tipărite la Viena, în 1823 și dedicate celor doi mitropoliți, de la București și de la Iași, Grigore și Veniamin Costache și cîntăreților din cele două țări române, intenționînd răspîndirea lor și în Transilvania. Vom reține că și cazul lui Macarie Protopsaltul, muzicianul este dublat de literat.

Anton Pann va edita în 1845, în tipografia proprie, *Bazul teoretic și practic al muzicii bisericești sau gramatica melodică*, în care înțelnuim și prima metodică a predării muzicii psaltice, asupra cărora am insistat cu altă ocazie³, urmat de *Irmologhion sau Catavasier* (1846), de *Rînduiala Sfintei Leturghii* (1847) și de *Noul Testament* (1854).

Mult mai puțin se cunoaște despre cel de-al treilea reprezentant al aplicării reformei chrisantice la noi — moldoveanul Dimitrie Suceveanu, cu o contribuție mult mai sporită atât în privința numărului de lucrări transmise cît și în ceea ce privește calitatea operațiunii de "traducere", numită astfel pentru a nu sîrni animozități și discuții. În realitate Dimitrie Suceveanu va realiza cea mai vizibilă apropiere a melodicii de factură bizantină, de formele poetice ale limbii române și chiar și de unele melodii din practica populară, multe din creațiile lui bucurîndu-se de o circulație quasifolclorică și atrăgînd atenția unor compozitori ai secolului nostru, ca Gheorghe Cucu, Teodor Teodorescu sau Paul Constantinescu.

Mult mai tînăr decît Macarie și Anton Pann, paharnicul Suceveanu (1816-

1896) descinde din școala ieșeană de la Trei Ierarhi, a lui Grigore Vizantie, Nicu Dimcea cel tânăr și Grigore Paraschiade, dar și din cea de la mănăstirea Neamț, a lui Iosif, Visarion și Dorothei, a căror activitate ne-a stîrnit mai de mult intertesul⁴. Aici la Neamț va tipări în 1856 (deci la puțin timp după Macarie și Anton Pann) cele trei volume din *Idiomelariu adecă Cîntare pe singur glasul, unit cu Docsastariul, care cuprinde douăsprezece luni cu Triodul și Penticostarul*, ultimul apărînd în 1857. Legăturile lui Suceveanu cu școala de la Neamț sînt evidențiate nu numai de faptul că își tipărește aici lucrarea, cît mai ales de colaborarea cu ultimul mare reprezentant al școlii de la Neamț, Dorothei Iordachiu.

Recunoscînd valoarea lucrărilor lui Macarie Ieromonahul, pe care-l urmărește, probabil, în activitatea de paradōsire a cîntărilor în “noua sistimă” din marea lavră moldavă⁵, Dimitrie Suceveanu mai elaborează noi lucrări teoretice, ci îngrijește retipărirea *Teoreticonului* din 1832, “după originalul ieromonahului Macarie”, modificînd doar scăpările. Acțiunea de retipărire din anul 1848 se va extinde și asupra *Anastasimatarului* și *Irmologhionului*, semnate de Macarie.

Protopsaltul ieșean își concentrează atenția asupra ultimelor retușuri ale cîntărilor *Irmologhionului*, reprezentînd nu numai capodopera sa dar și lucrarea de sinteză a muzicii noastre psaltice.

La 32 de ani protopsaltul Mitropoliei ieșene își tipărește și *Anastasimatarul* și *Irmologhionul*, dar acestea nu vor egala valoric *Idiomelariul*, lucrarea ce-l reprezintă și pe autor și cîntarea psaltică din Moldova. Așa cum ne confirmă încă din titlu, *Idiomelariul* cuprinde cîntări ale sărbătorilor de peste an și este “tradus din grecește în românește și prelucrat de paharnicul Dimitrie Suceveanu”.

Dacă în cazul multor manuscrise ale lui Macarie se mai păstrează încă incertitudini asupra modelului după care a lucrat, Suceveanu precizează în dedicația către Mitropolitul Sofronie Miclescu, că el a tradus “potrivit putinței și mijloacelor” și pentru a satisface “trebuința de a avea în limba națională toate cîntările bisericesti” *Idiomelariul* lui Hurmuz și *Doxastarul* lui Petru Lampadarie. În realitate operația protopsaltului moldovean este mult mai profundă și mai subtilă, el adaptînd la calitățile limbii române o melodică rezultată din osmoza cîntării de factură bizantină și cea de factură populară. Ca și predecesorii săi, Filothei, Macarie, Pann ș. a. Dimitrie Suceveanu este un muzician inspirat, dublat de un filolog fin. Într-un anumit fel se poate vorbi la Suceveanu de un raport invers față de cel presupus la Eminescu. În timp ce genialul poet turna cuvintele într-un tipar melodic⁶, protopsaltul ieșean căuta cuvintelor și textelor muzicalitatea lor, pe care o amplifică. Faptul se poate descifra și din primele cuvinte ale *Înainte cuvîntării*, un elogiu asemănător celor ale predecesorilor (Cîntă mîi frate române, pe graiul și limba ta — îndemna Anton Pann în deschiderea lucrării sale din 1847, *Heruvico-Chinonicar*): “Frumos lucru este pentru tot românul carele în sfera mijloacelor ce-l favorizează nu cruță nimic din putințele sale a contribui și a lucra în binele nației sale. Numele unui asemenea cu dreptul împodobește istoria, lăsînd urmașilor plăcută amintire de exemplu și de imitare. Dar mult mai frumos este atunci cînd tot clericul este pătruns și poate conrăspunde la datoriile sale către nație care nu cere alt decît lucrarea talantului spre podoaba mării casii Domnului”. Alături de aceste cîntări “traduse” autorul menționează și altele “care nu au fost făcute pe musichie”, pe care le-a compus, cum ar fi : slavele de la Litie, sedelnele, mărimurile “și altele întocmindu-le și așezîndu-le cît s-au putut mai bine pe sistema musichiei”.

În lucrarea consacrată celor două vetre de cultură muzicală religioasă, Neamț și Iași, am realizat mai multe comparații ale unor cîntări aparținînd lui Macarie și slugerului Suceveanu, reieșînd stilul sobru al celui de-al doilea, mizînd pe expresivitatea prioritară a limbii, căreia îi păstrează și accentuează fluenta și abundența metaforelor.

Renunțarea la melisme și concizia melodică, dublată de o cursivitate și o mare ușurință de memorate — iată câteva din trăsăturile cîntărilor lui Suceveanu reieșite din comparațiile făcute.

Valoarea creațiilor lui Suceveanu este recunoscută încă din timpul apariției lor. Vin în sprijinul acestei afirmații cîntările cuprinse în diverse antologii, tipărite sau păstrate în manuscris, cum ar fi *Cărtea de cîntece bisericești*, tom I și tom II, tipărită la Iași, în 1846, de Nectarie Frimu. Aici găsim între traducătorii în limba română a cîntărilor și pe Dimitrie Lampadarul, care nu e altcineva decît Dimitrie Suceveanu. Dacă în prima parte antologistul include, cu o anumită timiditate, vizibilă și în prezentarea autorului în vîrstă de numai 30 de ani (la început este menționat doar Dimitrie Lampadarul, iar la sfîrșitul cărții este precizat și rangul său, "D-I Sulger Dimitrie Suceveanu"), în ultima parte protopsaltul ieșean este bine reprezentat. Istoricul Mihail Poslușnicu citează o scrisoare a episcopului Melchisedec, către mitropolitul Silvestru al Bucovinei, din care reiese contemporanilor față de capodopera psaltului ieșean: "... de Anul Nou vă trimit *Ideomelarul*, o carte de cîntări, făcută de cel mai bun cîntăreț al Moldovii, din Iași. Eu iubesc mult aceste cîntări și de aceea le comunic I.P.S. Voastre"⁷. Trebuie precizat faptul că mitropolitul Silvestru Morariu era un bun cunoscător al psaluchiei, pe care o predase și practicase ca profesor și cîntăreț și realizase prima transpunere a cîntării psaltice pe notația guidonică, iar episcopul Melchisedec este viitorul autor al celebrului *Memoriu asupra cîntărilor bisericești* (1882).

Creația protopsaltului ieșean va inspira veritabile capodopere ale muzicii noastre corale și vocal-dramatice. Vom cita în prima categorie numele lui Teodor Teodorescu și Gheorghe Cucu, ambii realizatori ai versiunilor corale inegalate, *Nu pricep Curată* (Catavasiile întîmpinării — glas III). Varianta lui Cucu s-a bucurat de cele mai elogioase aprecieri din partea publicului francez, în urma audierii lucrării prezentate la Paris, de corul "Carmen". La o sută de ani de la apariția *Irmologhionului*, în 1947, melodia stihirilor *Catavasiile Întîmpinării* va intra în cununa capodoperei lui Paul Constantinescu, *Oratoriul de Crăciun*, adevărat monument al muzicii noastre vocal-simfonice, care se apropie pe măsura trecerii timpului, tot mai mult de lucrările similare ale lui Bach și Händel.

Alături de *Catavasiile Întîmpinării*, preluate în formă monodică, antifonică dar și de cvartetul vocal, mai întîlnim în oratoriul lui Paul Constantinescu: *Slava la Buna Vestire*, *Stihirile ceasurilor împărătești, ce se cîntă la Nașterea Domnului*, *Stihoavna "La Vitlern"*, *Condacul Nașterii Domnului*, *Slava de la Litia Nașterii Domnului* ș.a.m.d.

La fel ca *Oratoriul de Crăciun*, și *Oratoriul Patimile Domnului* are ca principală sursă de inspirație, creațiile lui Dimitrie Suceveanu. Cităm câteva din ele: *Sedelna glas VII din săptămîna Patimilor*, *Troparul din Lunca Patimilor*, glas VIII, *Stihoavna* glasului VIII de la Utrenia din Joia Patimilor, *Condacul Învierii*, glas IV etc.

"Dacă *Anastasimatarul* și *Irmologhionul* — scrie bizantinologul Gheorghe Ciobanu — au avut pentru aceleași motive, soarta publicațiilor corespunzătoare ale lui Macarie Ieromonahul, *Idiomelarul* lui Dimitrie Suceveanu este o capodoperă indiscutabilă. Este adevărat că cea mai mare parte a cîntărilor au origine grecească, dar în felul cum a știut el să pună de acord linia melodică cu textul, cursivitatea melodiilor, îndepărtarea a tot ce nu se potrivea cu gustul ascultătorilor români etc, au făcut ca această lucrare să nu poată fi depășită pînă astăzi"⁸.

Acest tezaur de spiritualitate românească este repus în circulație, după 136 de ani, primul volum al *Idiomelarului* (lunile septembrie-decembrie) fiind recent tipărit de editura Mănăstirii Sinaia, avînd același harnic și pertinent îngrijitor, arhid. conf. dr. Sebastian Barbu Bucur. În realitate nu este numai o reeditare și o transliterare a textului cirilic, ci o muncă foarte complexă, bazată pe confruntarea

mai multor ediții a *Mineelor*, începînd cu cea a lui Constantin Erbiceanu și terminînd cu cele mai recente, diortosite și îngrijite de I.P.S. Bartolomeu Ananiaș și Pr. Prof. univ. Ene Braniște s.a. În felul acesta *Idiomelarul* lui Dimitrie Suceveanu este adus la zi, îngrijitorul păstrînd "limba vechilor cazanii" și realizînd cea mai fericită corelare a textului literar cu melodica inspirată a protopsaltului ieșean. Așteptăm cu vădit interes următoarele două volume, intrate deja sub tipar, pentru a obține o nouă confirmare a afirmației bizantinologului îngrijitor, care ia în seamă faptul că de la ilustrul protopsalt moldovean a rămas un impresionant număr de lucrări, totalizînd circa 800 de pagini, care-l îndreptățesc să fie considerat "poate cel mai mare psalt al celor două Principate, Muntenia și Moldova".

Idiomelarul lui Suceveanu poate deveni ceea ce doresc specialiștii — *una din pietrele de temelie ale redresării cîntării noastre bisericești*.

NOTE

1 — Vasile, Vasile. *Restituirea unui valoros patrimoniu cultural*.

În: *Muzica*, București, Serie nouă, An III, nr. 3 (11), (iulie-septembrie) 1992, p. 169-174.

2 — Macarie Ieromonahul. *Teoreticon*, Ediție îngrijită, cu un studiu introductiv și transliterare de Titus Moiescu, București, Editura Academiei 1976.

3 — Vasile, Vasile. *Evoluția conceptului de educație muzicală în România*, lucrare de doctorat în științele educației, București, 1992.

4 — Vasile, Vasile. *Vetre de cultură muzicală religioasă românească: Neamț și Iași*, lucrare achiziționată de Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor, 1985 și propusă pentru tipar.

5 — Detalii asupra stagiului nemțean a lui Macarie Ieromonahul pot fi urmărite în studiul nostru recent, *Activitatea lui Macarie Ieromonahul la mănăstirea Neamț*. În: *Studii și cercetări de istoria artei*, Seria Muzică, Teatru, Cinematografie, București, Tom 40, 1992.

6 — Asupra detaliilor acestei probleme a se vedea: Vasile, Vasile. *Muzica în viața lui Eminescu*. În: *Studii de muzicologie*, vol. XXII, București, Editura muzicală, 1993.

7 — Poslușnicu, Mihail Gr. *Istoria muzicii la români*, București, Editura Cartea Românească, 1928, p. 88.

8 — Ciobanu, Gheorghe. *Studii de etnomuzicologie și bizantinologie*, vol. I, București, 1974, p. 340.

Vasile Vasile

VARIA...

DE CE A FOST RĂSTIGNIT HRISTOS*?

A. Scandalul Crucii

1. Sfântul Apostol Pavel zice:

Moartea lui Hristos pe Cruce este:

— pentru Evrei scandal, întrucît Legea prevede că: blestemat tot cel spînzurat de lemn (Galateni 3, 13; Deuteronom 21, 23).

— pentru înțelepții Elini nebunie. Înțelepții spun: Cum este posibil ca acela care n-a putut să vegheze la El Însuși și să-L păzească de o asemenea moarte, să fie mîntuitorul altora?

— pentru noi cei mîntuiți, este "puterea lui Dumnezeu și înțelepciunea lui Dumnezeu" (I Corinteni, 1, 24).

Cum însă și de ce moartea lui Hristos pe Cruce este afirmarea puterii și înțelepciunii lui Dumnezeu pentru mîntuirea noastră?

2. Domnul ne-a grăit despre Sine Însuși foarte categoric. Ne-a spus: — Eu sînt lumina lumii. Cel care Îmi urmează Mie nu primejduiește să creadă că are lumina și să umble în întuneric, (Ioan, 8, 12), așa cum se întîmplă cu aceia care urmează alte religii și filozofii.

— Înainte de mine au venit mulți. Și au întemeiat religii. Dar au fost toți șarlatani și tîlhari. (Ioan, 10, 8).

— După mine vor veni mulți hristoși falși, profeți falși și anticriști. Vor fi toți nenorocire pentru cei care îi vor urma (Matei, 24, 11; Marcu, 13, 22-23).

— Eu sînt calea și adevărul și viața (Ioan, 14, 6).

3. Și iată nedumerirea — întrebarea multora.

— De ce numai Iisus? Nu există și un alt drum? De ce nu și Buda? De ce nu și Mahomed? De ce nu și un oarecare alt inițiator din Epoca mai nouă?

Cu cîțiva ani în urmă a avut loc un Congres inter-religios la Bangkok în Tailanda, la care au participat mari personalități din toate religiile lumii. Ziare, reviste, radio, televiziunile nu mai încetau să informeze "publicul" despre desfășurarea discuțiilor, care aveau toate același subiect: Dumnezeu este unul. Diferitele religii reprezintă căi diferite, ce duc toate la același capăt: la cunoașterea unicului Dumnezeu și îndeplinesc același scop; sînt modalități diferite de adorare a aceluiași Dumnezeu. La Congresul acesta n-a fost discuție despre Iisus Hristos. Nimeni nu și-a amintit cuvintele Lui. Cu alte cuvinte, nimeni nu și-a amintit că:

— drumul, care conduce la adevăr și la viață este unul: Hristos.

— ușa, prin care trebuie să treacă omul ca să intre în viața veșnică, este una: Hristos.

— Hristos este via: noi sîntem vițele. Orice viță, care se taie se usucă, încetează să aibă viață.

— orice cale în afară și departe de Hristos este, pur și simplu, o rătăcire!

— cine crede că, și alte religii sînt căi, ce duc la Dumnezeu și la viața veșnică, a negat pe Hristos, a încetat să mai fie creștin!

4. Mulți se întrebă însă:

— De ce n-ar putea oare să existe și altă cale către Dumnezeu și la viața veșnică în afară de Iisus?

— Este cumva posibil ca Dumnezeu să forțeze pe om să creadă în Hristos ca Mîntuitor al lui și ca Dumnezeu, ca să poată dobîndi viața veșnică?

— Oare ne este suficient să trăiască omul cu evlavie față de cele dumnezeiești și cu bunăvoință față de oameni? Dacă Dumnezeu este iubire, după cum și este, nu va întinde brațele Sale sîprimească și pe cei care n-au cunoscut pe Hristos?

— Este oare posibil ca Dumnezeul iubirii să lase atîția oameni, care n-au cunoscut pe Hristos, să se ducă în iad?

5. Ce le vom răspunde?

— *Este posibil să se ducă lîngă Dumnezeu oameni care n-au făcut niciodată cele ce aduc duhovnicește pe om în apropiere de Dumnezeu?*

— Oare este cu putință să ajungă lîngă Dumnezeu oameni, care nu s-au nevoit în timpul vieții lor să cunoască pe Dumnezeu și să învețe ce este Dumnezeu, cine este Dumnezeu și care este calea ce duce către Acesta?

— Este cu putință oare să se afle lîngă Dumnezeu oameni, care nu s-au preocupat niciodată să înțeleagă că rațiunea lor nu este de aceeași valoare cu Intelectul lui Dumnezeu?

— Concepția greșită despre Dumnezeu (referitor la ceea ce este și cine este Dumnezeu) are, de obicei, drept cauză cunoașterea necorespunzătoare a problemelor teologice. și, prin urmare, este o superficialitate. și duce la afirmații neîntemeiate.

B. Iubirea nu ajunge

1. Mulți au înțeles că *Dumnezeu este iubire*. Dar nu trebuie să ne oprim doar la aceasta. Căci, Dumnezeu nu este doar iubire. Dumnezeu este și sfînt și drept și adevărat. N-ajunge să știm, ce ne face cînd n-avem iubire, ci trebuie să cunoștem și ce a făcut și ce face ca să ne învețe să avem iubire și ne arată că ne iubește.

2. Dumnezeu este "negrăit, necuprins, neajuns". Aceasta mărturisim la cea mai sfîntă slujbă a noastră : la Sfînta Liturghie. Este imposibil să înțelegem și să medităm ce este Dumnezeu. De aceea și cei care nu caută (să-L găsească) cu umilință și sinceritate, ajung repede la concluzia că Dumnezeu nu există. Fac însă o mare greșală. Vor să cunoască pe Dumnezeu, așa cum cunosc pe oameni și diferitele lucruri materiale, cu cunoștințele lor și cu mijloacele științelor pozitive. Așa ceva este însă imposibil. Dumnezeu este nevăzut, neajuns și necuprins. Niciodată nu vom vedea și nu vom înțelege ființa Lui.

3. Dar, pentru că nu-L vedem și nu-l înțelegem, nu înseamnă că nu există. Întrucît *Dumnezeu viețuiește, acționează și se mișcă printre noi*, iar energiile Lui le simțim și le înțelegem.

Dumnezeu, ca "Cel ce Este", este inaccesibil. Omul nu poate să se apropie, în nici un chip de ființa lui Dumnezeu, nici să o înțeleagă. Pe Dumnezeu îl înțelegem *doar din energiile Lui*. Întocmai cum înțelegem electricitatea și magnetismul. Energiile lui Dumnezeu constituie o coborîre voită a lui Dumnezeu, pe care o face Dumnezeu din iubire și tandrețe pentru noi. Sfîntul Vasile spune în această privință: Dumnezeu este sus. Foarte sus. *Ființa Lui nu ne este accesibilă. Energiile Lui coboară* însă la noi. și ni-L aduc lîngă noi. Astfel, *din energiile Lui înțelegem:*

— că există

— că este bun

— că este tatăl nostru

— că ne înconjoară cu milostivirea Lui și cu iubirea Lui.

4. Pe Dumnezeu Îl cunoaștem din Energiile Lui, și nu din Ființa Lui.

Energia lui Dumnezeu nu este o parte din Dumnezeu. Dumnezeu nu se împarte în iubire, dreptate, adevăr, slavă, milostivire, iubirea de omenire, etc. Energia lui Dumnezeu este doar "ceva", pe care îl înfăptuiește Dumnezeu. Este firesc să ne gîndim că, acestea pe care Le face și cad în sfera înțelegerii noastre, nu sînt toate acelea pe care poate să le facă, atunci cînd o voiește. Dumnezeu are înțelepciunea,

puterea și posibilitatea să gîndească mai multe și să acționeze complet diferit, de ceea ce noi ne imaginăm.

C. Iubirea lui Dumnezeu

1. Energia naturală a lui Dumnezeu, cea mai cunoscută de noi, este iubirea Lui pentru noi.

Ce înseamnă însă, "Dumnezeu ne iubește"? Să o vedem, cît mai scurt posibil. Dumnezeu a creat pe om. De ce l-a creat? Ca să devină o ființă necăjită și nenorocită? Nu. Ci să devină fericită. Care este cea mai mare fericire? Oricum nu cea exterioară. Nu bucuria pe care o produce bogăția și plăcerea.

2. Amintiți-vă de Aristotel Onasis. A reușit în viață. A devenit unul din cei mai bogați oameni din lume. Adevărat Krisos. S-au scris multe despre el cărți, ce vorbeau despre el ca și cum ar fi fost erou mitic. Avea bani să facă tot ceea ce voia. și, să se distreze cît voia. Deci, în afară arăta cu totul fericit. A fost însă, cu adevărat, fericit? La un moment dat a murit fiul său, Alexandru. Atunci, i-au solicitat tatălui acestuia, Aristotel Onasis, un interviu pentru televiziune. A acceptat și l-a dat. La sfîrșitul interviului l-au întrebat: Cum vă simțiți, domnule Onasis, după decedarea fiului dumneavoastră? A răspuns: Mă simt că sînt cel mai sărac om din lume. Ce ne-a spus? Ne-a spus: *Fericirea nu este cea din afară. Fericirea este "înăuntru"*.

3. Care este forma cea mai intensă de fericire? Cea lăuntrică. Pacea inimii și a sufletului.

Dacă fericirea era plăcerea, atunci cea mai fericită ființă era cocoșul. Și, cei mai fericți oameni, desfrîinatele (Marcu Aureliu, VI, 34).

Dumnezeu a făcut pe om cu conștiință și cu judecată morală. Ca să poată să dobîndească o fericire, nu exterioară, falsă și trecătoare, ci lăuntrică, adevărată, permanentă, existențială. Dumnezeu a făcut pe om cu cele mai înalte și alese însușiri: l-a creat "după chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Adică, l-a creat să aibă cîteva din însușirile Sale.

— liber, să judece și să decidă ce va face, el singur.

— să iubească adevărul și binele.

— să fie milostiv și compătitor

— și să poată — cînd o voiește — să devină asemenea lui Dumnezeu, după har Dumnezeu (adică plin de bunăvoință, iubire, milostivire, adevăr, etc.)

Toți cunoaștem că, atunci cînd omul va dobîndi unele din acele virtuți, devine fericit în sinea lui, continuu și în profunzime.

D. Păcatul și îndreptarea lui

1. Așa se cuvenea să fim cu toții. Așa a fost planul lui Dumnezeu pentru noi. Să fim toți plini de virtuți și cu desăvîrșire fericți. Omul a făcut însă proasta folosire a libertății lui. S-a gîndit, cum să devină mai fericit, dacă trăiește fără Dumnezeu, nepăsîndu-i de cele ce-i prescrisese Dumnezeu. Așa l-a sfătuit șarpele:

— Lasă la o parte pe Dumnezeu. Luați voi locul Lui. Decideți voi singuri, ce este bine și ce este rău pentru voi. și atunci veți fi ca Dumnezeu, cunoscînd binele și răul" (Geneză, 3,5).

2. Unde duce o astfel de judecată?

— Față de Dumnezeu: Ne face judecători și dușmani ai lui Dumnezeu. Cînd un blestemat de țințar ne deranjează, fără nici-o urmă de părere de rău, fără urmă de ezitare, îl ucidem și ne liniștim. și aceasta pentru că a avut neobrăzarea să acționeze contrar voinței noastre. Dar, ce-ar trebui să ne facă Dumnezeu nouă cînd acționăm contrar voinței Lui ? Să nu uităm că diferența între Dumnezeu și noi este mult mai mare, decît cea dintre noi și țințar. Noi sîntem frați cu țințarul, creați din aceeași materie: toți materie, toți creaturi. Dumnezeu nu este însă materie, ci Făcătorul materiei; este Creatorul și al nostru și al țințarilor.

Ce însemnătate are păcatul? Enormă. Imensă. Inimaginabilă. Deoarece constituie disprețuirea lui Dumnezeu cel infinit de o amărită creatură a Lui.

— *Față de noi înșine.*

Ne împinge la dezlănțuirea maniei hedoniste (desfrînare, infidelitate conjugală, homofilie, narcotice, etc.). La nenumăratele sinucideri ale celor ajunși la suprasaturație. Ajunși la dezamăgire completă în sufletele lor, își dau seama atunci că au urmat un drum greșit.

— *Față de ceilalți*

La o luptă nepășnică.

3. Și Dumnezeu?

“Nu după păcatele noastre a făcut nouă, nici după fărădelegile noastre a răsplătit nouă” (Psalmul 102, 10). Nu s-a purtat cu noi, așa cum am procedat noi cu țințarii. Cu toate că este Dumnezeu. și, cu toate că este de nedescris, fără început și fără putință să fie exprimat prin grai. *A venit însă pe pământ luînd chip de rob, devenind asemenea oamenilor. A făcut-o, pentru că nu rezista, “din multa Sa milostivire”, să vadă că diavolul tiranizează reamul oamenilor. A venit și ne-a mîntuit. De ce a venit?*

— *Întrucît nu se îndura să ne vadă într-o atare nenorocire. Să fim tiranizați de diavol.*

— *Întrucît a voit să ne mîntuiască.*

— *Întrucît așa L-a călăuzit iubirea Lui față de noi.*

A venit să ne readucă la judecata cea dreaptă, la felul de viață corect. “Căci Dumnezeu așa a iubit lumea, încît pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică. (Ioan 3, 16).

A venit să ne mîntuiască Cum să ne mîntuiască?

— *Și trupește.*

— *Și sufletește.*

— *Și cu îndemnuri.*

— *Și cu arătarea răului ce ne amenință.*

— *Și cu amenințări.*

— *Și cu pedepse pedagogice.*

— *Și cu doctorji duhovnicești.*

Doctoriile sînt:

— *Botezul*

— *Spovedania*

— *Sfînta Împărtășanie. Trupul lui și Sîngele lui.*

Îndemnuri, amenințări, indicații asupra felului cum să procedăm, sînt :

— *Învățătura Lui.*

4. Chinul și nefericirea noastră este *judecata greșită*, care ne spune că putem să aflăm fericirea și atunci cînd trăim fără Dumnezeu.

— *Aceasta este greșala noastră cea mai rea.*

— *Acesta este izvorul nefericirii noastre.*

— *Aceasta ne împinge spre toate păcatele.*

Multmilostivul Dumnezeu face totul ca să ne ajute, să nu lăsăm acest rău îngrozitor să rămînă pentru totdeauna înăuntrul nostru.

5. *Cum se îndreaptă însă judecata?*

Cu pocăință.

Cuvîntul pocăință înseamnă: *schimb modul de gîndire.* Înțeleg că, mentalitatea mea sau teoria mea despre lume de pînă acum a fost greșită și mă vătămă, mă distrugea. Toți înțelegem că, modul greșit de-a înfrunta viața este mai rea, în general, decît toate celelalte. *De acolo trebuie să începăm îndreptarea. Dumnezeu ne ajută însă, să îndreptăm felul de a gîndi*

— *cu învățăturile Lui*

— *cu exemplul Lui (a coborît pentru noi pe pămînt și S-a răstignit pentru noi)*

— *cu hotărîrea Lui de-a fi pentru toți necunoscut ceasul morții noastre.*

— cu amenințarea iadului veșnic.

Toate acestea ne conduc a nu lăsa *judcata greșită* să rămână continuu înăuntrul nostru. Și, imediat ce se va îndrepta *judcata noastră*, multmilostivul Dumnezeu ne primește.

— A primit pe *tîlhar* (un răufăcător, un criminal).

— A primit pe *desfrînată* (o ființă iubitoare de dezmăț pînă la dezgust).

— A primit pe *prigonitorul Lui* (un om fanatic, rău la suflet).

6. Și rănile păcatului din trup și din suflet Le vindecă cu doctoriile Lui.

E) A pătimit pentru noi. În locul nostru.

1. Dumnezeu este *Sfînta Treime: Tatăl, Fiul și Sfîntul Duh*. Trei persoane de aceeași ființă, de aceeași mărime, de aceeași cinștire, de aceeași putere. Cu o fire și trei voințe, care se identifică întotdeauna. Nu există *deosebiri și păreri diferite în Sfînta Treime*.

Dar Fiul "*S-a făcut trup și S-a sălășuit întru noi*" (Ioan, 1, 14), adică S-a făcut om, fără să înceteze să fie Dumnezeu. După cum spune Apostolul Pavel, Fiul "*în chip de Dumnezeu fiind*" nu S-a temut ca nu cumva să piardă și să înceteze să mai fie egal cu Dumnezeu. Și de aceea "*S-a deșertat pe Sine și a luat chip de rob și s-a făcut asemenea oamenilor*" (Filipeni, 2, 6-7).

De ce s-a făcut însă om?

"*S-a smerit pe Sine*", — afirmă Apostolul Pavel —, "*ascultător făcîndu-Se pînă la moarte și încă moarte pe cruce*". (Filipeni, 2, 8). Adică S-a făcut om din ascultare față de voința preabunului Părinte al Său.

2. De ce s-a făcut om?

Pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire. Mai concret, pentru mine. De ce? Ca să ne desfacă de legăturile păcatului. Cum? Prin pătîmirea Acestuia pentru noi, în locul nostru. Prin devenirea de jertfă și de aducere la Dumnezeu pentru noi. De aceea S-a făcut om. Să aibă posibilitatea să pătîmească pentru noi, ca să ridice păcatele noastre. Sfîntul Apostol Pavel scrie: Din cauza păcatelor noastre sîntem toți vinovați și vrednici de osîndă la moarte veșnică. Dar, pînă la urmă, ne-a scutit de pedeapsa ce-o meritam. Ne-a scutit de o astfel de pedeapsă însuși Dumnezeu, prin rîscumpărarea cea în Hristos Iisus. Pe El, pe Hristos, Dumnezeu L-a rînduit în locul nostru. A pătimit pentru noi. În locul nostru. A devenit jertfă de ispășire. Pentru noi. Și astfel, acum, oricine crede, că sîngele Lui s-a vărsat pentru noi spre iertarea păcatelor noastre, se mîntuie. (Romani, 3, 24-25).

De ce s-a săvîrșit aceasta? Pentru că Dumnezeu a iubit atît de mult lumea, adică pe oameni, încît l-a dat pe Fiul Său jertfă pentru noi: să fie pedepsit Acesta pentru noi. Așa, cum, oricine crede în El nu numai că nu va pieri, ci are sigură și viața veșnică în apropierea Lui. (Ioan, 3,16).

3. Unii, pentru care lucrările lui Dumnezeu sînt nu numai de neînțeles (în această privință sîntem toți de acord), ci și ... fără sens (aici nu sîntem toți de acord), spun: Bine, dar Dumnezeu, ca mult milostiv ce este, nu putuse să ierte lumea fără pedepse și jertfe? Răspunsul este: *Păcatul nu este numai o necuviință. Este o pagubă, o distrugere. Iertarea nu ajunge. Este necesar să se recompenseze paguba, să se îndrepte ceea ce s-a distrus.*

F. Sîngele Testamentului.

Să vedem ce spune însă Apostolul Pavel despre moartea lui Hristos în epistola către Evrei, unde ne vorbește pe larg despre El.

1. Cel care sfințește (= Hristos) și cei care sînt sfințiți (= noi oameni), noi toți avem ca sursă a existenței noastre pe același Tatăl Ceresc. De aceea, Hristos n-a considerat niciodată înjositor pentru El să ne numească frații lui. Și de aceea și Sfînta Scriptură din timpurile vechi zicea:

— *cuvintele Lui: Spune-voi Numele Tău fraților Mei; în mijlocul Bisericii Te voi lăuda* (Psalmul 21,24).

— *cuvintele noastre: Eu voi nădăjdui întru El (în Hristos) și mă voi mîntui*

prin El (Isaia, 12,2).

— și iarăși cuvintele Lui: *Itată eu și pruncii pe care mi i-a dat Dumnezeu, (Isaia, 8,18);*

Itată, însă, că acești "prunci" au avut trup și oase. A venit deci și Acesta (Cel care sfințește) și a luat același trup și aceleași oase, ca să poată astfel să moară: și, în felul acesta, prin moartea Lui, să neutralizeze pe acela care avea armă în mâinile lui împotriva noastră, puterea morții, păcatul, cauză ce-a adus și aduce moartea. Și neutralizându-l să ne facă să înțelegem că acela nu mai este stăpîn și că, oricînd voim, putem să ne scăpăm de el și de arma lui cu care ne stăpînește (= păcatul) și, în consecință, să ne izbăvească din, cu totul, neplăcuta stare a fricii, de robi ai lui, și să ne putem să ne bucurăm de frumusețea vieții. (Evrei, 2, 11-15).

2. S-a făcut om cu scopul: să moară pentru noi.

Dumnezeu n-avea nici-o datorie să se jertfească El însuși pentru noi. Dar, iubirea Lui pentru noi l-a condus în a trimite pe Fiul Lui în lume să se facă om și să guste moartea pentru noi. Să se jertfească pentru noi. Și aceasta, întrucît nu ne vede așa cum vedem noi pe șințari și pe gîndaci. Nu voiește moartea păcătosului. Voiește pocăința lui, întoarcerea lui.

Orice pocăință și întorcere la Dumnezeu constituie un nou legămînt, o înțelegere specială cu Dumnezeu, că de acum înainta vom fi morți pentru păcat și vom viețui pentru Acela. Și, de aceea, pocăința, hotărîrea de-a fi morți pentru păcat, o manifestăm prin moartea unui animal, pe care îl jertfeam, în mod simbolic, în locul nostru, pentru noi. Murea, simbolizînd că noi avem datoria să murim pentru păcat. Legămînt, adică contract de pocăință, fără moarte, din partea celui ce întocmește legămîntul, nu se face. (Evrei, 9, 15).

Oamenii n-au luat însă în serios sacrificiul animalelor, căci era lucru ușor să sacrifici un animal. Firește, sacrificiul respectiv poate să simbolizeze moartea omului. Dar, nu are aceeași putere cu moartea omului. Și, de aceea, jertfele acelea n-aveau valoare obiectivă. N-aveau puterea de-a curăți pe om și de a-l face să intre în comuniune cu Dumnezeu. Singele vițelilor și țapilor nu are putere să înlăture păcatul. (Evrei, 10,4).

3. Dumnezeu voind să mîntuie pe om, din multa Lui iubire și milostivire părăntescă, a trebuit însă să se îngrijească de existența:

— unui notar perfect (arhieru), care va încheia contractul de mîntuire (adică de pocăință și pătimire din partea noastră pentru păcat, și de iertare din partea lui Dumnezeu

— unei ființe desăvîrșite care se va jertfi pentru noi, pentru fiecare dintre noi și pentru toți împreună, și a cărui moarte va avea mai mare valoare decît viața noastră a tuturor.

Astfel, Părintele Ceresc, veșnicul arhieru, dinainte de veacuri i-a grăit Fiului Său cuvintele: Tu ești preot în veci după rînduiala lui Melchisedec. Apoi, cînd a venit plinirea vremii, s-a întocmit Lui un trup (Evrei 10, 15) în prea curatul pîntece al binecuvîntatei Maria. În felul acesta, trupul lui Iisus, ca trup al lui Dumnezeu infinit — Cuvîntul, avea o și mai mare valoare, față de viața tuturor oamenilor, cu cît mai mare cinste și valoare are creatorul necreat față de creatura Lui. El avea cu mult mai mult har și putere sfințitoare decît ceea ce este necesar pentru iertarea tuturor păcatelor întregii lumi, încît doar o picătură din sfîntul Său sînge ajunge să ne sfințească și să ne mîntuiască.

4. Hristos ca arhieru și jertfă totodată, ca cel care jertfește și cel care este jertfit în același timp, a săvîrșit pe Cruce la Golgota o "taină ascunsă de Sion"; S-a jertfit ca să înfăptuiască un contract permanent de pocăință și de întoarcere a oamenilor la Dumnezeu, care, atunci cînd îl acceptă, au îndatorirea vie să viețuiască morți pentru păcat și vii doar pentru Dumnezeu. Deoarece, acela care S-a jertfit are valoare infinită. Și Legămîntul cel Nou al Lui este pentru totdeauna. Un Legămînt, ce nu poate să fie anulat, nici să fie înlocuit cu altul mai bun. Încît,

oricine disprețuiește acest Legământ săvârșește o mare greșală (= păcat); consideră *sîngele lui Hristos*, cu care a fost semnat acest legământ, ca pe unul obișnuit, de aceeași valoare cu sîngele țapilor și vițelilor, și, prin urmare, *nesocotește pe Fiul lui Dumnezeu* (adică nu observă că în acest Trup și în acest Sînge se găsește Fiul lui Dumnezeu în întregimea Lui). *Dacă păcatul este luarea în deridere a lui Dumnezeu, există oare un mai mare păcat decît acesta?*

G) *De ce pe Cruce?*

1. Pentru ce Mielul lui Dumnezeu și Arhiereu a adus jertfa Sa pe Cruce și nu în alt chip?

2. Voia lui Dumnezeu este sfîntă. Legea lui Dumnezeu, pe care o exprimă, este și ea sfîntă și poruncă sfîntă (Romani 7, 12). Legea lui Dumnezeu are sfințenie nemărginită.

— Este posibil s-o încălcăm vreodată și să nu primim osîndă?

— Este cu puțință s-o nesocotim fără să primim osîndă?

— Este de conceput să nu facem tot ce putem mai mult pentru ținerea Legii, ca să fie "toate bune"?

Ca să întărească sfințenia Legii și să ne păzească de trăgănarea noastră păcătoasă, Dumnezeu ne-a făcut cunoscut, în mod clar, că: Blestemat acela care nu va plini toate hotărîrile Legii. Blestemat acela care nu urmează toate hotărîrile Legii (Deuteronom, 27, 26). Dar, cu excepția unor puțini drepiți, toți oamenii au căzut sub blestemul acesta al Legii.

3. Iisus a venit să mîntuiască Poporul Său de tot păcatul, de toată urmarea păcatului (Matei 1, 21). Era oare posibil să lase urmarea cea mai rea a păcatului, adică blestemul Legii? Firește, că nu. Fiul lui Dumnezeu a îndurat Pătimirile, ca să vindece patimile noastre cele greu de purtat.

— A fost batjocorit, pentru că ne plac lingușelile.

— A fost scuipat, pentru că alergăm după măiri.

— A fost împuns în fiere, pentru că am devenit robi ai plăcerii gurii.

— A fost biciuit, pentru că ne-am făcut robi ai plăcerii trupului.

— Și cum s-a făcut ascultător voii părintești ca să pătimească, căci noi ascultăm de judecata noastră.

— Și a devenit blestem (El, cel prea binecuvîntat dintre Părinți și preaslăvit Dumnezeu) ca să ne răscumpere din blestemul Legii;

4. Legea grăia profetic: Blestemat de Dumnezeu tot cel spînzurat pe lemn (Deuteronom, 21, 23; Galateni, 3, 13). Adică, cel spînzurat pe lemn nu poartă doar pedeapsa și minia oamenilor, ci și blestemul lui Dumnezeu. Moartea pe cruce n-a fost numai trupească, ci și duhovnicească.

H) *Concluzie*

Sfîntul Ignatie Teoforul (117 după Hristos) spune că:

"Toate acestea necrezînd cel neevlavios

Nu este mai prejos decît cei ce l-au răstignit pe Domnul

Căci stăpînul lumii acesteia se bucură

Cînd cineva respinge Crucea.

Dar mărturia Crucii îi este nimicire aceluia".

Traducere de Pr. Dr. Ioan Dură

* Traducere din: Mitropolitul Meletios de Nikopoleos, *Ce este Hristos* (Ti einai o Hristos). Editura Sfintei Mitropolii de Nikopoleos, ediția a IV-a, Preveza (Grecia), 1991, paginile 201-222.

"CONTACTS", Revista franceză a
Ortodoxiei, an XXI (1969), nr. 65

DUMNEZEU ESTE LUMINA

— de P. Pierre STRUVE — (trad. Simona Dumitrescu)

"Dumnezeu este Lumină și pe cei ce-i face demni de a-L vedea, Îl văd ca Lumină... Cei care n-au văzut această Lumină nu l-au văzut pe Dumnezeu, căci Dumnezeu este Lumină..."

Acest text, extras dintr-una din predicile Sfântului Simeon Noul Teolog, ne introduce chiar în miezul însuși al misticii Luminii ce constituie, mai ales în măsura în care ea este profund legată de isihasm, una din cele mai remarcabile culmi, dacă nu culmea însăși, a spiritualității ortodoxe.

Spiritualitatea și teologia sînt inseparabile pentru Biserica Ortodoxă și mistica Luminii divine nu face decît să exprime la nivelul omului accentul profund eshatologic al unei teologii centrate pe transfigurarea lumii și îndumnezeirea omului. Foarte puțin cunoscută, spiritualitatea Luminii a fost adesea rău înțeleasă și rău interpretată în Occident. Unul dintre scopurile acestui scurt articol este de a încerca să risipească anumite neînțelegeri și de a arăta în particular că această mistică a Luminii divine este adînc înrădăcinată în Revelația scripturistică.

Ne vom începe studiul printr-o scurtă trecere în revistă a Vechiului Testament. În Vechiul Testament, Iahve se manifestă cel mai adesea sub chipul focului ca, de pildă, în legămîntul cu Avraam, în episodul rugului arzînd, în viziunea lui Moise pe Muntele Sinai sau în înălțarea lui Ilie. Faptul că cuvîntul foc este folosit mai degrabă decît cuvîntul lumină siblieniază caracterul sever și adesea înfricoșător al arătării lui Dumnezeu, foarte diferită de arătarea de iluminare pe care o descoperim în Noul Testament. Despre Iahve nu s-a spus de altfel niciodată că este foc sau lumină; aceste două elemente îl însoțesc, îl vădesc, dar nu se identifică cu el. În teofania de pe Muntele Sinai, arătarea focului este arătarea slavei lui Iahve. Această slavă a lui Iahve îmbrăca, în ochii fiilor lui Israel, aspectul unei flăcări mistuitoare acoperind muntele (Ieș. 19, 18). Regăsim aceeași temă în viziunea lui Iezechiel: "Astfel era chipul slavei Domnului" (Iez. 1, 28). Psalmul 103 îl arată pe Dumnezeu "întru strălucire și în mare podoabă... îmbrăcat; Cel ce Te îmbraci cu lumina ca și cu o haină" (2).

Asemenea, profetul Avacuin descrie lumina ca pe strălucirea lui Iahve și nu ca pe Iahve Însuși: "Izbucnire de lumină ca la răsărit de soare, raze vii din mîna Lui pornesc" (3, 4).

Astfel, pentru ansamblul Vechiului Testament, arătarea de foc sau de lumină nu este niciodată o iluminare sau o arătare de unire divină, ci manifestarea unui Dumnezeu Care rămîne exterior și incomunicabil omului.

Trebuie, cu toate acestea, să punem aparte Cartea Înțelepciunii lui Solomon în care Înțelepciunea personificată este comparată cu lumina lui Dumnezeu: "Ea este strălucirea luminii celei veșnice... dacă o pui alături cu lumina, înțelepciunea o întrece, fiindcă după lumină urmează noaptea..." (26 și 29-30). Aceste versete ale ultimului autor inspirat al Vechiului Testament anunță teologia luminii Evangheliei.

În Noul Testament, lumina nu mai este un atribut sau o manifestare a lui Dumnezeu, ea este Dumnezeu însuși: "Cuvîntul era Lumina cea adevărată care luminează pe tot omul" (In. 1, 9).

În episodul vindecării orbului din naștere, Iisus spune despre El însuși că este Lumina lumii. În prima epistolă a Sfântului Ioan, nu este numai Hristos ci Dumnezeu despre care se spune că este Lumină. Și această afirmație, care ar putea părea pur speculativă, se concretizează, se revelează, se întruchipează, pentru a

spune așa, în Schimbarea la față care este alfa și omega oricărei experiențe spirituale a luminii: “și s-a schimbat la față, înaintea lor, și a strălucit fața Lui ca soarele, iar veșmintele Lui s-au făcut albe ca lumina”. Această arătare a lui Hristos în slavă n-a fost o arătare spirituală sau intelectuală, ci o contemplație prin totalitatea ființei. Sfântul Petru insistă, în acest sens, atunci când scrie în a doua epistolă că apostolii au fost martori oculari “fiindcă am văzut slava Lui cu ochii noștri”. Schimbarea la față, pentru tradiția ortodoxă, apare ca o sărbătoare eshatologică prin excelență, ca prefigurarea și anunțarea Împărăției care începe deja aici pe pământ, a acestei împărății care va fi apoteoza Luminii dumnezeiești: “Și noapte nu va mai fi; și nu au trebuință de lumina lămpii sau de lumina soarelui, pentru că Domnul Dumnezeu le va fi lor lumină și vor împărăii în vecii vecilor” (Apoc. 22, 5).

Dacă “ziua-i fără noapte”, Lumina veșnică nu ne va fi dată decît în unitotalitatea împărăției, atunci cînd Dumnezeu va fi totul în toți, pregustul său, experiența de moment a viziunii de lumină poate fi acordată de Domnul chiar din această viață, așa cum a fost acordată lui Petru, Iacob și Ioan pe Muntele Tabor sau lui Pavel pe drumul Damascului cînd “o lumină din cer, ca de fulger, l-a învăluit deodată” (Fapte 9, 3). Sfântul Pavel în epistolele sale dezvoltă tema chemării la iluminare prin Hristos a fiecărui creștin: “Altădată erați întuneric; iar acum sînteți lumină întru Domnul; umblați ca fiii ai luminii!” (Efes. 5, 8).

Astfel pentru Noul Testament, nu numai Dumnezeu este Lumină, ci fiecare om care se angajează în lupta pentru credință, care trece prin iluminarea botezului, este chemat să fie lumină, nu lumina independentă și trăgîndu-și izvorul de strălucire din el însuși, ci “Lumina Domnului”, iluminat de slava de nespus a Celui care, singur, este Lumina adevărată.

Spiritualitatea ortodoxă este în mod esențial eshatologică, ca este centrată pe Înviere și pe Schimbarea la față și, pentru ea, Hristos este înainte de toate Împăratul slavei, Biruitorul morții, Domnul Înviat. Se înțelege că într-o astfel de perspectivă, tema Luminii a fost întotdeauna o temă centrală.

În schimb, această temă a fost mereu destul de străină teologiei și pietății occidentale mult mai centrate pe taina Crucii și Patimilor Domnului nostru și pentru care Hristos era înainte de toate Răstignitul și Robul suferind. Într-o astfel de viziune prinde rădăcini mistică stigmatelor, care rămîne total necunoscută în lumea ortodoxă. Trebuie cu siguranță să pui mult la îndoială schemele tradiționale și generalizările pripite — și o confruntare atentă a Sfântului Ioan al Crucii și a misticilor ortodocși ar fi de cel mai mare interes. Este incontestabil că “Noapte întunecată” a sfântului spaniol este îndreptată spre răsărit și spre iluminare; numai că, această iluminare este de natură mai ales spirituală, ea este iluminarea sufletului și nu a omului în întregime:

“Această transformare nu este altceva decît iluminarea înțelegerii prin Lumina supranaturală în așa fel încît ea este unită cu divinul și devine divină... În același fel este și cu voința, cu “memoria afectelor” și a tendințelor... Toate aceste transfigurări... Dumnezeu le împlinește, le realizează în suflet prin intermediul acestei Nopti întunecate: ea luminează sufletul și-l îmbrățișează dumnezeiește cu dorința de a-L avea pe Dumnezeu singur și nimic mai mult”. Nici o clipă, Sfântul Ioan nu vorbește despre participarea trupului la această viziune de slavă; nici o clipă, el nu spune, ca Sfântul Petru, că “a văzut cu ochii” lui slava lui Dumnezeu.

Misticii ortodocși se vor situa în perspectiva Schimbării la față așa cum a fost trăită de către apostoli, pentru care arătarea luminoasă va fi întotdeauna aceea a Luminii ncreate a Taborului trăită de om în integritatea sa și nu numai de sufletul sau mintea sa. Trei mari sfinți domină această spiritualitate a luminii: Sfântul Simeon Noul Teolog la sfîrșitul secolului X, Sfântul Grigorie Palama în secolul XV și Sfântul Serafim de Sarov la începutul secolului XX,

Sfântul Simeon Noul Teolog este unul din rari mistici ortodocși care vorbește despre experiența lor personală: "Adeesea eu vedeam Lumina, uneori ea îmi apărea înlăuntrul meu, atunci când sufletul meu avea pacea și liniștea, sau câteodată ea nu apărea decât în depărtare sau chiar se ascundea pur și simplu. Dar din momentul în care vedeam o completă detașare de toată, o absolută smerenie și ascultare, Lumina reapărea din nou" (Omilia 90).

Arătarea Luminei dumnezeiești este antinomică prin natură, căci ea este arătarea nevăzutului și numai vocabularul apofatic, adică pornind de la negație, poate pretinde să dea mărturie despre aceasta: "Este un foc cu adevărat divin, necreat și nevăzut, restins și nemuritor, de neînțeles, dincolo de orice ființă creată..."

Darul Luminei nu este dat omului decât după un lung drum de purificare și de căință: "Pocăința este ușa care duce din lumea întunericului la cea a luminii" (Omilia 79).

Arătarea Luminei dumnezeiești realizează o adevărată unire între Dumnezeu și omul în totalitatea sa, trup, suflet și spirit: "Dumnezeu este Lumină și El își comunică din strălucirea Sa celor care se unesc cu El în măsura purificării lor. O, minune! Omul se unește cu Dumnezeu spiritual și trupește... Dumnezeu intră în unire cu omul în întregime" (Omilia 25).

Sîntem aici în miezul tainei îndumnezeirii omului, atât de centrală pentru teologia și spiritualitatea ortodoxă. Când Sfântul Pavel vorbește despre participarea la natura divină, el exprimă în termeni scripturistici această doctrină a îndumnezeirii care, în gândirea patristică, va fi rezumată prin fraza Fericitului Augustin: "Dumnezeu S-a făcut om pentru ca omul să devină Dumnezeu". Adevărata natură a omului, creată după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, este nu natura umană căzută, ci natura sa îndumnezeită. Omul este chemat să fie Dumnezeu nu prin esență ci prin har și, pentru teologii ortodocși, natura dumnezeiască la care omul este chemat să participe nu va fi niciodată o supranatură, un dar supraadăugat, ci Dumnezeu însuși, în comuniunea cu care se desăvârșește adevărata natură a omului, natura care s-a întunecat după cădere și care nu redevine ea însăși decât în Lumina Sfintei Treimi.

Îndumnezeire și Schimbare la față sînt întim legate și-și vor vedea împlinirea în împărăție. Sfântul Simeon Noul Teolog o descrie cu un mare lirism în Omilia 27: "Harul Duhului Tău cel Sfînt va străluci ca o stea peste cei drepti și în mijlocul lor. Străluci-Vei Tu, o, Soare de neatin. Atunci toți vor fi luminați pe măsura credinței și a faptelor lor, a nădejzii și a dragostei lor, pe măsura purificării și iluminării prin duhul Tău, o, Dumnezeule singur cu nemăsurată milostivire".

Sfântul Grigorie Palama a fost în secolul XIV marele doctor al teologiei Luminei necreate. Atăcut de un călugăr calabrez pe nume Varlaam, care-l acuza de mentalianism, adică de faptul că pretindea că vede esența divină cu ochii trupesti, Sfântul Grigorie a redactat mai multe tratate și a fost împins să introducă distincția între esență și energiile lui Dumnezeu. Esența divină rămîne total incomunicabilă și Dumnezeu se unește cu omul în energiile sale în care este cu totul prezent/ "Iluminarea și harul divin și îndumnezeitor nu este esența, ci energia lui Dumnezeu".

În "Tratatul contra lui Achindin", Palama scrie: "Dumnezeu este numit Lumină nu după esența Sa, ci după energia Sa", o serie întregă de sinoade în răstimpul de la 1340 la 1360 au dat dreptate Sfîntului Grigorie și au oficializat doctrina distincției între esență și energiile divine.

Sfântul Grigorie distinge trei tipuri de lumină: lumina sensibilă, lumina intelectuală sau inteligibilă și Lumina divină care este dincolo atât de sensibil cât și de inteligibil, fiind percepută atât de simțuri cît și de minte. "Tomosul aghiontic" subliniază caracterul tainic al felului arătării Luminei divine: "Cum? Acest lucru nu este cunoscut decât de Dumnezeu și de cei care au avut experiența harului Său".

Pentru Palama, Lumina divină este Lumina necreată a Taborului: "Lumina

divină nu este materială; nu era nimic sensibil în Lumina care i-a iluminat pe apostoli pe Muntele Tabor” (Contra Achindin). În Omilia 35, scrie: “Lumina Schimbării la față a Domnului n-a început și n-a luat sfârșit: ea rămîne circumscrișă în timp și spațiu și de neperceptut pentru simțuri chiar dacă este contemplată... dar printr-o transmutare a simțurilor, ucenicii Domnului au trecut de la trup la Duh”.

Astfel, pentru Palama, Lumina divină se revelează omului în totalitatea sa dar, în clipa arătării, există “transmutare de simțuri”, adică spiritualizarea trupului în sensul cuvintelor Sfântului Pavel: “Se seamănă (trupul) întru stricăciune, înviază întru nestricăciune” (I Cor. 15, 42).

Deci numai în măsura în care există o transfigurare pneumatică a trupului arătarea Luminii devine posibilă; nu poți avea revelația Schimbării la față decât dacă participi la ea tu însuși, această participare fiind întotdeauna de nepătruns și total de neînțeles pentru rațiunea umană. La Grigorie Palama la fel ca și la Sfântul Simeon Noul Teolog, arătarea Luminii necreate este intim legată de spiritualitatea isihastă ale cărei rădăcini se pierd în secolul IV și care constituie unul din curentele cele mai remarcabile ale spiritualității ortodoxe. Isihasmul este centrat pe rugăciunea lui Iisus repetată neobosit. Invocarea numelui lui Iisus devine permanentă care inundă omul în întregime și-l face să participe trup, suflet și spirit, la viața în Hristos după cuvântul Sfântului Pavel: “Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine”. Numai cei ce rămîn în această rugăciune continuă, pot nădăjdui să primească harul arătării îndumnezeitoare. Cu toate acestea, și este un punct asupra căruia Sfântul Grigorie insistă, toți sînt chemați să participe la aceasta: “Această experiență divină este dată fiecăruia după măsura sa și poate mai mult sau mai puțin mare după demnitatea celor care-o încearcă” (Omilia 35).

Prin tradiția isihastă ne vom întîlni cu Sfântul Serafim de Sarov, pe care aproape cinci veacuri îl despart de Sfântul Grigorie Palama. Contrar acestuia din urmă, Sfântul Serafim nu a fost un teolog în sensul științific al acestui termen. Preot și călugăr, el și-a petrecut toată viața în rugăciune, fie ca pustnic în pădure, fie într-o mănăstire, cel mai adesea singur în chilia sa. Numai în ultimii opt ani de viață a acceptat să-și deschidă chilia nenumăraților pelerini atrași de renumele sfințeniei sale și să devină călăuză lor spirituală. El învăța că scopul oricărei vieți era “dobîndirea Sfântului Duh” și că această viață a Duhului nu putea fi obținută decât prin rugăciunea continuă și viața duhovnicească. Sfântul Serafim n-a lăsat nimic scris și învățătura sa nu ne este cunoscută decât prin povestirile ucenicilor săi. Cea mai celebră o constituie însemnările lui Motovilov în care Sfântul Serafim apare ca unul din cei mai mari mistici ai Luminii.

La întrebarea lui Motovilov asupra naturii vieții în Duh, Sfântul Serafim a răspunde: “ți-am mai spus deja, spuse Părintele Serafim, că este foarte simplu... Prietene, noi sîntem amîndoi în acest moment în Duhul lui Dumnezeu... De ce nu vrei să te uiți la mine? — Nu pot să vă privesc, Părinte, am răspuns, ochii voștri aruncă fulgere, chipul vostru a devenit mai strălucitor decât soarele și mă dor ochii privindu-vă. — N-ai nici o frică, spuse el, în această clipă, ai devenit și tu la fel de luminos ca mine. Și tu ești acum în plenitudinea Duhului lui Dumnezeu: altfel n-ai fi putut să mă vezi așa cum mă vezi... Încurajat de aceste cuvinte, mă uitam și am fost cuprins de un fior de evlavie. Închipuți-vă, în plin soare, în strălucirea razelor sale orbitoare de amiază, fața omului care vă vorbește. Îi vedeți mișcarea buzelor, expresia schimbătoare a ochilor, îi auziți vocea, îi simțiți mîinile care vă țin după umeri, dar nu vedeți nici mîinile nici trupul interlocutorului dumneavoastră, — nimic decât lumina strălucitoare care se proiectează departe, la cîțiva metri în jur, luminînd cu strălucirea ei pajiștea acoperită de zăpadă și fulgii albi ce nu conținesc să cadă...”

Continuîndu-și descrierea, Motovilov arată că întreaga sa ființă, persoana sa în totalitate participă la viziunea divină; rămîne o pace extraordinară, o căldură chiar

dacă este în plină iarnă, un parfum de o calitate deosebită.

Ceea ce-l diferențiază pe Sfântul Serafim de Sarov de alți mistici, este insistența asupra caracterului pnevmatic al luminii divine. Viața în Hristos prin rugăciunea continuă, conduce la iluminarea în Duh. Sfântul Serafim întâlnește aici tema scripturistică a Duhului Sfânt revelându-se ca foc și lumină atunci când coboară peste apostoli în Ierusalim.

Cincizecimea, "împlinirea promisiunii și înfăptuirea nădejzii", realizează desăvârșirea revelației trinitare și, așa cum Hristos este Lumină, așa Sfântul Duh este "Lumină și dăruind Lumina", cum spune o cântare de la Rusalii. Și dacă iluminarea aici pe pământ prin Hristos și prin Sfântul Duh nu este decât pregustul acestei Lumini de nespus în care va fi scăldată împărăția Tatălui atunci când Fiul prin Sfântul Duh îi va fi supus totul, ea este totuși arătarea împărăției după promisiunea Domnului: "Cu adevărat însă vă spun vouă: Sînt unii, dintre cei ce stau aici, care nu vor gusta moartea, pînă ce nu vor vedea împărăția lui Dumnezeu" (Ic. 9, 27).

Cooling, Margaret. Christianity. Topic book one, 1991. Topic book two, 1992 (Creștinismul. Cartea de teme nr. 1, 1991; Carte de teme nr. 2, 1992). Association of Christian Teachers. Chansitor Publications, Norwich, England

Acest îndreptar pentru predarea noțiunilor creștine la copiii de școală primară este autorizat pe baza legii britanice a învățămîntului din 1988 (Education Act) care prevede ca orice elev să primească o educație religioasă inclusă în programa națională, în cadrul căreia să ocupe cel puțin 5% din timpul de predare. Una din clauzele acestei legi prevede utilizarea unor manuale locale aprobate care "să reflecte faptul că tradițiile religioase din Marea Britanie sînt în cea mai mare parte creștine, ținîndu-se seama și de învățăturile și practica altor principale religii reprezentate în Marea Britanie". Educația religioasă nu este ușor de realizat. Iată cîteva aspecte dificile pe care cartea de față caută să le rezolve.

1) Copiii pot acumula un bagaj de cunoștințe religioase fără a deveni neapărat religioși, ci căpătînd impresia că religia este o colecție de povești și practici ciudate în care cred unii oameni bizari. Problema este deci aceea de a degaja semnificația acestor povești și practici.

2) Institutorii acordă de regulă atenție detaliilor superficiale și nu temelor teologice importante.

3) Echilibrul predării temelor religioase este greu de păstrat. Pe de-o parte predarea se poate centra pe copil într-o măsură atît de mare încît se pierde din vedere tema religioasă propriu-zisă. De cealaltă parte, punîndu-se accentul pe faptul religios, profesorul poate pierde contactul cu copiii.

4) Nu există în multe școli o continuitate a predării temelor religioase: unele subiecte se repetă, altele nu apar deloc. Religia prea adesea este în situația de a se mulțumi cu ce poate culege ici-colo din timpul ce rămîne disponibil din programă.

Cum rezolvă îndreptarul acesta problema predării religiei? El abordează în mod conceptual credințele creștine, pornind de la ideea că înțelegerea conceptelor de către copii, îi va conduce pe aceștia să accepte practicile creștine ca avînd sens. S-au ales de aceea subiecte generale din care să decurgă o înțelegere generală a creștinismului. Astfel, în vol. 1, se tratează temele: a participa (a împărți cu cineva); dependență și interdependență; a da, pacea (Crăciunul); vol; 2 se centrează pe temele: eu, familia și prietenii; Biblia, reguli; vîntul, focul, apa;

întemeierea Bisericii; vol. 3 va trata: împăcarea — contrastele (Paștele), Iisus, rugăciunea/ venerarea.

Metodele de învățare activă sînt cele recomandate, întrucît este greșită încercarea de a folosi cu copiii un limbaj teologic. De exemplu, ideea mîntuirii nu va fi înțeleasă decît după ce li se vor prezenta situații asemănătoare, prin acțiuni diverse, conversînd și comentînd diferite fapte. Predarea religiei în școala primară nu echivalează cu abordarea catehetică, care se caracterizează prin: presupunerea că doctrina creștină este adevărată, intenția ca elevii să devină creștini și implicarea copiilor în experiența creștină. Astfel, se vor prefera expresii de felul "creștinii cred că...", pentru ca elevii să-și dea asentimentul, nu să fie implicați. Aceste idei și procedee de predare se pot folosi foarte bine în predarea oricărei religii.

Temele generale enumerate mai sus sînt exemplificate foarte des prin noțiuni de sănătate, curățenie, gospodărie, ceea ce face ca educația religioasă să se încadreze în educația generală a copilului. Însușirea noțiunilor de viață este dublată cu întîmplări din Biblie, semnificative pe plan religios. Un exemplu tipic este pilda samarineanului milostiv, în care poate analiza atitudinea fiecărui personaj (trecătorul, hoții, gazda, preotul, levitul, — totul centrat pe o noțiune: a da, a împărți cu cineva ceva. O altă întîmplare, cea cu săturarea a cinci mii de oameni cu 2 pești și 5 pîini, poate fi o ocazie pentru a desena, decupa și colora. Pilda samarineanului poate fi tratată modern și ca o conversație cu doctorul de la salvare (ce trebuie să i se spună doctorului?).

Ideea de dependență în sens religios apare în rătăcirea israeliților prin pustie după ieșirea din Egipt sau în povestea lui Cain și Abel. Dependența în lumea vizibilă se ilustrează prin interdependența organelor corpului, prin rolul "pietrei din capul unghiului" în arhitectură, prin jocul puzzle, prin instrumentele din orchestră etc. Bineînțeles că elevii vor trebui să aibă fiecare textul din biblie ce se referă la exemplele sus-menționate.

Pentru teme ca pacea, eu și familia, eu și prietenii, nenumărate exemple se pot da din biblie (David și Ionatan, parabola fiului risipitor etc.). Ca activitate în clasă, autoarea imaginează cele mai felurite aplicații. Pentru a ilustra unicitatea persoanei umane, ea adaugă cap, mîini și picioare amprentelor degetelor, desenează conturul umbrei profilului copiilor pe un perete, face măști (care este eul meu adevărat?) ș. a. m. d.

La discuția despre Biblie, este prezentat și cazul autentic al unui olandez care luptase împotriva naziștilor, dar constatînd în anii din urmă lipsa bibliilor în anumite țări, se face "contrabandist" de biblie în acele țări în care Cartea Cărților era sau interzisă sau greu de procurat. Autoarea enumeră țările, fără alt comentariu decît că acum aceste țări sînt mai deschise ca înainte. Cuvîntul "comunism" nu este folosit.

Pentru a ilustra deosebirea între biserică în sens de clădire și Biserica alcătuită din oameni, se dă următorul exemplu: "Hello, numele meu e Petru. Trăiesc în România. În țara mea, multe din bisericile noastre au fost închise sau distruse, dar aceasta nu înseamnă că Biserica Creștină a fost distrusă. Creștinii au continuat să se întîlnească, adesea în secret, iar Biserica nu numai că a supraviețuit, ci a crescut". Deși din manualul-îndrumar nu putem deduce cultul cărui îi aparține casa editoare, este de așteptat ca el să fie Biserica anglicană, ca fiind cea dominantă în Marea Britanie. Nu putem decît să deplîngem trista celebritate a României, care a ocazionat atît exemplificarea de mai sus cît și optimismul dătător de curaj.

Autoarea a lucrat șase ani la acest manual-îndreptar pentru școala primară. Ea precizează că pot exista multe opinii în privința funcției credințelor creștine, dar că ele se pot reduce la două: acestea sînt fie încercări de a descrie natura unei realități ultime exterioare, fie reprezintă căi de exprimare a celor mai adînci experiențe umane. Margaret Cooling a urmat prima concepție, ca fiind cea mai reprezentativă pentru un membru obișnuit al Bisericii.

VIATA BISERICESCA IN CUPRINSUL MITROPOLIEI

DIN AGENDA

de lucru a Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST

- Joi, 16 iulie a.c.** — a pus și a sfințit temelia pe care se va înălța viitoarea Catedrală din orașul Slobozia.
- Vineri, 17 iulie** — a primit pe P. Cuv. Arhimandrit Zareh Baronian, Vicarul Episcopiei Armene din București.
- Simbătă, 18 iulie** — a vizitat Mănăstirea Snagov, apoi Schitul Dragoslavelle, reședință Patriarhală.
- Luni, 20 iulie** — a vizitat mănăstirea Viforita unde a ținut un cuvânt de învățătură și a inspectat lucrările de la Sanatoriul pentru bătrâni.
- Marti, 21 iulie** — a primit pe Dl. Nikitas Sotiropoulos, președintele firmei S.M.L.K.S.A. din Atena care acordă consultanța pentru asistența financiară și investiții;
— a primit pe Dl. Mircea Ionescu Quintus, Ministrul Justiției;
— a primit pe P.C.Pr. Marin Braniște, parohul Bisericii Ortodoxe Române din Viena.
- Miercuri, 22 iulie** — a primit pe Dl. Christos Alexandris, noul Ambasador, al Greciei la București.
- Vineri, 24 iulie** — a prezidat lucrările Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor.
- Duminică, 26 iulie** — a resfințit Biserica parohiei Breaza II din orașul Breaza, protoieria Cîmpina, după repictarea acesteia. În timpul oficierei Sfintei Liturghii a hirotonit în ieromonah pe P.Cuv. ierod. Macarie și în ierodiacon pe Cuv. Nectorie, de la Mănăstirea Sinaia.
P.C. Pr. paroh Constantin Nanu a fost hirotosit în iconom stavrofor împreună cu P.C. Pr. Cristache Dumitrescu, preot pensionar.
- Luni, 27 iulie a.c.** — a pus și a sfințit temelia bisericii parohiale din orașul Plopeni, pretolera Cîmpina, cu hramul "Înălțarea Domnului". Au participat Dl. prefect și Dl. primar, ai orașului Plopeni, P.C. Protopop Costică Dumitru de la Cîmpina și P.C. Protopop Leon Arion de la Ploiești, numeroși preoți și o mulțime de credincioși;
— a vizitat biserica parohiei Găgești, protoieria Ploiești, unde P.C. Pr. Paroh, Ioan Pița a început lucrările de pictură ale Bisericii parohiale de curînd ridicate.
- Vineri, 31 iulie** — a participat la Catedrala Patriarhală, la săvîrșirea parastasului de șase ani de la decesul Patriarhului Justin Moiescu. Au participat PP. SS. Episcopi Roman Ialomițeanu și Episcopul Teofan Sinaitul, P.C. Preoți

- slujitori ai Catedralei și membrii ai familiei.
- Duminică, 2 august a.c.** — a oficiat Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală din București.
- Luni, 3 august 1992** — a primit pe P.C. FranÇOis Faure de la Parohia ortodoxă "Sfântul Lazăr" din Marsilia, Franța, însoțit de soție și de cei trei copii, aflați în vizită în țara noastră
- Marți, 4 august a.c.** — i-a primit pe Domnii Dumitru Dîngă, președintele UCECOM-ului și Gheorghe Zamfir, vicepreședinte.
- Miercuri, 5 august a.c.** — a vizitat Schitul Dragoslavele și parohia Rucăr.
- Joi, 13 august a.c.** — a vizitat Mînăstirea Cheia și Mînăstirea Suzana.
- Sîmbătă, 15 august a.c.** — a oficiat Sfânta Liturghie de la biserica Sfântul Gheorghe-Nou din București împreună cu: I.P.S. Mitropolit Ieremia al Franței și Erarh al Iberiei; I.P.S. Arhiepiscop Vasile al Tîrgoviștei; P.P.S.S. Calinic, Episcopul Argeșului, Nifon Ploieșteanul și Teofan Sinaitul, Episcop-Vicari Patriarhali, Roman Ialomițeanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor și Casian Gălățeanul, Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Dunării de Jos, cu ocazia proclamării canonizării Sfinților Martiri Constantin Vodă Brîncoveanul cu fiii săi: Constantin, Ștefan, Radu și Matei și Ianache Văcărescu, sfetnicul domnitorului.
- după amiază a fost primit de P.S. Episcop Gherasim la Rîmnicul-Vîlcea.
- Duminică, 16 august a.c.** — a oficiat Sfânta Liturghie și a săvîrșit prima zi de cinstitie din calendar a Sfinților Brîncoveni: Constantin Vodă Brîncoveanul cu fiii săi Constantin, Ștefan, Radu și Matei, a sfetnicului Ianache Văcărescu și a Sfîntului Cuvios Antonie de la Mînăstirea Iezerul-Vîlcea, împreună cu alți ierarhi.
- a vizitat Mînăstirile Bistrița, Dintr-un-Lema și Govora.
- Luni, 17 august a.c.** — a vizitat satul și casa memorială "Brîncuș" din Hobița, Grupajul artistic al lui Constantin Brîncuș de la Tiegul Jiu și Mînăstirile Lainici, Sfînta Treime-Strîmba și Gura Motrului.
- Miercuri, 19 august a.c.** — a participat la slujba de la Catedrala Mitropolitană din Craiova.
- a vizitat Paraclisul Mitropolitan, colecția de aici și Mînăstirea Jitianu.
- Vineri, 21 august a.c.** — a primit pe Dl. Ștefan Chelariu, președintele Patronatului Național Român.
- Miercuri, 26 august a.c.** — a primit pe Dl. Traian Popescu de la Asociația Foștilor Deținuți Politici din România.
- a primit pe Dl. Mircea Ifris, Consilier la Ministerul Învățămîntului.
- Joi, 27 august a.c.** — a primit delegația Societății pentru Cultura Română "Mihai Eminescu" din Cernăuți, formată din: Dr. Alexandrina Cernov, profesor universitar, șeful catedrei de limba și literatură română la Universitatea din Cernăuți; Dl. Eugen Patras, istoric, vicepreședintele Societății; Dl. Nicolae Motrescu, profesor de matematică la liceul din Crasna și Dl. Nicolae Bodnar, profesor, membru al Societății.

Vineri, 28 august a.c.

- a asistat la săvârșirea slujbei "Te Deun-ului" în Catedrala Patriarhală cu ocazia împlinirii unui an de la proclamarea independenței Republicii Moldova.
- a participat la închiderea cursurilor pastorale și de educație moral-religioasă a preoților, Seria a77-a la Facultatea de Teologie din București.
- a primit Comitetul de sprijin pentru reconstrucția și dotarea Facultății de Teologie din Chișinău: Pr. Vasile Tepordei, Pr. Igor Pușcaș, Prof. Victor Livezeanu, Prof. Vlad Dumbravă, Poet Toma Istrati.
- a primit pe I.P.S. Mitropolit Daniel și pe P.S. Episcop Nifon cu ocazia sosirii de la Geneva unde a participat la alegerea noului Secretar General al Consiliului Mondial al Bisericilor.

SECRETARUL CABINETULUI PATRIARHAL,
Pr. René Broscăreanu

O ZI DE INTENSĂ TRĂIRE CREȘTINEASCĂ

Praznicul soborului Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil din anul acesta a dăruit sufletelor credincioșilor ortodocși din cuprinsul parohiei Nedelea-Prahova, bucurie fără margini.

O sărbătoare între sărbători cu mare încărcătură emoțională și prilejuită de tinosirea Sf. Locaș cu hramul "Sf. Arhangheli", noua biserică parohială zidită din temelie.

De multă vreme se simțea nevoia construirii unui nou locaș de închinăciune în această așezare care să fie după vrednicia locuitorilor de aici, mai ales că vechea biserică cu o vechime de peste 200 de ani era avariată și fisurată gata să se dărîme datorită atîtor intemperii și cutremure suferite în timp.

Multă vreme credincioșii de aici au nutrit speranța că într-o zi vor avea și ei o biserică mare și frumoasă, încă unii au și plecat în lumea cealaltă cu această dorință și nu au putut să se bucure pînă la urmă.

Prin venirea aici în anul 1986 a unul preot tînăr, preotul Constantin F. Niculescu și încă fiu al satului, credincioșii împreună cu preotul lor au hotărît să contruiască un nou locaș de închinăciune.

Așa că încă din acele vremuri "din veacul de tristă amintire" cînd acest lucru reprezenta o mare îndrăzneală, credincioșii cu preotul lor au început a se preocupa, adunînd fonduri necesare, pregătind documentația, obținînd autorizația și însuflețit de scopul sfînt ce și l-a propus, au reușit pînă la urmă să învingă multe greutăți și să zidească din temelie o biserică nouă, mare și frumoasă.

O lucrare de toată lauda. Cu atît mai vrednică de laudă este lucrarea aceasta cu cît prin curaj și spirit de jertfă, credincioșii și păstorul lor s-au luptat cu greutățile și opreliștile ce li s-au pus în cale cu ajutorul lui Dumnezeu toate le-au învins.

Și acum gata toate fiind credincioșii și preotul au hotărît să sfințească acest locaș de închinăciune rînduind toate acestea pentru ziua de 8 noiembrie 1992, sărbătoare a Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil, care a coincis și cu hramul bisericii dinainte.

Așadar 8 noiembrie 1992 ziua așteptată cu mari emoții de credincioșii de aici care aveau să se înscrie în memoria oamenilor satului Nedelea ca un eveniment de neuitat, sfințirea bisericii lor.

Sute de credincioși din satul Nedelea și din satele învecinate și mai de departe, au venit, cu mic cu mare, să participe la acest eveniment care este unic în felul lui pentru viața unui om.

De dimineață au început să sosească grupuri, grupuri de credincioși, bărbați și femei, tineri, bătrîni, copii care au umplut curtea Bisericii și drumul din jur.

De cu seară avusese loc pregătirile de ultim moment cu slujba Vecerniciei (privegherea) la care au participat preoții din parohiile vecine și numeroși credincioși.

Dimineața prevestea o zi minunată. O zi plină de lumină și de căldura unui soare binecuvîntat de Dumnezeu pantru ca bucuria celor ce așteptau acum evenimentul să fie și mai mare.

Se aștepta sosirea Prea Sfințitului Episcop Nifon Ploieșteanul Vicar Patriarhal care va oficia slujba de Sfințire a locașului împreună cu un sobor de preoți în frunte cu P.C. Protoiereu Dumitru Costică de la Protoieria Cîmpina.

Este ora 8 și deja lumea se adunase împreună și preoții de la parohiile vecine așteptînd începerea ceremonialului ce avea să urmeze.

Este ora 8.45 sînt momente de neliniște și emoție cînd a sosit Prea Sfințitul Episcop Nifon și în glasul solemn al clopotelor este întîmpinat de către P.C. Protoiereu Dumitru Costică care îi oferă un frumos buchet de flori.

Se cîntă imnul arhieresc pre stăpînul..., Prea Sfințitul este întîmpinat cu pine și care conform tradiției românești iar în poarta de intrare P.S. este întîmpinat de Pr. Emil Enăchescu de la parohia Aricești Rahtivani și cu alți preoți purtînd Sf. Evanghelie și Sf. Cruce.

P.S.Episcop binecuvîntează apoi poporul adunat. Toate împlinindu-se după orînduială se intră în biserică într-o atmosferă de măreție, de înălțare spirituală caracteristice acestor întîlniri între ierarhi și turma dpret credincioasă.

De acum urmează ritualul special pentru sfințirea Sf. Locaș.

P.S.Episcop Nifon Ploieșteanul îmbrăcat cu veșminte deosebite și în fruntea soborului de preoți condus de P.C.Protoiereu Costică Dumitru au purces la slujba de sfințire înconjurînd biserica în cîntări bisericești și în dangătul clopotelor, însemnînd în cele patru părți după punctele cardinale cu Sf. și Marele Mir și stropind cu apă sfințită zidurile bisericii și la fiecare oprire în cele patru părți rostindu-se cîte o ectenie.

După ce s-a ocolit biserica cu alaiul Episcopi, preoți și credincioși s-au oprit în fața ușilor de la intrare, care sînt închise, dar se vor deschide acum cînd cuvîntul psalmistului va fi rostit de arhieru deschideți voi porțile și va intra împăratul slavei și acum se vor deschide porțile larg și tot alaiul va intra în biserică. Aici se continuă sfințirea interiorului bisericii în același chip însemnînd cu Sf. și Marele Mir și cu apă sfințită în cele patru părți, biserica în interior.

Urmează pregătirea Sf. Prestol în altar așezîndu-se aici de către Prea Sfințitul episcop asistat de diaconi și preoți la piciorul Sf. Mese Sfintele moaște și apoi înpodobită fiind Sf. Masă cu chipurile celor patru evangheliști se acoperă și se pecetluiește.

Apoi mulțime poporului adunată sute de credincioși în frunte cu preoții și diaconii trec prin Sf. Altar sărutînd Crucea oferită de către Prea Sfințitul Episcop Nifon Ploieșteanul, Sf. Evanghelie și Sf. Masă și așa se perindă prin Sf. Altar prin fața Sf. Mese toți creștinii adunați cu mic cu mare, bărbați și femei.

Sînt momente unice pline de măreție duhovnicească, de evlavie și pioșenie. Credincioși se pleacă cu evlavie și sărută Sf. Masă, care este Altarul de jertfă cea fără de sînge a Domnului nostru Iisus Hristos, care se aduce la fiecare Sf. Liturghie de către sfințiii slujitori. și după ce toată mulțimea s-a perindat, sfîrșindu-se acest moment, a urmat săvîrșirea Sf. Liturghii oficiată de către P.S. Episcop Nifon Ploieșteanul în frunte cu soborul de preoți cu P.C. Părinte Protoiireu Costică Dumitru — Cîmpina, Pr. Enăchescu Emil — Aricești Rahtivani, Pr. Cazan Anton — Brătășanca, Pr. Sorin Andreescu — Călinești, Pr. Constantin Totan — Mănești, Pr. Ovidiu Alexandrescu — Cocorăștii Grind, Pr. Dorin Rohat — Stoienești împreună și diaconii.

În cadrul Sf. Liturghii P.S. Episcop a săvîrșit și hirotonia întru diacon a tînărului Savu Cătălin pentru parohia Călărași.

Această hirotonie a adus un plus de solemnitate Sf. slujbe.

Cuvîntul de învățătură la Evanghelia zilei a fost rostit de către Pr. Enăchescu Emil — Aricești Rahtivani.

La sfîrșitul Sf. Liturghii a urmat slujba de hirotesie pentru acordarea distincției de "Iconom Stavrofor" Pr. Constantin F. Niculescu parohia Nedelea pentru vrednicia lui de lucrător devotat a Bisericii lui Hristos.

Conducerea superioară a Bisericii a apreciat ca jertfa și vrednicia acestui preot și i s-a acordat rangul de "Iconom Stravofor" primind în dar din mîna P.S. Episcop brîul, crucea, bedernița și cărți de cult.

În încheiere a urmat cuvîntul P.C. Protoiireu Costică Dumitru care a elogiat activitatea Pr. Niculescu Constantin, care a reușit în adevăr cu sacrificii deosebite cu stăruință și curaj să săvîrșească o lucrare frumoasă. Preotul s-a dovedit bun gospodar și harnic capabil să depășească toate greutățile inerente unei asemenea lucrări și în timpurile acestea.

De altfel în raportul său către P.S. Episcop Părintele Protoiereu a arătat că majoritatea preoților din cuprinsul Protoieriei Cîmpina, sînt preoți vrednici, buni gospodari, și chivernisitori ai averii bisericești.

Părintele Niculescu a avut parte de ajutorul lui Dumnezeu și de ajutorul credincioșilor săi, iar acum la sfîrșit se poate bucura pe deplin satisfăcut de roadele muncii sale de atîția ani.

Apoi a luat cuvîntul părintele Niculescu F. Constantin parohul bisericii, prin cuvîntul său a făcut o scurtă dare de seamă asupra felului în care au decurs lucrările de construire a bisericii arătînd în puține cuvinte, greutățile întîmpinate și stăruința depusă în împlinirea idealului propus.

Lupta cea dreaptă am luptat, lucru s-a săvîrșit și sufletul de mulțumire s-a umplut.

Astfel Dumnezeu prin lucrarea de sfințire săvîrșită de P.S. Episcop Nifon a binecuvîntat cele împlinite rămîniînd pe mai departe continuarea de înpodobire a bisericii cu pictură și pentru care preotul s-a obligat să stăruiască pe mai departe.

A urmau cuvîntul P.S. Episcop Nifon care a adus laudă și cinstire Pr. Niculescu Constantin și enoriașilor acestei parohii care prin străduință neobosită au reușit să-și împlinească dorința lor sfîntă de a avea o biserică frumoasă și mare, loc de închinăciune și de slăvire a lui Dumnezeu.

P.S. Episcop Nifon a transmis arhieriești binecuvîntări la întreaga adunare și în cuvinte frumoase a subliniat măreția duhovnicească a acestui eveniment prin care se săvîrșește cu harul lui Dumnezeu sfințirea acestui locaș și punerea lui sub ocrotirea Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil astăzi cînd Sf. noastră Biserică ortodoxă prăznuiește cu mare cinste soborul Sf. Arhangheli.

P.S. Sa a arătat că biserica este așezată pe temelia evanghelie lui Hristos, pe temelia mucenicilor și martirilor care s-au jertfit pentru Evanghelia lui Hristos și ea este puternică pentru că sîngele sfinților stau la baza ei și este puternică pentru că este instituția lui Dumnezeu și porțile iadului nu o vor birui. Biserica este locaș de închinăciune, locaș de sfințenie, locaș de mîntuire și ea cuprinde la sînul ei pe toți credincioșii vii și morți ca o mamă iubitoare.

După oficierea parastasului de pomenire pentru ctitorii binefăcătorii și enoriașii răposați de la această biserică a urmat apoi o agapă frățească la care au participat toți care au fost de față.

Și așa s-a încheiat o zi de înaltă trăire creștinească la parohia Nedelea, o zi de neuitat.

Pr. Enăchescu Emil
Parohia Aricești Rahtivani

